

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dr. med. Otto Sperlings

Selvbiografi

(1602—1673),

oversat i Uddrag efter Originalhaandskriftet

med særligt Hensyn til

Forfatterens Ophold i Danmark og Norge
samt Fangenskab i Blaataarn

af

S. Birket Smith.

Kjøbenhavn.

Andr. Fred. Høst & Søns Forlag

Fr. Bagges Bogtrykkeri.

1885.

Otto Sperlings Selvbiografi, hvis sidste Afsnit dannes af en med en vis Selvstændighed fremtrædende Skildring af hans Fængsling 1664 og hans Oplevelser under Fangenskabet i Blaataarn, frembyder i flere Henseender en mærkelig Parallel til de selvbiografiske Skrifter, som Leonora Christina udarbejdede under sit Fangenskab paa det samme Sted, og af hvilke særlig „Jammers-Mindet“ vil være alle bekjendt. Aaret efter, at Leonora Christina var bleven indsat i Blaataarn, fristede Sperling paa Grund af sin vedholdende Troskab mod den Ulfeldtske Familie den samme Skjæbne, og han, der var ikke lidt ældre end sin forlums Beskytterinde, oplevede ikke som hun igjen at komme paa fri Fod: han døde i Blaataarn i Slutningen af Aaret 1681. Saa haardt hans Fangenskab i mange Henseender var, især i de første Aar, varede det dog ikke længe, inden han — ligesom Leonora Christina — saa Lejlighed til at komme i Besiddelse af Skrivematerialier, ved Hjælp af hvilke han dels vedligeholdt en temmelig stadig Forbindelse med Omverdenen, dels nedskrev sit Livs Historie. Han udarbejdede først en udførlig Selvbiografi, som naaede ned til Aaret 1659, og dertil søjede han, som allerede antydet, en „Historia Carceris“, det vil sige: en Skildring af hans Bortførelse fra Hamborg, af den Sag, som førtes imod ham for Hofretten, og endelig af hans Tilstand i Fængslet efter Sagens Afslutning. Paa lignende Maade havde ogsaa Leonora Christina først udarbejdet en Skildring, som omfattede største Delen af hendes Liv¹⁾, og derefter en anden, som særlig dvælede ved hendes Oplevelser under Fangenskabet. Men medens hos hende den egentlige Selvbiografi kun er en temmelig kort Skitse, og Beskrivelsen af Fangenskabet en meget i det enkelte gaende Udmaling, er omvendt hos Sperling den tidligere Del af hans Liv meget udførligt behandlet, medens der om hans Vilkaar i Fængslet — fraregnet hvad der vedrører den mod ham indledede Sag — siges forholdsvis lidt. „Jammers-Mindet“ er skrevet

¹⁾ Denne Selvbiografi, som er skrevet paa fransk, er udgivet af mig i Danske Samlinger 2 R. I, 129 flg.

for Forfatterens Børn, og det samme er Tilfældet med Sperlings Værk. Paa den anden Side er der den Lighed mellem dette sidste og Leonora Christinas Selvbiografi, at de begge er afsluttede i Foraaret 1673¹⁾, hvilket igjen hænger sammen med, at de begge var bestemte til at overgives til en og samme Mand, som i nogle Aar havde opholdt sig i Kjøbenhavn, men netop ved det nævnte Tidspunkt skulde rejse derfra, nemlig Sperlings Søn Otto. For Leonora Christinas Skriffs Vedkommende har jeg allerede tidligere påvist dette²⁾, og hvad Sperlings Arbejde angaar, skjønnes det ikke blot af forskjellige Steder i det, at det — om ogsaa i det hele skrevet for Børnene — dog først og fremmest var beregnet paa at læses af Sønnen Otto³⁾, men det siges endog ligefrem et Sted, at Forfatteren skynder sig at gjøre sit Arbejde færdigt, før den, som skal have det, rejser bort⁴⁾.

Det ensartede i de Omstændigheder, hvorunder Sperlings og Leonora Christinas selvbiografiske Skrifter er blevne til, og i den Bestemmelse, de havde, er ikke det eneste Lighedspunkt imellem dem. Der lod sig paavise adskillige flere i Henseende til Skrifternes indre Beskaffenhed, og det baade hvad deres Fortrin og deres Mangler angaar — det sidste ikke mindst, fordi en Del af Manglerne hidrører fra de ugunstige Forhold, hvorunder Skrifterne er udarbejdede. Jeg finder dog ikke Anledning til her at gennemføre en nærmere Sammenligning, som de fleste vil kunne anstille selv, men nøjes med at udtale, at skjønt Sperlings Skrift literært set er „Jammers-Mindet“ underordnet — som det overhovedet ikke kan tages direkte til Indtægt for den danske Literatur, da det er skrevet paa tysk —, er det dog et Arbejde, som baade har virkelig Værdi, og som vil kunne læses med Interesse, selv i vide Kredse. Den bekjendte lærde Hans Gram, som i sin Tid har ejet det originale Haandskrift til Selvbiografien, — nu Nr. 3094, 4to, i Gl. kgl. Saml. — har fældet en temmelig streng Dom over Skildringens historiske Paalidelighed. Han fremhæver, at det sande deri er blandet med mange Urigtigheder, ikke fordi Sperling med Forsæt vilde forvanske Sandheden

¹⁾ Leonora Christinas Selvbiografi er sluttet den 1. Maj, den første, større, Del af Sperlings Værk den 12. Marts (se nærværende Skrift S. 197). „Historia Carceris“ er ikke ligefrem dateret, men der forekommer en Ytring i den (nærvær. Skrift S. 256, L. 15—16), som viser, at ogsaa den er afsluttet i Foraaret 1673. Da den yngre Otto Sperling først rejste fra Kjøbenhavn i Begyndelsen af Maj, havde Faderen i Virkeligheden ogsaa god Tid til, efter Afslutningen af Selvbiografien, at skrive „Historia Carceris“, som i Haandskriftet kun indtager 64 Sider.

²⁾ Danske Saml. a. St. S. 139—40 og mit Skrift: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie II, 258.

³⁾ Saaledes nærværende Skrift S. 175, 184—85, 188, 256 o. fl.

⁴⁾ Nærvær. Skrift S. 139.

(uden maaske hvor det gjaldt at stille det af ham saa højt ærede Ulfeldtske Ægtepar i et gunstigere Lys), men fordi han i sin høje Alderdom og efter længe at have været afskaaret fra Omgang med andre opfattede Kjendsgjæringerne galt eller huskede dem galt¹⁾. Man kan godt give Gram Ret i alt, hvad han siger, og maa dog komme til det Resultat, at hans Bedømmelse er ubillig, fordi den er ensidig og utilstrækkelig. Der er ganske vist i Sperlings Skrift en Del Fejl og Unøjagtigheder, og enkelte af disse er endog saa iøjnefaldende, at man, hvis man blot saa paa dem, virkelig maatte faa et temmelig ugunstigt Indtryk af Skriftet. I det hele kan man sige, at det er ved hans Omtale af Begivenheder af den politiske Historie at de fleste Unøjagtigheder kommer frem, og særlig findes en Del større Fejltagelser i Skildringen af Tidsrummet mellem 1641 og 1649, ja Forholdet er her saa mærkeligt, at Forfatteren endog begaar meget paafaldende Fejl ved Skildringen af Begivenheder, i hvilke han har taget personlig Del, som f. Ex. naar han smelter Ulfeldts Ambassader 1646—47 og 1649 sammen til én. Men ligesom det vilde være ubilligt at lukke Øjnene for, at der ogsaa mellem hans Optegnelser om hint Tidsrum findes en Mængde Meddelelser, som gjør Indtrykket af at være fuldstændig rigtigt gjen-
givne — i det mindste efter den Opfattelse, som Sperling overhovedet kunde have af dem —, saaledes maa det bestemt hævdes, at den langt overvejende Del af Sperlings Skrift i det hele er saa paalidelig, som Memoirer kan være det, naar de er nedskrevne længe efter de Begivenheder, de skildrer, og langt paalideligere, end man paa Forhaand skulde tro, naar man betænker, under hvilke sørgelige og uheldige Forhold Skriftet blev til. Vi er ingenlunde uden Midler til at dømme herom, eftersom der er bevaret en stor Mængde autentiske, samtidige Aktstykker til Sperlings Livs Historie — for en Del Breve, skrevne af ham selv og hans Slægt —, som sætter os i Stand til paa overmaade mange Punkter at kontrollere hans Fremstilling. Grams Dom om denne synes snarest at have Hensyn til det før nævnte Tidsrum med de meget iøjnefaldende Fejl, et Tidsrum, som ganske vist interesserede ham i fortrinlig Grad, fordi den almindelige Histories Begivenheder her berøres mere end andet Steds. Men det vilde have været rigtigere og billigere at tage Udgangspunktet for Bedømmelsen i Skriftets andre Partier og betragte de større Fejltagelser i hint Afsnit som noget exceptionelt, fremkaldt ved Aarsager, vi nu ikke kjende, men godt kunne tænke os, f. Ex. en forbigaaende legemlig og aandelig Indisposition, saaledes som Forholdene i Fængslet jo saa let maatte medføre den. Som allerede omtalt, nævner Gram særlig Sperlings Omtale af Ulfeldt og hans Hustru og mener, at hans Ærbødighed for og Kjærlighed til dem kan have bragt ham til mod bedre Vidende af og til at frem-

¹⁾ Grams Bedømmelse, som er nedskrevet foran i Haandskriftet selv, er aftrykt i Sulm's Nye Samlinger III, 197—98.

stille deres Færd i et altfor gunstigt Lys, hvorved det dog ogsaa indrømmes, at Sperling paa dette Punkt kan være paavirket af urigtige Referater, som det Ulfeldtske Ægtepar har givet ham af de det vedkommende Sager. Det sidste kommer, hvor der ikke er Tale om ligefremme Hukommelsesfejl, uden Tvivl i saa godt som alle de paagjældende Tilfælde Sandheden nærmest, og saa rørende det er at se, hvorledes Sperling endnu midt i sin Elendighed vedligeholder sin Beundring og Ærefrygt for dem, som var den eneste, om end ufrivillige, Aarsag til hans Ulykke, mindes i det mindste jeg ikke noget Sted i hans Skildring, hvor han kan antages med Forsæt at have opfundet noget i deres Favør, medens der er overordentlig mange Steder, hvor det tør siges med den mest afgjorte Sikkerhed, at han har sin Fremstilling fra Ulfeldts egen Mund. At det nemlig var Ulfeldt og ikke Leonora Christina, fra hvem han som Regel maa antages at have sine Meddelelser, frengaar af disses egen Beskaffenhed, men heller ikke synes Fortroligheden og Venskabet mellem ham og Leonora Christina nogensinde at have været saa stor som mellem ham og Ulfeldt. Selve den Kjendsgjerning, at Ulfeldt maa betragtes som Kilden til mange af de Meddelelser, som vedrører ham selv, giver imidlertid disse Meddelelser, ogsaa hvor de er urigtige, en ikke ringe Interesse, for saa vidt man altsaa gennem dem faar at vide, i hvad Lys Ulfeldt selv vilde at han og hans Handlinger skulde sees; men iøvrigt indeholder Sperlings Skrift, som rimeligt er, ogsaa mange Oplysninger om Forfatterens eget Samkvem med Rigshovmesteren og hans Hustru, der maa betragtes som fuldkommen paalidelige, og af hvilke flere ikke er uden Betydning for deres Historie og for Opfattelsen af deres Karakter. Baade for disse og andre offentlige Personers Vedkommende er dog det, Bogen giver, mest enkelte, løsrevne Træk, vedrørende den mere private Side af deres Liv, og saa interessante de paagjældende Anekdoter end kan være, forekommer Skriftet mig dog at have endnu større Betydning paa et andet Punkt, nemlig ved de mange og autentiske Bidrag det giver til Belysning af Sæder og Tilstande i de mindre fremtrædende Samfundsklasser, særlig i Datidens dannede Borgerstand. Det indeholder i saa Henseende en Fylde af oplysende Enkeltheder, som ikke sjældent samler sig til livlige og farverige Billeder, og jo fattigere vor Literatur er paa saadanne detaljerede Sæde- og Samfundsskildringer fra en ældre Tid, desto mere maa det paaskjønes, at der fra det 17de Aarhundrede er os bevaret to saadanne Arbejder som „Jammers-Mindet“ og Sperlings Selvbiografi, der ogsaa i dette Punkt paa en mærkelig Maade ligner og tillige supplerer hinanden. I Henseende til lagttagelsens Finhed og Udtrykkets malende Kraft naar Sperlings Skrift vistnok langt fra Leonora Christinas, men Fremstillingen mangler ingenlunde Anskuelighed, og Stilen har i al sin naive Simpelhed en vis tiltalende Ynde.

Selvbiografien er, som allerede omtalt, skrevet paa tysk. At faa den udgivet i dette Sprog havde dog næppe været muligt, og vilde man have den frem, maatte man altsaa bestemme sig til at oversætte den. Paa den anden Side syntes ingénlunde det hele Haandskrift at fortjene en fuldstændig Gjengivelse. Der er ikke faa Partier i den overalt meget brede Skildring, som baade i og for sig og særlig for et dansk Publikum kun frembyder ringe Interesse, og som derfor mest passende syntes at burde meddeles i Uddrag. De Afsnit, jeg har ment at burde behandle paa denne Maade, er i Bogen gjort kjendelige ved mindre Typer. Resten er givet i en Oversættelse, som ikke blot er uforkortet, men som bestræber sig for at være saa tro som muligt mod Originalen. Nogen Vanskelighed frembød der sig med Hensyn til Valget af den Sprogform, der skulde benyttes. Thi dersom Bogen skulde gjengives i et Sprog, der ganske svarede til det, Forfatteren bruger, maatte man jo egentlig prøve paa at oversætte den i det 17de Aarhundredes dansk. Selv om et saadant Kunststykke lod sig udføre — hvad det næppe gjorde, allerede af den Grund at Datidens tyske Sprog var mere udviklet end det danske og havde Betegnelser for mange Begreber, som fattedes i dette —, vilde det dog efter min Mening have været højst affektet at forsøge derpaa og desuden meget upraktisk, da det vilde have gjort Bogen mindre læselig. Omvendt vilde et helt moderne Sprog heller ikke passe hverken til Indholdet eller til den gammeldags Fortællemaade. Jeg er derfor gaaet en Mellemvej, idet jeg har søgt ved Ordvalg og Ordstilling at give Sproget i det hele en let Farve af Tiden, uden dog at være bange for i det enkelte at bruge nye Udtryk, naar de forekom mig at være de mest skikkede til at gjengive Meningen korrekt og lydeligt. Jeg har ved denne Fremgangsmaade ingénlunde altid fyldestgjort mig selv og vil maaske heller ikke tilfredsstille andre. Men til syvende og sidst maatte det dog blive en Skjønssag, hvor Grændsen mellem det gamle og det nye skulde drages, og næppe to vilde blive enige om alle Enkeltlieder.

For at lette Tilegnelsen og Bedømmelsen af Skriftet har jeg ment i Form af Anmærkninger at burde medgive Oversættelsen en Del faktiske Oplysninger. Ogsaa paa dette Punkt har jeg været noget i Tvivl om, hvor vidt jeg skulde gaa, da ethvert Skrift til Dels kræver at kommenteres paa *sin* Maade. I hvert Fald vil dog forhaabentlig Anmærkningerne paa de Steder, hvor det virkelig behøves, yde Hjælp til Fortaaelsen af Texten og Kontrolleringen af dens Paalidelighed.

Til Slutning skal endnu nævnes, at Sperlings Skrift allerede tidligere delvis har været tilgængeligt paa dansk. I Sulm's Nye Samlinger til den danske Historie 3. Bd. (1794) S. 197—266 har nemlig Nyerup i sin Tid offentliggjort et stort Uddrag deraf, hvortil han senere — i Journal for Politik osv. 1 Bd. (1794) S. 133—51 — føjede et Uddrag af et enkelt Afsnit i Skriftet, som ikke var medtaget paa det andet Sted, det nemlig, som skildrer Sperlings kostelige Frierhistorie

og Giftermaal. Der er dog den store Mangel ved Nyerups Publikationer, at de *kun* giver Uddrag af Skriftet, selv paa de Steder, hvor man mest kunde ønske en ordret Gjengivelse. Dertil kommer, at de ikke er ledsagede af nogen Slags Oplysninger. Og endelig maa de søges i to Tidsskrifter, som nu kun er kjendte indenfor en meget lille Kreds. Af alle disse Grunde har jeg ment, at en Oversættelse som den foreliggende maatte have sin Berettigelse. I Virkeligheden antager jeg, at den for de allerfleste vil være som en ganske ny Bog.

9. Februar 1885.

S. Birket Smith.

Otto Sperling er født i Hamborg den 28. December¹⁾ 1602. Hans Forældre var Mag. Paul Sperling, Rektor ved St. Johannes-Skolen²⁾, og Anna Craneberg, Datter af Otto Craneberg, som var Oekonomus ved St. Jørgens Hospital. Han var et opvakt og videbegjærligt Barn og fik en omhyggelig Opdragelse. Foruden de mere almindelige Skolefag lærte han bl. a. ogsaa Musik, og da han havde en god Stemme, sang han i en meget tidlig Alder til Orgel i Kirkerne. Fremfor alt andet interesserede dog Naturhistorien ham, særlig Plantevidenskaben, saa at han tidlig plagede Faderen med Spørgsmaal om Planternes Navne og Brug. Da Faderen ikke altid kunde svare ham paa hans Spørgsmaal, førte han ham hen i Stadens Apotheks Have, hvor Drengen lærte at kjende en Del Planter. Senere fik han et Herbarium forærende og begyndte kort efter selv at anlægge et, hvilket behagede Bedstefaderen saa meget, at han skaffede Drengen Vikariatet ved St. Thomæ Alter i Domkirken i Hamborg, og Faderen aflagde paa Sønnens Vegne Eden til Kapitlet.

Sperling deponerede ved Universitetet i Greifswald³⁾. Under sit Ophold i denne By saa han en Dag en Kvaksalver, som med bart Bryst og blottet Mave sad til Hest paa Torvet og solgte et Pulver mod Gift. Før at vise Pulverets Egenskaber slugte han selv en Gift, som i en Fart bragte hans Mave til at svulme stærkt op, hvorefter han spillede paa den som paa en Tromme med to Træskeer. Naar saa de omstaaende en Tid havde undret sig herover, tog han et af sine Pulvere, og Maven svandt da i kort Tid ind igjen.

¹⁾ Saaledes siger han selv. I Møller's Cimbria literata, hvis Meddelelser om Sperling for en Del hidrøre fra Sønnen Otto Sperling den yngre, angives (I, 646) den 30. December som hans Fødselsdag.

²⁾ Og tillige Professor eloquentiæ ved Gymnasiet.

³⁾ I Følge Møller a. St. i Aaret 1617.

Da Sperlings Fader og Bedstefader ønskede, at han skulde blive Apotheker, nærmest for i sin Tid at overtage et Apothek i Hamborg, hvori de havde sat Penge, blev han sat i Huset hos Apotheker Esaias Trelcatius i Leiden¹⁾, som skulde undervise ham i sin Profession. Sperling skulde herfor give 100 hollandske Gylden om Aaret og selv holde sig med Seng og Vadsk. Trelcatius var en vakker Mand, men hans Hustru en ond Djævel, som havde sin Glæde af at paalægge Sperling de laveste Arbejder. Imidlertid arbejdede han ivrigt og gjorde gode Fremskridt i Plantevidenskaben, idet han fandt et rigt Materiale baade i sin Principals Have og i Universitetets botaniske Have. Da hans Tid hos Trelcatius var omme, fik han Lov til at blive endnu nogen Tid i Leiden for at lægge sig efter Medicinen, eftersom Udsigten til at komme i Besiddelse af det omtalte Apothek i Hamborg var bleven til intet. Han studerede nu flittigt Medicin i et Aar og forsømte heller ikke Bividenskaberne: Anatomi, Kemi osv. Imod Slutningen af sit Ophold i Nederlandene gjorde han i Forening med et Par bekendte en Rejse til Brabant og Flandern²⁾, paa hvilken han traf sammen med mange lærde og berømte Mænd. Saaledes talte han i Antwerpen med Hugo Grotius, der lige var sluppen ud af sit Fængsel ved sin Hustrus Hjælp. Samme Steds besøgte han Peter Paul Rubens og fortæller herom følgende:

Vi besøgte ogsaa den vidt berømte og kunstrige Maler Rubbens, som vi traf lige i hans Arbejde, og medens han tillige lod Tacitus læse for sig og dicterede en anden et Brev. Og eftersom vi tav stille og ikke vilde være ham til Hinder med at tale, begyndte han selv at tale med os og fór dog stadig fort med sit Arbejde, lod læse for sig og aflod ikke at dictere Brevet og at svare os, hvorved han vilde vise os sit store *Ingenium*. Siden lod han os ved en af sine Tjenere føre omkring overalt i sit herlige Pallads og vise sine Antiquiteter og græske og romanske Statuer, som han havde i stor Mængde. Vi saa der ogsaa en stor Sal, som ingen Vinduer havde, men Lyset faldt fra oven ned midt i Salen igjennem et stort Hul. I denne Sal sad mange unge Malere, som alle arbejdede paa for-

¹⁾ Han kom til Holland i Maj 1619. Den 18. Juli blev han immatrikuleret ved Leidens Universitet; se Album studiosorum Academiae Lugduno Batavæ (1875) pag. 142.

²⁾ I Følge Moller a. St. fandt Rejsen Sted i 1621.

skjellige Stykker, hvilke i Forvejen var tegnede dem for af Hr. Rubbens med Kridt, og her og der var der sat en Klat paa med Farver. Disse Skilderier maatte de unge Mænd helt udarbejde med Farver, indtil til sidst Hr. Rubbens selv perfectionerte alt med Strøg og Farver. Saa hed det da, at det altsammen var Rubbens' Værk, hvorved Manden har samlet overmaade stor Rigdom og er af Konger og Fyrster bleven begavet med store Foræringer og Juveler. Ved den Tid blev der bygget en ny JesuiterKirke i Antwerpen, til hvis Prydelse han har gjort fast utallige Skilderier, baade oven i Hvælvingerne og ved mange Altre og ellers omkring paa Væggene, og har han herved fortjent mange Tusinder. Da vi nu havde set alt, kom vi igjen tilbage til ham og takkede høfligt, idet vi dermed tog Afsked fra ham.

Fra Antwerpen drog Sperling til Mecheln, Lier og Brüssel, Löwen — hvor han besøgte den lærde Erycius Puteanus, hvis Datter, Geneveva Ignatia, siden blev gift med en dansk¹⁾ — Aalst, Gent, Brügge og tilbage til Leiden igjen. Kort Tid efter Hjemkomsten fra denne Rejse forlod Sperling Holland og drog over Amsterdam og Enkhuizen²⁾ til sine Forældre i Hamborg, hvor han tilbragte Vinteren med ivrige Studier, især i Kemien.

Da nu Vinteren var forbi, besluttede min Fader at sende mig til Danmark, for om jeg maaske kunde træffe nogle unge Herremænd, med hvem jeg kunde rejse i fremmede Lande. Og efterdi han i Kjøbenhavn havde en meget kjær og god Ven, Hr.³⁾ D. Thomas Fincke — thi de havde fra den tidligste Ungdom af kjendt hinanden i

¹⁾ Nemlig Peder Poulsen Vinding, en ældre Broder til Rasmus Vinding; se Danske Saml. 2 R., VI, 254.

²⁾ I Enkhuizen besøgte han „den gamle Hr. Paludanus“, som havde et Kunstkammer med udsøgte Rariteter, hvilke siden skjænkedes til Hertugen af Holsten-Gottorp af hans Undersaatter og opstilledes paa Gottorp.

³⁾ Med Hensyn til Brugen af Ordet „Hr.“ følger jeg i denne Oversættelse Originalen og ser bort fra den Maade, hvorpaa man i hin Tid anvendte Ordet i Danmark.

Flensborg og siden studeret sammen i Strassburg —, recommenderede han mig til ham ved en Skrivelse, og da jeg offererede D. Fincke den, tog han med Glæde imod mig og vilde ikke, at jeg skulde gaa til et andet Herberg, men blive i hans Hus, indtil han havde skaffet mig en Condition efter min Faders Ønske. Altsaa blev jeg hos ham¹⁾, og han gav mig et Kammer, og jeg maatte hver Dag spise hos ham. Han havde den Skik, at han to Gange om Ugen, om Onsdagen og om Søndagen, indbød sine tre Døtre og Døtres Mænd til Aftensmaaltid. Herved blev jeg ogsaa bekendt med hans Døtres Mænd, nemlig den gamle D. *Casparus Bartholinus*, D. *Ol. Wormius* og D. *Georgius Fuirenus*²⁾, hvilke alle blev mig meget gunstige og kappedes om, hvo af dem der først kunde skaffe mig en Condition. Men Tiden gik, og der blev intet af. Jeg indbildte mig hartad til sidst, at eftersom jeg var et ganske ungt Menneske, vilde ingen betro et saadant Menneske sine Børn ud af Landet. Imidlertid begav det sig, at Kong Christian IV. med den udvalgte Prins Christian V. vilde rejse til Herredagen i Bergen i Norge med en anselig Flaade. Da spurgte D. Thomas Fincke mig, om jeg ikke havde Lyst at se Norge, thi da var der nu god Lejlighed til, at jeg uden nogen Bekostning kunde komme derhen og tilbage igjen. Jeg svarede, at hvad han vilde raade mig, det vilde jeg gjøre. Han sagde, jeg skulde ikke afslaa det, man kunde ikke vide, hvad godt der kunde komme ud af denne Rejse for mig; jeg havde dog min Lyst af Urter, der vilde jeg finde mange sjældne Urter; han skulde i min Fraværelse ikke glemme mig, dersom noget faldt for. Derpaa recommenderede han mig til en holstensk Herremand ved Navn

¹⁾ I Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol., haves Breve fra Sperling (i Concept) fra dette Ophold i Kjøbenhavn, daterede 9. Maj og 4. Juni 1622.

²⁾ Deres Hustruers Fornavne var: Anne, Dorthé og Margrete; jvfr. bl. a. Giessing: Jubel-Lærere 2, D. I, 33 og 38. En fjerde Datter, Drude, blev 1623 gift med Professor Hans Rasmussen Brochmand.

Jesper von Bockwold, som var Prinsens Kammerjunker¹⁾). Han tog mig til sig paa Skibet St. Anna, og fik jeg mit Quarter nede i Artilleriet hos Hr. *Secretarius* Friedrich Günther²⁾), med hvem jeg ogsaa blev bekendt der. Som vi nu i Guds Navn gik under Sejl, saaledes ankom vi ogsaa i Guds Navn i kort Tid lykkeligen til Bergen³⁾), under Affyring af al Skytset paa hele Flaaden og paa Slottet i Bergen, og under Paukers, Trommers og Trompeters Lyd. Der skulde man have hørt en herlig Musik og Gjenlyd fra de høje Fjelde, det ene efter det andet, saa at jeg med Sandhed kan sige, at jeg i mine Livsdage ikke har hørt noget lystigere. Og omendskjønt Kanonerne og Trommerne gjorde en skrækkelig Støj, som om Jupiter var stegen ned fra Himmelen med sin Torden, saa var dog Trompeternes saa ofte gjentagne Lyd saa meget lifligere. Jeg har perfect kunnet tælle 7 Echoer, tydeligen og skarpt gjentagne, og tænkte da paa de 3 Echoer i Brønden i Castellet i Löwen⁴⁾).

Min Junker indlogerte mig først hos en Raadmand ved Navn Jens Skive⁵⁾), men selv tog han sit Quarter næst ved hos Byfogden⁶⁾), som havde en smuk Hustru.

Da jeg nu besøgte Stedets Medicus, D. *Petrus Adolphi*⁷⁾), vilde han ingenlunde tilstede mig at gaa til mit Logement,

¹⁾ I Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 145 nævnes Caspar v. B. til Pronsdorf som Hofjunker 1620. 1625 blev han Kammerjunker.

²⁾ Den senere saa bekendte Kammersekretær.

³⁾ 25. Juli (1622); se Eske Brock's Dagbog for 1622 i Danske Saml. 2. R. VI, 33.

⁴⁾ Som han har omtalt paa et tidligere Sted i Selvbiografien.

⁵⁾ Nævnes ogsaa hos Y. Nielsen: Jens Bjelke til Østråt S. 214 og 272.

⁶⁾ I det mindste i 1623 var Anders Rasmussen Byfoged i Bergen; se Norske Rigsregistrarer V, 315.

⁷⁾ ∴ Dr. jur. & med. Peder Alfssøn. Han forflyttedes 1626 til Christiania og var derefter fra 1631—1654 Lagmand i Trondhjem; † 1663. Jvfr. Norske Rigsregistrarer Bd. 5 og 6, passim; Y. Nielsen: Jens Bjelke til Østråt S. 151 flg., 243 flg., o. fl. St.; V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen I, 380—81; m. fl.

men jeg maatte blive hos ham, og lod han min Vadsæk hente fra mit gamle Quarter. Baade han og hans Hustru var meget gode imod mig, og havde han stor Lyst til at discurrere med mig, thi det var sjældent, at han traf en der paa Stedet, med hvem han kunde samtale om Medicinen. Han var en lærd Mand og vel berejst baade i Italien og Frankrig, men han var ingen *Botanicus* og slet ikke *curieux* i Naturens Sager.

Det hændte sig en Dag, imedens Herredagen endnu varede, at min Vært, D. *Petrus*, havde indbudt Norges Kantsler, Jens Bjelke, til sig til Middagsmaaltid. Da han nu saa mig sidde ved Bordet, erkyndigede han sig om, hvo jeg var. Efter at han nu havde faaet Beretning om mig og hørt, hvorfor jeg var kommen til Norge, nemlig for at se Landet og især hvad for synderlige Urter og Rariteter, Fiske og Dyr, der fandtes der fremfor i andre Lande, sagde han til mig, om jeg ikke efter endt Herredag vilde rejse med ham til hans Gaard, da skulde han vise mig adskillige Urter, som jeg baade vilde finde under Vejs og hos ham. Jeg takkede og tog imod Forslaget, dog at jeg vilde betænke mig derpaa. Som han nu under Maaltidet discurrerede videre med mig om Urter, nævnede han mig nogle sjældne Urter med norske Navne og spurgte, om samme var mig bekendte. Jeg svarede ja og stod op fra Bordet, gik op paa mit Kammer og bragte ham dem tillige med andre sjældne Urter og Kviste af Træer, som jeg havde samlet i Bergen og lagt smukt tørrede imellem Papir, og sagde ham derhos Urternes latinske Navne, hvilket da behagede ham saare vel, thi han havde sin Lyst af Urter. Imedens nu Herredagen varede, steg jeg hver Dag op paa de høje Fjelde og Klipper og fandt mange sjældne Urter. Engang havde jeg taget mig for at anvende en hel Dag paa at bestige alle de høje Fjelde, men jeg fandt, at det ikke var én Dags Værk, thi naar jeg havde besteg et Fjeld, fandt jeg strax et, som var højere, og

var det besværligt at klatre, fordi der ingen Fodsti var — — —¹⁾).

Hr. Kantsleren lod mig en tre Gange indbyde til Aftensmaaltid for at overtale mig til at rejse med sig. Og omendskjønt jeg tænkte, at Rejsen vilde blive for lang, og at der imidlertid kunde tilbyde sig en Condition for mig i Kjøbenhavn, gav jeg dog omsider til Kjende, besynderligen efter Hr. D. *Petri* Tilskyndelse, at jeg vilde følge med Hr. Kantsleren. Da nu Herredagen var til Ende, og Hs. kgl. Majestæt afsejlet, blev Hr. Kantsleren vel endnu to Uger i Bergen. Da han nu var færdig til at rejse, gjorde jeg mig ogsaa færdig og tog med Taksigelse Afsked fra Hr. D. *Petrus*.

Vi tog først vor Vej til Vands igjennem Skjærene (som de kalder det paa deres Sprog) til Stavanger, hvor Hr. Kantsleren blev nogle Dage for adskillige Tvistemaal Skyld. Han tog sit Logement hos Bispen paa Stedet²⁾, og blev der ogsaa givet mig et Kammer. Imidlertid spadserede jeg om Dagen ud paa Marken og fandt stedse nye Urter, som jeg ikke havde set før, thi Stedet ligger paa en temmelig Slette, og nær derved den store, friske Sø. Der fandt jeg ved Søens Bred nogle Fiskere siddende, som havde fisket nogle meget store, sorte Muslinger i Søen, hvilke de aabnede, idet de søgte, om de ingen Perler kunde finde i dem, som da ogsaa fast ingen Musling var uden en eller flere Perler, men urene. Nogle var paa den ene Side hel skønne og klare, men paa den anden Side ganske uklare og af forskjellige Farver. Alligevel hænder det, at de iblandt saa mange Muslinger undertiden finder en klar Perle, lig de orientalske Perler. Af de urene Perler tog jeg nogle, som jeg endnu bevarer imellem mine Rariteter, ligesom ogsaa nogle Skaller af Muslingerne formedelst deres

¹⁾ Sperling fortæller her, hvorledes han henimod Aften kom til et Sted, hvor han hverken kunde komme frem eller tilbage. Han maatte da springe ned paa et Træ, der voxede ud af Klippen nedenunder ham, og fra Træet ned paa Jorden.

²⁾ Hans Navn var Laurids Clausen Skabo (Scavenius).

ualmindelige Størrelse, som overgik, hvad jeg hidtil havde set; men siden har jeg fundet meget større Skaller hos adskillige Elskere af Rariteter. Jeg gik ogsaa undertiden ud paa en Baad i Havnen for at se, om jeg ikke kunde faa Øje paa nogle Havvæxter paa Havets Bund, som jeg da iblandt andet fandt en sjælden Havvæxt paa dette Sted ved Navn *Corallina*, baade af hvid og rød Farve, hvilken bliver brugt af Medici imod Orm og ellers forskaffes til Apothekerne fra fremmede Lande. Da nu Hr. Kantsleren var færdig med sine Sager, tog vi vor Vej til Lands med Heste over meget høje Fjelde indtil Listerland, hvor Kantsleren havde bestilt sin Galej hen, i hvilken vi gik om Bord og sejlede i 3 Dage, indtil vi kom til hans Gaard, Onsøgaard¹⁾ kaldet. Paa denne Rejse, som ogsaa siden, erfor jeg, at Hr. Kantsleren var en meget lærd Mand, besynderligen *in theologicis*, og naar han var ledig, discurrerede han gjerne med mig, og altid i det latinske Sprog. Han førte mig til sin Frue²⁾, sin Moder³⁾ og sin Hustrus Moder⁴⁾, begge to udlevede Matroner, for at jeg skulde hilse paa dem. Siden hilste jeg ogsaa paa hans Sønner og Døtre, 5 Sønner — Ove, Henrik, Christian, Jørgen og Herman Bjelke⁵⁾ — og 4 Døtre, af hvilke den ældste var Jomfru Dorothe, en smuk, ærbar Jomfru⁶⁾. Her begyndte jeg

¹⁾ Gaarden hed Ellinggaard, men laa i Onsø Sogn. Et Brev fra Sperling til Faderen, dateret Ellinggaard ¹⁸/₉ 1622, haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.

²⁾ Hendes Navn var Sophie Brockenhus; f. 1587 † 1656. Hun var en Datter af Henrik Br. til Ellinggaard.

³⁾ Margrete Thott.

⁴⁾ Dorthe Juel, Henrik Brockenhus' anden Kone.

⁵⁾ De tre af Sønnerne er bekendte nok. Christian Bjelke (f. 1616 † 1642 som Hofjunker) dræbtes i en Duel med Kammerjunker Bartram Rantzau; se mit Skrift: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie I, 98—99 og de dertil anførte Kilder. Herman Bjelke, f. 1625, døde 1647 som Kaptajn; se Moe's Tidsskrift for d. norske Personalhistorie I, 188. Af den sidstes Fødselsaar fremgaar det iøvrigt, at Sperling først kan have set ham under sit andet Ophold i Norge.

⁶⁾ Om disse Døtre se bl. a. Y. Nielsen: Jens Bjelke til Østråt S.

først af Nød at lære det danske Sprog, efterdi ingen kunde tale tysk. I Synderlighed havde Jomfru Dorothe stor Lyst til at tale med mig.

Hr. Kantsleren havde i Bergen kjøbt et lidet Clavecymbel, hvorpaa han kunde spille en fire Stykker, men hel slet som en, der begynder at lære. Men da han hørte mig spille derpaa, behagede dette ham saa vel, at han begjærede af mig, at jeg vilde undervise hans Datter Dorothe lidet paa Clavecymbelet, medens jeg opholdt mig der, hvilket jeg meget gjerne gjorde; og havde Jomfruen selv et meget godt *Ingenium*, saa at hun i kort Tid forstod Tabulaturen og formedelst sine smidige Fingre allerede kunde gjøre hel artige Tremulanter, hvilket da ikke behagede hendes Hr. Fader og mig mindre vel, og gik hun saaledes dagligen frem, at hun kunde spille 8 eller 9 Psalmer temmelig correct.

Imidlertid at jeg nu opholdt mig der, saa jeg Hr. Kantslerens underlige Levevis. Han laa fast den hele Dag til Sengs og forrettede i Sengen hvad han havde at skrive, baade i Rigets Sager og til Svar paa Breve. Hans fornemste Arbejde var at componere danske eller norske Psalmer, og digtede han selv Sange af Guds Ord¹⁾. Først ved 2 eller 3 Slæt om Eftermiddagen stod han op, da blev Maaltidet anrettet, og Aftensmaaltidet ved Midnat. To Dage om Ugen brugte han til sin Recreation, én til Jagt og Skydning af Hejrer og store og smaa Urhaner, thi han var en saare god Skytte, saa at jeg selv engang saa, hvorledes han skjød en stor Urhane ned i Flugten. Ved denne Lejlighed forærede han mig den første Bøsse, som jeg i mine Dage har skudt af, og lærte mig selv, hvorledes man ret skulde skyde. Til Fiskefangst fik jeg ogsaa stor Lyst, og holdt han dertil en egen Fisker, og naar da Nættene

167—68 og 389—90. Dorothe Bjelke ægtede 1630 Daniel Bildt Knudsen til Morland.

¹⁾ Om Kantslerens literære Virksomhed se Y. Nielsen's anf. Skrift S. 85 flg.

med Fiskene blev dragne op af den aabne Sø, en Mil fra hans Gaard, fandt jeg i dem mange Slags Havfisk og Havvæxter, af hvilke jeg har beskrevet de sjældneste besynderligen. Da det nu lakkede ad Høst, bad jeg ham om at maatte rejse, hvilket han ugjerne fornam, og begjærte han af mig, at jeg vilde blive hos ham Vinteren over, da vilde han til Vaaren sende sine to ældste Sønner med mig til Academiet paa Sor, at jeg kunde være deres Hovmester og siden rejse med dem i fremmede Lande. Men jeg vidste vel, at de to Sønner, baade formedelst deres Ungdom¹⁾ og deres ringe Profect, endnu ikke var saaledes qualificerede, at de kunde sendes til Sor, hvorfor jeg, det høfligste jeg kunde, afslog hans Tilbud, idet jeg dog derhos takkede ham. Dog holdt han mig endnu et Par Uger op imod min Vilje; men da han saa, at det var mit Alvor at ville rejse, lod han mig fare. Og eftersom mit Søkendebarn Poul Sperling, som drev Kjøbmandskab i Opslo, havde erfaret, at jeg opholdt mig hos Hr. Kantsleren, saa skrev han til mig og bad mig ikke rejse ud af Landet, før jeg havde besøgt ham. Jeg svarede ham, at dersom der laa et Skib der, som enten skulde sejle til Kjøbenhavn eller kun igjennem Sundet, saa vilde intet være mig kjærere end at tale med ham før min Afrejse. Han skrev tilbage, at for tre Dage siden var der ankommet en Bojert fra Anklam, ladet med Rostokkerøl. Derpaa forsynede Hr. Kantsleren mig med et Fripas²⁾, og kom jeg saaledes lykkeligen til Opslo til mit Søkendebarn. Da saa jeg, at det endnu vilde vare længe, førend Skipperen blev sin hele Ladning kvit. Tiden blev mig lang, og der var lidet for mig at se paa Stedet. Jeg besøgte imidlertid Hr. Bispen paa Stedet, M. Niels Glostrup³⁾, hvilken modtog mig hel venligen. Jeg spurgte ham iblandt andet, om der intet rart var at se der. Han svarede mig: intet

1) Den ældste Søn, Ove, var født 1611.

2) Passet, som var udstedt ^{26/9} 1622, haves endnu i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I. Fol.

3) Han var Biskop i Oslo fra 1617 til 1639.

synderligt, hvormed jeg kunde være tjent, men 10 Mile derfra var der en Kobbergrube ved Navn Fieringen¹⁾); dersom jeg havde Lyst at se den, saa vilde han skaffe mig et Pas dertil af Hr. Statholderen²⁾). Derpaa lod Hr. Statholderen mig kalde op til sig ved sin Haandskriver Niels Tolder³⁾), som var født i Haderslev, og erkyndigede sig om, hvo jeg var, og af hvad Aarsag jeg var kommen til Landet. Det behagede ham hel vel⁴⁾), thi han var selv en Elsker af Rariteter, og viste han mig mange Malerier af fremmede Fisk og af Landets Dyr. Jeg maatte blive hos ham til Middagsmaaltid, og da jeg tog Afsked, gav han mig selv Passet til Fieringen i Haanden⁵⁾). Derpaa gav jeg mig strax paa Rejsen, dels til Hest, dels over den berømte Sø Mjøsen, om hvilken Munster⁶⁾) skriver, at Djævelen bor deri, og de norske Bønder fabulerer, at den ingen Bund har, og som i stormende Vejr er meget farlig at komme over. Men jeg kom med stille Vejr lykkeligen over den til Fieringen og besaa Kobbergruberne, som jeg erfarede var meget fattige paa Kobber, men Malmen giver, naar den bliver røstet, en meget skjøn blaa Vitriol.

Kort efter Tilbagekomsten til Oslo sejlede Sperling til Danmark, men paa Grund af Modvind varede det næsten 14 Dage, inden han naaede Sundet⁷⁾). Da der i Kjøbenhavn endnu ikke havde tilbudt sig nogen Plads for ham, besluttede han at rejse hjem, og da en gammel Kontubernal fra Leiden, Wilhelm Laurenberg, netop samtidig rejste fra Kjøbenhavn til sin Fødeby Rostock, lagde Sperling Vejen over

1) 3: Fejringen. 1639 fik Christen Bang i Christiania Tilladelse til at drive et Bjergværk der; se Norske Rigsregistranter VII, 619.

2) Jens Juel til Kjeldgaard, Rigsraad.

3) Han nævnes ofte i Norske Rigsregistranter 5. og 6. Bd. Han blev senere Borgmester i Christiania.

4) Nemlig at høre Aarsagen.

5) Det originale Pas, udstedt 3/10 1622, haves endnu, i Gl. kl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

6) Formodentlig Sebastian Münster.

7) Et Brev til Faderen af 18/11 1622 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) er skrevet i Kjøbenhavn efter Tilbagekomsten fra Norge. Han omtaler heri sin Plan at drage til Rostock.

denne By. Han fandt imidlertid saa megen Behag i den, at han bad sin Fader om Tilladelse til at blive der om Vinteren for at studere Medicin, hvilket ogsaa indrømmedes ham. Men det blev en Skuffelse for ham, at der næsten ingen medicinske Forelæsninger holdtes, dels fordi der var saa faa medicinske studerende, dels fordi Professorerne i mange Aar ikke havde faaet deres Løn. Den ældste Professor, Dr. Jacob Fabritius¹⁾, var en Mand, der havde meget høje Tanker om sig selv og næppe værdigede andre at se paa dem, men han var meget anset hos Landets Adel og havde næsten al den Praxis, der var, baade i Byen og paa Landet. Hos Dr. Johan Lauremberg²⁾ hørte Sperling en mathematisk Forelæsning, som var ham til megen Nytte. Kort efter Fastelavn rejste han imidlertid hjem til Hamborg, men havde kun været hjemme nogle Uger, da han fik Brev fra Dr. Jørgen Fuiren i Kjøbenhavn med Bøn om, at han saa snart som muligt vilde komme over til ham og, mod god Betaling, ledsage ham paa en Rejse til Skaane, Halland, Bleking og Gulland. Dr. Fuiren, som var en meget rig Mand og ikke brød sig om sin medicinske Praxis, men var en ganske god Botaniker, havde Aaret i Forvejen, efter Kongens Befaling men paa Foranledning af Kantsleren Christian Friis, berejst Jylland for der at indsamle sjældne Planter, og hans Rejse nu havde samme Formaal. Sperling modtog hans Tilbud og rejste strax til Kjøbenhavn. Under sit Ophold her besøgte han blandt andre den berømte Astronom og Mathematiker Christ. Longomontan, om hvem han skriver: „Han vilde vise mig Quadraturam Circuli paa følgende Maade. Han havde ladet sig gjøre et Brædt af Pæretre og deri ridset en Cirkel hel superficialiter, og i Ridset siden indlagt et Hestehaar, saa at det udfyldte Cirkelen rundtten om ganske nøjagtigen. Derefter havde han paa det samme Brædt ridset en Kvadrat, hvori han lagde det samme Hestehaar, saa at det ligeledes udfyldte Ridset af Kvadraten. Dette, sagde han, var en Quadratura Circuli³⁾. Jeg svarede ham, at den tyktes

¹⁾ Født 1576. Han havde fra 1592—96 arbejdet under Tyge Brahe paa Hveen. Kom 1638 igjen her til Landet som Livmedicus hos Christian IV., hvilken Post han ogsaa beklædte under Fredrik III. indtil sin Død 1652. Se bl. a. Worm's Lexicon over lærde Mænd I, 295; Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen I, 300—1.

²⁾ Denne kom umiddelbart efter til Danmark, idet han i Sommeren 1623 blev Professor i Mathematik ved Sorø Akademi. Om hans Liv se især „Scherzgedichte von Johann Lauremberg, herausgeg. von J. M. Lappenberg“. S. 153 flg.

³⁾ Longomontan syslede stadig med Cirkelens Kvadratur og udgav forskjellige Skrifter derom. Over et af disse (Cyclometria etc. 1612) skrev Thomas Fincke en skarp Kritik i et Brev til Kantsler Christian Friis (se Rørdam: Kbhvns. Univ. Hist. IV, 622 flg.).

mig vel at være mechanic, men ikke tilstrækkeligen mathematice demonstreret. Men han blev ved sin Mening, den jeg som en Tyro i Mathesi ikke turde modsige“ osv. Siden fortalte Sperling Dr. Fincke, „som var en ypperlig Mathematicus“, hvad han havde set hos Longomontan, og han sagde: „Quamdiu linea recta erit recta, et linea curva erit linea curva, tamdiu nulla circuli quadratura dabitur.“

Da nu Dr. Fuiren var færdig, rejste han og Sperling til Helsingør, derfra til Helsingborg, Engelholm og over Hallandsaas til Varbjerg og Blaakulle, derfra ned til Bleking og over Skaane hjem. I Kjøbenhavn laa et kongeligt Skib færdigt til at gaa til Gulland for at hente Tømmer og Tjære til Holmen. Med det sejlede de til Visby, gennemkrydsede herfra Øen paa Kryds og Tværs og fandt mange sjældne Planter. Ogsaa nogle af de smaa Øer, som ligge ved Gulland, besøgte de. Her fandt de mange smukke Forsteninger og paa en af dem fandt Sperling en Runeindskrift, som han kopierede. Da Skibet, hvormed de var sejlede over, havde indtaget sin Ladning, tiltraadte de Rejsen hjem. Men de var ikke komne langt, før det opdagedes, at Skibet var lækt, og de lod sig derfor sætte i Land paa Øland, hvorfra de drog videre over Kalmar, Christianstad og Malmø til Kjøbenhavn. For sin Deltagelse i denne Rejse fik Sperling 50 Rdl. af Dr. Fuiren og desuden to sjældne Bøger¹⁾. Han blev endnu i hans Hus en 3 Ugers Tid og rejste saa over Lybek til Hamborg, hvor han opholdt sig Vinteren over²⁾. Imidlertid besluttede hans Fader at sende ham om Foraaret til Universitetet i Padua, for at han kunde studere videre, og da netop en Fætter til ham, som var Juvelér i Nürnberg, ved denne Tid kom til Hamborg, blev det bestemt, at Sperling skulde følge med ham tilbage. Dette skete ogsaa, og efter et 14 Dages Ophold i Nürnberg drog Sperling videre til Augsburg (hvor han i Fuggernes Pallads saa et Stykke Ambra grisea, som var en Alen højt og $\frac{3}{4}$ Alen bredt), gik derfra paa sin Fod til Innspruck, Trient og Bolzano, sejlede paa en Tømmerflaade ned ad Adige til Verona, og drog derfra til Vicenza og Padua³⁾. Han kom her strax til at bo i et Hus, hvor den tyske Nation mellem Studenterne havde sit Bibliothek, hvad der var ham meget kjær, da enhver Student, imod Kvittering til Bibliothekaren, kunde laane saa mange Bøger derfra, som han vilde. Han lod sig immatrikulere af den daværende Consiliarius nationis artistarum, Alsingeren Johannes Rhodius, og fik af ham sit Indtegningsbevis, forsynet med den tyske Nations Segl, imod at betale en ungarsk Dukat.

1) En Fortegnelse over Planter, samlede paa denne Rejse, er trykt i Th. Bartholin's Cista medica Hafn. p. 284—93.

2) Vinteren 1623—24.

3) Han kom til Padua i Begyndelsen af Maj 1624; se et Brev til Faderen af 30/5 1624 (i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 3092, III, 4to.)

Han tog nu med Flid fat paa det medicinske Studium og sluttede sig herved især til Professor Adrianus Spiegelius, hvem han ogsaa ledsagede i hans Praxis. Om en anden anset Læge, Andergethus de Andergethiis, som tillige var Overlæge ved S. Francisci Hospital, fortæller han en karakteristisk Anekdote. Han havde i lang Tid uden Nytte behandlet en vattersotig Patient med afførende Midler o. a., da Sperling en Dag spørger, om man ikke kunde prøve at indgnide ham med en Kviksølvsalve, ligesom man gjorde i visse Kjøns sygdomme. Hertil svarede Professoren, idet han henvendte sig til de unge Studenter, der omgav ham: „Domini, ego in vestri gratiam plus quam mille homines occidi in hoc hospitali; etiam hanc inunctionem in vestri gratiam experiar.“ Derefter begyndte han virkelig Kuren, og skjønt den syge en Tid lang blev ynkelig tilredt, kom han sig af Vattersoten. — Sperling besøgte ogsaa flittigt den medicinsk-botaniske Have, hvor Studenterne havde Lov til at brække saa mange Planter af, som de vilde, og naar de ikke kunde bestemme dem, bragte de dem til Havens Botanicus, Joh. Prævotius, en Tysker af Fødsel, som saa hjalp dem. Ofte vilde Italienerne have Spøg med ham og satte en Plante sammen af en Stængel og Blomster, der hørte til en anden Plante, men Prævotius tog det op i al Godmodighed og kom i det hele meget godt ud af det med dem. Foraaret efter Sperlings Ankomst¹⁾ gjorde han en lille Rejse til Venedig for at se Dogen formæle sig med Havet, og da Universitetsferien kom, gjordê han en Rejse i Istrien, nærmest paa Plantestudiets Vegne. Senere, da Hundedagene var forbi, tiltraadte han i Forening med en tysk medicinsk Student en længere Rejse i Italien. De drog fra Padua til Mantua, derfra til Bologna, over Apenninerne til Florents, Pisa og Livorno, tilbage til Pisa igjen og til Pistoja, Lucca, Siena, Viterbo og Rom, hvor de ankom fire Dage før Mikkelsdag. Sperling omtaler her især Peterskirken, Vatikanet (med Michel Angelo's Dommedag), Pavens Have (med Laokoons-Gruppen, som han mener er af Fidias), det vatikanske Bibliothek osv. Mikkelsdag blev Pave Urban VIII. kronet, hvilken Højtidelighed Sperling overværede. Efter nogle Ugers Ophold i Rom drog han og hans Ledsager til Neapel og Omegn, hvor de traf to danske Adelsmænd Knud og Laurids Ulfeldt²⁾. Fra Neapel tog de over Gaëta tilbage til Rom, og derfra over Loreto, Ancona og Rimini igjen til Padua³⁾. Da Sperling her vilde tage ind i sil gamle Logis, fandt han det optaget af to

¹⁾ Altsaa i 1625.

²⁾ Ældre Brødre til Korfits Ulfeldt.

³⁾ I Brev til Faderen af ²/₁₁ 1625 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 3092, III, 4to) taler han om, at han atter er kommen til Padua efter Tilendebringelsen af den italienske Rejse.

danske Adelsmænd, Axel og Herman Juel¹⁾), og deres Hovmester og maatte derfor søge et nyt. Han tog nu igjen fat paa sine Studier, særlig i Anatomi og Kirurgi, under Adrianus Spiegelius, indtil denne engang kom tilbage fra en Rekreatjonsrejse til Venedig, hvorfra han overbragte Sperling et Tilbud fra en venetiansk Adelsmand, Nic. Contarini, om at komme til ham for dels at være ham til Selskab, dels overtage Inspektionen over en prægtig Have, som han ejede, tillige med et Slot, 4 tyske Mile fra Venedig. Efter nogen Betænkning modtog Sperling Tilbudet, rejste til Venedig og blev meget venligt modtaget af Contarini, som satte ham nærmere ind i sin Plan og tilbød ham 100 Sechiner om Aaret tillige med en Æresklædning og fri Station. Sperling var et Aarstid hos Contarini²⁾), gjorde sig megen Umage for at berige Haven med nye og sjældne Væxter og beklædte i det hele sin Stilling til sin elskværdige Herres store Tilfredshed. Da fik han Brev fra sin Fader, der paa Grund af sin høje Alder frygtede ikke mere at faa ham at se, om at tage Doktorgraden i Padua og derefter komme hjem. Contarini vilde meget nødig af med ham, men maatte til sidst give efter; dog tog han det Løfte af ham, at hvis Faderen vilde tillade det, skulde han komme tilbage. Ved Afskeden gav han Sperling 100 Sechiner, og hans Hustru forærede ham en smuk Guldkjæde. Derefter drog Sperling til Padua for at tage Doktorgraden, hvormed det gik saaledes til. Han anmeldte først sit Forehavende for Consiliarius Nationis, og efter for denne at have udtalt, at han vilde vælge Professor Cæsar Cremoninus til sin Promotor — thi hans gamle Lærer A. Spiegelius var død — gik de sammen til denne, som den følgende Dag opgav Sperling de „Puncta philosophica“, som han skulde holde Foredrag over. Derefter gik han til Pompejus Caimus, „primarius medicinæ Professor in theoria,“ der var Protektor for den tyske Nation, og fik, efter at være bleven examineret hist og her i Medicinen af ham, Løfte om at skulle faa Promotionsdagen nærmere at vide. Da Dagen kom, blev han i Consilarii Hus iført en Kjole og en Baret af Pedellerne og blev derpaa af Consiliarius og den tyske Nation

¹⁾ I Følge Henrik Jenssøns Ligprædiken over Axel Juel Iversen til Volstrup (Kbh. 1672. 4to), maa det have været denne Axel Juel, der ovenfor nævnes. Han var rejst udenlands med en Broder, Christoffer, og begge var (i Følge Suhm's Samlinger 2 Bd. 3 Hefte S. 16) immatrikulerede ved Universitetet i Padua den 11. Juli 1624. Det er derfor urigtigt, naar det i Hofman's Danske Adelsmænd 2. Bd., Stamtavle III over Familien Juel, hedder, at Christoffer Juel døde 1622 (formodentlig har Forf. misforstaaet Udtrykkene i den ovenfor nævnte Ligprædiken), og det er sandsynligt, at Sperling har forvexlet Navnene Christoffer og Herman.

²⁾ I 1626—27.

ført til Professor Caimus' Hus, hvor ogsaa Promotor havde givet Møde, og derfra med disse i højtideligt Optog, med Pedellerne foran og Consiliarius og Nationen bagefter, til Akademiet, hvor Contarini og flere Professorer var til Stede. Efter at Honoratiores var traadte ind i en Hørsal og alle havde sat sig, blev Dørene lukkede af Pedellerne, som selv blev udenfor under Akten lige saa vel som Nationen. Derpaa holdt Sperling et Foredrag over det opgivne Thema, af Aristoteles' Fysik, og da det var forbi, blev der ham opgivet en Aphorismus Hippocratis og derefter en Casus medicus, begge til at udvikle ex tempore. Hermed var Prøven færdig, og Sekretæren omdelte nu Stemmekugler, „Ballotter“, og indsamlede dem igjen i en Kasse med særskilte Rum for Ja'er og Nej'er. Ved Aabningen af Kassen viste det sig, at Sperling havde faaet lutter S'er (∴ Si, Ja). Nu aabnedes Dørene igjen, og Pedellerne og de andre udenfor staaende kom ind, hvorefter Promotor holdt en Tale, erklærede Sperling for Doctor philosophiæ et medicinæ og forkyndte, at han nu vilde overdrage ham Insignierne som saadan. Han tog saa hans Baret og satte den paa hans Hoved, stak en Ring paa hans Finger, gav ham en Bog aaben og lukket, og til sidst kyssede han ham paa Panden, idet han ved enhver af disse Ceremonier forklarede dens Betydning. Da dette var forbi, gik Optoget i samme Orden, som det var kommet, til Sperlings eget Hus under Bifaldsraab af Gadens Befolkning, til hvem den nye Doktor udkastede en Del Smaamynter. Ved Døren gik en Del af Følget bort, dog først efter af en af Pedellerne at have modtaget nogle Lykønskings-Carina, som Sperlings Venner havde skrevet til hans Ære i Dagens Anledning¹⁾. Men den tyske Nation og dens Consiliarius fulgte med ham op i Huset, hvor han havde ladet anrette en lille Kollation af Konfekt og lignende, og blev sammen med ham til om Aftenen. Det varede endnu 14 Dage, inden hans Diplom var færdigt, men da han havde faaet dette, tiltraadte han ogsaa strax Rejsen hjemad. Den gik over Vicenza, Verona, Mantua, Cremona, Milano, Pavia til Genua, og derfra til Marseille, Montpellier, Aix, Avignon, Vienne og Lyon. Her traf Sperling den ovenfor nævnte danske Adelsmand, Axel Juel, og hans Hovmester, Christen Clementsen, der havde været hans Bordfæller i Padua og ligesom han selv vilde have rejst til Paris, men da de i Turin havde hørt, at Pesten rasede i Paris, havde de nu forandret deres Plan og vilde tilbringe Vinteren i Genève. Ogsaa Sperling bevægedes ved denne Efterretning — der iøvrigt siden viste sig at være upaalidelig — til at opgive Turen til Paris og drage hjem igjennem Tyskland. De fulgtes saa alle ad til Genève, og herfra drog Sperling videre til Lausanne, Yverdon, Bern, Basel, Strassburg, Augsburg og Nürnberg, hvor han tog ind hos sin før omtalte

¹⁾ I Følge Møller: Cimbria literata I, 646, fandt Promotionen Sted den 27. August 1627.

Fætter, Jørgen Crämer¹⁾. Denne vilde ikke tillade ham at tage den lige Vej til Hamborg paa Grund af Tillys Tropper, som plyndrede og røvede overalt, og Sperling drog derfor i Følge med Fætteren selv og en hel Del andre under Bedækning til Leipzig, hvorhen hans Ledsagere søgte for Jule-Messens Skyld. Fra Leipzig rejste han i Følge med nogle Hamborger Kjøbmænd, som ogsaa havde besøgt Messen, til Hamborg. Her blev han Vinteren ud, men i Følge det Løfte, han i sin Tid havde givet Contarini, tænkte han igjen paa at rejse tilbage til ham og da at lægge Vejen over England og Paris, og hans Fader gav ogsaa sit Samtykke dertil. Da der imidlertid ikke for det første gik noget Skib fra Hamborg til England, tog Sperling til Amsterdam og derfra til Rotterdam, hvor han gik om Bord i et hollandsk Skib, som skulde føre ham til London. Men de fik en stærk Modvind, som drev dem næsten helt op under Norge, og her holdt de det gaaende en Tid, indtil Vinden havde lagt sig noget.

Medens nu Skipperen gjorde sit bedste med Lavering for at naa Englands Kyst, saa vi en Dünkircher komme ned imod os og maatte altsaa igjen forandre vor Cours og søge Norges Kyst, med hvis Havne vor Styrmand var temmelig ubekjendt, og flygtede vi saaledes for Dünkircheren det bedste vi kunde. Men han forlod os ikke, men blev ved at jage efter os, indtil vi ved Guds Hjælp og vort vel be-sejlede Skib kom ind i en sikker Havn, kaldet Drammen, hvor vi kastede Anker. Skipperen besluttede ikke at sejle igjen, før han fik Tidende om, at der var ankommen en Convoj til Flekkerø, og efterdi Tiden blev mig lang ved at ligge saaledes, drog jeg hen at besøge Hr. Kantsler Jens Bjelke, min gamle Patron; thi det var kun 7 Mile fra hans Gaard. Og da jeg var kommen til ham, og han havde hørt, at jeg agtede at rejse til England og Italien, som ogsaa, at jeg havde doctoreret, sagde han strax: „Hvi vil I nu rejse videre? I har rejst nok! Bliv hos os! Ser I ikke, hvorledes Gud har forhindret Eders Rejse og vil have Eder til at blive i dette Land?“ Jeg svarede, at jeg endnu ikke havde rejst for meget, at jeg tænkte paa at besøge endnu flere fjerne Lande, og at jeg for det første havde

¹⁾ Et Brev fra Sperling, dateret Nürnberg ³⁰/₁₁ 1627, hvori han om-taler Rejsen, haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.

en god Condition i Venedig. Men han vilde ikke lade det gjælde og kom hver Dag tilbage til det samme, idet han talte om, hvorledes han vilde recommendere mig til Gouverneuren og Bispen¹⁾ i Trondhjem: de skulde give mig et godt aarligt Salarium og være glade til, at de kunde faa en Medicus der paa Stedet; hvorhos han berømmede Præsternes og Fogdernes store Liberalitet etc. Jeg takkede ham for hans store Affection og sagde, at jeg vilde betænke det, tog saa Gud paa Raad, hvorledes jeg skulde forholde mig heri, og han indgav mig, at jeg skulde blive i Landet. Da nu Hr. Kantsleren begjærede at vide min Resolution, svarede jeg ham, at jeg i Guds Navn vilde forsøge det. Det behagede ham saare vel, og gav han mig en Recommendations-Skrivelse til Gouverneuren og Bispen i Trondhjem, som ogsaa til Hr. Statholder Jens Juel paa Aggershus, hvem jeg i Forvejen var bekjendt, at han ligeledes vilde recommendere mig paa Stedet; gav mig derforuden et Fripas til Trondhjem. Dermed rejste jeg til Christiania og overleverede Hr. Statholderen Kantslerens Brev. Da han havde læst samme og forstaaet Meningens deraf, svarede han mig: „Hvad skal I gjøre i Trondhjem? De har aldrig haft nogen Medicus der, véd ikke heller af nogen Medicin at sige, men curerer sig med Rostokker og lybsk Øl, med Mjød og Muldebær, naar de har Skjørbug. Alt dette gjør Kantsleren kun for sin egen Nyttes Skyld, fordi han har sit bedste Gods liggende der og endnu bestandig haaber engang at faa Trondhjems Len²⁾. Men vil I følge mit Raad, saa rejs til Bergen; der er for nylig deres Medicus død (hvilken var D. *Paulus Andreæ*³⁾), Eders

1) Lensmand i Trondhjem var dengang Jens Juel Pedersen til Lindbjerg, Broder til Erik Juel til Hundsbæk. Biskoppen var Mag. Peder Jensen Skjelderup.

2) Rigtigheden af denne Ytring bekræftes fuldstændig andet Steds fra; se Y. Nielsen: Jens Bjelke til Østråt S. 169—70.

3) Dr. med. Poul Andersen, Provincialmedicus i Bergen 1626 efter Dr. Peder Alfsson; † 1628. Se bl. a. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen I, 384. Han var en Søn af Dr. theol. Anders Lau-

sal. Moders første Mand), og de har for Tiden ingen Medicus, og der vil jeg recommendere Eder til Gouverneuren, Hr. Oluf Parsbjerg¹⁾). Dette Raad behagede mig bedre, baade fordi de allerede var vante til en Medicus, og der ogsaa var to Apotheker dør. Hertil raadede ogsaa min gamle Ven Niels Tolder, som dengang var Borgmester, ligesom ogsaa min kjære Ven D. *Petrus Adolphi*, som for nogle Aar siden var kaldet fra Bergen til Christiania med en statelig Løn. Og da jeg nu igjen logerede hos ham, fandt jeg hos ham en sjælden Bog, som jeg længe havde søgt efter, nemlig *Petri Gillii de piscibus*, hvilken jeg med stor Tak modtog som Foræring af ham. Da jeg nu havde resolveret mig til at drage til Bergen og forsøge min Lykke der, gav Hr. Statholderen mig et Recommendations-Brev til Gouverneuren i Bergen, Hr. Oluf Parsbjerg, og et Fri-pas til min Rejse. Jeg tiltraadte min Rejse i Guds Navn og drog ad usædvanlige Veje, over Fjeld og Dal, alene for om jeg kunde træffe paa nogle sjældne Urter og andre Rariteter. Og da jeg hørte tale om et øde Fjeld, som de paa deres Sprog kalde Trommelfjeld, fik jeg stor Lyst til at rejse derover, i Haab at jeg der vel vilde finde et og andet synderligt. Bønderne gav for, at man ikke kunde komme til Hest over Fjeldet for den tykke Skovs Skyld. Men jeg lod mig ikke afskrække, men tog mange Mænd med mig med Øxer for at omhugge de Træer, som maatte være os til Forhindring. Og i hvor vel det var et højt Fjeld, bevoxet med tæt Fyrre- og Granskov, var det dog langtfra saaledes, som Bønderne havde foregivet, men man kunde nok ride imellem Træerne; kun maatte man undertiden gjøre et Sving til Siden for at søge den bedste Passage. Men jeg selv gik mest til Fods for at kunne løbe hid og did i Ødeskoven efter Urter, hvoraf jeg da ogsaa

ritsen, Professor ved Kbhvns. Universitet, se Rørdam: Kbhvns. Univ. Historie II, 620.

¹⁾ Oluf Parsberg til Jernet var Lensmand i Bergen 1627—29; se bl. a. Norske Rigsregistrarer V, 591 og VI, 155.

traf saa mange sjældne, at jeg maatte forundre mig derover. Én Gang kom vi dog til et Sted, hvor Bønderne ikke kunde komme igjennem med min Hest og altsaa maatte bruge deres Øxer og hugge nogle Træer om; men da fik vi efterhaanden bedre Passage og friere Luft, indtil vi fra Ødeskoven kom ud paa en Slette, som var en Mose, hvor man ikke kunde sidde til Hest, men der var lagt Brædder, over hvilke man maatte gaa og trække Hesten efter sig. Derfor fandt jeg her ingen sjældne Urter, thi jeg turde formedelst Mosens Dybde ikke gaa ned fra Brædderne. Men ved Udkanten af Mosen, hvor Grunden blev noget fastere og haardere, fandt jeg en overmaade skjøn og grøn Busk af Birkeslægten, som ikke hævede sig fra Jorden, men bredte sig tæt ud over den. Jeg brød nogle Kviste af den, som jeg lagde i min Urtebog for at tørres, og er de endnu at finde imellem mine Urter. Og efterdi jeg endnu ikke havde fundet den beskrevet af nogen, kaldte jeg den *Chamæ-Betula repens Norvegica*. Med dette øde Fjeld og Mosen tilbragte jeg en hel Dag, og var det vel en besværlig Dagsrejse, men naar jeg tænker paa de mange skjønne Urter, fryder det mig i mit Hjerte endnu til denne Time, og da jeg kom ned i Valdersdalen, blev jeg hos en ærlig Præst vederkvæget saa vel med Mad som med Drikke og en god Nattehvil. Han begjærede af mig, at jeg vilde blive og hvile ud hos ham den følgende Dag, thi han havde sin Lyst af Urter, om end kun ringe Kundskab til dem, og formedelst Gaardagens Mødighed nægtede jeg ham det ikke. Præsten og hans Hustru gjorde mig alt godt. Men han og jeg discurrerede med hinanden om Landets Lejlighed og om Metaller, hvorved han da betroede mig, at der blev fundet mange Sølvminer i Valders, men Bønderne turde ikke aabenbare det af Frygt for, at de kun skulde faa mere Arbejde derved, thi de fik ikke noget for deres Slid. Efter Middag spadserede vi lidet om i hans Nabolav og i Dalen. hvorved jeg da igjen fandt nogle skjønne Urter, som voxede vildt, og som vel ikke var saa meget sjældne, men som jeg dog ikke formodede at finde paa det Sted, t. Ex. *Vale-*

riana Græca, *Pilosella flammea* etc. Vi besteg ogsaa de nærmeste Klipper, og fandt jeg der nogle sjældne *Species Sedi* og *Cotyledonum*. Henimod Aften forføjede vi os atter hjemad og holdt vort Aftensmaaltid; da sagde Præsten mig, at paa denne Tid af Aaret var der en meget bekvemmere Vej igjennem Hemsedal, thi Vejen over Filefjeld benyttede man kun ved Vintertid. Jeg fulgte hans Raad og tog Afsked med ham om Morgenen, men maatte dog drage over et højt Fjeld, hvor der endnu hist og her laa megen Sne, som var overtrukken med et sort Lag af Støv. Da tænkte jeg paa *atra nix Anaxagoræ*, hvormed Cicero skjæmter i sine *Epistolæ*. Ellers var der ingen Sne paa Vejen, men alt var bart og grønt, og fandt jeg her atter nogle sjældne Urter, saasom *Cistus Coridis folio Clus.*, en *Argemone lutea*, som jeg tilforn ogsaa havde fundet i Bjergene ved Treviso, en *Acetosa rotundifolia* med faste, saftige Blade, af hvilken jeg opgravede nogle Rødder, som jeg førte med mig til Bergen og satte i Apothekerens, *Matthiæ Drabittii*¹⁾, Have, hvor de slog godt an og voxede. Som jeg nu red hen ad Vejen, kom en Hugorm til Syne, en ret veritabel *Vipera*, hvilken jeg, da den kom mig saa nær, at jeg mente at kunne naa den fra Hesten, afhuggede Hovedet paa, ret ved Halsen, med min Kaarde. Jeg steg af Hesten og tog Kroppen og Hovedet op for at se, om der var nogen Forskjel paa denne og de italienske Hugorme, men fandt slet ingen Different, hverken i Farver og Pletter eller i Tykkelse og Længde, ligesom heller ingen Forskjel i Hoved eller Tænder. Da jeg igjen var steget til Hest, saa jeg et Stykke borte en *Angelica* med meget mindre Blade end den ordinaire. Jeg steg af og undersøgte Bladenes og Stængelens Lugt, som ogsaa var ulige meget lifligere end den almindelige Angelicas. Jeg gravede en Rod op og skar den midt igjennem, og da der kom megen gul, gummiagtig Saft ud af den, smurte jeg samme paa min Haand og lugtede til den. Denne Lugt kan jeg

¹⁾ Jvfr. Ingerslev: Danm. Læger og Lægevesen I, 442.

ikke noksom beskrive, hvor liflig den var, ligesom aromatiseret med Bisam. Jeg stak Roden til mig, og da jeg kom til et Vand, rensede jeg den fra Jorden, og har jeg baaret den mange Aar i min Lomme, indtil jeg saa ofte havde bidt af den, at den var ganske fortæret. Thi Smagen af denne Rod, da den var tør, overgik endnu langt Saftens Lugt i Liflighed, og gjorde det mig meget ondt, at jeg ikke havde opgravet flere Rødder og taget dem med mig; men jeg kjendte dengang endnu ikke dens Dyder, tilmed prøvede jeg ikke Roden, da den endnu var frisk og saftig, eftersom jeg frygtede Saftens Fyrighed paa Tungen. Omsider kom jeg da ind i Sogndalen, eller, som de almindeligen kalder den, *Sogn*, hvilket er en meget frugtbar Dal, saa at Bønderne, naar det er gode Aar, kan pløje, saa og høste to Gange, og strækker den sig lige ud til Havet. Dalen er ikke bred, men smal. omgivet af høje Fjelde, hvorfra Dalen vandes og tillige modtager en Art Lerjord, hvilken Bønderne fornemlig tilskriver dette Lands Frugtbarhed, dog i Forening med selve Dalens Snæverhed og de høje Bjerger, som værner mod Vinden og Kulden etc. Om Natten tog jeg ind hos en rig Foged, som tracterede mig herligen og næste Morgen skaffede mig en Baad, og maatte jeg nu fra det ene Sted til det andet tage friske Baade og Rorfolk, idet jeg sejlede imellem Skjærene (eller Klipperne), indtil jeg tredie Dagen efter lykkeligen ankom til Bergen.

Den følgende Dag gik jeg strax op paa Slottet og overleverede min Skrivelse til Gouverneuren, som, efter at have læst den, svarede mig, at der allerede af Kongen var forordnet en anden til Medicus dør, hvilken formedelst den kejserslige Krig var flygtet fra Kolding til Kjøbenhavn og hed Michael *Christierni*¹⁾. Da faldt jeg paa andre Tanker og satte mig for at continuere min begyndte Rejse til Italien og begive mig med et Skib til England. Men da

¹⁾ Om Dr. Michel Christensen se bl. a. Universitets-Program i Anl. af hans Død 1637; Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevesen I, 377; Norske Rigsregistr. VI, 44 og 231. Han blev 1628 ud-

jeg kom op til min gamle Ven, D. *Nicolaus Paschasius*¹⁾, Bisp i Bergens Stift, og fortalte ham, af hvad Aarsag jeg var kommen til Bergen, og hvad Svar jeg havde faaet af Gouverneuren, og at jeg, eftersom der intet var for mig at gjøre der paa Stedet, havde sat mig for med første Lejlighed at fortsætte min Rejse over England til Italien, saa bekræftede han vel, hvad Gouverneuren havde berettet mig, men sagde derhos, at bemeldte Doctor ikke vilde komme derop før Aaret efter, og bad mig desaarsag, efterdi de ingen Medicus havde, at jeg vilde blive hos dem saa længe; lod ogsaa strax de Kanniker, som boede i Nærheden, kalde, hvilke ligeledes bad mig om at blive hos dem, til den anden Medicus kom: de vilde igjen handle saaledes med mig, at jeg skulde blive tilfreds. Hvad skulde jeg gjøre? Jeg lovede det formedelst deres indstændige Anmodning og blev altsaa i Bergen. Men jeg vidste dengang endnu ikke, hvad Gud havde for med mig. Jeg blev strax bekjendt i Staden og fik en god Praxis, ikke alene hos Borgerskabet, men ogsaa hos de tyske ved Contoiret i Bergen, som betalte mig rundeligen, hvortil især hjalp en af de tyske Præster ved Contoiret, ved Navn Mag. *Jannichius*²⁾, en saare begavet Mand til at prædike. Jeg curerede ham for en Quartan-Feber, og blev vi derved meget fortrolige Venner. Jeg blev ogsaa kaldet af Gouverneuren til hans tre Døtre, som laa meget syge af Børnekopper, synderligen den ældste, Jomfru Anne Kathrine³⁾; blev dog alle ved Guds Naade lykkeligen restituerede. Ved denne ældste var det især notabelt, at efter at jeg nogle Gange havde brugt Klysterer til hende, kunde man tydeligen

nævnt til Provincialmedicus i Bergen, men tog igjen sin Afsked 1630. Han var en Søn af Professor ved Kjøbenhavns Universitet Mag. Christen Michelsen (Rørdam: *Kbhvns. Univ. Hist.* II, 632).

¹⁾ Dr. theol. Niels Paaske, Biskop i Bergen 1616—36.

²⁾ Henrich Janniche, Præst ved Marie-Kirken i Bergen 1625-1630; jvfr. A. Hatting: *Forsøg til en Præste-Historie* I, 202—5.

³⁾ Hun blev 1649 gift med Otte Powisch til Saltø, der døde 1684 som Gehejmerraad, Ridder osv.; se *Danske Saml.* 2 R. II, 62, og Klevenfeldt's Stamtavler.

i Stolgangen se smaa Hinder, fyldte med Edder, ligesom de udvendige Kopper. Denne Cur blev overalt bekendt og skaffede mig et godt Ry. Der kom ogsaa Præster og Fogder til mig ude fra Landet af, hvilke alle betalte mig meget liberalt, baade med Penge og med Forværk af Maarer og Ræve.

Eftersom der nu var to Apotheker der, og den ene Apotheker hørte, at nogle af mine Recepter blev bragte til det andet Apothek, saa spurgte denne Apotheker, Matthias Drabitus, mig, om jeg vilde logere hos ham, saa vilde han give mig et smukt Kammer, og dersom jeg vilde takke til Takke med hans Bord, skulde jeg ogsaa spise hos ham, og derforuden bød han sig til at give mig 30 Rigsdaler samme Vinter, kun at jeg vilde ordne mine Recepter i hans Apothek. Dette Forslag behagede mig ikke ilde, jeg lovede ham det og flyttede ind hos ham.

Det begav sig en Dag, da jeg gik ud af Kirken med Bispen, at han nødte mig til at spise Middagsmaaltid med sig, og havde han ligeledes indbudt en mig dengang ubekjendt Kvinde. Som vi nu stod op fra Maaltidet og spadserede om i Gemakket, spurgte jeg iblandt andet, hvad det var for en Kvinde. Da svarede han mig, at det var den afgangne Medici, D. *Pauli Andreae*, Enke, og begyndte højliggen at berømme hende, saa vel for hendes egen Person som for hendes fornemme Forældre og Frænder, iblandt hvilke han fornemlig nævnede Hr. D. *Thomas Finckius*, og endte omsider sin Tale med de Ord: „*Et talem ego tibi opto.*“ Derpaa gik jeg hen til hende og undskyldte mig, at jeg ikke havde kjendt hende, før Hr. Bispen sagde, hvo hun var; condolerede hende til hendes salig Herres tidlige Død etc. og sagde, at jeg havde set hendes salig Herre i Hamborg og talt med ham, da han kom fra Italien (thi jeg traf ham ved en Hændelse hos *Angelus Sala*¹⁾), hvem han besøgte). Hun takkede mig og sagde med vemodige Taarer,

1) En italiensk Læge og Kemiker, som havde forladt sit Fædreland og en Tid boede i Hamborg.

at hun maatte skikke sig i Guds Villie etc. Derpaa tog hun Afsked med Bispen og hans Hustru, som jeg da ogsaa gjorde. I hvor vel jeg nu dengang ikke gik om med Friertanker, saa havde dog Hr. Bispens ovenmeldte Ord efterladt et saadant Indtryk paa mig, at de dagligen tog til, og jeg fik mere og mere Attraa til denne Person, saa vel formedelst hendes modeste Udseende som formedelst hendes modeste Tale om hendes salig Herres dødelige Afgang. Kjærligheden voxede med hver Dag, saa at jeg, hver Gang hun kom fra Kirke, stillede mig hen paa et Sted, hvor jeg kunde komme til at se og hilse hende. Jeg havde ingen, hvem jeg kunde eller turde aabenbare mit Anliggende, uden Gud alene; den samme bad jeg, at, dersom han havde udset denne Person til at være min Medhjælp i Livet, han da vilde skaffe mig Naade for hendes Øjne. Derpaa tilskrev jeg min Fader om min Rejses Forløb, og hvorledes jeg nu levede i Bergen i en god Praxis, og hvorledes jeg der havde set en Enke, en fornemme Mand i Danmark, Andreas Schwendi's¹⁾, Datter, hvilken jeg havde faaet kjær, og om hvilken jeg vel vilde lade anholde hos hendes Forældre ved hendes Svoger, Hr. D. Thomas Fincke, men at jeg ikke vilde gjøre saadant, før jeg havde fornummet min Hr. Faders Vilje og Raad derom. Min Fader svarede mig, at hendes Frændskab var ham vel bekjendt, og at Andreas Schwendi i sin Ungdom var bleven opdraget hos hans Moster i Flensborg og havde været hans Discipel i Skolen der²⁾. Han kunde og vilde ikke fraraade mig det for den smukke Families Skyld, og fordi hendes Fader var

¹⁾ Andreas Schwendi var Søn af Sekretær i det tyske Kancelli Sebastian Schwendi, om hvem se Resen: Inscriptiones Hafnienses p. 84—85; Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1873—76. S. 186. Om Andreas S. jvfr. F. Lunn: Knabstrup i ældre og nyere Tid S. 72; Kirkehistor. Saml. 3 R. 3 Bd., passim; Personalhistor. Tidsskr. I, 35 og IV, 333. Om hans to Hustruer mere nedenfor. Hvorledes han var besvogret med Thomas Fincke, ved jeg ikke.

²⁾ Sperlings Fader havde været Rektor i Flensborg, før han blev Rektor i Hamborg.

en formuende Mand, kun at jeg ikke stillede mig blot; ønskede mig Lykke og Velsignelse til mit Forehavende etc. Da jeg fik dette Svar, blev jeg trøstigt i mit Hjerte og skrev i samme Mening til Hr. D. Thomas Fincke med Bøn, at han vilde lade sig befalde i denne Sag at være min højgunstige Forbeder hos hendes Forældre. Jeg fik meget snart Svar fra Hr. D. Thomas Fincke, at han ikke alene hjerteligen gjerne vilde tjene mig i denne Sag, men ogsaa ellers, hvor han kunde være mig til Behag. Alt dette animerede mig dagligen mere og mere. Imidlertid kom jeg i Bekjendtskab med en Kvinde, hvis Mand, Laurids Marcussen, jeg før havde cureret for Podagra; samme var Byfoged i Bergen¹⁾, men hun var en meget forstandig Matrone. Vort Bekjendtskab tog saa meget til, at vi plejede at discurrere meget fortroligen med hinanden. Hende aabenbarede jeg mit Forehavende med min elskede²⁾, og hvorledes jeg ønskede kun én Gang at komme til at tale med hende. Hun svarede mig: „Margrete har endnu flere Bejlere, baade Bispen i Stavanger³⁾ og Rectoren ved Skolen her⁴⁾. Jeg lod saadant ikke anfægte mig, men bad hende kun raade mig, hvorledes jeg skulde faa hende i Tale, thi hun var gode Venner med min elskede og indbød hende ofte til at spise hos sig, efterdi hun boede lige over for hende. Hun svarede: „Der skal være gode Raad til, at ingen faar noget derom at vide. Jeg vil lade hende spørge, om hun vil spadsere med mig i min Have, saa vil jeg først lukke Eder ind i Haven og siden følge

¹⁾ Han skrives ellers Markvartssøn. Han blev udnævnt til Byfoged i Bergen 9. April 1628, se Norske Rigsregistranter VI, 21—22.

²⁾ Det danske Ord: „Kjæreste“, som svarer til det her og i det følgende brugte „Liebste“, brugtes dengang kun om den forlovede og gifte Kvinde. Jeg har derfor maattet anvende det mere moderne „elskede“.

³⁾ Mag. Thomas Wegner.

⁴⁾ Rektor ved Skolen i Bergen var dengang Mag. Engelbret Jørgensen (fra 1619—1647), Fader til den bekjendte Dorthea Engelbretsdatter. Se om ham bl. a. A. Hatting: Forsøg til en Præste-Historie I, 110—11, og Norske Magazin II, 614.

efter med hende.“ Dette skete ogsaa, jeg kom ind i Haven, spadserede lidet omkring, og i hvor vel det allerede havde frosset haardt, saa jeg dog Morgenfruerne blomstre og brød nogle af dem af og stillede mig paa et Sted, hvor man ikke kunde se mig, naar Havedøren blev aabnet. Omsider kom Byfogdens Kvinde ind med hende, og da de havde spadseret lidet omkring, kom jeg frem og lod mig se og gik dem i Møde. Jeg mærkede vel, at min elskede i Førstningen blev noget forskrækket. Efter at jeg nu havde hilst dem, præsenterede jeg hver af dem en Blomsterkost og begyndte at discurrere med min elskede. Da Byfogdens Kvinde mærkede dette, retirerede hun sig lidet og lod os to alene. Men jeg talte dengang ikke med hende om Hovedsagen, men om hendes bedrøvede Tilstand, og iblandt andet sagde jeg, at jeg ikke tvivlede paa, at hendes salig Herre jo havde ført et skjønt Bibliothek med sig derop. Hun svarede, at han havde ført mange Bøger med sig derop, i fire store Kister. Jeg bad strax, om det ikke maatte tilstedes mig engang at se samme igjennem. Hun svarede: „Ret gjerne!“ Da nu Byfogdens Kvinde igjen kom hen til os, talte vi endnu lidet med hinanden, hvorpaa jeg tog min Afsked og igjen kom ind i Staden. Den følgende Dag berettede jeg min betroede Veninde, Birgitte Lars Marcussens, hvad jeg havde talt med min elskede, og hvad hun havde svaret mig angaaende Bøgerne. Dette behagede hende vel, men raadede hun mig, at jeg ikke skulde gaa til hende om Dagen, men om Aftenen i Mørkningen, efterdi det endnu var i hendes Enkeaar. Jeg fulgte hendes Raad og bankede en Aften paa hendes Dør; der blev lukket op, og jeg blev ført ind til min elskede. Da vi havde siddet lidet, spurgte jeg hende, om det ogsaa var hende belejligt at vise mig de ommeldte Bøger. Hun svarede: „Ja visseligen“, og kaldte paa sine to Piger, som tog Lysene med, og gik med mig ind i en anden Sal, hvor Kisterne med Bøgerne stod. Efter at de var bleven lukkede op, gjennemsøgte jeg dem saa løseligen, og fandt nogle medicinske Bøger, som jeg lagde *à part*, thi det var ellers

mest theologiske Bøger. Da der nu var gaaet en temmelig Tid hermed, vilde jeg ikke opholde hende længere, men sagde, at saa fremt hun vilde tillade mig en anden Gang at se Resten igjennem, saa vilde jeg komme igjen, naar det var hende belejligt, hvilket hun ogsaa tilstod mig; og bad jeg hende derhos, at hun vilde laane mig de *à part* lagte Bøger for en stakket Tid: jeg skulde tilstille hende dem igjen i uskadt Stand — hvilket hun heller ikke afslog mig. Derpaa gik vi igjen ind i det forrige Kammer og talte endnu lidet med hinanden, og efterdi det blev sent, tog jeg Afsked med Taksigelse, og hun lod ved sine Piger de af mig *à part* lagte Bøger bære hen i mit Logement, hvilke Bøger kom mig vel til Pas; thi jeg kunde slet ingen Bøger tage med mig paa min forehafte Rejse og havde kun to smaa Bøger, som min Vært havde laant mig. En tre Dage efter kom jeg igjen til hende og saa Resten af Bøgerne igjennem og fandt nogle flere, som jeg kunde bruge, hvilke hun ogsaa lod bære til mit Quarter. Jeg talte endnu ikke om mit principale Ærinde, men ved Afskeden sagde jeg, at Tiden i denne Ensomhed stundom maatte blive hende lang, besynderligen i disse lange Aftener, og dersom det ikke var hende imod, saa vilde jeg vel nu og da holde hende ved Selskab. Hun svarede mig, at jeg altid skulde være hende velkommen, og takkede mig. Over dette Svar glædede jeg mig højligen, og gjorde mig nu god Forhaabning, at mit Forehavende, med Guds Hjælp, vilde lykkes. Jeg havde ingen Ro i mit Hjerte, før jeg igjen kom til hende, og besluttede derfor hos mig selv, efter at jeg inderligen havde anraabt Gud om god *Success*, at aabenbare hende mit Hjerte jo før jo heller. Gik altsaa paa ny til hende, og efter at jeg en Tidlang havde talt med hende om et og andet og skjæmtet med hendes unge Søn, en smuk Dreng i sit tredie Aar, brød jeg omsider ud og gav hende min Mening til Kjende og begjærede ligeledes at vide hendes Mening. Efter Taksigelse svarede hun mig, at hun endnu ikke var i saadan Stand, at hun kunde tænke paa sligt. Jeg bad hende forlade, at jeg i hendes

Enkeaar havde fordristet mig til at besvære hende hermed, men min store Affection til hende havde drevet mig dertil, eftersom jeg havde hørt, at ogsaa andre havde ladet anholde om hende, og jeg frygtede, at en af dem kunde komme mig i Forkjøbet etc. Hun svarede, det var vel saa, at ogsaa andre havde meldt sig hos hende, men hun havde givet dem det samme Svar som mig. Tilmed levede hun langt fra sine Forældre, med hvilke hun, som billigt var, maatte raadføre sig i en saadan Sag. Jeg sagde derpaa, at jeg havde skrevet derom til min meget høje Patron, D. Thomas Fincke, og bedet ham, at han vilde gjøre hendes kjære Forældre¹⁾ bekjendte med min Tilbøjelighed for deres kjære Datter, samt fortalte hende, hvad han havde svaret mig derpaa. Nu stod det kun til hende at faa at vide, hvad hendes egen Tilbøjelighed var. Ja, svarede hun, om jeg kun kunde tale med mine Forældre et Par Timer, skulde I snart erfare deres og min Mening. Med dette Svar var jeg temmelig tilfreds for den Gang, besynderligen fordi hun begjærede af mig, at jeg vilde blive hos hende til Aftensmaaltid, efterdi det allerede var sent; thi dette tyktes mig et synderlig godt Tegn. Da jeg efter Maaltidet tog Afsked fra hende, recommendede jeg hende min Sag med faa Ord og sagde God Nat. Dette drev jeg saaledes den ganske Vinter, besøgte hende flittigen om Aftenen, og undertiden beholdt hun mig hos sig til Maaltid. Jeg saa i Staden en meget lille Hund, saare vel skabt, ganske sort som Atlask, den tilforhandlede jeg mig og lod gjøre et stukket Halsbaand til den med en Svane paa den ene og en Spurv paa den anden Side²⁾, og hængte en Ring

¹⁾ Hendes virkelige Moder var død flere Aar i Forvejen, (Skifte efter hende holdtes 4. Februar 1619), men hun betragtede som en anden Moder sin Faster Margrete Schwendi, hos hvem hun var opdraget. Denne Margrete Schwendi var — i Følge Optegnelser i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol., Enke efter Mag. Poul Pedersen, Sognepræst i Roskilde, som igjen var Morbroder til Dr. med. Poul Andersen.

²⁾ Spurven (Sperling) skulde naturligvis minde om Giverens Navn. Ved Svanen (Schwan) sigtedes dels formodentlig til den udkaaredes

med en smuk Perle i dens Øre og kaldte den Moretto. Denne Hund tog jeg en Aften under min Kappe og bragte med op og præsenterede min elskede, hvilket var hende ret velkomment, thi hun holdt meget af smaa Dyr. Som jeg nu talte med hende om min Sag, faldt mig iblandt andet de Ord ind, at jeg ikke kunde tro andet, end at Gud havde sendt mig til dette Land for hendes Skyld og udset hende til mig, efterdi jeg var landet i Norge paa den selvsamme Dag, da hendes salig Herre var død etc. Denne Discurs gjorde saadan Impression hos hende, at hun svarede, at dersom Gud havde bestemt det saaledes, og alting kom i Rig-tighed med hendes Forældre, saa vilde hun ikke dølgge for mig, at hun for sin Person ikke var mig ugunstig; jeg skulde slaa mig til Taals, hun tænkte, om Gud vilde, til Foraaret at rejse ned til sine Forældre. Dette var mig et glædeligt Svar. Da jeg nu skiltes fra hende, bad hun mig, at jeg vilde beholde alt, hvad der var talt imellem os, hos mig selv, hvorpaa jeg gav hende min Haand etc.; næv-nede mig ogsaa en vis Dag, paa hvilken hun begjærede, at jeg igjen vilde komme til hende. Jeg indfandt mig ogsaa til den berammede Tid, og da jeg kom, modtog hun mig med et gladere Aasyn, end hun ellers plejede, thi hun var en hjertelig bedrøvet Enke; og som jeg nu søgte Lej-lighed til at afvende hende fra alle melankoliske Tanker og opmuntre hende, blandede jeg ogsaa nu og da noget ind om min egen Sag, hvorpaa hun altid svarede mig høfligen, saa at jeg noksom kunde spore hendes Bevaagen-hed, og bad hun mig omsider, at jeg vilde lægge min

Familienavn: Schwendi, og dels til det Vaaben, hun førte: en hvid Svane. Dette var nemlig det Vaabenmærke, som den tyske Kejser gav hendes Farfader Sebastian Schwendi, da han 1558 op-højede ham i Adelsstanden (en bekræftet Kopi af Adelsbrevet i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.), og baade Andreas Schwendi og hans Søster Margrete førte det (som det sees af nogle Dokumenter i Gl. kgl. Saml. a. St.). Det er derfor uden Tvivl en Fejltagelse, naar der i Dansk Adels-Lexicon tillægges Sebastian S. et ganske andet Vaaben.

Kappe fra mig og blive hos hende til Aftensmaaltid. Efter Maaltidet tog jeg Afsked, og holdt jeg paa denne Maade ved med mine Besøg den hele Vinter igjennem, saaledes at ingen erfarede, hvad jeg havde for, uden alene Byfogdens Kvinde, hvilken jeg dog ikke aabenbarede mere, end hun maatte vide. Samme betroede mig ved Lysemesse Tid, at Bispen i Stavanger nu havde sit Sendebud i Staden, som paa hans Vegne skulde bejle til min elskede. Da jeg erfarede dette, gik jeg til min elskede paa Dorotheæ Dag, som dengang indfaldt paa en Fredag, og berettede hende, hvad jeg havde hørt, og hvorledes jeg frygtede, at hun skulde vende sin Hu til Bispen, begjærede derfor at faa nogen vis Besked af hende etc. Hun svarede mig, at ingen havde været hos hende paa Bispens Vegne, men at Rectoren ved Skolen¹⁾ havde ladet anholde om hende, men hun havde platud afslaaet det. Jeg skulde derfor ikke være bange, om ogsaa Bispen vilde anholde om hende, thi hun havde allerede i sit Hjerte besluttet, at dersom hun nogen Tid skulde forandre sig, begjærede hun ingen til Ægte uden min Person. Det stod nu, næst Gud, derpaa, at hun havde erholdt sine Forældres Consens dertil, hvilket ikke saa vel lod sig gjøre ved at skrive, men hun tænkte med det første Skib, naar Kulden var forbi, at drage til sine Forældre, og jeg maatte da ikke tvivle paa, at hun vilde sige dem alt om min Person, som kunde være tjenligt for mit Forehavende. Jeg takkede hende for hendes trøstelige Svar og for den Kjærlighed til min Person, som jeg mærkede deraf etc., og føjede end videre til, at efterdi nu Ægteskabet var besluttet imellem os for Guds Aasyn, paa hendes Forældres Ratification, saa vilde jeg kun begjære én Ting af hende, nemlig at hun til et Pant paa hendes bestandige Gjenkjærlighed vilde give mig et Kys, hvilket hun ogsaa strax uvægerligen tilstod mig. Herved blev vore Hjerter først ret forbundne, og talte vi nu ikke mere med hinanden paa forblømt Vis, med mørke Ord, men smukt

¹⁾ Se foran S. 26 Anm. 4.

aabenhjertigen. Jeg blev samme Aften længe hos hende, efterdi jeg for stor Glæde glemte at staa op, indtil min Kjæreste selv maatte erindre mig om, at det allerede var sent; da tog jeg Afsked, og det igjen med et Kys. Da jeg kom hjem, takkede jeg Gud inderligen, fordi han havde udset en saa from, forstandig Kvinde til mig etc. Efter den Tid besøgte jeg hende, i hvor vel det faldt mig tungt, ikke saa ofte, som jeg før var vant til, for ikke at give nogen Mistanke; dog besøgte jeg hende mindst én Gang om Ugen. Og kom dette hende underligt for, den første Gang jeg saaledes igjen besøgte hende; men da hun hørte Aarsagen, roste hun min Forsigtighed.

Imidlertid tog min Praxis dagligen til, saa at jeg fortjente gode Penge, og dulgte jeg ikke mine Vilkaar for min Kjæreste, men vi blev dagligen mere og mere fortrolige, saa at den ene aabenbarede den anden sine Sager. Jeg fik iblandt andet i Cur en rig Skipper, som var fuld af Frantsoser, men det værste ved ham var, at Frantsoserne havde ædt ham et rundt Hul i Munden, midt i Ganen, saa at alle Drikkevarer flød ham ud igjennem Næsen. For dette Hul var jeg meget bekymret og speculerede meget paa, hvorledes jeg skulde faa det lukket. Thi de andre Frantsoser og de store Smerter i Hoved, Arme og Ben fik jeg lykkeligen Ende paa ved den indvortes Cur. Omsider indgav Gud mig at berede en Salve af *Saccharum Saturni* og *Mercurius dulcis*, hvortil jeg satte saa megen *Syrupus Diamori*, at det fik en Salves Tykkelse, og lod jeg nogle Gange hver Dag Bartskjæren med en Pensel, som var dyppet i Salven, berøre Hullet temmelig haardt, holde lidt op, igjen berøre det, og til sidst ganske let bestryge Ganen og Hullet. Herved artede Hullet sig saa vel, at det efterhaanden lukkede sig, og efter nogle Ugers Forløb flød Drikken ikke længere Manden igjennem Næsen. Jeg fór altsaa fort hermed, indtil det var ganske tillukket og lægt. For denne Cur bekom jeg 50 Rdlr., og takkede jeg Gud for den Naade, han havde bevist mig med denne Cur. Ved samme Naade udførte jeg ogsaa nogle andre sjældne Cure,

paa fattige og rige, saa at jeg for en ung Medicus at være blev temmeligen berømmet der paa Stedet, hvilket vilde falde for vidtløftigt at fortælle her, og blues jeg fast ogsaa ved saadan Berømmelse.

Vinteren gik nu til Ende, og der ankom allerede adskillige Skibe fra Danmark og andre Steder til Bergen, og med et af dem var den Medicus, som af Hs. kgl. Majestæt var forlenet med det Canonicat, som salig D. *Paulus Andree* havde haft¹⁾. Men min Kjæreste beholdt de fulde Indtægter af hendes Naadsensaar, hvilke hun havde forpagtet til en Raadmand der paa Stedet for 200 Rdlr. Imidlertid gjorde min Kjæreste sig ogsaa færdig til at sejle til Danmark med sin lille Søn og to Piger og lod alt sit Boskab blive tilbage under Opsyn af den ofte nævnte Kvinde, Birgitte. Da hun nu havde fundet et Skib, som vilde til Sundet, tog jeg Aftenen i Forvejen Afsked med hende, befalede hende i den Almægtiges Varetægt og bad hende være paa mit bedste hos hendes Forældre, hvilket hun ogsaa lovede mig, og takkede hun mig, fordi jeg saa flittigen havde besøgt hende og saa ofte trøstet hende i hendes sorgfulde Tilstand; skiltes saaledes begge med vemodige Hjerter fra hinanden.

Jeg tøvede heller ikke længe, men omtrent 14 Dage efter, da jeg traf paa et Skib til Danmark, fulgte jeg efter min Kjæreste og kom i kort Tid lykkeligen til Kjøbenhavn²⁾ og tog ind hos min gamle Vært D. Thomas Fincke, hvem jeg var velkommen, og erfarede af ham, at min Kjæreste lykkeligen var ankommen til sine Forældre, som ogsaa, hvad Forældrene havde resolveret paa mine Vegne, nemlig, at de intet kunde afgjøre, før de havde talt med deres Datter derom. Jeg svarede, at deres Datter var nu hos dem, og jeg heller ikke langt fra dem, bad altsaa Hr. Doctoren

¹⁾ Se foran S. 22. Det Præbende, her er Tale om, kaldtes Præbenda Mariæ virginis; se Norske Rigsregistr. VI, 10.

²⁾ I Følge et Brev fra Sperling, dateret Kjøbenhavn 18/6 1629 (Concept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.), maa han være kommen til Danmark i første Halvdel af Juni 1629.

vide mig den store Gunst at drage hen til dem med mig og igjen forebringe min Sag. Herved vægrede han sig heller ikke, men kørte med mig til Roskilde, og kom [vi] til min Kjærestes Fasters Hus, hvor hendes Fader ogsaa var. Herved maa jeg omtale, at min Kjæreste fra Barns Ben af var bleven opdraget hos sin Faster, Margrete-Schwendi, hvilken havde hende overmaade kjær, som om hun havde været hendes eget Barn, og ogsaa havde gjort det forrige Bryllup med D. *Paulus Andreæ* og rigeligen udstyret hende; thi hendes Moder var allerede for længe siden død, og hendes Fader havde faget sig en anden Hustru¹⁾, saa at han aldeles ikke tog sig af Børnene af det første Ægteskab, men lod sin Søster skalte og valte med dem, som hun lystede. Og hun gouvernerede visseligen vel, thi hun var en klog Matrone med en Mands Forstand, saa at mange store plejede at komme til hende og søge hendes Raad i vanskelige Sager. Da vi nu havde siddet lidet, stod vi alle op, og begyndte D. Thomas at forebringe min Sag i en sirlig Tale (thi han var en meget veltalende Mand), med stor Berømmelse af min Fader og min egen Person, og begjærede han slutteligen deres Svar herpaa. Da han taug, føjede jeg korteligen selv nogle Ord til og sagde ligeledes, at jeg forventede et forønsket Svar. Nu tog den gamle Margrete Schwendi Ordet og takkede sin Svoger D. Thomas og mig paa sine egne og sin Broders Vegne, fordi vi havde anholdt om deres Datter, men sagde, at de vilde betænke det lidet, og bad, at vi ikke vilde holde det for et Afslag, men de maatte først tale med hinanden derom; begjærede saa, at vi vilde blive hos dem til Middagsmaaltid, hvilket ogsaa skete. Faderen, som var en temmelig lystig og gjæstfri Mand, men ellers slet ikke gavmild, nødede mig ofte til at spise, efterdi han saa, at jeg

¹⁾ Andreas Schwendi's første Kone hed — i Følge Aktstykker i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol. — Anna Clementsdatter og var Datter af Clement Marquartzén i Husum. En Broder til hende, Josias, som var Raadmand i Husum, bar Efternavnet Marquartzén. Andreas Schwendi's anden Kone hed Alhed Rasmusdatter og var fra Kjøge.

kun tog lidet til mig, og sagde, at jeg ikke skulde sørge, fordi jeg ikke strax fik Jaord: dersom det var saaledes bestemt af Gud med hans Datter, vilde det vel ogsaa ske. Men det var ikke derfor jeg var sørgmodig, men fordi min Kjæreste ikke var med ved Maaltidet. Da Maaltidet var til Ende, tog vi Afsked og recommendede dem min Sag, med Bøn om, at de, om det var muligt, ikke vilde lade mig vente altfor længe paa et gunstigt Svar. Jeg blev altsaa om Natten hos D. Thomas i hans Bolig, og sagde han da af sig selv, at han vilde tidlig om Morgenen, før vi rejste til Kjøbenhavn, gaa hen til den gamle Margrete Schwendi for at høre, hvor snart jeg kunde vente et Svar. Han fik til Svar, at det ikke skulde vare ret længe, før de resolverede sig enten til det ene eller det andet. Dermed kjørte vi igjen til Kjøbenhavn. Imidlertid udbrød en stor Pest dér¹⁾, saa at alle Professores og de fornemste Folk i Staden dels begav sig paa Landet, dels til Roskilde og Frederiksborg, og omsider overtalte ogsaa D. Thomæ Børn Faderen til at drage bort og begive sig til Roskilde, som er meget berømt fremfor andre Steder formedelst sine mange Kilder og sunde Luft. D. Thomas brød op med hele sit Hus og drog til Roskilde og tog ogsaa mig med sig. Dette kom mig meget til Pas, fordi jeg derved haabede ikke alene at komme til at se og tale med min Kjæreste, men ogsaa at bringe min Sag saa meget hurtigere til Ende. Da nu min Kjæreste erfarede, at jeg var ankommen, sendte hun sin Pige til mig med Begjæring, at jeg vilde komme hen til hende, hun havde et Ord at tale med mig. Jeg fulgte Pigen, som førte mig gennem en Bagdør ind i hendes Fasters Have, hvor hun da strax selv kom ud til mig og berettede mig, hvorledes vore Sager stod, og at baade hendes Fader og den gamle Moder var meget tilfredse med min Person, synderligen Faderen; men den gamle Moder, som var *Factotum*, havde kun den ene Betænkelighed, at

¹⁾ Om Pesten 1629 se F. V. Mansa: Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedsplejens Historie i Dmk. S. 296 flg. I Kjøbenhavn alene skal der i dette Aar være død 5000 Mennesker af Pesten.

jeg ikke havde nogen vis Tjeneste, i hvor vel hun af min Kjæreste vidste, at jeg havde en god Praxis i Bergen etc. Og formanede hun mig, at jeg kun skulde være tilfreds i mit Sind, det vilde dog blive godt altsammen, vort Ægteskab var allerede sluttet i Himmelen, med mange andre trøstelige Ord, som hun gav mig ved Afskeden, og begjærede hun tillige, at jeg paa en vis Dag og Time igjen vilde komme til hende og banke paa Bagdøren, saa vilde hun selv lukke op, hvilket jeg heller ikke undlod. Dette drev jeg saaledes den ganske Sommer igjennem, og var det mig nok alene at se og tale med min Kjæreste, thi jeg havde hende overmaade kjær formedelst hendes mange Dyder, og hun beviste mig igjen sin Affection med sin Troskab og talte alt godt om mig til sine Forældre. D. Thomas besøgte ogsaa den gamle Moder, paa hvem den hele Sag beroede, og fik paa mine Vegne det selv samme Svar, som min Kjæreste havde berettet mig. I Begyndelsen af Høsten sendte min Kjæreste sin trofaste Pige til mig og begjærede at tale med mig. Da jeg kom til hende, modtog hun mig med Glæde og aabenbared mig, hvorledes den gamle Moder nu havde besluttet dette Ægteskab hos sig selv, og at vi skulde leve i Huset hos hende, indtil Gud havde beskæret mig en Tjeneste. Dette var mig en glædelig Tidende, og takkede jeg Gud i mit Hjerte. En tre Dage efter sendte den gamle Moder Bud til D. Thomas og lod ham bede, at han vilde komme og tale med hende, hvor han da af hende erfarede den Resolution, som min Kjæreste allerede havde aabenbaret mig, og begjærede hun af D. Thomas, at han paa en vis Dag efter Prædiken vilde tage mig med sig til hendes Hus, saa skulde hendes Broder ogsaa være til Stede, og vilde de da gjøre en Ende paa Sagen. Da D. Thomas kom hjem og bragte mig dette Svar, blev jeg glad, og indfandt vi os begge til den bestemte Tid hos den gamle Moder, hvor vi da tillige forefandt min Kjærestes Fader og min Kjæreste selv. Faderen kom hen til mig og begyndte at tale om, hvorledes han og hans Søster, som havde været hans Datter i Moders

Sted fra hendes Ungdom af, efter moden Overvejelse og Anraabelse af Gud omsider havde besluttet at give mig deres Datter til Hustru, fordi de klarligen sporede, at Gud havde bestemt deres Datter for mig. Derpaa bød han sin Datter træde nærmere hen til mig og tog min Haand og lagde den i Datterens Haand og betroede mig hende i den hellige Trefoldigheds Navn, med Ønske om megen Lykke og Velsignelse. Det samme ønskede den gamle Moder mig, idet hun derhos sagde, at jeg og hendes kjære Datter skulde blive i Huset hos hende, indtil Gud havde beskæret mig en sikker Bestilling. Efter at jeg nu havde takket Faderen og Moderen for det store Venskab, de havde vist mig, idet de havde værdiget at optage mig i deres Svogerskab og give mig deres kjære Datter etc., og efter at jeg ogsaa havde takket D. Thomas, fordi han i denne Sag havde staaet mig saa troligen bi, ønskede ogsaa han mig megen Lykke og Velsignelse. Derpaa blev vi anmodede om at blive hos dem til Middagsmaaltid, og var min Kjæreste ogsaa til Stede ved Maaltidet. Efter Maaltidet stod D. Thomas strax op og tog Afsked, idet han sagde til mig: „Bliv I kun, thi jeg maa ile, eftersom jeg har stævnet nogle Folk til mig; men jeg ved vel, at I har noget at tale med Forældrene og med Eders Kjæreste om.“ Altsaa blev jeg hos dem. Men Faderen vilde begynde at drikke med mig, hvilket ikke behagede den gamle Moder, hvorfor hun gav ham et Vink, og tog saa Faderen ogsaa Afsked. Jeg holdt mig til den gamle Moder og talte med hende og takkede hende igjen, fordi hun havde været mig en saa from Moder og havde forundt mig hendes kjære Datter, hendes kjære Pant etc. Hun svarede mig med disse Ord: „Min kjære Søn, det er sandt, hun er mig et kjært Barn, og I i lige Maade har draget mit Hjerte til Eder strax fra Begyndelsen af, da jeg saa Eder og hørte Eder tale etc.“ Efter nogle Discusser forlod Moderen os og lod mig og min Kjæreste en Tid lang være alene. Da havde vi god Lejlighed til at aabne vort Hjerte for hinanden og kjærtegne hinanden i al Ærbarhed. Henved en Time efter

kom Moderen igjen ind til os, thi hun var en fornuftig Matrone, og sagde til min Kjæreste:¹⁾ „Wel Margrete, huo behauger dig din vnge Festemand?“ „Rett wel“, suaerte hun, „hand er icke anderleedis, end ieg hafuer roosit hannem for Eder.“ „Huo behauger I da Eders Festemøe?“ spuerte hun mig ad. Jeg suaerde: „Min kiære Moder, dersom hun hafde icke behaugde mig, da hafde ieg aldrig beylet til hinder. Mends det er icke mit Verck, det er Guds Verck. Bethæncker ickun, huorleedis Gud saa vnderligen haffuer føhrt mig til hinder, at ieg just dend Daug, som hindis Sal. Herr døde, motte sette min Foed paa Norgis [!], langt fra mit Forsett oc forretagte Reisse til Italien, oc endnu megit lengere fra de Thancker at wille gifte mig. Mends dend Daug, ieg hinder først saae hoess Bispen oc hinders ehrbahr Gelath, oc hørde hindis høfflige Tale, bøyede Gud mit Hierte oc Thancker til hende, at ieg fick hender hiertelig kiær, oc viste aldrig, huorleedis ieg hinder kunde komme i Tale sielff oc mit Hierte for hinder aabenbahre; thi Bispen troede ieg icke, thi ieg vel fornamm, at hand aff M. Engelbrecht²⁾ oc af hans Venner alt waer indtagen; indtil Gud mig ved en fiin Dannekoene forschaffede Leilighed med hinder at tale oc saa frembdeelis med Tiiden mit Gemythe hinder at aabenbahre.“ Min Kiærste suaerde der til: „Moder, ieg vill giffue hannem den Roess, at

¹⁾ Det med spærret Skrift trykte findes saaledes bogstavret paa dansk i Originalen, kun at jeg har læmpet lidt paa Anvendelsen af de store og smaa Begyndelsesbogstaver. Naar man erindrer, at Sperling skrev ovenstaaende, efter at have været mange Aar borte fra Danmark og mange Aar i Fængsel (hvor hans Kundskab i dansk næppe udvikledes betydeligt), maa man undre sig over, at han endnu dengang kunde udtrykke sig saa godt i dette Sprog, som det her — trods enkelte Fejl — viser sig.

²⁾ Den foran (S. 26) nævnte Rektor i Bergen, Mag. Engelbret Jørgensen.

hand saa fiinlig oc omhyggelig hafuer omgaaets med mig, at ingen der i Byen hans Ærinde oc Tilgenegenhed hafuer kundet mercke.“ Moderen suaerde: „Jeg holder aff ham derfor, oc i Synderlighed, at alt den Stund han hafuer werit, sig teet saa taalmodig oc icke offuerløbit oss med at begiehre hastig Suaer, indtil Gud sielff hafuer rørit mit Hierte at samtøcke dig hannem.“ Jeg thackte hinder oc sagde, at hun aldrig skulle fortryde, at hun hafde samtøckit mig siin Datter, at Gud, som baade sit oc mit Hierte haffde lenckit, hun schulle forfahre, at hand oss oc riigeligen vilde frembdeelis vilde [!] velsigne, thi mine Forældre hafde saa megit spenderit paa mig, at ieg næst Gud actede med min Kunst en Quinde at ernehre. — Al denne Tale behagede Moderen meget vel, og efterdi det blev Aften, tog jeg Afsked med Bøn om, at det nu i Fremtiden maatte tilstedes mig stundom at besøge min Kjæreste. Moderen svarede: „Kom frit hver Dag eller saa ofte Eder lyster, I er nu Festefolck for Gud¹⁾ og er ikke mere fremmede.“ Jeg takkede igjen og gik til D. Thomas og forglemte ikke hver Dag eller hver anden Dag at besøge min Kjæreste efter Middagsmaaltidet, og blev vi da ladte alene og spadserede om i Haven og fordrev Tiden med behagelig Santale. Alt dette har jeg saa vidtløftigen villet berette Eder, for at I kan vide, paa hvad Maade det gik med min Kjærlighed til Eders salig Moder, og glædes jeg endnu i den Stund, jeg skriver dette, ved hendes og min rene, inderlige Kjærlighed.

Det begav sig imidlertid, at den salig Herre D. *Georgii Fuireni* Søn Henrik²⁾, som dengang studerede ved Academiet i Sor, blev meget syg, hvorfor hans Moder³⁾ skrev

¹⁾ Saaledes paa dansk i Originalen.

²⁾ Født 1614 † 1659 som Dr. med. Faderen, Jørgen Fuiren, var død ^{25. 11.} 1628.

³⁾ Den tidligere nævnte Margrete Fincke.

til sin Fader D. Thomas Fincke, at eftersom alle Medici var flygtede fra Kjøbenhavn formedelst Pesten, maatte han formaa mig til at rejse ned til hendes Søn, hvilket jeg ogsaa ganske villigen som skyldigst paatog mig. Og da jeg ankom til Sorø¹⁾, fandt jeg dette unge Menneske liggende meget syg af en *Dysenteria* eller Blodgang, med en heftig Feber og ganske udmattet, saa at jeg hartad tvivlede om hans Restitution. Ikke desmindre gav Gud sin Naade til, at det Dag for Dag blev bedre med ham, og efter at jeg havde været hos ham i tre Uger, var han fuldkommen restitueret. Ved den Tid blev jeg bekjendt med Hr. D. *Busserus*, som var *Professor Medicinæ* dør og en ypperlig *Botanicus*. Jeg traf ogsaa der D. *Joh. Cluverius*, *Professor Theologiæ*, som havde været min Faders Discipel og min *Condiscipulus* i Hamborg *in prima Classe*, ligesom ogsaa D. *Joh. Meursius*, *Professor Historiarum*²⁾, hvem jeg i min Ungdom havde kjendt i Leiden. Jeg kom igjen til Roskilde og bragte Hr. D. Thomas Fincke Tidenden om den lykkelige Cur, hvorover han glædede sig højlig, saavel for sin unge Frændes som for min Skyld. Jeg tøvede heller ikke længe med at indfinde mig hos min Kjæreste og den gamle Moder, og da de hørte, at den unge Fui ren igjen var ganske helbredet, blev de ligeledes glade over denne lykkelige Cur, som ogsaa forskaffede mig nogle Patienter baade i Roskilde og paa Landet imellem Præsterne, af hvilke nogle kom til mig og begjærede mit Raad, dels for sig selv, dels for deres Hustruer og Børn. Og fordrev jeg saaledes min Tid med at besøge min Kjæreste, indtil i Begyndelsen af Vinteren, da Hr. D. Thomas gjorde sig færdig til at rejse til Kjøbenhavn igjen, eftersom Pesten saa temmeligen var holdt op. Men jeg blev i Roskilde, og paa Moderns Anmodning flyttede jeg ind i min Kjærestes Hus og

1) 2. September 1629; se et Brev fra Sperling til Ole Worm om Henrik Fuirens Sygdom af Sorø³⁾ 1629 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.)

2) Om disse tre lærde kan under ét henvises til E. G. Tauber: Udsigt over Sorøe Academies Forfatning S. 36—37, 39, 41—43.

blev saaledes hos dem indtil omtrent ved Lysemesse Tid. Imidlertid blev der delibereret om Bryllupet, hvilket Moderen bestemte til den kommende Sommer. Min Kjæreste havde en Søster, som ogsaa var en meget smuk Jomfru, ved Navn Mette Schwendi, hvilken ved denne Tid blev begjæret til Ægte af en Præst i Skaane ved Navn Mag. Jørgen Jacobsen¹⁾. Denne Jomfru blev ogsaa opdraget hos sin Faders Søster. Men Præsten havde før været Hører ved Roskilde Skole og var baade Faderen og den gamle Moder meget vel bekendt og havde nu et godt Æmbede paa et Sted, som hed Aasum, en Mil fra Christianstad. Denne drev stærkt paa et hurtigt Svar, eftersom han ikke kunde være længe borte fra sit Æmbede, og fik han det ogsaa, og tilsagde baade Faderen og Moderen ham deres Datter, og blev det besluttet, at min Kjærestes og hendes Søsters Bryllup skulde staa paa en og samme Dag. Imidlertid blev Freden mellem Kejseren og Kongen af Danmark sluttet i Lybek 1630²⁾. Da jeg nu lod min Kjæreste og hendes Moder vide, at jeg gjerne endnu en Gang vilde tale med mine Forældre og desuden hente mine Bøger og andre Sager, som stod hos mine Forældre, her ind i Landet, lod de sig saadant vel befalde, kun at jeg ikke blev ret længe borte. Jeg tog altsaa Afsked fra dem og rejste over Land til Hamborg og fandt mine kjære Forældre ved god Sundhed, og som jeg før havde gjort skriftligen, saaledes berettede jeg dem nu mundtligen og vidtløftigere om mine Vilkaar, hvorover de glædede sig og ønskede mig til Lykke. Min Moder havde dog gjerne set, at jeg var bleven hos dem, og iblandt andet sagde hun, at hun allerede havde udset en rig Brud til mig, en Putsch af Slægt, *Elicæ Putschii*³⁾ Søster, og nu Enke efter Licent. *Cornelius von Dalen*, med hvem mine Forældre altid havde plejet

1) Om ham se S. Cawallin: Lunds Stifts Herdaminne V, 145.

2) Skal naturligvis være: 1629.

3) Elias Putschius, en dengang ret bekendt Filolog, født i Antwerpen 1580 † 1606.

stort Venskab. Men efterdi hun saa, at Gud havde udset mig en anden dydig Kvinde, gav hun sig tilfreds. Jeg blev nogle faa Uger hos mine Forældre og pakkede imidlertid mine Bøger og mine Sager ned i to store Kister, thi min kjære Fader havde foræret mig adskillige Bøger, iblandt andre en *Avicenna manuscriptus*, meget gammel og skrevet med en god Haand, en sjælden Bog, fordi den i mange Stykker discreperer fra den gamle Version. Fremdeles skjænkede han mig en anden Avicenna i en gammel Edition og *Gesneri Opera de animalibus*, hvilke alle ere sjældne Bøger og derfor vel værd at bevare med Flid. Jeg lod mig ogsaa gjøre nogle Klæder til Bryllupet og købte al Slags Tøj og Juveler til at forære min Kjæreste og hendes Moder etc. Min Moder skjænkede mig til Bryllupet 300 Rdlr., efterdi hun kort i Forvejen havde faaet et temmelig rigt Arvegods efter sin salig Moder, Elisabeth Cranebergs. Da jeg nu erfarede, at der ved Lybek laa et Skib færdigt til at rejse til Kjøbenhavn, sendte jeg mine Kister og Kasser i Forvejen til Lybek, og efter at jeg havde taget Afsked fra mine Forældre, Brødre, Søstre og Svogre etc., og de havde velsignet mig, og jeg ligeledes befalet dem Gud i Vold, fulgte jeg efter paa en Vogn til Lybek, hvor jeg embarquerede mig tillige med mit Gods, og kom jeg i kort Tid lykkeligen til Kjøbenhavn, til min gamle Vært, Hr. D. Thomas Fincke. Der hørte jeg strax den gode Tidende, at Medicus'en i Bergen D. Michael allerede igjen var rejst derfra til sit Hjem i Kolding¹⁾, og sagde jeg til D. Thomas, at det nu var Tid for mig at ansøge om det Canonicat, som nu var ledigt. Han bifaldt det strax og gik ogsaa lige efter Maaltidet til Hr. Kantsler Christian Friis, hos hvem han gjaldt meget, og forebragte ham sit Ærinde om Canonicatet, idet han fortalte, hvorledes jeg havde indgaaet Ægteskab med hans Frænke, den i Bergen afgangne *Medici, D. Pauli Andreae*, Enke, og bad, at hans Magnificents vilde lade sig befalde at forskaffe mig dette ledige

¹⁾ Jvfr. foran S. 22.

Canonicat hos Hs. kongelige Majestæt, førend nogen anden solliciterede derom. Hr. Kantsleren svarede, at han endnu ikke havde hørt noget om, at D. Michael igjen havde begivet sig til Kolding fra Bergen. Men i Fald det forholdt sig saaledes, saa maatte D. Thomas være forsikret, at ingen anden end jeg skulde faa dette Canonicat, ikke alene formedelst D. Thomæ Intercession paa hans Frænkes Vegne, men fordi det var billigt, at Enken paa det Sted, hvor hun saa hastigen havde mistet sin første Mand og var bleven slagen med Sorg, ogsaa igjen skulde glæde sig med en ung Mand. Han føjede til, at jeg skulde kun selv komme til ham, thi han havde allerede for nogle Aar siden hørt tale om mig. Med dette Svar kom D. Thomas til mig, hvorover jeg blev meget glad, takkede — næst Gud — Hr. D. Thomas og sagde, at jeg saa, at Gud vilde hjælpe mig. Jeg satte mig strax ned og skrev et lidet Brev til min Kjæreste og til den gamle Moder, hvori jeg berettede dem om min Sundhed, min lykkelige Ankomst til Kjøbenhavn, og hvad der var passeret med D. Thomas hos Hr. Kantsleren. Jeg gik ogsaa endnu samme Aften til Borgmesteren Jacob Michelsen¹⁾, hvis Brodersøn D. Michael var, og spurgte, om han for nylig havde faaet nogen Skrivelse fra Bergen, fra sin Frænde. Han svarede: „Jeg har for 8 Dage siden haft Brev fra ham fra Kolding, at han allerede er kommen tilbage dertil, og at han igjen indretter sig til sin Husholdning der paa Stedet, eftersom det slet ikke vilde behage ham i Bergen.“ Jeg undskyldte mig og tog Afsked. Den følgende Eftermiddag forføjede jeg mig alene til Hr. Kantsleren, og efter at han havde indladt mig, og jeg havde takket ham for hans høje Bevaagenhed mod min Person samt forebragt min Ansøgning om Canonicatet i Bergen og derhos berettet, hvad der den foregaaende Aften var bleven refereret af Borgmesteren Jacob Mi-

¹⁾ Om ham se bl. a. Christian IV.s egenhænd. Breve ved Bricka og Fredericia. 1632—35. S. 83—84, og O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse III, 208—10.

chelsen, svarede han: „Forholder det sig saaledes, saa tvivler jeg ikke om, at Hs. kongelige Majestæt ogsaa naadigst vil give Eder dette Canonicat.“ Derefter discurrerede han en lang Tid med mig om mange andre Sager, thi han var en lærd og curieus Mand. Iblandt andet sagde han, at han havde set, at jeg havde gjort en Rejse til Island. Jeg undskyldte mig og svarede, at dersom jeg dengang havde været Danmark noget nærmere, og Italien ikke havde ligget saa langt fra Hekkelfjeld, saa havde jeg meget gjerne og med Glæde villet paatage mig Rejsen. Hermed var han vel tilfreds og sagde: „Jeg vidste vel, at det ikke vilde gaa, men paa D. Fuirens Recommendation lod jeg ham forsøge det.“¹⁾ Jeg svarede: „D. Jørgen Fuiren har maaske været bange for, at man skulde paalægge ham denne Rejse, eftersom han nu er noget gammel og lad og maaske heller ikke gjerne vilde fjerne sig saa langt fra sine store Rigdomme.“ Da lo Hr. Kantsleren højt og bød mig komme til sig igjen om fire Dage. Jeg fortalte D. Thomas alt dette og skrev det til mine Venner i Roskilde. Men før den fjerde Dag kom, nemlig allerede den tredie Dag om Formiddagen, sendte han sin Tjener til mig i mit Logement med Bud, at jeg skulde komme til ham i Cancelliet. Jeg fulgte strax med Tjeneren, og da jeg kom til Hr. Kantsleren, sagde han strax til mig, at Hs. kongelige Majestæt allernaadigst havde givet mig S. Mariæ Canonicat i Bergen: „og her er Hs. kongelige Majestæts Brev; rejs nu derop jo før jo heller, thi Folkene der har nu ingen Medicus.“²⁾ Jeg takkede allerunderdanigst saa vel for Hs. kongl. Majestæts høje og store Naade som for Hr. Kantslerens Bistand, med Bøn om, at han fremdeles vilde forblive min højgunstige Patron, og lagde til, at vort Bryllup skulde staa

1) Formodentlig har det været paa Botanikens Vegne, at D. Fuiren i sin Tid havde foreslaaet Sperling at gjøre en saadan Rejse. Men iøvrigt ved jeg intet nærmere om Sagen.

2) I Følge Norske Rigsregistrarer VI, 231 var Brevet af 1. Juli 1630. Denne Dato stemmer dog ikke med Sperlings Udsagn om, at han fik Brevet før sit Bryllup; se den følgende Anmærkning.

om kort Tid, og saa vilde vi ikke unnlade strax at begive os paa Rejsen.“ Han ønskede mig Lykke til mit Ægteskab og min Rejse, og med fornyet Taksigelse tog jeg Afsked. Jeg kom hjem og viste mit Kongebrev til D. Thomas, som ikke blev mindre glad derved end jeg. Strax bestilte jeg en Vogn til Roskilde, og da Middagsmaaltidet var til Ende, satte jeg mig paa Vognen, tog kun min store Kiste med, hvori mine Klæder var, samt Silke, Uld og Linned, hvormed min kjære Moder og mine Søstre rigeligen havde forsynet mig, lod de andre to store Kister staa hos D. Thomas, og kom i god Tid om Aftenen til min Kjæreste og vor Moder. Der blev stor Glæde dør paa alle Kanter, og ogsaa Faderen kom derhen og bevidnede ligeledes sin Glæde med mange Velkomsthilsener. Da jeg nu viste dem Hs. kongelige Majestæts Brev, blev Glæden ydermere forøget.

Imidlertid blev alt gjort færdigt til Bryllupet, og en vis Dag blev berammet til samme, nemlig den store Nadveres Søndag¹⁾. Da nu Dagen var kommen, blev jeg og min Kjæreste saa vel som ogsaa min Svoger, Mester Jørgen Jacobsen, og hans Kjæreste af Hr. Mag. Enevold Nielsen Randulf, Præst ved Domkirken i Roskilde²⁾, paa én Gang copulerede i Guds Navn i vor gamle Moders Hus og i mange fornemme Personers Nærværelse, og blev Bryllupet holdt med megen Glæde, under en skjøn Musik, saavel instrumental som vocal, til sent paa Aftenen, da jeg tillige med min kjære Margrete blev ført op paa en stor Sal af Bryllupsgjæsterne, Mænd, Koner og Jomfruer, og efter Landets Skik lagt med Klæderne paa i en opredt Brudeseng, hvor saa enhver kom hen og ønskede os til Lykke. Derpaa stod vi igjen op og blev førte ned i Salen, hvor Bryllupet blev holdt. Derefter blev min Svoger, M.

1) Den 6. Juni. I Overensstemmelse hermed hedder det i et Brev fra Biskop Niels Paaske til Kantsler Chr. Friis af 21. Juni 1630, (Personalhistor. Tidsskr. I, 35—36), hvori han udtaler Ønsket om, at Sperling maa faa Kongens Konfirmation paa det før omtalte Præbende, at „hans Bryllups Højtid nu er holden i Roskilde.“

2) Han var Præst i Roskilde fra 1627 til sin Død 1666.

Jørgen Jacobsen, med hans Brud ført op paa den store Sal med ligedan Ceremoni og ned igjen. Da satte Bryllupsgjæsterne sig igjen og gjorde sig en Tid lang glade med god Rhinsk-Vin og Rostokker-Øl, med Dandsen og Springen, indtil de efterhaanden tog Afsked og gik bort. Nu blev jeg og min Kjæreste af hendes Fader og Moder førte ind i et Kammer, hvor vi skulde sove, og befalede de os Gud i Vold. Moderen lukkede Døren af og tog Nøglen med sig, idet hun sagde, at vi kun skulde blive liggende, til hun kaldte paa os næste Morgen. I lige Maade blev min Svoger og Søster Mette lukkede ind i et Kammer *à part*. Da nu min Kjæreste og jeg havde klædt os af, faldt vi ned paa vore Knæ og bad til Gud, at ligesom han paa saa underfuld Maade havde ført os sammen, vilde han fremdeles se i Naade til os og velsigne os i vor Ægtestand og af Naade give os, hvad der maatte være os nyttigt til Legeme og Sjæl etc. Derpaa steg vi i Guds Navn i vor Seng og holdt os nu tilsammen som Ægtefolk, favnede og kyssede hinanden og tilbragte mesten hele Natten med yndelig Samtale. Iblandt andet sagde Eders salig Moder disse Ord til mig, som jeg aldrig kan glemme: „Jeg hafuer Eder saa hiertelig kiær oc hafuer haft Eder saa kiært i mit Hierte fra den Daeg an, I begierte mig, at ieg med Oerd det icke kand wdsige. Mends nu tørr ieg aabenbahre Eder mit Hierte, at dersom I mig icke hafue mottit mig [!] vorde, ieg aldrig schulle hafue giftet mig. I Synderlighed hafuer ieg Eder hiertelig kiær derfor, at alt dend Stund I hafuer været i min Omgengelse, I hafuer Eder saa tuctig forholdit imod mig etc.“¹⁾ Thi hun var selv en tugtig Kvinde, men ellers af et kjærligt Gemyt.²⁾ Med saadan og lignende Samtale underholdt vi os, indtil Søvn kom over os, og vi med et kjærligt Kys ønskede hinanden Godnat. Vi sov sødt til om Morgenens, da vor kjære Moder

¹⁾ Saaledes paa dansk i Originalen.

²⁾ I Originalen er Udtrykket adskilligt drøjer.

omtrent ved 10 Slæt kom og lukkede Døren op og formanede os til at staa op: det var paa høje Tid, thi hun havde endnu beredet en liden Collation til Middag for Hr. D. Thomas Fincke og hans Døtre, som ogsaa for andre Slægtninge og nogle Præster fra Landet, som havde været til Stede ved Bryllupet Dagen i Forvejen; hvilke ogsaa kom til bestemt Tid og holdt Maaltid med os, atter under en skøn Musik. Efter Maaltidet stod Gjæsterne strax op, thi alle de, som var komne fra Landet, hastede med at komme hjem igjen; dog blev Lensmanden Mogens Pax og hans Frue¹⁾, som ogsaa D. Thomas og D. Oluf Worm tillige med hans andre Børn og nogle Borgere etc. fra Roskilde, og gjorde sig lystige, og blev der drukknet stærkt, indtil ogsaa de imod Aften tog Afsked, ved hvilken Lejlighed jeg da paa det flittigste og venligste takkede i Synderlighed Hr. D. Thomas for det store Venskab, han havde bevist mig, besynderligen i denne Giftermaalsdag.

Da otte Dage var omme, hastede min Svoger med sin unge Hustru til sit Hjem i Skaane, og min Kjæreste og jeg tillige med andre Venner gjorde dem Følgeskab over Helsingør til Aasum og var der glade med hinanden i tre Dage, hvorefter vi da tog Afsked fra vor Søster Mette og vor Svoger og rejste til Lund og Malmø og derfra med en Færge til Kjøbenhavn, og efterdi jeg hørte, at et Skib gjorde sig færdigt derfra til Bergen, aftalte jeg med Skipperen, at han skulde føre os og vort Gods op med sig, og lod mine to Kister, som stod hos D. Thomas, bringe ud paa Skibet og aftalte med D. Thomæ Søstersøn, at naar han mærkede, at Skipperen havde fuld Ladning inde, skulde han lade os det vide en tre Dage i Forvejen, og rejste saa videre til Roskilde.

Imidlertid gjorde vi os selv rede, og den gamle Moder forsynede os med megen Proviant til vor Husholdning, saasom Malt, Gryn, Flæsk, Ærter etc.. samt med et og andet Husgeraad, hvilket strax blev ført af hendes Bønder til

¹⁾ Mogens Pax til Torup blev Lensmand i Roskilde 1617. Han var gift med Birgitte Mund (i andet Ægteskab). Om ham se især Jesper Brochmand's Ligprædiken over ham, Kbh. 1643, 4to.

Kjøbenhavn og indskibet. Da vi nu fik Tidende om, at Skipperen var færdig og vilde vente paa os i Sundet, tog vi Afsked fra Fader og Moder, som gjorde os Følgeskab tillige med andre Venner over Slingerup og Frederiksborg til Helsingør, og forefandt der vor Skipper og hans Skib og tog igjen Afsked fra Fader og Moder og vor lille Søn, som den gamle Moder vilde beholde hos sig, thi hun havde Barnet meget kjær baade for dets Moders og dets salig Faders Skyld, og derforuden havde hun allerede vænnet Barnet saaledes til sig, at det holdt sig mere til hende end til sin egen Moder. Derefter gik vi om Bord med vore to Piger og sejlede, da Vinden blev god, i Guds Navn af Sted og naaede i faa Dage Norges Kyst og sejlede saa med god Vind langs med Norge til vor Havn. Men da vi mesten havde naaet vort Maal, rejste der sig en stærk Storm, saa at Skipperen maatte kaste Anker ved nogle Klipper omtrent 10 Mil fra Bergen, kaldede „Vdscheer“¹⁾, hvor da Skibet formedelst Havets Bølger hoppede og sprang stærkt, saa at min Kjæreste og hendes Piger blev meget syge, og varede denne Storm den ganske Dag, indtil den ved Midnatstid lagde sig. Da hejsede vi vore Ankre og sejlede til Bergens Led, som de kalder det, gennem høje Klipper ligesom i en Canal, som strækker sig hen til Bergen; der sejlede vi i stille smult Vande, og min Kjæreste blev igjen karsk, og den sjette Dag ankom vi lykkeligen til Bergen. Vi besøgte allerførst vor gamle Veninde Birgitte, Byfogdens Hustru, til hvem jeg havde skrevet, at hun skulde leje os en bekvem Bolig, som hun da ogsaa havde gjort, og førte hun os hen til Huset, som var smukt, med mange vel beliggende Værelser, og havde sin Udgang til Vandet, saa at jeg bekvemt kunde lade vort Gods bringe op. Da jeg nu havde anvendt nogle Dage til at pakke Godset ud og bringe det i Orden, gik jeg hen til Bispen og begjærede af ham, at han vilde kalde Capitlet sammen, for at jeg kunde læse Kongebrevet for dem. Han modtog mig hel

¹⁾ Udsire?

venligen og ønskede mig Lykke til mit Giftermaal og Canonicat. Den følgende Dag samlede *Capitulares* sig, og kom jeg ogsaa til Stede, og blev mit Kongebrev oplæst af Secretairen og indtegnet i Capitelsbogen. De ønskede mig alle til Lykke og antog mig til deres *Confrater*. Imidlertid fik jeg Besøg af adskillige af mine gamle Patienter og bekendte, som bød mig og min Kjæreste være velkomne. Fremdeles kom til mig den anden Apotheker, Cornelius Janssøn¹⁾, som var af hollandsk Slægt, en endnu ganske ung Mand, som nyligen havde giftet sig med Borgmesterens Datter, og som havde lært sin Kunst i Amsterdam og i Skolen der ogsaa temmelig færdigen lært det latinske Sprog. Samme beklagede sig iblandt andet over, at D. Michael slet ingen Praxis havde haft, og at han [Cornelius Janssøn] derfor havde maattet forskrive en anden Medicus, som var Apotheker i Amsterdam²⁾, og nu havde denne heller ingen eller dog kun ringe Praxis, saa at hans Varer, som han i temmelig Mængde havde forskrevet fra Holland, til hans store Skade blev ham liggende paa Halsen; thi denne Medicus var ikke agtet af Borgerskabet, men de holdt ham for en Gjæk, og alle havde længtes efter min Ankomst. Bad derfor, at jeg vilde vise ham den Villighed at ordne mine Recepter i hans Apothek; han vilde gjøre mig enhver Tjeneste igjen, han kunde. Jeg svarede ham, at det ikke stod i min Magt at tvinge Patienterne til at bringe mine Recepter enten det ene eller det andet Sted hen, men jeg tvivlede ikke paa, at naar han omgikkes høfligen med Folk, vilde de af sig selv søge hans Apothek; jeg vilde engang komme hen og bese hans Apothek og de *Medicamenta* og

1) Cornelius Janssøn fik ²/₁₀ 1630 Bevilling paa at drive Apothek i Bergen (Norske Rigsregistr. VI, 258—59).

2) Ingerslev: Danm. Læger og Lægevæsen I, 384—85, omtaler ved denne Tid en hollandsk Læge i Bergen, Dr. med. Johan Breenborg. Sperlings Meddelelse angaar dog næppe denne, da han nedsatte sig i Bergen allerede 1627, og desuden samtidig med Corn. Janssøn (⁵/₁₀ 1630) fik Bevilling paa at „holde og anrette“ et Apothek i Bergen; se Norske Rigsregistr. VI, 260.

Species, han havde Forraad af, thi derpaa laa ikke alene ham, men ogsaa mig og mine Patienter megen Magt. Jeg besøgte altsaa en Dag hans Apothek og fandt, at det var vel forsynet baade med *Simplicia* og *Composita*, og ogsaa med nogle *Medicamenta chymica*, som han selv havde til-lavet i sit lille Laboratorium, i hvilket han førte mig ind, saa at jeg var vel tilfreds. Recommenderede altsaa hans Apothek overalt og hos mine Patienter, saa at de vænnede sig til at bringe mine Recepter derhen, hvorover den gode Mand blev glad, og vederlagde han mig det igjen, idet han bragte til Veje hos sin Svigerfader, at Byen tilstod mig et aarligt Salarium af 100 Rdlr.

Medens jeg opholdt mig i Danmark, var der sket en Forandring med Lensmændene, og var i Stedet for Hr. Oluf Parsbjerg den unge Jens Juel¹⁾ bleven Lensmand, hvilken kort efter min Ankomst lod indbyde Hr. Bispen og andre Capitulares samt den ommeldte hollandske Doctor og mig til et Gjæstebud, tillige med Borgmestrene og nogle af Præsterne og de fornemste Borgere. Der blev drukket temmelig stærkt der, og da saa jeg, hvad der boede i den hollandske Doctor, som førte en saadan Tale, at enhver maatte skamme sig over ham, og han til sidst blev bragt hjem. Kort efter blev Lensmandens Frue²⁾ syg af en hidsig Feber, som de der kalde *Landfarsot*³⁾, *quasi dicas Febrem epidem[ic]am*. Til denne Cur blev jeg kaldet, og blev hun ved Guds Naade lykkeligen restitueret i kort Tid, og skjænkede Lensmanden mig 50 Rdl., som han i sin Nærværelse lod mig præsentere ved sin Frue i en rød Fløjels Pung med to sølvforgyldte Knapper, hvorhos begge takkede mig. Jeg fik, Gud ske Lov, Patienter nok baade i Staden og ved det tyske Contoir, som ogsaa mellem Præster og Fogder paa Landet, saa at mine Indtægter

1) Jens Juel Pedersen til Lindbjerg, tidligere Lensmand i Trondhjem (se foran S. 18), var 1629 blevet Lensmand i Bergen.

2) Hendes Navn var Ide Gjøe; f. 1606.

3) Sperling skriver: Landtversoet.

dagligen tiltog. Da vi nu fuldkommen havde indrettet vor Husholdning, oversaa min Kjæreste og jeg vor Formue og besluttede at sætte, hvad vi ikke ligefrem behøvede af Guld og Sølv, og hvad der var tilovers af rede Penge, paa Rente hos visse Folk, og fandt vi en Guds Velsignelse paa omtrent 3000 Rdlr., som vi ogsaa strax gav ud paa Rente. Gud gav ogsaa fremdeles sin Naade, idet han velsignede min Kjæreste med Livsfrugt, hvilket var os begge en stor Glæde, og takkede vi Gud derfor og bad om en lykkelig Forløsning i rette Tid. Levede altsaa roligen, fredeligen og vel tilfredse med hinanden paa dette Sted, og var her meget billigt at leve, saa at vi kun havde faa Udgifter. Det var mig en stor Glæde, at Gud omsider havde bragt mig til Ro, og at jeg igjen kunde begynde at studere, naar jeg var ledig for mine Patienter.

Sperling omtaler her et Par heldige Kure, han udførte ved denne Tid. En Student, som var Søn af en Foged paa Landet, blev bragt til ham i en Tilstand som fuldstændig vanvittig. Sp. kurerede en Tid paa ham uden Held, indtil han en Dag opdagede, at han gnavede med Tænderne paa Træet i sin Seng. Han spurgte da, om han ikke var bleven bidt af en gal Hund, og dette viste sig ogsaa at være sket for temmelig længe siden, men Forældrene troede, at han var bleven gal af for megen Studering. Et halvt Aar omtrent efter, at han var bleven bidt, var han bleven meget melankolsk og havde altid søgt Ensomhed, ja havde endog en Dag søgt at tage Livet af sig ved at springe i Vandet. Siden den Tid havde han ikke talt et fornuftigt Ord. Sperling begyndte nu en ny Kur med ham, idet han fik Saaret paa Benet, som forlængst havde lukket sig, til at bryde op igjen, i lang Tid holdt det aabent, og desuden brugte forskellige indvendige Midler, særlig Palmarii Pulver mod gale Hundes Bid. Ni Uger efter begyndte Patienten at tale fornuftigt, efter at der var udflydt en rigelig Mængde Pus af Saaret, og til sidst blev han fuldstændig rask, men Sperling vedblev dog at holde Saaret aabent med en Fontanelle. Som en Mærkelighed fremhæver Sperling, at Patienten slet ikke havde nogen Sky for flydende Sager, og at han var ved godt Huld under hele Sygdommen. — Kort efter kom en fattig Kone til Sperling med sin Søn, en Dreng paa 14 Aar, som hun sagde var bleven bidt af en gal Kat for 1 $\frac{1}{2}$ Aar siden. Det eneste mærkelige, Sperling kunde opdage hos ham, var, at overalt, hvor han gik og stod, troede han at se Katte. Sperling fik dog en Mistanke om, at det hele var Simulation og sendte

ham snart bort med lidt Penge og nogen Medicin, men hørte siden intet til ham. — Endelig udførte Sperling en Operation paa en Bondepige, som havde en Svulst i Munden, der forhindrede hende i at tygge, ja næsten ogsaa i at drikke, og gjorde hende Aandedrættet vanskeligt. Den udsprang fra Tandkjødet paa den indvendige Side af Underkjæben, var næsten en Finger lang, tykkere end en Tommelfinger, haard og vanskelig at bevæge; saa at den næsten altid laa midt paa Tungen. Sperling lod sig gjøre en stærk, krum Jernnaal med stump Spids, satte en Silketraad i den, førte Naalen under Roden af Svulsten og snørede Traaden stærkt til. Dette gjentog han hver Dag i nogen Tid, og den 9de Dag faldt Svulsten af. — Da Foraaret kom, saaede Sperling nogle Frøsorter, som han endnu havde tilbage fra Contarini's Have, og skjønt de var gamle, spirede dog de fleste, og Planterne trivedes ypperligt til Sperlings Forundring. Især glædede han sig over en sjælden indisk Plante, Quamoclit, af hvis pragtfulde Blomster han gav Lensmandens Frue og Jomfruer nogle.

I dette Aar holdtes en Herredag i Bergen, men Kongen var ikke selv til Stede, men i Stedet for Kongen præsiderede den nye Statholder i Norge, Christoffer Urne¹⁾, en lærd Herremand og en Elsker af lærde Folk. Da Herredagen næsten var forbi, blev min kjære Hustru i dette samme Aar 1631, paa St. Olufs Dag²⁾, lykkeligen forløst fra sin Livsfrugt og fødte mig min første Søn, hvilken jeg efter min kjære Fader og efter min kjære Hustrus salig Mand lod kalde Paulus i Daaben. og havde jeg iblandt andre bedet Hr. Statholder Christoffer Urne og Hr. Kantsler i Norge, Jens Bjelke, til Faddere, og indbød jeg ogsaa de samme til en liden Collation hos mig tillige med Bispen og min gamle Ven Niels Tolder, som nu var Borgmester i Christiania, og flere andre Venner, hvilke jeg tracterede saa vel, som det var mig muligt, og var de lystige og glade hos mig til ud paa Natten.

Den følgende Dag skikkede Hr. Statholderen Borgmesteren Niels Tolder til mig og lod ved ham spørge, om jeg kunde være villig til at drage til Christiania og være

¹⁾ Christoffer Urne til Aasmark, Rigsraad, havde 1629 efterfulgt Jens Juel som Statholder i Norge.

²⁾ Den 29. Juli. Saaledes ogsaa i en egenhændig Optegnelse af Sperling om hans Børns Fødselsdage i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

deres Medicus der, thi de havde ingen Medicus, efterdi D. *Petrus Adolphi* var kaldet til Lagmand i Trondhjem¹⁾); og tilsagde han mig et godt aarligt Salarium, nemlig 600 Rdlr., og vilde Hr. Statholdereren bringe til Veje hos Hs. kongelige Majestæt, at jeg alligevel skulde beholde Canonicatet i Bergen, indtil der blev et Canonicat ledigt i Christiania. Jeg takkede Hr. Statholdereren som ogsaa Hr. Borgmesteren og begjærede en liden Respit for at betænke mig derpaa. Jeg talte til min Kjæreste derom, og vi raadførte os med hinanden, og tyktes det os da begge, at det var en god Condition, hvorved vore Vilkaar kunde forbedres. Besluttede altsaa i Guds Navn at antage samme Condition. Da nu Borgmesteren igjen kom til mig for at høre min Resolution, og jeg gav ham samme at forstaa, førte han mig til Hr. Statholderen selv, hvilken da, efterdi han var en meget venlig Mand, modtog mig hel venligen og ligeledes gjorde mig store Løfter og sagde, at naar jeg kom til Christiania, skulde jeg faa min Bestalling. Dermed gik Herredagen til Ende, og Hr. Statholderen rejste til Aggershus, og enhver til sit. Førend jeg gaar videre, maa jeg endnu meddele Eder dette, at da min Paulus var født og svøbt, og alt var færdigt, til at jeg kunde gaa ind til min Kjæreste og ønske hende til Lykke, tog jeg Barnet paa min Arm, hvorved det da slog sine Øjne vidt op, saa paa mig og ganske venligen smilede til mig, hvilket forekom mig meget underligt, og tog jeg det for et uheldigt Omen; thi I véd, hvorledes det er gaaet mig med ham, og at jeg har haft mere Sorg end Glæde af ham²⁾ etc.

Efterdi nu min Hustrus Fader efter hendes Moders Død endnu ikke havde gjort nogen Rigtighed angaaende hendes Mødrenearv, og han havde giftet sig igjen, saa at han med den anden Kone³⁾ allerede havde avlet to Sønner, Poul og Peter Schwendi, og jeg og min Kjæreste gjerne vilde

¹⁾ Se foran S. 5.

²⁾ Mere herom nedenfor.

³⁾ Se foran S. 34 Anm. 1.

gjøre Rigtighed med vor lille Søn, Anders Poulsen, og overgive ham den efter hans salig Fader faldne Arv, saa skrev vi begge til min Hustrus Fader derom¹⁾ og begjærede tillige, at han vilde antage sig Barnets Formynderskab efter Lovene. Men vi kunde ikke faa noget ret Svar af ham. Jeg blev altsaa nødt til selv at foretage en Rejse til Danmark for den Sags Skyld, og tillige for at drive paa min Bestalling i Christiania, og besluttede at rejse om Vinteren over Land, dersom det blev Slædeføre. Jeg begav mig altsaa i Fasten paa Rejsen fra Bergen, og efterdi jeg havde faaet et Friпас af Lensmanden, Jens Juel, kom en vakker ung Mand, en Perlestikker, som ogsaa vilde til Kjøbenhavn, til mig og bad mig om at maatte blive min Rejsefælle, hvilket jeg gjerne bevilligede ham. Der kom ogsaa nogle Fogder og Borgere til mig, som ønskede ved mig at sende nogle Penge til Danmark, hvori jeg ogsaa indvilligede, og var Summen henved 5000 Rdlr., alle indpakkede i smaa Tønder. Da jeg nu var færdig og havde taget Afsked fra min Kjæreste, rejste jeg i Guds Navn med min Rejsefælle og min Karl først til Vands igjennem Skjærene, til Sogn, og tog ind hos en af mine Bønder, indtil der var bestilt Folk, som kunde hjælpe til at skaffe mig og mit Gods over det nærmeste høje Fjeld, kaldet Filefjeld. Min Bonde gjorde os Sko af vaade Kalveskind, for at vi saa meget bedre kunde gaa paa Sneen. Han gjorde os ogsaa Trøyer²⁾, med hvilke vi kunde gaa i den dybe Sne ovenpaa Fjeldene. Disse saa kaldte Trøyer er som et lidet Tøndebaand, gjennemtrukket med Snore, midt i hvilket man stikker Skoen af Kalveskind, og binder man dem til ovenpaa Foden. Om denne Slags har jeg læst noget hos en gammel Skribent og anno'eret det i mine *Adversaria*. Da nu alt var færdigt, begyndte vi en Morgen meget tidlig at bestige Fjeldet med vore Kalveskinds Sko,

¹⁾ Et Brev fra Sperling om denne Sag, dateret saa tidligt som 13/10 1630, haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.

²⁾ Mon *Trøder* eller *Troar* = Trædebrædter? se Ivar Aasen's Ordbog over det norske Folkesprog.

thi dèr laa endnu ikke saa høj Sne. Men da vi havde naaet Fjeldets Top, maatte vi tage vore Trøyer paa formedelst den høje Sne, og hjalp de os dog ikke altid, saa at vi sank dybt ned i Sneen, og maatte da den ene hjælpe den anden op, hvorved vi blev meget trætte og ofte maatte sætte os ned i Sneen og hvile os lidet. Paa hele Fjeldet var ikke et Træ at se, men hist og her var der oprejst høje Stager, omtrent 20 Skridt fra hinanden, hvilke viste den Vej, man skulde gaa. Midt paa Fjeldet staar et Hus, som de kalder Mariestue, der tog vi ind, men der bor intet Menneske deri, men det er kun sat der for de rejsendes Skyld, at de kunne tage derind ved Dag eller Nat. Jeg lod min kolde Mad bringe frem, og holdt vi der et lidet Maaltid og drak dertil. Dermed begav vi os igjen paa vor Vandring, som faldt os besværligere, efter at vi havde hvilet os lidet, end før, da vi var i Gang; da vi imidlertid havde begyndt at røre Lemmerne, blev vi ved at gaa, indtil vi var komne over Fjeldet og derefter ned ad det i Valdars Dalen, hvor vi tog ind hos en Præst endnu ved lys Dag. Alle vore Lemmer var, som om de var bankede med Kjepper. Præsten, som var en gavmild Mand, vilde tillave et Aftensmaaltid for os, men vi hastede kun i Seng. Jeg bad ham imidlertid, at han til om Morgenen vilde lade bestille Slæder til os, hvilke ogsaa kom den følgende Morgen. Da vi nu var staaede op, var vor Frokost allerede færdig, vi holdt et godt Maaltid og satte os i vore Slæder og kjørte saa videre i godt Slædeføre, tog overalt friske Heste og Slæder, rejste Dag og Nat i klart Maaneskin, og var det en Lyst saaledes i godt Slædeføre at kjøre over Bjerg og Dal, indtil jeg den ottende Dag lykkeligen ankom til Christiania.

Jeg tog ind hos Hr. Borgmester Niels Tolder, hvilken strax meldte min Ankomst til Hr. Statholderen, og lod han mig tillige med Borgmesteren indbyde til Middagsmaaltid. Efter Maaltidet sagde jeg, i hvad Ærinde jeg var kommen, nemlig for den mig lovede Bestallings Skyld og for at faa Confirmation paa at nyde mit Canonicat i Bergen

paa dette Sted. Han svarede mig herpaa, at saa snart jeg havde nedsat mig paa dette Sted, skulde jeg strax faa min Bestalling, og om Canonicatet vilde han skrive med mig til Hr. Kantsler Christian Friis. Jeg blev der altsaa endnu nogle Dage og maatte dagligen være hans Gjæst. Han viste mig sit Bibliothek, som bestod af gamle og nye *Historici* og *Politici*, baade i det latinske og i det franske Sprog, som ogsaa af de fornemste gamle *Patres*, i hvilke han fandt stort Behag. Da jeg nu havde faaet Brevet til Hr. Kantsleren, fortsatte jeg min Rejse til Danmark¹⁾ og fandt endnu overalt godt Slædeføre, indtil jeg kom til Bahuslen, i Vigen, som de kalder det; der begyndte det at tø stærkt, og brugte jeg megen Tid, forinden jeg kom til Bahus. Fra Bahus til Varbjerg var der ingen Sne, men god, haard, jævn Vej. Fra Varbjerg vilde jeg tage Vejen til Halmstad, men da jeg endnu var 2 Mile fra Halmstad, vederfores mig en stor Ulykke.

For nemlig endnu samme Aften at komme igjennem Halmstad — thi den følgende Dag var det Palmesøndag, og om Søndagen aabnedes Fæstningens Porte først, naar Gudstjenesten var forbi — tog Sperling en Hest og red ad Halmstad til for at bestille Befordring, medens hans to Ledsagere skulde følge efter, naar de havde faaet fat i Vogne. Omtrent en Fjerdingsvej fra den Bondes Hus, hvor han havde faaet Hesten, kom han imidlertid til en lille Bæk, som han skulde over, og da han var kommen næsten midt ud, faldt Hesten med ham og blev liggende paa Siden, saa at han ikke kunde komme af. Da der var Kviksand i Bækken, sank han efterhaanden dybere og dybere ned, saa at hans højre Ben var helt begravet, og han tabte efterhaanden Kræfterne og nedsvælgede en Mængde Vand og Sand. Endelig kom Hesten dog op og løb sin Vej, og Sp. blev siddende fortumlet og udmattet i Bækken, indtil han med Møje fik sit Ben op af Sandet og fik sig slæbt i Land, hvor hans Ledsagere endelig fandt ham i en temmelig forkommen Tilstand. De kjørte ham nu tilbage til Bondens Hus, og ved god Pleje kom han sig saa godt, at han allerede den følgende Dag kunde kjøre til Halmstad. Derfra drog han videre til Laholm, og saa over Hallandsaas til Engelholm og Helsing-

¹⁾ Det originale Pas til Rejsen fra Christiania til Danmark, udstedt af Christoffer Urne 7/3 1632, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

borg, hvor han lagde de Penge, han førte med for forskellige Bergensere, af hos en Commissarie-Skriver, Benedictus N., og fik hans Kvittering derfor.

Fra Helsingborg tog jeg Vogn til Helsingør over Sundet, hvilket endnu dengang, i Paaskeugen¹⁾, laa fuldt af tyk Is. Fra Helsingør tog jeg Vogn til Kjøbenhavn, men efterdi jeg hørte, at Kongen var rejst til Glückstadt, og Kantsleren til sine Godser, vilde jeg ikke opholde mig der, men tog strax en Vogn til Roskilde og ankom der Langfredag til vor gamle Moder og fandt hende endnu ved temmelig Helbred, ligesom ogsaa min Hustrus Fader. Jeg afskedigede strax min Karl, thi han var mig mere til Besvær end til Nytte. Imidlertid begyndte jeg at tale med min Hustrus Fader om, at han vilde gjøre Sagen til Ende med hans Datters, min Hustrus, Mødrenearv og antage sig Værgemaalet over min lille Stifsøn efter de danske Love. Han gjorde i Begyndelsen mange Vanskeligheder, men efter alvorlig Tiltale af hans Søster, vor gamle Moder, lovede han det omsider. Der blev altsaa ansat en vis Dag, da Skiftet skulde holdes efter Sal. Doctor Poul Andersøn, over hvis Efterladenskab jeg havde et Register, som jeg havde bragt med mig, og var dør til Stede i vor Moders Hus Mag. Enevold, Præst ved Domkirken²⁾, og Bertel Hansen, Oeconomus i Duebrødre samme Steds³⁾, en lærd og klog gammel Mand, samt begges Hustruer. Og blev da af dem alt, Guld, Sølv, Klenodier, Kobber og Tin, linned og uldent, Seng og Sengeklæder, den sal. Doctors Bøger og Klæder, taxeret og ordentligen registreret, og blev det derhos bestemt, at Moderen skulde beholde alt det fornævnte Gods, hvorimod Morfaderen, Andreas Schwendi, skulde betale vor lille Søn hans Mødrenearv i rede Penge og som Formynder forvalte Drengens Midler. Herom

¹⁾ 1ste Paaskedag 1632 indfaldt den 1. April.

²⁾ Jvfr. foran S. 45.

³⁾ Han nævnes bl. a. ogsaa i Christian IV.'s egenh. Breve, udgivne af Molbech I, 385 Anm. 1.

blev et Skiftebrev med de ovenmeldte Clausuler opsat under min Hustrus Faders, min egen (paa min Hustrus Vegne), Mag. Enevolds og Bertel Hansens Haand og Segl¹⁾. Men 8 Dage efter, da min Hustrus Fader havde talt med sine Svogre i Kjøge²⁾, vilde han intet holde af det hele, hvorfor den gamle Moder skjændte stærkt paa ham, og jeg selv ikke blev mindre fortrydelig. Men hvad skulde jeg gjøre? Jeg maatte altsaa lade det gaa og tog af de to Herrer, som havde været til Stede ved Skiftet og hjulpet med til at oprette Accorden mellem min Hustrus Fader og mig, en Attestation om, hvorledes han igjen var gaaet fra denne med hans Haand og Segl bekræftede Accord etc.

Imidlertid nærmede Dagen sig, da Herredagen i Odense skulde holdes. Da begav jeg mig derhen og anmeldte mig hos Hr. Kantsler Christian Friis³⁾, som svarede mig, at Hs. kgl. Majestæt Christian IV. allerede havde bevilliget, at jeg maatte beholde Canonicatet i Bergen søndenfjelds, og skulde jeg med det første faa Hs. kgl. Majestæts Confirmations-Brev derpaa, som ogsaa skete⁴⁾. Der-

1) Det originale Skiftebrev, af 14/4 1632, haves endnu i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

2) Her tænkes uden Tvivl nærmest paa Peder Rasmussen, Borger i Kjøge, hvis Søster, Alhed, var gift med Andreas Schwendi. Naar det i Personalhistor. Tidsskrift I, 35 Anm. 4; jvfr. II. 313 Anm. 1, antages, at Peder Rasmussen selv var gift med en Datter af Andreas Schwendi, er dette urigtigt og beror vistnok kun paa en Fejlskrift i et i Konsistoriums Kopibog indført Aktstykke. A. Schwendi havde kun tre Børn af første Ægteskab, nemlig Sønnen Sebastian og Døtrene Margrete og Mette, af hvilke den første blev gift med Sperling og den anden, som før omtalt, med Mag. Jørgen Jacobsen. I det andet Ægteskab havde han ingen Døtre.

3) Et Brev fra Sperling til Kantsleren, dat. Odense 3/4 1632, hvori han beder om at maatte beholde sit Præbende, naar han flytter til Christiania, haves i Konzept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol. Af Brevets Dato ser man isøvrigt, at Rejsen til Odense fandt Sted før Skiftet i Roskilde.

4) Om Kongebrevet, af 23/4 1632, hvorved det bevilges Sperling at residere i Christiania og beholde det Beneficium i Bergen, hvormed han har været forlenet, se Norske Rigsregistr. VI, 382.

efter rejste jeg igjen til Roskilde. Som jeg nu hørte, at et Skib i Malmø gjorde sig færdigt til at rejse til Bergen, lavede jeg mig ogsaa til til Hjemreisen, og efter at den gamle Moder igjen havde forsynet mig med megen Provi-
ant til Husholdningen, tog jeg Afsked fra hende og fra min lille Søn, som hun ikke vilde give fra sig, og drog til Kjøbenhavn og derfra til Malmø¹⁾, kom ogsaa i kort Tid lykkeligen til Bergen og fandt min kjære Hustru og min lille Søn Poul ved god Helbred. Min første Gjærning var at indløse de Reverser, jeg havde givet for Pengene, og at aflevere Commissarie-Skriveren i Helsingborgs Kvitteringer derfor. Jeg fik ogsaa alle mine Reverser tilbage undtagen fra en Foged ved Navn Albert Berens²⁾, hvilken bestandig gjorde Undskyldning for, at han ikke kunde finde min Revers; maatte altsaa nøjes med at have hans Søsters Kvittering for, at jeg havde leveret hende Pengene. Inid-
lertid gjorde jeg Rigtighed med en og anden i Bergen, for-
pagtede mit Canonicat til en Mand ved Navn Arent Nagel³⁾ for 200 Rdlr. om Aaret, og lavede vi os nu efterhaanden til at rejse til Christiania og hyrede et Skib til at indlade vort Gods i. Da nu alt var færdigt, og vi havde taget Afsked med vore Venner etc., gik vi om Bord i Skibet med vor lille Søn og to Piger og sejlede i Guds Navn af Sted med god Vind og Vejr langs Norges Kyst og ankom lykkeligen til Christiania. Vi tog ind hos min gamle Ven Borg-
mester Niels Tolder og blev nogle faa Dage hos ham. Han overlod os et af sine Huse i den gamle By Opslo, som var helt gaæet op i Luer, undtagen alene dette hans

1) Det originale Pas for Sperling til Rejsen fra Kjøbenhavn til Bergen, udstedt af Frants Rantzau ⁷/₅ 1632, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

2) Uden Tvivl den Albert Berentssøn eller Berner, der oftere omtales i Norske Rigsregistr. 6. Bd. Han var først Foged over Lyseklosters Len og blev senere (1633) Stiftsskriver over Søndhord og Nordhord Fogderier.

3) Nævnes i Norske Rigsregistr. VI, 24. Et Par Breve fra ham til Sperling af 1633 findes i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

Hus, som var en skjøn, velmuret Bygning med mange Værelser, og blev vort Gods afladet deri. Vi holdt Hus der den ganske Høst og Vinter indtil om Vaaren, og til den forrige *Medici D. Petri Adolphi* Hus i Christiania, som han havde udlejet til en Mand, blev ledigt. Jeg havde ogsaa allerede anmeldt mig hos Hr. Statholderen, som glædede sig over min Ankomst. Og efterdi han befandt sig noget upasselig, betjente han sig strax af min Cur, og gav jeg ham iblandt andet et Purgerpulver af mine egne, hvorved han befandt sig saa vel, at han ikke noksom kunde berømme det hos enhver, og betalte han denne Cur paa 8 Dage meget liberalt, nemlig med 10 Rosenobler *in Specie*. Dette gav mig fra Begyndelsen af meget godt Haab, og sendte han mig derforuden til min Husholdning en stor Pram fuld af Træ, 2 Tønder Rug og 4 Tønder Malt. Bispemester Niels Glostrup, som var min Nabo, og hvis Hus var reddet fra Branden tillige med Hospitalet i den gamle By, sendte mig ogsaa et og andet til min Husholdnings Behov. Jeg fik ogsaa nogle Patienter iblandt Borgerne i Christiania, men de betalte slet. Imidlertid fik jeg en Skrivelse fra en Herremand ved Navn Gerlof Nettelhorst, som havde Svinesund til Len¹⁾, hvori han begjærede, at jeg vilde komme og se til hans Frue, som var Kantsler Jens Bjelkes Søster²⁾ og laa meget syg af Feber. Jeg viste Brevet til Hr. Statholderen, som var meget tilfreds med, at jeg rejste derhen. Brød altsaa op og kom til ham, og efterdi jeg, sidst jeg var i Hamborg, havde ladet mig gjøre et godt Rejseapotheke, brugte jeg samme, og blev hans Frue i omtrent 14 Dage restitueret. Dette Sted ligger 10 norske Mile fra Christiania.

Paa Vejen derfra havde Sperling igjen et Uheld, idet Hesten faldt med ham, da den gik over noget Is (det var Mortensaften), og i Faldet brækkede hans højre Ben lidt ovenfor Ankelen. Sp. maatte

1) Hans Forlening, hvori Svinesund laa, hed egentlig Ide og Marker Lene.

2) Hendes Fornavn var Margrete.

sende den ene af de to Karle, han førte med sig, efter en Slæde, og ved Hjælp af nogle Bønder, som ligeledes kom til Stede, blev han nu kjørt til Moss, hvor han fik en Bandage lagt om Benet hos en Bartskjær. Næste Dag blev han i en improviseret Bærebør baaret ned i en Baad, som førte ham til hans Hjem. Først 6 Uger efter kunde han gaa ud igjen, og hans første Udflugt var til Kirken¹⁾.

Efter Prædiken gik jeg op paa Slottet for at tale med Hr. Statholderen om min Bestalling, thi hidtil havde jeg endnu tiet stille derom. Da fik jeg til Svar, at jeg maatte dog ikke forlange, at han alene skulde betale den mig tilsagte Sum, men Herremændene i Lenet og *Capitulares* skulde ogsaa hjælpe med dertil; han for sin Person vilde give mig 100 Rdldr. om Aaret, og til Sommer skulde der holdes en Forsamling af Adelen i Byen Skeen, da skulde jeg faa min Bestalling. Da saa jeg, hvad Meningen havde været, og hvorledes man med gode Ord havde lokket mig fra Bergen hertil, da det dog havde været meget bedre for mig at blive paa mit forrige Sted, efterdi Christiania var et meget dyrere Sted end Bergen, hvor jeg kunde komme igjennem med det halve til min Husholdning og havde en god, rolig Praxis. Men hvad skulde jeg gjøre? Jeg maatte være tilfreds og lade mig nøje med Statholderens Svar, thi jeg havde allerede sat mig altfor fast der. Imidlertid afstod den Mand, som boede i Doctor *Petri Adolphi* Hus, mig dette før Tiden, efterdi han havde faaet en anden Lejlighed paa Landet, og jeg flyttede derind med mit Boskab, hvilket kom mig meget vel til Pas. Ved denne Tid skrev Hr. Corfits Ulfeldt, som da var Gouverneur paa Bahus²⁾, til Hr. Statholderen om at tillade mig at komme til ham, efterdi han ønskede at raadføre sig med mig om sin Benskade. Han sendte ogsaa sin Staldmester til mig, ved

1) Jvfr. ogsaa om denne Begivenhed et Brev fra Sperling til Kantsler Jens Bjelke af Oslo ¹/₁₂ 1632 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.).

2) Korfits Ulfeldt havde Bahus og Vigen i Forlening fra 1. Maj 1632 til 1. Maj 1634; se mit Skrift: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie I, 77 og XXIII.

hvilken han mundtligten lod mig bede om det samme. Hr. Statholderen lod mig kalde til sig og meddelte mig ikke alene Hr. Ulfeldts Begjæring, men raadede mig ogsaa (skjønt det var en lang Vej paa 24 norske Mil), at jeg skulde drage hen til ham. Jeg brød altsaa op tillige med hans Staldmester og kom til ham paa Bahuſ efter 8 Dages Forløb. Jeg var ham meget velkommen, beſynderligen da han hørte, at jeg havde opholdt mig en Tid lang i Italien og ogsaa var Sproget mægtig, hvilket han meget gjerne talte. Han viſte mig ſin Skade, og da jeg havde ſet den, ſagde jeg ham min Mening derom, hvilken jeg før ſkriftligen har meddelt Eder og derfor ikke gjentager her. Og efterdi han var en fornuftig Mand, kunde han vel forſtaa, at Skaden hidtil ikke var bleven erkjendt af de andre Medici og Bartskjærer, og ikke kunde cureres paa anden Maade end den, jeg havde ſagt ham. Herren fik derudover en ſaa-dan Affection til mig, at omendſkjønt jeg ingen videre Hjælp kunde yde ham og derfor begjærede at maatte rejſe, bad han mig alligevel at blive lidet hoſ ham, hvilket jeg heller ikke vilde nægte ham, men det lidet varede 4 hele Uger, thi før vilde han ikke lade mig fare. Imidlertid diſcurrerede vi med hinanden den ganske Eftermiddag, og efter Aftensmaaltidet ud paa Natten. Om Formiddagen ſtuderede han, fornemmelig i *Plutarchus*, og kom ikke ud af ſit Værelſe før til Middagsmaaltid. Saaledes blev jeg først be- kjendt med denne Herre, og var mit Selskab ham ikke ubehageligt. Han havde vel ogsaa gjerne ſet, at jeg var blevet længere hoſ ham; men efterdi min Lejlighed ikke vilde tillade det, lod han mig omſider fare og betalte mig denne Rejſe meget liberalt med 200 Rdlr. og med andre Foræringer af uforarbejdet Guld og Ædelſtene, og ſkjæn- kede mig derhoſ en ſkjøn Heſt af ſin Stald og ſkrev et Brev med mig til Hr. Statholderen, hvori han takkede ham, fordi han havde ſendt mig til ham, og ſagde, at han havde fundet meget Behag i min Perſon etc., ſom da Hr. Statholderen lod mig læſe hans Brev, der var ſkrevet paa

fransk, efter at jeg lykkeligen var kommet hjem¹). Da jeg nu igjen var hjemme, tog jeg fat paa mine Bøger og studerede flittigen, efterdi jeg ingen Patienter havde i Staden, uden naar imellemstunder en Præst eller nogle Landfolk kom ind og consulerede mig om deres Svagheder, men kun slet betalte min Umage. Forsamlingen af Adelen, hvorom Hr. Statholderen havde talt til mig, blev holdt denne Sommer²) i den lille By Skeeen, hvorfor jeg rejste derhen med Hr. Statholderen, og lod jeg mig indbinde en liden Bog med rent Papir, *in 4to*, hvori samtlige Herremænd skulde skrive deres Navne, og hvad enhver vilde contribuere om Aaret, hvilket ogsaa skete³). Men ikke alene naaede det langtfra ikke til den Summa, som Hr. Statholderen havde tilsagt mig, men af det, hvortil Herremændene havde forpligtet sig, har jeg ingensinde set en eneste Hvid uden alene fra Statholderen Christoffer Urne og fra Kantsleren Jens Bjelke. Og gik det mig hermed ganske som D. Custer, hvem Adelen i Fyen havde indkaldt fra Rostock og lovet et stort aarligt Salarium, men man holdt ikke sit Løfte til den gode, ærlige Mand, saa at han maatte se sig om efter anden Lejlighed og omsider blev den udvalgte Prins Christian V.s Liv-Medicus⁴). Jeg maatte altsaa slaa

¹) I Gl. kgl. Saml. Nr. 3092, III, 4to, haves (i Koncept) et meget højstemt Brev fra Sperling til Ulfeldt skrevet i Christiania 26. 1634, vistnok ikke længe efter Besøget. Han betegner det selv som sit første Brev til Ulfeldt.

²) Uden Tvivl i Februar 1633 og før Besøget hos Ulfeldt; jvfr. den følgende Anm.

³) Bogen er endnu bevaret og findes i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol. Følgende Adelsmænd forpligte sig til at betale Sperling aarlig, medens han er Medicus i Christiania, og til han af Kongen faar nogen Underholdning: Christoffer Urne 100 Rdlr., Jens Bjelke 34 Rdlr., Gunde Lange 30 Rdlr., Palle Rosenkrands 20 Rdlr., Anders Friis 20 Rdlr., Sivert Gabrielsen (Akkeleje) 10 Rdlr., Sten Villumsen 20 Rdlr., Ejler Urne 50 Rdlr., Ove Gjedde 30 Rdlr. —, alt regnet fra Philippi-Jacobi 1632. Forpligtelsen er dateret Skeeen den 12. Februar 1633.

⁴) Om Dr. Heinrich Köster se O. Wormii Epistolæ I, 476 fig.; Ingerslev: Danm. Læger og Lægevæsen I, 308—9.

mig til Taals og afvente en bedre Lykke. Kort efter at jeg var kommen hjem, blev jeg af en Herremand ved Navn Ove Gjedde (som siden har været Danmarks Riges Admiral) kaldet til hans Frue, som var Hr. Statholderens Søster¹⁾ og laa syg af en hidsig Feber, men ved Guds Naade blev restitueret i Løbet af 3 Uger. Efterdi nu Sølvbjerget, ellers kaldet Kongsberg, ikke laa langt fra denne Herremands Gaard, fik jeg Lyst til at bese dette Bjergværk og rejste altsaa efter fuldragt Cur derhen med en Recommendations-Skrivelse fra denne Herremand²⁾ til Bjergmesteren, som førte mig omkring overalt i Hytterne og viste mig først, hvorledes den store Mængde Sølvmalmen, som var bleven bragt op af Gruberne, blev knust og smeltet og endelig brændt og prøvet i Ilden. Derefter gik han op paa Bjerget med mig og gav mig Folk med, som steg ned med mig i de dybe Gruber. Der saa jeg Bjergfolkene hugge Sølvmalmen ud, og besaa jeg her og der Gangene i Sølvmalmen med stor Fornøjelse. Jeg huggede ogsaa med egen Haand en liden, temmelig gedigen Sølvstufte ud, som det blev mig tilladt at tage med til en Amindelse. Da jeg nu havde beset alt vel efter Ønske og foræret Bjergfolkene, som alle vare tyske fra Meissen, en liden Drikkepenge, steg jeg igjen op og kom til Bjergmesteren, tog saa Afsked og red min Vej og kom igjen hjem og tog fat paa mine Studeringer, efterdi jeg fast den ganske Vinter ikke ulejlignedes af nogen Patient. Strax i Begyndelsen af Vaaren fik jeg den bedrøvelige Tidende, at min kjære gamle Fader var hensovet i Gud³⁾. Jeg havde ingen Ro, før jeg kunde komme til min bedrøvede Moder og trøste hende med min Nærværelse. Jeg gav Hr. Statholderen det til Kjende og

1) Hendes Fornavn var Dorthe. Ove Gjedde var dengang Befalingsmand over Brunla og Numedal Lene.

2) Han var Direktør for Sølvværket, se M. T. Brünnich: Kongsberg Sølvbergverk i Norge S. 70 flg.

3) I Følge Møller's Cimbria literata I, 648 døde Sperlings Fader den 13. Juni 1633.

bad, at han vilde tillade mig at foretage en lille Rejse til Hamborg, hvilket han ogsaa meget gjerne gjorde.

Og efterdi der ved Bragernæs laa et Skib færdigt til at sejle til Hamborg, rejste jeg derhen og gik om Bord i Skibet og kom lykkeligen til Hamborg, men fandt der et bedrøvet Hus og en højt bedrøvet Moder. Jeg trøstede hende det bedste jeg kunde, og hun lod sig ogsaa trøste og glædede sig over, at jeg var kommen til hende. Jeg havde taget et Par hundrede Rigsdaler med mig for at præsentere hende dem, dersom hun muligen var uden Penge. Hun tog villig imod dem, ligesom ogsaa imod nogle smaa Gaver til Husholdningen, hvilke min Hustru sendte hende. Jeg blev 3 Uger hos hende. Da fortalte hun mig iblandt andet, hvorledes min salig Fader en Tid lang før sin Død havde faaet et Flodd paa det ene Øje, saa at det altid løb over, indtil han til sidst var bleven ganske blind paa Øjet, og hvorledes han siden formedelst sin høje Alders Svaghed havde været sengeliggende et helt Fjerdingaar, og omsider ved fuld Fornuft havde velsignet alle sine, nærværende og fraværende, og saaledes blideligen var indsovet i Herren. Da nu min Skipper igjen var sejlferdig, tog jeg Afsked fra min kjære Moder og modtog hendes Velsignelse, og sagde hun derved, at jeg ikke mere vilde faa hende at se i denne Verden, hvilken hendes Spaadom ogsaa er bleven sand, som paa sit Sted skal meldes; og befalede jeg hende paa min Side Gud i Vold. Dermed sejlede jeg i Guds Navn af Sted med god Vind indtil det jydsk Rev, dør blev det blikstille, og mødte vi dør en Dünkircher, som gjerne vilde have været i Kast med os, men formedelst det stille Vejrs kunde han ikke komme til os. Henimod Morgen begyndte det dog igjen at kule, da kom Dünkircheren nærmere til os og sejlede rundt om Skibet, men da han saa, at vi aabnede vore Porte og bragte vore Stykker i Borde (thi det var et godt, vel udrustet Compagni-Skib), og at vi beredte os til Modværge, forlod han os, og vi fortsatte vor Vej og ankom lykkeligen til Drammen, og jeg gik fra Borde i Bragernæs og red over Land til Christiania og forefandt mine

kjære ved god Helbred. Da nu mit Aar var omme, og jeg saa, at ingen af Herremændene indfandt sig med mit Salarium, skrev jeg til dem og mindede dem om deres Tilsagn, men jeg fik hverken Svar eller Penge. Jeg beklagede mig derover til Hr. Statholderen, som trøstede mig med, at de vilde nok med Tiden indfinde sig. Men han selv sendte mig for sin Del 100 Rdlr. Kort efter blev jeg kaldet til en Herremand 9 Mile fra Christiania, hos hvem der var en Jomfru, en Friis af Slægt. Da jeg kom til hende, fandt jeg, at hun laa syg af en dobbelt Tertianfeber og allerede havde været plaget dermed over to Maaneder. Alligevel gav den gode Gud den Lykke, at Feberen, efter at hun var bleven aareladt og havde purgeret, strax forandrede sig til en enkelt Tertian, og at denne ved flittig Brug af Medicamenterne ogsaa forsvandt kort efter, saa at hun den 16de Dag efter min Ankomst var frisk og sund og holdt Maaltid med os. *D. O. M. laus et honor!* Denne Herremand var en overmaade lærd Mand, besynderligen *in jure civili et canonico*, og omendskjønt dette ikke hørte til min Profession, discurrerede han dog gjerne med mig derom, og talte han meget expedit og sirligen det latinske Sprog, efterdi han i sin Ungdom længe havde været opdraget imellem Jesuiterne i Brabant, hvorfor han heller intet Len havde, men levede af sin Formue, som kun var ringe. Alligevel betalte han mig ærligen for min Cur og gav mig af sig selv mit lovede Salarium — —¹⁾

Ved denne Tid kom en Præst fra Hedemarken til mig og indbød mig og min Hustru til hans Datters Bryllup og begjærede ydermere af min Hustru, at hun vilde smykke hans Datter til Brud; hvilket jeg i Begyndelsen ikke ret kunde give mit Minde til, dels fordi Gud igjen havde velsignet min kjære Hustru med Livsfrugt, dels fordi vi maatte ride det meste af Vejen, og hun ingen Sinde tilforn havde siddet til Hest. Ikke des mindre, efterdi Præsten anholdt saa indstændigen derom, og min Kjæreste

¹⁾ Spering omtaler her endnu et Par heldige Kure, som han udførte.

selv trøstede sig til at ride i en Tværsaddel, og han derfor uden havde været min Patient og var en god, ærbar Mand, lovede jeg ham det omsider. Efterdi vi endnu havde 3 Uger til Bryllupet, gjorde vi os i Mellemtiden færdige og tiltraadte saa Rejsen¹⁾ i Guds Navn og tog en rask Karl med os, som maatte løbe ved Siden af min Hustrus Hest. Dette Rytteri løb bedre af, end jeg havde tænkt, og skikkede min Hustru sig meget vel deri, indtil vi kom til Ejdsvold, 10 Mile fra Christiania; der steg vi i en Baad og sejlede endnu 6 Mil paa den navnkundige Sø Mjøsen til Præstens Gaard, hvilken laa paa et meget skjønt Sted ved denne Sø. Bryllupet blev holdt i Nærværelse af Hr. Bispen, som lige havde holdt sin Visitation i Hedemarken, og mange andre Præster og Fogder fra Nabolavet, og gjorde vi os lystige der i tre Dage. Det var just den Tid, da en synderlig Slags Fisk, som de kalder Lage Sild, én Gang om Aaret og ikke mere, nemlig ved Mikkelsdags Tide, i meget stor Mængde lader sig se ved Land. Denne Fisk er de smaa Sild meget lig og smager meget vel, halvt som Lax og halvt som Sild. Den blev dengang fanget i stor Mængde. Dens Ophold ved Land varer ikke længere end omtrent 8 Dage, hvorfor Bønderne i denne Tid er flittige med at fiske og med at nedsalte Fiskene. Da Bryllupet var forbi, forærede Præsten os en Tønde af de omtalte nedsaltede Lagesild, to Tønder Rug, som der paa Stedet er overmaade skjønt og langt overgaar den preussiske Rug, *item* en Tønde sigtet Mel af denne Rug, og tog vi altsaa Afsked og rejste den samme Vej tilbage og kom lykkeligen hjem og fandt vor lille Søn Paul ved god Helbred. Gud være lovet!

Imidlertid levede vi saa hen, og var der lidet for mig at gjøre, indtil den gode Gud lykkeligen forløste min kjære Hustru fra hendes Livsfrugt, og hun fødte mig en anden

¹⁾ Et originalt Pas for Sperling til en Rejse til Hedemarken, udstedt af Christoffer Urne ^{23/9} 1633, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

Søn, hvem jeg i den hellige Daab, paa Helligtrekongersdag, lod give Navnet Otto¹⁾ efter min kjære salig Morfader, og gjorde jeg et lidet Maaltid for Fadderne, hvis Navne I vil finde optegnede af mig i en Bog *à part*, tillige med mine andre Børns Fødselsdage. Det er en Bog med hvidt Papir, indbundet i beskrevet Pergament *in 4to*, grøn paa Snittet, og hvori ellers lidet er skrevet. Da nu min kjære Hustru efter de 6 Ugers Forløb igjen var kommen karsk op, og vi mærkede, at vi paa dette dyre Sted maatte angribe vor Capital, og at Herremændene, skjönt nogle Gange skriftligen mindede derom, ikke værdigede mig noget Svar, meget mindre indfandt sig med det lovede aarlige Salarium, raadførte vi os med hinanden om, hvad vi skulde gjøre, og skrev min Kjæreste til vor gamle Moder, hvor skammeligen vi var blevet bedragne paa dette Sted med de store Løfter, og begjærede hendes Raad etc. Hun skrev strax tilbage, at hendes Raad var, at vi jo før jo hellere skulde drage derfra og nedsætte os i Jernløse²⁾, indtil Gud vilde vise os andre Veje. Dette Raad fulgte vi, og brød min Kjæreste henimod Pindse op med vor yngste Søn, som hun selv gav

¹⁾ I Følge en egenhændig Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol. (hvormed Møller: Cimbria lit. II, 849 stemmer) er Otto Sperling den yngre født 3. Januar 1634.

²⁾ I dette Haandskrift skriver Sperling altid: Jernløs; i sine Breve bruger han den rigtigere Form: Jernløs eller Jernløse. Frederik II. havde 1571 skjødet til Andreas og Margrete Schwendi's Fader Sebastian 1 Gaard i Nørre-Jernløse og 12 Gaarde i Sønder-Jernløse (Kopi af Skjødet i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.). 1626 skjenkede Margrete Schwendi til Broderdatteren af samme Navn en af Gaardene i Sønder-Jernløse, „som Hans Jensen ibor,“ men samme Aar, Kyndelmisse Dag, byttede den yngre Margrete S.s første Mand, Poul Andersen, den nævnte Gaard bort til sin Svigerfader mod en anden denne tilhørende Gaard i Sønder-Jernløse,“ som Laurids Boesen nu ibor“ (Aktstykker i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.). Det var sikkert paa den sidste Gaard, som altsaa tilhørte Sperlings Hustru, at han og hans Familie tog Ophold. Af F. Lunn: Knabstrup i ældre og nyere Tid S. 72, hvor Sperlings Bosættelse i Jernløse omtales, faar man ikke noget nærmere at vide om Sagen.

Die, og med en Pige, tog nogle Kister med sig og kom lykkeligen over til sin gamle Moder, som kørte med hende til Jernløse, hvor de ordnede alt, til jeg om Høsten kom efter med vort andet Gods. Jeg gjorde ikke mange Ord om min Bortrejse, uden til Bispen, som i Forvejen vidste, hvorledes man handlede med mig. Men Bispen lod Statholderen det vide, og han sendte Borgmesteren Niels Tolder til mig og lod mig ved ham bede, at jeg vilde blive hos dem, han vilde da træffe bedre Anstalt til, at jeg bekom mit rigtige Salarium. Jeg svarede ham, at jeg lod mig ikke to Gange forlokke, det var ham bedst bekjendt, hvad Hr. Statholderen havde lovet mig, og intet deraf var holdt; formedelst deres søde Ord havde jeg forladt min Praxis i Bergen, hvor jeg med ringe Bekostning havde kunnet føre min Husholdning, medens jeg paa dette Sted, hvor alt var dyrt, maatte sætte mine Penge til, hvilket faldt mig ubelejligt og maatte forekommes i Tide, og vilde jeg ikke mere lade mig narre af deres Bønner. Dersom jeg endelig skulde sætte mine Penge til, saa vilde jeg ikke fortære dem paa dette Sted, men paa et Sted, som var mig belejligt. Han blev ved at sige, at jeg skulde betænke mig: det vilde vel blive anderledes. „Ja“, svarede jeg, „anderledes tør det vel blive, men ikke bedre, thi jeg har nu lært de Folk at kjende.“ Han meddelte min Beslutning til Hr. Statholderen, som lod mig kalde til sig i den Mening selv at overtale mig til at blive. Men han fik det samme Svar af mig, og endnu skarpere, thi jeg brød mig nu ikke om hans store Løfter, og bad jeg tillige uden Sky Hs. Magnificents betænke, hvad for et *Renommée* det vilde give, naar man i Danmark erfarede noget om Sagen. Dermed tog jeg Afsked fra ham og pakkede saa mit Gods ind, indtil jeg kunde faa fat i et Skib til Danmark. Da jeg nu havde faaet et bekvemt Skib og hyret det til at føre mit Gods til Holbek, som kun ligger en Mil fra Jernløse, og havde faaet mit Husgeraad og mine Kister etc. i Skibet, gik jeg med min Søn Paul, en Karl og en Pige i

Guds Navn om Bord¹⁾ og kom endnu samme Dag med god Vind to Mile paa den anden Side Svinesund, og efterdi det imod Aften blev ganske stille, søgte vi et Sted, hvor vi kunde ankre og blive om Natten. Kastede altsaa vore Ankre bag en liden Holm i den aabne Sø, en halv Mil fra det faste Land. Her kan jeg ikke forbigaa at melde, at denne Nat havde der overalt blæst en stor Storm, men hos os var det ganske stille, ligesom ogsaa den følgende Dag, hvorfor vi ogsaa maatte blive liggende stille paa Stedet. Imod Aften kom adskillige Baadsmænd roende hen til os med Skibsredskab, som de havde bjerget fra deres Skuder, og beklagede for os, hvorledes ikke blot deres Skuder, men ogsaa flere Skibe den forrige Nat var gaaede under i en stor Storm ikke langt fra Skeen, som laa omtrent 7 Mile fra os paa den anden Side af Havet. Vi havde stor Aarsag at takke Gud, som naadigen havde bevaret os paa vort Sted, i den aabne Sø, fra saadan Ulykke. Jeg vederkvægede de arme, bedrøvede og udmattede Folk med Mad og en Drik Vin og Brændevin, hvorover de blev saa glade, at det syntes, som om de havde forglemmt al deres Ulykke. De havde alle hjemme i Vigen, i Bahuslen, og havde endnu 5 Mile til deres Hjem, hvorfor de den næste Morgen tidlig gjorde sig færdige til at drage af Sted, og efter at de havde faaet lidet Aquavit, roede de bort. Men vi maatte endnu blive liggende til næsten en Time før Middag, inden Vinden vilde blive os gunstig, da satte vi ogsaa Sejl til og kom endnu samme Aften forbi Marstrand og i en god Havn mellem Skjærene, og den følgende Dag kom vi til Anholt og blev der om Natten, og den næste Morgen tidlig hejsede vi vore Ankre og naaede Isefjord i Sjælland, som førte os til Holbek, Gud være lovet! Der fandt jeg en af min Hustrus Fædres Bønder, som maatte føre mig og min lille Søn til Jernløse, for at jeg

¹⁾ Om nogle Klager, der før Sperlings Afrejse fra Norge var rejste over hans Forhold til Bønderne i Bergens Stift, se Norske Rigsregistr. VI, 493 og 613.

kunde tage Stedet, som jeg aldrig tilforn havde set, i Øjensyn. Men Karlen og Pigen tillige med dennes Brudgom, Peder Væver, som ogsaa var fulgt med fra Christiania, lod jeg blive ved Godset og mine to Heste. Jeg tog imidlertid en Vogn hos mine egne Bønder og kjørte strax til Roskilde¹⁾ og fandt min kjære Hustru tillige med min lille Søn Otto og den gamle Moder ved god Helbred. Min Hustru havde allerede fra D. Thomas, Bispen D. *Resenius* og andre *Professores*, ligesom ogsaa fra Kannikerne i Roskilde, faaet nogle Sedler til dem af deres Bønder, som boede i Egnen af Jernløse, at de skulde føre vort Gods fra Holbek til Jernløse, ligesom ogsaa den gamle Moder og min Hustrus Fader gav os Sedler til deres Bønder. Derfor brød vi nu begge op uden Tøven til Jernløse. Men jeg tog alle Bønderne i Jernløse med mig til Holbek for allerførst at afhente Senge og Sengeklæder med lidet Husgeraad, og lod imidlertid de fremmede Bønder tilsige ved Sedlerne til paa en vis Dag at møde med deres Vogne i Holbek. For den Sags Skyld blev jeg i Holbek saa længe, indtil de fremmede Bønder kom og efterhaanden afhentede Godset, men Pigen sendte jeg til Jernløse, for at hun med den anden Pige kunde gaa min Hustru til Haande. Denne Indflytning fuldendtes saaledes i omtrent 9 Dage, og begav jeg mig derefter igjen til Jernløse og ordnede efterhaanden mit Bibliothek og min Husholdning. Det behagede mig meget vel paa dette Sted, og begyndte jeg og min Hustru at føre et roligt Liv. Jeg fik Lyst til Agerdyrkning, som det da ogsaa var nødvendigt for mine Hestes og Køers Skyld. Jeg laante Bønderne i Nabolavet nogle Penge, hvorfor de snart overlod mig et Stykke Jord til at besaa med Havre — og

¹⁾ I Randen staar følgende Anmærkning: „Her erfarede jeg, at den selv samme Nat, da Stormen havde været i Norge, var mesten hele Ejderstedt i den samme Storm bleven oversvømmet af en usædvanlig Vandflod.“ — Det var Natten mellem den 11. og 12. Oktober 1634, at Ejderstedt hjemstøttes af hin forfærdelige Stormflod; jvfr. bl. a. Fr. Feddersen: *Beschreib. der Landschaft Eiderstedt* S. 84 flg.

maatte de selv meje Havren og føre den hjem til mig —, snart gav mig et Maal Byg, eller Gæs og Høns. Den gamle Moder forærede mig en smuk Ko, til hvilken jeg endnu købte mig en anden for at have den nødvendige Mælk til Børnene og Tyendet; jeg havde Lyst til Fædrift og lagde Faar og Svin til, som jeg opfødte med god Fordel. Den første Vinter maatte jeg betale Høet med rede Penge, men den følgende Sommer laante jeg Bønderne Penge, hvorfor de maatte overlade mig Enge og selv bringe Høet derfra hjem til mig. Min Hustru havde ikke mindre Lyst til at opføde Dyr end jeg og lagde skjønne Høns og Duer til, ligesom ogsaa Kaniner og Bier, hvilke alle var frugtbare og gjorde os god Nytte. Der var en skøn, stor Træhave ved Huset og en stor, aaben Plads, den lod jeg besaa med Hamp for at rense den for Græsrodde. Udenfor Huset var ogsaa en lang, aaben Plads, den besaaede min Hustru med godt Hørfrø, og Hørren og Hampen, som voxede paa begge Pladser, betalte rigeligen Saaningen, og hendes Duer fik Hampefrø nok at æde. *In summa*: vi var meget vel tilfredse paa dette Sted og begjærede ikke noget roligere og bedre Liv og kunde hel vel komme ud af det med vore tre Bønder. Den følgende Vaar lod jeg det Stykke Jord, som jeg havde besaaet med Hampefrø det forrige Aar, pløje op igjen og gjorde mig en smuk Urtehave deraf med ordentlige Bede og udskilte deraf en særegen Plads til Kaalhave, til Løg, Roer og Gulerødder, og under Træerne og langs ad Gjærderne anlagde jeg en Humlehave. Og var det mig frydeligt at se, at Gud velsignede mit Arbejde. Udenfor Haven var der en skøn Eng, som jeg lod ligge urørt, til Hø for mine Faar. Rundt om Engen flød en liden Bæk, hvilken drev Møllen, som laa tæt ved. Rundt om Bækken lod jeg sætte Pil og Vidier, som var hele Pladsen til stor Prydelse. Jeg lod grave to Fiskedamme paa et højt liggende Sted, saa at den ene kunde løbe ud i den anden, og jeg, om jeg vilde, kunde udtømme Vandet i Bækken, og satte jeg Gjedder i den nederste Dam og Karudser i den øverste. Jeg lod ogsaa nogle Træer pode paa unge Stammer,

som jeg til den Ende havde ladet plante sidste Høst, og lykkedes de alle vel. Jeg søgte ikke alene min Lyst ved Stedet, men ogsaa at gjøre mig det nyttigt og forbedre det¹⁾. Jeg samlede efterhaanden Træ til Vognredskab og Hjul og lod mig gjøre en smuk Postvogn til mine to Heste. Under alt dette Arbejde var min største Glæde dog mine Bøger og Studeringer, til hvilke jeg valgte mig visse Timer. Imidlertid begav det sig, at en Herremand, Frederik Parsbjerg paa Vognserup²⁾, 2 Mil fra Jernløse, lod mig kalde til en adelig Jomfru, ved Navn Christine Skade, Hr. Ove Skades³⁾ Søster, en smuk, forstandig Jomfru, som allerede længe havde været sengeliggende af Vattersot.

Frederik Parsberg havde flere Gange selv givet hende en Medicin (*Crocus metallorum*), som han holdt for et Universallægemedel, og som han brugte, ikke blot til sine Bønder, men til sine Heste og Køer. Sperling fandt hendes Tilstand temmelig haabløs, og efter at han i nogen Tid havde cureret paa hende, døde hun virkelig ogsaa. Paa et af sine Besøg paa Vognserup traf han sammen med en anden Adelsmand, Otte Brahe Pedersen, og medens de sad og drak sammen, spurgte denne ham, om han ikke vilde rejse hjem med ham og se til hans Kone⁴⁾, som i lang Tid havde lidt af en stærk Hovedpine. Dette gjorde Sperling da, og efter at han havde forskrevet nogle Medicamenter til hende fra Kjøbenhavn, fik han Bugt med Hovedpinen. Dagen efter hans Ankomst kom der to Adelsmænd for at besøge Otte Brahe, nemlig de to Brødre Ejler Urne, Lensmand i Skeen⁵⁾, som var en af Sperlings Debitorer, og Sivert Urne, Lensmand i Roskilde⁶⁾.

¹⁾ Jvfr. F. Lunn: Knabstrup i ældre og nyere Tid S. 72.

²⁾ Se om ham, der var Søn af Niels Parsberg til Sandbygaard, Søren Maj's Ligprædiken over ham, Sorø, 1653, 4to.

³⁾ Ove Skade til Kjærbygaard, (senere Hovmester for Prins Christian — Frederik III's Søn —) blev omtrent ved denne Tid, hvorom Talen er (1635), Kammerjunker hos Hertug Frederik; se Bysing's tyske Ligprædiken over ham, Kopenh. 1666, 4to.

⁴⁾ Otte Brahe Pedersen til Krogholm og Torbenfeld († 1642) var gift med Mette Rosenkrands.

⁵⁾ Lenet hed egentlig Bratsberg Len. Ejler Urne (til Gunderslevholm) havde det fra 1620 til 1640; se Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 40.

⁶⁾ Sivert Urne til Raarup, † 1661 som Rigets Staldmester og Be-

Da nu Ejler Urne saa mig og havde hilst mig, spurgte han mig, hvorfor jeg saa snart havde forladt dem. Jeg svarede, at han vilde vel have erfaret Aarsagen af sin Broder Hr. Statholderen, og at han selv, med andre, var Aarsag deri. „Maaske“, sagde han, „har de ikke betalt Eder Eders aarlige Salarium? Af mig er det bleven glemmt.“ Jeg sagde: „Men jeg glemte ikke at minde Herren og de andre flittigen nok derom.“ „Nu, nu“, svarede han, „hos mig skal I ikke komme til kort.“ Som vi nu sad ved Maaltidet og discurrerede om allehaande, spurgte Otte Brahe mig, om der ogsaa var Skov ved min Gaard. Jeg svarede nej, den var næsten ganske hugget om. „Hvordan?“ sagde han, „hvad har I da til at fyre med?“ Jeg svarede: „Jeg brænder Tørv fra min Mose.“ „Ej!“ sagde han, „jeg vil forære Eder et godt Træ, det skal mine Bønder kløve og samnen med Eders Bønder bringe til Eders Gaard.“ Jeg stod op og takkede venligen. Derpaa sagde Sivert Urne: „Jeg har nyligen foræret Eders Hustrus Fader i Roskilde et Træ, jeg maa ogsaa forære Eder et til Velkomst i vor Egn,“ og befalede strax sin Haandskriver, som stod for Bordet, at udfærdige en Seddel til hans Skovfoged, hvilket han ogsaa strax gjorde, og bragte han Seddelen tillige med Pen og Blæk til sin Herre, som strax underskrev den og rakte mig den, hvorfor jeg venligen takkede ham. Snart efter Maaltidet stod Ejler Urne op og gjorde sig et Ærinde paa sit Kammer og lod mig kalde til sig fra Bordet og rakte mig i et Papir 30 Rdlr. med megen Undskyldning, fordi han hidtil havde glemmt det, og Tilsagn om, at han efter sin Ankomst til Norge ogsaa vilde mane de andre Herremænd til at betale mig. Jeg takkede ham skyldigst, omendskjønt det kun var ét Aars Salarium¹⁾. Dermed gik vi igjen ned til det øvrige Selskab, og lod Værten det ikke mangle paa en god Drik Vin. Imod Aften kom endnu

falingsmand paa Dragsholm. Han blev Lensmand i Roskilde 1632 (Sjæll. Registre).

¹⁾ Ejler Urne havde egentlig forpligtet sig til at give Sperling 50 Rdl. om Aaret, se foran S. 63 Anm. 3.

en Herremand for at besøge Hr. Otte Brahe, nemlig Mogens Pax, dengang Lensmand i Holbek¹⁾); han blev modtaget af alle med stor Jubileren, efterdi han gjerne lod sig gjække lidet af dem. Som han nu gav mig Haanden og bød mig velkommen, spurgte Otte Brahe ham: „Mogens, kiender du den Mann?“²⁾ Han svarede: „Hvi skulde jeg ikke kjende ham? Jeg har været til hans Bryllup, og hans Venner har altid været mine gode Venner, dengang jeg var Lensmand i Roskilde.“ „Det er godt,“ sagde Otte Brahe; „mends har du ocsaa offert ham nogit, siden hand er kommen i voris Laug?“ Mogens svarede: „Hand hafuer intet endnu begehret aff mig.“ Da tænkte jeg paa hin *Jurisconsulti* Ord: *Multa honeste accipiunt, quæ non honeste petunt*. Derpaa sagde Otte Brahe: „Han har heller intet begjæret enten af Sivert eller af mig, men vi har alligevel, for at vise vor gode Vilje, ladet ham skrive for et godt Træ hver.“ Han svarede: „Det skal icke komme an paa itt Træ,“ og lod ogsaa strax skrive en Seddel til hans Skovfoged paa et godt Træ til mig og underskrev samme og rakte mig den. Derpaa blev Aftensmaaltidet beredt, og blev vi meget herligen traktede, thi Otte Brahe var en *magnefique* Mand og havde tilforn været den allerrigeste Herremand i Danmark, men havde siden formedelst sin Trohjertighed og ved at være Borgsmand i Kiel for andre Herremænd mistet alle sine Godser, indtil Gud igjen ved hans Søstres Død velsignede ham med en rig Arv³⁾. Jeg maatte imod min Vilje blive hos dem indtil sent paa Natten. Om Morgenen, før de fremmede rejste, blev igjen en Frokost anrettet, og dermed drog de bort. For mig blev ogsaa en Vogn gjort færdig, og da jeg tog

1) Om Mogens Pax se foran S. 47. Han blev Lensmand i Holbek 1627.

2) Saaledes i Originalen ligesom det, der i det følgende er trykt med spærret Skrift.

3) I Følge danske Herregaarde 5. og 6. Bd. (Sæbygaard og Fryden- dal) arvede han efter sine to Søstre Sofie og Anne Sæbygaard og Mørkegaard.

Afsked, lod Otte Brahe lægge i Vognen et nylig skudt Raadyr og to Harer, og derforuden gav han mig 10 Rdl., hvorfor jeg skyldigst takkede. Kjørte altsaa til min Gaard og fortalte min Hustru alt, hvad der var vederfaret mig, hvorover hun ikke lidet glædede sig.

Nogen Tid efter fik Sperling Underretning om, at hans Kones Broder, Sebastian Schwendi, som studerede i Jena, var druknet i Saale-Floden, og hans Svigerfader bad ham i den Anledning rejse med sig til Husum for at være til Stede ved Skiftet af hans Ejendele, som var der. Dette skete ogsaa. Men næppe var Skiftet forbi, før en af de tilstedeværende Slægtninge, Josias Marquartz, Raadmand i Husum og Morbroder til Sperlings Kone¹⁾, pludselig blev syg og døde. Skiftet efter ham blev opsat til det kommende Foraar, og Sperling drog derfor i Mellemtiden hjem. Om Vinteren fødte hans Kone ham en Datter, der blev kaldet Anna²⁾. Om Foraaret drog han igjen til Husum, hvor ogsaa hans Brødre Paul og Jacob indfandt sig³⁾, medens Josias Marquartzens Søsters, Salome Herman Hansens, Interesser varetoges af en Slægtning, Syndicus Broderus Pauli fra Hamborg. Den Del af Arven, der faldt paa Sperlings Hustru, beløb sig til 12,000 Mark lybsk i Gods og Obligationer. Sperling overdrog Bestyrelsen af det hele, ligesom ogsaa Arven efter Sebastian Schwendi, til en besvogret i Husum, Jacob Poulsen⁴⁾ og rejste saa igjen hjem til Jernløse. Om Høsten døde Sperlings Kones gamle Faster i Roskilde, og det ærgrede Sperling, at hans Svigerfader ikke meldte hendes Død, før han tilskrev ham om Begravelsen. Svigerfaderen satte sig strax i Besiddelse af hendes Hus og alle hendes Ejendele. Han paaførte Sperling forskellige Retstrætter, dels i Anledning af 2000 Rdl., som hans Søster havde skjænket Sperlings Stifsøn Anders Poulsen, der endnu var i Huset hos

1) Jvfr. foran S. 34 Anm. 1. Han døde²⁴⁾ 1635. Skiftet efter Sebastian Schwendi fandt Sted¹⁹⁾ 1635.

2) I Følge en egenhændig Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol., blev Datteren Anna født²⁹⁾ 1636.

3) Skiftet fandt Sted i Juli 1636. Sperling's Broder Paul (f. 1605) var Aaret i Forvejen bleven Rektor ved Gymnasiet i Bordesholm. 1664 blev han Professor i Kiel, † 1679. Om ham se en utrykt Ligprædiken i Gl. kgl. Saml. Nr. 1111, Fol., og Møller: Cimbria lit. I, 648 flg. Broderen Jacob havde næppe faaet nogen lærd Dannelse. Han nævnes i senere Aar som „Borger i Hamborg, boende i Flintbek.“

4) Den paagjældende Kontrakt, af¹⁹⁾ 1638, haves i Orig. i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

Bedstefaderen, dels i Anledning af Skiftet efter Sebastian Schwendi, hvis Gyldighed han i Forening med hans Svogre i Kjøge bestred — alt dog uden Resultat¹⁾.

I Begyndelsen af Vinteren døde hans Hustru, Alhed Rasmusdatter²⁾ af Pesten, som hun havde bragt med sig fra Kjøge. Da sendte han os vor lille Søn Anders Poulsen hjem til Jernløse, idet han foregav, at efterdi det var gaaet saa ulykkeligen med hans Hustru, frygtede han, at Drengen i hans Hus skulde bekomme den samme Sygdom. Barnet var os velkomment, og beholdt vi det hos os. Strax efter fik jeg uformodende ved et Cancellibud fra Kjøbenhavn en Skrivelse fra Hr. Corfits Ulfeldt, dengang Statholder, hvori han begjærede, at jeg vilde ufortøvet komme til ham: han havde noget at tale med mig om, som der laa mig selv Magt paa³⁾. Jeg brød strax op med Cancellibudet og erfarede af ham paa Vejen, at han [o: Ulfeldt] allerede var gift⁴⁾ og nylig var ankommen med sin Gemal, Frøken

¹⁾ En Del Aktstykker vedkommende disse Stridigheder haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, Fol., enkelte i Nr. 1112, Fol. I Konsistoriums Kopibog haves Konsistoriums Afvisningskjendelse af ²¹/₉ 1636 i en Sag mellem Sperling og Peder Rasmussen i Kjøge, vedrørende Arven efter Sebastian Schwendi; jvfr. Personalhistor. Tidskr. I, 35 Anm. 4. — Stridighederne mellem Andreas Schwendi og Sperling synes dog at være blevne afsluttede ved et Forlig af ²⁸/₉ 1639, i Følge hvilket Sperling fik Resten af sin Hustrus Mødrene-arv udbetalt med c. 2373 Rdlr. og desuden de Summer, som endnu tilkom den afdøde Stifsøn efter Sebastian Schwendi og den gamle Margrete S., respektive 500 og 1000 Rdlr. (Forliget i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.).

²⁾ Se foran S. 34 Anm. 1. Jeg véd ikke, om Sperling angiver hendes Dødsaar rigtigt, men Skiftet fandt i al Fald først Sted 16—18 Septbr. 1639.

³⁾ I en længere Optegnelse af Sperling om hans Kaldelse til Kjøbenhavn, som findes i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol., siger han, at han modtog Ulfeldts Brev den 25. Maj 1637. Imidlertid maa dette dog være sket tidligere, da man har et Brev fra Sperling til Ulfeldt af ²³/₅ 1637, hvori han takker for Modtagelsen af Brevet (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.).

⁴⁾ 9. Oktober 1636.

Leonora. men endnu ikke havde noget Hus, men var indlogeret hos Omslagsforvalteren Hans Bojesen¹⁾. Da jeg nu kom til ham, berettede han mig, at Kongen, *Christianus* 4., begjærede mig til Medicus i Børnehuset med et aarligt Salarium af 200 Rdlr. Jeg takkede og sagde, at min Lejlighed ikke vilde tillade saadant, Kjøbenhavn var et dyrt Sted, baade med Husleje, Brændsel og lignende, hvorved de 200 Rdlr. snart vilde gaa med. Derimod havde jeg i Jernløse mit eget Hus, mit Brændsel og ellers mit rigelige Underhold og var ikke nogen obligeret. Han blev ved, at jeg skulde ikke afslaa det, det kunde tjene mig til videre Befordring, saavel hos Hs. kgl. Majestæt som hos Adelen, som vilde bruge mig til sine syge, naar den saa, at jeg daglig omgikkes ham. Jeg kunde slet ikke resolve mig dertil. Da sagde han: „Jeg vil give Eder 100 Rdlr. om Aaret af mit eget.“ Alt dette kunde dog intet Indtryk gjøre paa mig. Da sagde han til sin Frøken²⁾: „Se Frøken Leonora,

¹⁾ Om denne Mand, som tillige var Hofmynsterskriver, se bl. a. *Christian IV.s egenh. Breve*, ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 178.

²⁾ I den S. 77 Anm. 3 nævnte Optegnelse af Sperling (som er skrevet paa dansk) fremstilles Forhandlingen mellem Sperling og det Ulfeldtske Ægtepar lidt anderledes. Som en Hovedgrund, hvorfor Sperling i Begyndelsen ikke vilde modtage Tjenesten, anføres her, „at man de store Herrer ikke lettelig kunde gjøre til Takke.“ Hertil svarede Ulfeldt, at han havde en Ven i ham, og hvis der kom noget i Vejen, „da var han saa meget mægtig hos Hans Maj., at han det letteligen kunde remedere.“ Da nu Ulfeldt henvendte sig til Leonora Christina, sagde hun til Sperling: „I staar Eder selv i Lyset, og Statholderen sagde, I skal bide Eder udi Fingeren, dersom I ikke annammede det nu. Thi en anden Tid, naar I noget solliciterede, tør I ikke tænke, at I faa noget hos Hans Maj., og spejler Eder udi Exempel af min Broder Laurids [=: Ulfeldts Broder L.], som ogsaa engang haver nægtet Kongen sin Tjeneste, hvorfor han siden aldrig er bleven befordret.“ Sperling gav imidlertid ikke efter den Gang, men om Aftenen kom han igjen for at spise hos Ulfeldt, og da blev han paany presset. Hvad der da bevægede ham til at sige ja, var især, at Ulfeldt sagde, at han savnede et Menneske til at „discurrere“ med, og at han bad ham antage Tjenesten for *hans* Skyld.

han vil slet ikke tage mod denne Lejlighed, og jeg har allerede lovet Kongen det for vist.“ Da begyndte Frøken Leonora, hvem jeg aldrig tilforn havde set, ogsaa at tale og formanede mig med mange Ord; spurgte, om jeg havde Børn, og hvor mange? Jeg svarede: „Tre Sønner og én Datter.“ „Hvad?“, sagde hun, „vil I da opdrage Eders Børn i en Landsby? kom til os i Staden! I, Eders Hustru og Børn skal intet mangle hos os.“ Jeg tænkte: Ordene er vistnok gode; men alligevel foretrak jeg det visse for det uvisse. Dog maa jeg bekjende, at det ene Ord om Børnenes Opdragelse i en Landsby gav mig nogen Eftertanke, og betænkte jeg, at de snart vilde voxe til etc.; gav derfor mit Ord fra mig, at jeg i Guds Navn vilde antage denne Tjeneste, naar jeg havde faaet den kongelige Bestalling derpaa. Denne fik jeg to Dage efter¹⁾ med den Tilføjelse, at jeg det snarest muligt skulde indfinde mig der igjen, efterdi Kongen havde stor Omsorg for Huset og elskede Stedet²⁾. Jeg drog igjen hjem og fandt min lille Søn Anders Poulsen liggende syg af en Pestbyld, og døde han samme Nat, liggende mellem mine to Sønner Paul og Otto, og blev begravet i Kirken der foran vor Stol.

Vi havde stor Aarsag til højliggen at takke den kjære Gud, som saa naadigen bevarede mig og mit ganske Hus, at ingen af os blev smittet af denne Syge, da dog det kjære afdøde Barn laa imellem mine to Sønner i en og samme Slagbænk. Vi skiftede strax om med vore Kamre og Sengesteder og lod hver Dag røge med Enebærris. Da jeg nu fortalte min kjære Hustru, hvad der var hændet mig i Kjøbenhavn, og hvorledes jeg havde antaget Tjenesten, og jeg viste hende Kongens Bestalling, lod hun sig alting vel befalde. Jeg blev der endnu henved 4 Uger og pakkede mine Bøger ind og hvad jeg ellers havde af Smaa-

¹⁾ Jfr. mit Skrift: Leonora Christina Grevinde U.s Hist. I, XXXVIII Anm. 23.

²⁾ Mange Steder i hans Breve vidne derom. Om Christian IV.s Børnehus se isøvrigt O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse III, 361 flg.

ting, for at min Hustru kunde tage det med sig, naar hun overbragte det øvrige Gods. Men jeg tog en Kiste med mig fuld af Bøger til mit daglige Behov og aftalte med min Hustru, at hun i alting skulde gjøre Rigtighed med Bønderne hjemme og følge efter mig til Høsten. Da jeg kom til Kjøbenhavn, tog jeg strax ind i et Kammer, som jeg allerede tilforn havde bestilt hos en ærlig Borger paa Amagertorv, ved Navn Johan Wøst¹⁾, Hans Wøst's Fader; der havde jeg min Seng, men ellers spiste jeg næsten hver Dag hos Hr. Statholderen, undertiden hos Apothekeren Esajas Fleischer²⁾. Da jeg nu havde meldt mig hos Statholderen, gik han den næste Dag i Børnehuset med mig og fremstillede mig for Mestrene og befalede dem strax at lade mig det vide, naar Børnene blev syge. Jeg havde et lidet Kammer *à part*, hvor jeg kunde lægge min Kappe fra mig, medens jeg besøgte de syge paa deres Kamre. Der var mange Drengene og altid mange syge, stor Urenlighed og Stank i deres Sovekamre, hvilket alene kunde forårsage Sygdomme nok, og efterdi 3, 4, ja 5 Drengene sov sammen, smittede en syg strax den anden, saa at jeg altid havde stort Besvær med Drengene. Medicamenterne blev ordinerede hos Apothekeren Esajas Fleischer, og var der særskilt ansat en Bartskjær fra Staden, som maatte curere de udvortes Skader. Imidlertid lejede jeg mig et Hus i Vimmelskaftet, som jeg kunde flytte ind i til næstkommende Mikkelsdag. Da jeg nu havde opvartet der i omtrent to Maaneder, begav det sig, at jeg saa til en Dreng, som laa syg af Pletfeber, og som jeg vilde føle hans Puls, slog han Sengeklæderne med en saadan Heftighed fra sig, at den varme Damp steg mig op i Næsen, hvoraf jeg strax følte mig noget ilde, men gik dog efter min Sæd-

1) Nævnes oftere i Kjøbenhavns Diplomatarium, ved O. Nielsen; se Registret til 1—4 Bd. S. 156.

2) Om Hofapotheker Esajas Fleischer se bl. a. Burman Becker: Notitser om Apotheker og Apothekere i Dmk. S. 8—9; Ingerslev: Danm. Læger og Lægevæsen I, 424, 428—29, 442, 573—74 o. fl. St.; Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 94.

vane til Hr. Statholderen for at holde Middagsmaaltid. Maden vilde ikke gaa ned, og da vi stod op fra Maaltidet, kunde jeg knap staa saa længe, til Bønnen var sagt, sagde derfor til Hr. Statholderen, at jeg var ilde til Pas, tog Afsked, gik hjem og lagde mig strax til Sengs. Da kom en Gysen over min ganske Krop, hvilken dog strax gik bort, og fulgte derefter en stor Hede. Da saa jeg, hvorledes jeg var faren, og at der vilde komme en Pletfeber deraf; dertil kom stærk Hovedpine, Tørst og Aftagelse af Kræfterne. Jeg lod mig berede en Kraftjulep og læskede mig dermed, men kunde ingen Spise faa ned. I hvor vel jeg nu var hos gode Folk, indsaar jeg dog, at jeg under min Sygdom ikke vilde faa saadan Opvarthning og Pleje, som jeg behøvede; resolverede mig derfor til at drage hjem til min Hustru og lod Hr. Statholderen det vide, med Bøn om, at han vilde give mig en Seddel paa en Postvogn. Paa denne satte jeg mig, saa syg jeg var, og kom med stort Besvær til Roskilde og tog der en anden, bekvemmere Vogn til Jernløse hos min Ven Bertel Hansen og var glad, da jeg var kommen hjem til min kjære Hustru. Sygdommen tog dagligen til, hvorfor min Hustru skrev til D. Oluf Worm, som formedelst den store Pest i Kjøbenhavn opholdt sig i Roskilde, og begjærede hans Raad, om hun vel turde lade mig aarelade, som jeg selv ønskede. Han svarede, at hun skulde kun dristigen gjøre det. Derpaa lod jeg en Barts kjær komme, som boede en Mil fra mig, og som jeg kjendte; han aarelod mig; og kom nu Pletterne, som tilforn kun sparsomt havde ladet sig se, frem i Mængde, hvilket gav mig godt Haab. Men Feberen tog Overhaand, saa at jeg geraadede i Vildelse. Dog var det kun et *suave delirium*, saa at jeg indbildte mig, at Statholderen og hans Frøken stod for min Seng, hvorfor jeg hemmeligen kaldte paa min Hustru og hviskede hende i Øret: „Ser I ikke, at Statholderen og hans Frøken staar der, og I gjør dem ingen Reverents eller taler med dem?“ Hun, som en forstandig Kone, svarede: „Jeg har allerede gjort det, bekymr Eder ikke derom; se kun til, at I kan

komme til at sove!“ Men der var ingen Søvn for mig, og jeg nød ingen Mad, uden naar hun undertiden nødte mig til at spise noget Bygslim. Dette varede saaledes ved indtil nøjagtigen den 14de Dag, da begjærede jeg Sengepotten, og idet jeg lod Vandet deri i stor Mængde, mere end Potten kunde rumme, faldt jeg derunder i en dyb Søvn. Da de mærkede dette, tog de sagte Potten fra mig, og sov jeg saaledes sødeligen i 7 Timer, og da jeg vaagnede, var jeg ved min fulde Fornuft og fandt, at der overalt var ganske vaadt under mig, hvilket jeg troede var sket i Søvn, og blev jeg saaledes *die critico per urinam* befriet fra min Sygdom. Kræfterne vilde dog ikke saa snart komme igjen, før i den tredie Uge efter at jeg var bleven fri for Feberen. Jeg takkede den kjære Gud, at han ikke alene havde hjulpet mig til mine Kræfter igjen, men ogsaa hidtil saa naadigen havde friet mit ganske Hus for denne ellers meget smitsomme Syge, og besynderligen min kjære Hustru, som plejede mig Dag og Nat med stor Omhu. I den 6te Uge brød jeg igjen op og forvaltede mit Æmbede som tilforn. Men Hr. Statholderen¹⁾ var ikke hjemme, men var, medens jeg var rejst til Jernløse, draget til Frederiksborg med sin Frøken og hele Familie formedelst den store Pest i Kjøbenhavn²⁾. Men da han fornam, at de daglige Dødsfald mindskede, kom han med dem alle igjen til Kjøbenhavn, og tog nu Pesten efterhaanden af. Men Frøken Leonora var fast altid sengeiggende, efterdi hun gik svanger med sin første Livsfrugt. Jeg maatte dagligen være hos hende, og naar Herren gik ud for at forrette sine Sager, maatte jeg altid blive hos hende i Sengekamret og discurrere med hende og paa anden Maade fordrive hende Tiden, hvorved jeg da vandt en synderlig Naade hos hende, thi hun havde et stateligt

¹⁾ Et Brev fra Sperling til Ulfeldt om hans Sygdom af ²¹/₈ 1637 haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol. Han blev i Jernløse til i Begyndelsen af Oktober.

²⁾ Om denne se bl. a. O. Wormii Epistolæ I, 483; H. Rørdam: Monumenta Danica II, 738; jvfr. F. V. Mansa: Bidrag til Folkesygd. og Sundhedsplejens Historie i Danmark S. 315—18.

Ingenium og *Judicium*, omendskjønt hun kun var i sit 15de Aar¹⁾, og havde Lyst til at vide alting, ogsaa i Medicinen; hvorved jeg da ingen ringe Naade vandt saa vel hos hende som hos hendes Herre. Hun ønskede meget, at min Hustru skulde komme og være hende lidet behjælpelig med at lade gjøre Børnetøj færdigt, hvorfor jeg skrev til min Hustru, at hun skulde skynde sig at sende vore Sager hertil, thi jeg kunde tage Huset, som jeg havde lejet, i Brug, naar jeg vilde, og at hun med det første selv skulde komme hertil med Børnene og Tjenestefolkene. Hr. Statholderen laante mig ogsaa to af Kongens Rustvogne, hvilke bragte de store Kister med Bøger og andre tunge Sager hertil, medens vore egne og fremmede Bønder bragte Resten, og lavede jeg alting ordentligen til Rette, til min Hustru-kom efter med Børnene og Tjenestefolkene. Da vi nu hävde udpakket vore Sager og var komne lidet til Ro, førte jeg min Hustru til Frøken Leonora, hvem hun var meget velkommen, og som udspurgte hende om, hvad man fornemmelig havde Behov af Tøj til nyfødte Børn. Og da min Hustru havde givet hende god Besked herom, begjærede hun, at min Hustru vilde lade alt saadant sy og forfærdige i Staden, hvilket hun ogsaa ganske villigen forrettede. Da nu Tiden var omme, fødte hun i Begyndelsen af December²⁾, under et heftigt Stormvejr, sin første Søn, og blev han kaldet Christian efter hendes Hr. Fader Christian den 4de, hvilken ogsaa selv holdt sin Datters Barn over Daaben, og blev han døbt af M. Oluf Vind³⁾ i hendes eget Hus, som hun havde kjøbt af Johan Braem⁴⁾. Hendes venstre Bryst bulnede i Barselsengen med megen Pine. Hun vilde ingen Bartskjær bruge dertil, ja hun bluedes fast ogsaa for mig, at jeg skulde se hendes blottede Bryst,

1) Hun var da 16 Aar gammel; født ⁶/₇ 1621.

2) Den 5. December; se mit Skrift: Leonora Christinas Hist. I, 94.

3) Han var dengang Præst ved Hellig-Gejstes Kirke.

4) Bekjendt stor Kjøbmand i Kjøbenhavn paa Christian IV.s Tid, f. 1595 † 1646. Se om ham især Universitetets Program ved hans Død; jvfr. Chr. IV.s Breve ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 36 o. m. fl. St.

dog lod hun det omsider ske. Jeg forordnede hende et *Cataplasma* eller varmt Omslag, hvorved den haarde Svulst blev blødgjort og omsider brød igjennem og gav megen Edder fra sig. Da fik hun Ro for Pinen, men jeg havde stor Møje med at afværge, at det ikke blev til en Fistel; dog lod hun handle med sig, med Compresser og Bind, som Skaden krævede det, og blev i 5 Uger helbredet, uden at der blev noget Ar, hvilket var hende synderlig kjært, og forærede hun mig for Curen 100 Slet-Daler i en Fløjels Pung. Og som der nu ofte gaves Lejlighed til at discurrere med Hr. Statholderen om Italien, og jeg iblandt andet fortalte, at jeg en Tid lang havde opholdt mig i Venedig hos en Herremand, Nicolo Contarini, og været Forstander for hans Have, og jeg derhos højlig berømmede hans gode Forstand, hørte Statholderen mig med stor Fornøjelse fortælle saadant og sagde, at han kunde ønske at gjøre Herrens Bekjendtskab; skrev derfor et Brev til ham, hvilket jeg lagde i en Skrivelse fra mig, hvori jeg berømmede Hr. Statholderens Person og Qualiteter etc. Hr. Contarenus svarede mig, at han havde vel modtaget min Skrivelse tillige med det indlagte, men jeg vilde jo kunne mindes, at deres Love ikke tillod dem at communicere med fremmede Ministre; bad derfor, at jeg i Fremtiden vilde forskaane ham for saadanne Breve og anmode Hr. Statholderen om ikke at optage det som en *mala creanza*, at han ikke besvarede hans Skrivelse; mine egne Breve skulde altid være ham velkomne. Da jeg fik dette Svar, kom jeg vel i Hu, at Adelen i Venedig ingen Communication maatte have med fremmede Ministre, men jeg havde hidtil været i den Mening, at dette kun var at forstaa om de Ministre, som opholdt sig i Venedig, og vidste ikke, at deres Love ogsaa strakte sig saa langt udenfor Landet. Jeg viste Hr. Statholderen Svaret, hvormed han lod sig nøje; og tog han heraf, uden mit Vidende og Anmodning, Anledning til at recommendere mig til Hs. kongelige Majestæt, som en, der var vel forfaren i Urtevidenskaben etc., og hvem Hs. Majestæt skulde betro Inspectionen over sin

Have, hvilket Hs. Majestæt ogsaa strax bevilgede, og lod han udfærdige en Bestalling i Cancelliet for mig under Titel af hans *Botanicus*, hvilken Bestalling Hr. Statholderen gav mig i mine Hænder¹⁾ uden at melde noget om, hvad den indeholdt. Da jeg nu havde læst Brevet, takkede jeg underdanigst saa vel Hs. kongelige Majestæt som ham, fordi han af egen Velvillighed havde recommenderet mig til Hs. Majestæt og uden mit Vidende og Begjæring havde forskaffet mig denne Bestalling med et aarligt Salarium af 200 Rdlr. Jeg lod Hr. Contareus det strax vide med Bøn om, at han vilde sende mig nogle sjældne Frø fra sin Have, hvilket han da ogsaa meget liberalt gjorde. Og efterdi jeg kom i Hu, at Hr. Contareus tilforn havde corresponderet med en meget forfaren *Botanicus* ved Navn *Guilielmo Boel* i Lissabon, hvilken hvert Aar solgte ham mange sjældne Frø og Løg, saa skrev jeg til bemeldte Boel ved Johan Braem, at han skulde sende mig nogle sjældne Frø og Løg, som skulde blive ham betalte af Johan Braems Factor i Lissabon. Boel sendte mig en stor Mængde sjældne Frø og ogsaa nogle Løg, hvormed jeg udstyrede den kongelige Have, og formeredes de aarligen, som det kan sees af min trykte Catalog i Kjøbenhavn, dediceret til Hs. kgl. Majestæt under Titel *Hortus Christianæus*²⁾. Iblandt andet kom der 2 Slags op af en sjælden indisk Væxt, kaldet *Herba viva*, som er saaledes beskaffen, at naar man rører nok saa lidet ved den med en Stok eller Finger, bevæger den sig strax, lukker sine Blade med stor Hastighed sammen og sænker sine Grene mod Jorden. Da jeg nu engang talte med Hr. Statholderen derom, fik han Lyst at se samme Urt og beskuede den med Forundring. Han berettede det til Kongen, og den fromme Herre kom ogsaa og kunde ikke noksom undre sig over denne sælsomme

1) Om Sperlings Ansættelse som Kongens Botanikus se mit Skrift: *Leon. Chr.s Historie I, XXXVIII Anm. 23.*

2) *Hortus Christianæus seu Catalogus plantarum, quibus Ser. Princ. Christiani IV . . . Viridarium Hafniense Anno 1642 et superiore præfecto ejusdem Othone Sperlingio adornatum erat. Hafn. 1642.*

Bevægelse og over, hvorledes Væxten snart efter lukkede sine Blade op igjen, og Grenene hævede sig fra Jorden. Jeg havde stor Glæde i denne Have af, at mine Frø mesten allesammen kom saa godt op, men jeg havde ogsaa megen Besvær, fordi jeg noget nær maatte gjøre alting alene og havde en doven, uforfaren Urtegaardsmand, som ikke forstod at passe Urterne. Jeg havde gjerne set, at jeg kunde have faaet en anden, forstandigere Urtegaardsmand i hans Sted, men den Sten var mig for tung at løfte, efterdi han havde giftet sig med en Søsterdatter til Fru Vibeke¹⁾. Kongen saa vel selv, at han var en uduelig Urtegaardsmand, men formedelst den store Naade, hvori Fru Vibeke stod hos Kongen, fordi Fru Kirsten²⁾ i Følge hendes falske Angivelse var bleven forstødt af ham, saa han igjennem Fingre med ham. Ellers havde Herren en meget høj Forstand og et meget ypperligt *Judicium* i alting, hvorpaa jeg ikke kan undlade at meddele Eder et skjønt Exempel, efterdi det billigen kan lignedes med Kong Salomons Dom over de to letfærdige Kvinder og har tildraget sig i min Tid. Der var to Mænd fra Christianshavn, af hvilke den ene havde stævnet den anden for Herredagen for en stor Sun Penge, som denne skulde være ham skyldig. For nu at bevise saadant, fremlagde han en Haandskrift af den anden Mand. Denne blev af Kongen spurgt, om dette ikke var hans Haand. Han svarede nej: han maatte vel bekjende, at det var hans Haand ligt, men en Skjelm havde skrevet den efter, og til ydermere Vished sagde han, at der aldrig mellem dem havde været handlet om en saa stor

1) Vibeke Kruse, Kongens bekjendte Frille. I Christian IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 179, jvfr. S. 272, angives den paagjældende Gartners Navn at være David König. Hermed synes det maaske ikke at stemme, at der haves en Bestalling for David König af 1646 paa at være Gartner i Rosenborg Have (Kjøbenhavns Diplomatarium III, 261—62). Imidlertid er det dog sikkert, at König virkelig ogsaa var Gartner ved Rosenborg Have ved den Tid, hvorom Talen er.

2) Kirsten Munk.

Post, som Haandskriften meldte om. For at bevise dette lagde Manden sin Bog i Rette, hvori der under Dag og Datum var optegnet, hvad de havde handlet med hinanden, og naar de havde gjort Afregning med hinanden, og hvorledes den ene ikke var bleven den anden noget skyldig, og hvorledes de efter den Tid ikke havde haft nogen Handel med hinanden. Da de Herrer Rigens Raader havde set Bogen igjennem og ellers i alting befundet den rigtig, spurgte Hr. Statholderen, Corfits Ulfeldt, Klageren, hvoraf denne Gjæld var opkommen, efterdi der i Haandskriften ikke meldtes noget om de nærmere Omstændigheder. Han tav noget stille og gav derpaa et Svar, som var i saadanne *Termini*, at de Herrer Rigens Raader af det og af den anden Mands Modsigelse hartad begyndte at tvivle, om Haandskriften ogsaa var rigtig, og vidste ikke, hvad de skulde slutte. Men Kongen stod op fra sin Stol, tog Haandskriften med sig og traadte hen til Vinduet og holdt Haandskriften imod Dagslyset og gik igjen hen og satte sig, idet han sagde, saa at alle kunde høre det: „Haandskriften er falsk, thi Mærket i Papiret er Johan Eттersøns Mærke (saaledes hed den Mand, som havde forpagtet Papirmøllen af Kongen¹⁾), og det Aar, hvorom Haandskriften melder, havde jeg endnu ikke ladet Møllen bygge.“ Denne Kongens Tale og subtile Dom hørtes af de Herrer Rigens Raader og alle de omstaaende med stor Forundring, og efter at de Herrer Rigens Raader ogsaa havde set Haandskriften imod Lyset, fik Parterne Befaling til at gaa udenfor, og efter at de igjen var bleven kaldte ind, blev den falske Haandskrifts *Autor* idømt en stor Pengebøde og for sin Person, som en Mindremand eller *infamis*, condemneret til Holmen. Denne Kong Christian den 4des Handling er vel værd at

¹⁾ Johan Eттersen fik Bevilling paa at oprette en Papirmølle ^{20/1} 1643; se Kjøbenhavns Diplomatarium III, 242—43; C. Nyrop: Strandmøllen S. 24. Om hans Virksomhed se især sidst anførte Skrift S. 16 og Christian IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1641—44. S. 43—44.

ihukkommes af Efterkommerne mellem hans andre priselige Gjerninger¹⁾).

Som jeg nu altsaa boede i Kjøbenhavn, blev jeg bekendt iblandt Borgerskabet, som ogsaa undertiden betjente sig af min Cur, men kun betalte slet, hvorimod Herremændene paa Landet betalte godt, besynderligen Rigens Marsk, Hr. Jørgen Urne, Rigens Admiral Hr. Claus Daa, og Sivert Urne, Lensmand i Roskilde, som adskillige Gange lod mig hente baade til sin Frue²⁾ og sine Børn. Hos ham saa jeg en meget rar Affect, som kun én Gang er forekommet i min Praxis, nemlig en *iliaca passio*, som de gamle *medici barbari* kaldte *Miserere mei Deus*, og i hvilken Patienterne spy deres eget Skarn ud ad Halsen. Denne Affect saa jeg med Ynken hos en af Sivert Urnes Staldkarle, og i hvor vel Herren begjærede, at jeg skulde give ham nogle Medicamenter, vægrede jeg mig dog derved, efterdi jeg saa, at det var til ingen Nytte, som da ogsaa Karlen, endnu medens jeg var hos Hr. Urne, gik derhen, hvor vi alle skulle. Ellers har jeg haft adskillige *Iliaci* at curere, men uden Opspyning af Skarnet. Jeg blev ogsaa engang kaldet til en Herremand ved Navn Christen Skeel, som paa den Tid holdtes for en af de rigeste Herremænd i Danmark og boede to Mil paa den anden Side af Kjøge paa en meget velbygget Gaard, som, dersom jeg mindes ret, hed Lellinge³⁾. Hans Søn, Otte Skeel, havde en farlig Affect, som jeg i Begyndelsen gruede for, nemlig en *singultus*, som allerede havde varet nogle Dage uden Afbrydelse. Alligevel gav Gud sin Naade til, at han ved

1) Ovenstaaende Stykke om Christian IV.s Dom er tidligere gengivet i Oversættelse af Dr. Troels Lund i *Histor. Tidskr.* 4 R. III, 532 flg., hvor Beretningen sammenlignes med Efterretningerne om Dommen over Christoffer Rosenkrands.

2) Hendes Navn var Helvig Lindenov.

3) Da der strax efter tales om hans Søn Otte, maa den Christen Skeel, Sperling sigter til, være den bekendte Rigsraad af dette Navn, Herre til Fussinge, Vallø, Gl. Kjøgegaard m. m. (men ikke til Lellinge). Sønnen Otte var født 1633.

Brugen af mine Medicamenter i kort Tid blev befriet derfor, ja at endnu samme Aften, som jeg kom til Drengen, hans Hikke mærkeligen aftog efter Indtagelsen af et Medicament. Og i hvor vel Drengen var fuldkommen restitueret, bad dog baade hans Fader og hans Moder mig, at jeg endnu vilde blive nogen Tid hos dem, og maatte jeg blive hos dem i 3 Uger, men han betalte mig de 3 Uger meget vel med 150 Rdlr. Kom altsaa med Guds Velsignelse igjen til min Familie, og han velsignede mig saaledes paa dette Sted, at jeg og mine havde vort rigelige Udkomme, ligesom Hr. Statholderen heller ikke forglemte at forsyne min Husholdning med Malt, Rug, Ærter, islandsk Fisk og anden Proviant. Gud velsignede ogsaa igjen paa dette Sted min kjære Hustru med Livsfrugt, saa at, overalt hvor jeg vendte mig hen, Guds Godhed var kjendelig over mig. Kun én Plage havde jeg i mit Hus, nemlig uhyre store Rotter, som gjorde mig megen Skade paa Senge og Sengeklæder, paa Bøger og Proviant, ja end ikke skaanede Porcellænet, som jeg da endnu har en skjøn Porcellænskaal, som min salig Moder forærede mig, og paa hvilken en Rotte en Nat afgnavede Kanten paa et Sted, saa at Mærkerne af dens Tænder endnu er at se paa Skaalen. Herved blev jeg nødt til at forlade Huset, om end ugjerne, efterdi det var et godt beliggende, bekvemt og velbygget Hus med mange store Værelser foroven og forneden, med et skjønt, langt Gaardsrum, som strakte sig med en Udgang lige til Vor Frue Kirkegaard. Lejede altsaa i Studiestræde et andet Hus af D. Claus Bluhme¹⁾). Imidlertid begav det sig, at den udvalgte Prins, Christian V's, Gemal, Magdalena Sibylla blev syg i Kongens Have af en Feber, og jeg blev af Prinsen kaldet til at curere hende, og maatte opvarte der fast den ganske Dag og hele Natten ligge udenfor hendes Sengekammer, for alle Tilfældes Skyld. En Dag, om Morgenen tidlig, kom min Dreng til mig paa Salen for Prinsessens Dør og bragte mig det glade Bud-

¹⁾) D. Claus Plum, Professor juris ved Universitetet.

skab, at min kjære Hustru havde født en lille Datter. Efter at nu Prinsessens Kammer var lukket op, og jeg var bleven kaldet til hende og havde hørt, at hun havde haft en rolig Nat, og havde forordnet de Medicamenter, hun behøvede, bad jeg Prinsen om et Par Timers Forlov og sagde ham Aarsagen, hvormed han var meget vel tilfreds. Skyndte mig altsaa hjem og forefandt en karsk Moder og en lille Datter, og fik hun i Daaben Navnet Leonora Margreta¹⁾ efter Frøken Leonora og vor sal. gamle Moder Margrete Schwendi. Jeg forføjede mig igjen til Prinsessen, med hvem det dagligen blev bedre, saa at hun efter 14 Dages Forløb igjen var karsk. Prinsen saa vel som Prinsessen var meget glade derover, og vandt jeg ved denne Cur begges store Naade, og Prinsen i Synderlighed skjænkede mig en høj, forgyldt Pocal. Ogsaa Kongen lod mig engang, medens jeg opvartede Prinsessen, kalde til Taffels, hvor jeg ogsaa traf Hr. Statholderen og Rentemesteren Jørgen Vind og hans Broder *Secretarius* Iver Vind²⁾. Der blev drukket lystigen, og maatte jeg ligeledes gjøre Besked. Da nu Kongen blev noget lystig af Vinen, begyndte han at tale italiensk med mig, hvilket Sprog han i sin Ungdom havde lært af sin Fægtemester, en Paduaner ved Navn Salvator Fabri³⁾. Dette, at Kongen talte saa længe italiensk, fortrød saa hemmeligen Rentemesteren, thi han var ikke noget fremmed Sprog mægtig; tænkte derfor at have mig til Spot og sendte sin Tjener ud for at hente ham nogle Nælder. Da nu Tjeneren kom med Nælderne, trak han en Handske paa og tog Nælderne fra Tjeneren og præsenterede mig dem, idet han spurgte, om jeg kjendte

1) I Følge en egenhændig Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol., var hun født ³⁰/_s 1638.

2) Øverste Sekretær i det danske Kancelli.

3) Salvatore Fabris var ansat som Kongens Fægtemester fra 1601 til 1607, se Meddelelser fra Rentekammerarchivet. 1872. S. 199. Under sit Ophold i Danmark udgav han et Skrift: *De lo schermo overo scienza d'arme*. Copenh. 1606. Fol. Det var dediceret til Kongen.

den Urt. Jeg svarede, at Hr. Rentemesteren maatte sikkerligen kjende Urten, efterdi han havde taget en Handske paa, og greb jeg fast om Urten, idet jeg derhos sagde: „Saadanne Nælder brænder mig ikke, jeg er vel bekendt med dem.“ Kongen lo højt og sagde til Rentemesteren: „Ja Gud, Jørgen, kom nu igien! Du est kommen for tilig! Du schulde haffue biet med dine Nelder, indtil hand vaer blind fuld. Ney, hand kand endnu tale for sig.“¹⁾ Det fortrød ogsaa Hr. Statholderen, at denne Jørgen saaledes havde villet gjække mig, som om jeg ikke kjendte Nælder, hvilket han noksom gav mig at forstaa, da jeg kjørte hjem med ham i hans Carosse.

Ved denne Tid havde Apothekerens Esajas Fleischer indgivet sin Regning og Fordring for Børnehuset i Rentetriet, og da den af Rentemestrene blev overgivet Hr. Statholderen til Underskrift, saa han den igjennem og lod sig ogsaa give de to foregaaende Aars Regninger paa Apothekerens Leverancer til Børnehuset, og fandt han, at de beløb sig mesten for hvert Aar til omtrent 3000²⁾ eller 2500 Rdlr., hvilket tyktes ham at være en stor Sum. Kom derved til at tænke paa, hvorledes han kunde gjøre en Forandring heri til Kongens Fordel, og spurgte mig, hvad jeg vel mente at Drengene i Børnehuset kostede Kongen aarligen alene i Medicamenter. Jeg svarede, at det kunde jeg ikke vide. Han gjentog sit Spørgsmaal: hvor meget jeg vel mente omtrent? Jeg svarede dertil, at jeg mente, det kunde vel løbe op til en 1000 Rdlr. Han svarede: „Til én Gang saa meget og derover.“ Jeg undrede derpaa, thi jeg vidste vel, hvad for Medicamenter jeg forordnede. Da spurgte han mig: „Efterdi I skatterer Medicamenterne til 1000 Rdlr., vilde I saa selv levere dem til den Pris?“ Jeg svarede, at dersom Drengenes Antal ikke blev større, end det for Tiden var, turde jeg vel driste mig til at gjøre det og vilde vel endda faa noget til overs for min Møje.

¹⁾ Saaledes i Originalen.

²⁾ Maa være Skrivefejl for: 2000; jvfr. nedenfor.

Dette tog han *ad notam* og ved en Lejlighed, da Kongen talte med ham om Bekostningerne ved Børnehuset, sagde han, at Medicamenterne alene beløb sig til 2000 og 2500 Rdlr. om Aaret; men dersom det behagede Kongen, vilde han søge at overtale Husets Medicus til i Fremtiden at levere Medicamenterne. Altsaa bragte Statholderen det paa Tale med mig, om jeg vilde paatage mig Leveringen af disse Medicamenter for 1000 Rdlr. Jeg svarede: ja, dersom det maatte tilstedes mig at rejse til Holland for selv at indkøbe de nødvendige *Species*. Han refererede det altsammen for Kongen, og var Kongen vel tilfreds, og blev der gjort mig en særdeles Bestalling for den Sags Skyld, hvilken vel endnu er at finde imellem mine andre Bestallinger¹⁾. Derpaa rejste jeg til Amsterdam og indkøbte de nødvendige Specerier og gjorde fornemlig Bekjendtskab med to Droguister, som siden hvert Aar sendte mig, hvad jeg havde nodig.

I Aaret 1640 blev Hr. Hannibal Sehested sendt som Ambassadeur til Spanien²⁾. Han lod mig anmode om, at jeg vilde rejse med ham dertil som Medicus. Jeg takkede og undskyldte mig med, at jeg ikke kunde tage bort fra min Tjeneste i Børnehuset. Han lod mig derpaa selv kalde til sig og beholdt mig hos sig til Maaltid og anmodede mig igjen om det samme. Men jeg svarede som før. Da sagde han, at han vilde forskaffe mig Hs. Maje-stæts Forlov dertil. Men jeg afslog det rent ud, idet jeg undskyldte mig med min Hustru og mine Børn. Det fortrød ham stærkt, og som jeg siden hørte, har han sagt til Ejler Ulfeldt³⁾, at det skulde bekomme mig ilde, dersom

¹⁾ Jvfr. Videnskab. Selsk. Skrifter (ældste Række) X, 465—66; Københavns Diplomatarium, ved O. Nielsen, III, 185; mit Skrift: Leonora Christinas Historie I, XXXVIII Anm. 23.

²⁾ Om denne Ambassade se Slange: Kong Christian IV.s Historie S. 1027 flg. og J. A. Fridericia: Danmarks ydre polit. Historie 1629—1660 II, 245 og 259 flg. Slange har, foruden andre Kilder, aabenbart ogsaa benyttet Sperlings Fremstilling.

³⁾ Yngre Broder til Korfits Ulfeldt; f. 1613. Han skulde følge med

jeg ikke fulgte med ham paa denne Rejse. Da jeg nu havde taget Afsked fra ham, gik jeg strax til Hr. Statholderen og berettede ham, hvad Hannibal begjærede af mig, og hvad jeg havde svaret ham. Han sagde: „I har gjort vel i, at I har undslaaet Eder for denne Rejse.“ Imidlertid vi talte med hinanden, kom hans Broder Ejler Ulfeldt ind i Værelset og talte hemmeligen med ham *à part*. Da kaldte Hr. Statholderen mig til sig og fortalte mig, hvad hans Broder havde hørt af Hannibal, og hvorledes han heftigen havde truet mig og mine; raadete mig derfor, at jeg skulde paatage mig Rejsen, ellers vilde Hannibal søge ganske at ruinere mig. Den følgende Dag sendte Hannibal igjen Bud til mig og lod mig sige, at han havde talt med Kongen paa mine Vegne, hvilken var hel vel tilfreds, at jeg rejste med ham; jeg skulde kun komme med ham, Rejsen skulde ikke fortryde mig. Hvad skulde jeg gjøre? Jeg maatte af to onde Ting vælge den bedste og fulgte Hr. Statholderens Raad og gav mit Ja. Da var alt godt og vel med Hannibal, og lod han mig ofte kalde til Maaltid hos sig og havde Lyst til at discurrere med mig i det italienske Sprog; thi han havde længe været i Italien med Grev Valdemar og været hans Hovmester¹⁾, havde ogsaa længe opholdt sig i Frankrig og England og talte disse Landes Sprog godt, besynderligen det engelske; men det spanske Sprog kunde han ikke tale. Deri overgik Hr. Statholderen ham, som dog aldrig havde været i Spanien, men havde lært Sproget i Italien af en Sprog-mester. Derforuden var Hr. Hannibal usædvanlig vel studeret, men han var af en meget ondsksfuld Natur²⁾, hvorom jeg kunde skrive meget. Derimod var Statholderen Corfits Ulfeldt en meget from, huldsalig og god Herre, af meget stor Forfarenhed, synderligen i Statssager, hvorom jeg

Hannibal Sehested til Spanien og blive der som dansk Resident; jvfr. nedenfor.

¹⁾ Jvfr. Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 149; Slange S. 882 og 888 o. fl. St.

²⁾ „Hatte eine sehr bosshafte Natur an sich.“

kunde fortælle meget til hans store Ros. Men denne Materie kræver et andet Sted. Jeg gjorde mig strax færdig til denne lange spanske Rejse, som jeg paatog mig imod min Vilje, besynderligen fordi min kjære Hustru igjen var velsignet med Livsfrugt, og jeg saa længe skulde være skilt fra hende og mine smaa hjertenskjære Børn. Da nu Ambassadeuren havde faaet sin Depeche af Kongen, kjørte han til Helsingør med en stor Suite af Herremænd, hvoriblandt var Hans Ulrik¹⁾, Kong Christian den 4.s naturlige Søn, Ejler Ulfeldt, som paa Kongens Vegne skulde residere i Madrid, Otte Krag, dansk Secretarius, og Abraham Gølnitz, tysk Secretarius²⁾, en overmaade lærd og vel berejst Mand, tillige med mange andre Herremænd, mellem hvilke ogsaa var en anden Broder til Hr. Statholderen ved Navn Mogens Ulfeldt, en ung men dydig Herremand³⁾, og derforuden Staldmestre til de Heste, som Kongen af Danmark sendte den spanske Konge til en Præsent med skønne stukne Tæpper. Da alt Godset var embarqueret i Helsingør, i to kongelige Skibe, og Vinden var favorabel, indskibede ogsaa Hr. Ambassadeuren sig med sin Suite, og blev den fordelt i to Skibe. Men jeg tillige med de fornemste Herremænd og Secretarius Gølnitz blev i Ambassadeurens Skib, og lettede vi vort Anker⁴⁾ og sejlede med god Vind gennem Kanalen langs med England og naaede i 10 Dage Spaniens Kyst.

De agtede sig til Corunna, men den engelske Lods, de havde om Bord, vidste en Tid lang ikke, hvor de var, hvorfor Hannibal Sehested sendte Ejler Ulfeldt og „Spenditeuren“ Henrik Villumsen (Rosvinge⁵⁾), der begge tidligere havde været i Spanien og var Sproget

1) Hans Ulrik Gyldenløve, Kongens Søn med Karen Andersdatter. Han var født 1615.

2) Om ham se især Christian IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 368.

3) Født 1617.

4) Afrejsen fandt Sted i Begyndelsen af August 1640; se Fridericia: Danmarks ydre polit. Historie 1629—1660 II, 245.

5) Om ham se bl. a. Christian IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 369.

mægtige, i Land for at faa det at vide. De vendte tilbage med en spansk Lods, som førte Skibet i Havn ved Viviero. Da Skibet kom ind, flygtede Indbyggerne strax med Koner og Børn op paa et nærliggende Bjerg, da de mente, at det var et tyrkisk Sørværskib, men efter at være blevne oplyste om deres Fejltagelse, kom de ned igjen. Ambassadøren sendte Ejler Ulfeldt og Otte Krag over Land for at underrette Guvernøren i Galicien, Marques de Val Paraiso, som boede i Corunna, om sin Ankomst, og efter to Dages Ophold i Viviero sejlede han selv til Corunna. Om Havnen ved denne By siger Sperling, at den er meget stor og rummelig, omgivet af høje Bjerge og ud mod Havet afspærret ved en Kjæde i en Strækning af næsten en Mil. I Midten kan Kjæden aabnes, naar Skibe skulle passere igjennem, men den lukkes saa strax igjen. Den er dannet af 3 Alen lange Bjælker, som ere føjede 3 og 3 sammen og forbundne med korte, men stærke Jernlænker. Hannibal Sehested boede paa Kastellet i Corunna hos Guvernøren selv, medens Følget var indlogeret i Byen; men Adelsmændene samt Sperling og Gølnitz spiste om Dagen ved Guvernørens Taffel. Hann. Sehested blev her henved tre Uger, og imidlertid meldte Guvernøren Hoffet hans Ankomst, medens Sehested selv sendte nogle af de ham ledsagende Adelsmænd i Forvejen med de Heste, der var bestemte for den spanske Konge, samt med noget af Bagagen og Tjenerskabet. Da han skulde rejse, fik han en Furér med, en Irlænder ved Navn „Don Jorge de Comeforte“, og han drog saa først til S. Jacomo di Galizia [d. e. Santiago de Compostella], hvor man besaa den berømte Kirke, der dog interesserede Sperling mindre end nogle Bjerge af sort Agat, som fandtes der, og af hvilke der forarbejdedes allehaande Ting paa Stedet. Derfra gik Rejsen videre gjennem Galicien, der omtales som et yderst fattigt Land, og ind i Leon til Byen af samme Land, hvor den spanske Konge havde et Slot og en Have, i hvilken sidste Sperling fik en Vindrueklase, som var næsten 1½ Alen (!) lang. Fra Leon drog man til Valladolid, hvor der holdtes Rast i to Dage, og endelig kom man i Oktober Maaned til et Sted i Madrids Nærhed, kaldet Caramonciel a baxo, hvor Hann. Sehested opholdt sig i omtrent 3 Uger, indtil han fik syet Klæder til sine Folk, og det Pallads i Madrid, hvor han skulde bo, var indrettet til ham¹⁾. Da dette var sket, tog han selv inkognito til Staden, men 3 Dage efter kjørte han en Fjerdingvej udenfor Byen og holdt saa sit officielle Indtog, ledsaget af alle de fremmede Ambassadørers Karosser og fulgt af hele sin Suite, hvilken sidste nu ogsaa var indlogeret i hans Pallads og trakteredes paa den spanske Kongens Bekostning. I An-

¹⁾ Den egentlige Anledning til Opholdet her var dog nok, at Greyen af Olivares en Tid vægrede sig ved at give Hann. Sehested Titel af Excellence; se Slange a. St. S. 1031 og Fridericia a. St. S. 261.

ledning af dette Traktement taler Sperling bl. a. om de spanske Vine, som man drak i Landet selv, og som han siger ikke var de samme, som man i Danmark kaldte saaledes, og som voxede i Malaga og Xeres. Disse voxede i Castilien, havde i Almindelighed en klar rød Farve og var stærke, især den, der regnedes for den bedste af dem, Ojo di Gallo. Sperling turde ikke ret vel drikke denne Vin, thi hvor lidt han end nød af den, rystede hans Hænder den næste Morgen, saa at han knap kunde skrive; dog gik det snart over igjen, især naar han spiste en Smule Brød.

Imidlertid kom alle de fremmede Ambassadeurer og besøgte vor Hr. Ambassadeur, og han aflagde igjen sine Visiter hos dem, indtil omsider *Conde Duque de Olivares* (som dengang var *Premier-Minister* og *Factotum* i hele Riget Spanien og Portugal) ogsaa besøgte ham, og kort efter blev Ambassadeuren stedet til kongelig Audients i et lille, lavt og meget mørkt Værelse. Kongen traadte frem fra Værelset ved Siden af, men kom ikke videre end lige til Værelsets Dør og stod der ubevægelig som en *Statua*, iført en Bajs Kappe og Klædning og med den gyldne Vlies om Halsen. Da traadte Ambassadeuren med Hatten paa hen til ham, og agtede jeg dengang paa den Ceremoni af Ambassadeuren, at han ikke vilde tage til sin Hat, før han saa, at Kongen gjorde en Bevægelse med sin Arm, da tog de begge paa én Gang Hatten af og satte den strax paa én Gang paa igjen. Derpaa begyndte Ambassadeuren sin Tale i det italienske Sprog, hel sirligen og kort, og Kongen svarede selv derpaa i det spanske Sprog, ganske kort, men saa sagte, at man kun hist og her kunde faa fat paa et Ord. Da Kongen havde udtalt, vinkede Ambassadeuren til Hans Ulrik, at han skulde træde frem og kysse Kongens Hænder, efter ham fulgte Ejler Ulfeldt og de andre Herremænd, enhver efter sin Rang, indtil omsider jeg og Henrik Villumsen, som nu kaldtes Hovmester, traadte frem og ligeledes kyssede Kongens Haand. Efterhaanden som enhver traadte frem, sagde Ambassadeuren Kongen hans Navn og Charge. Dermed var det hele forbi, og Ambassadeuren tog Afsked med Kongen. Tre Dage efter

havde Ambassadeuren Audients hos Dronningen, men i et stort, højt og vel tapetseret Gemak. Dronningen sad paa et ophøjet Sted paa en Stol, som hun ikke rejste sig fra, men da Ambassadeuren tog sin Hat af, bøjede hun sig ganske lidet imod ham med Kroppen og Hovedet. Hun var overmaade kosteligen smykket med Klæder og mange Ædelstene. Ambassadeuren holdt sin Oration til hende paa spansk, og besvaredes den af hendes Hovmester. Derefter gik enhver af Suiten op ad nogle Trin til Dronningen og kyssede Sømmen paa hendes yderste Kjole. Dermed var alle Ceremonier til Ende, og man kjørte hjem igjen. Imidlertid negotierede Ambassadeuren den Sag med Conde Duque, hvorfor han var udsendt af sin Konge, og som alene bestod i Restitution af mange Skibe, som var anholdte for danske Undersaatter, og Erstatning for den derved lidte Skade¹⁾; i hvor vel den gemene Mand ikke vidste andet, end at Kongen af Danmark vilde føre Krig med Hollænderne, hvorudover de jubilerede meget, og Ambassadeuren overalt blev saa meget mere respecteret, som da ogsaa vi af Suiten var instruerede saaledes, at vi ved Lejlighed skulde udsprede Rygtet om en saadan formodet Krig overalt. Kongen selv beviste Ambassadeuren stor Ære, og iblandt andet lod han til hans Ære holde en Tyrefægtning i sit *Buen Retiro*, hvilken var vel værd at se, efterdi Kongen og Conde Duque ogsaa var til Stede. Jeg beskrev dengang denne Fægtning i 7 eller 8 *Disticha*, hvilke endnu er at finde imellem mine *Observationes Hispanicæ*. Dette Sted Retiro ligger strax udenfor Madrid og er et velbygget Hus med Værelser rundtom i en Firkant, hvorhen Kongerne plejer at retirere sig, naar de vil være fri for Hofsylsler, vel ogsaa undertiden, naar de giver fremmede Gesandter hemmelig Audients. Midt i denne Bygning er der en stor, tom Plads, belagt med groft Sand. Paa denne Plads plejer Kongen at exhibere det Skuespil, som de paa deres Sprog kalder *los Toros, quasi dixeris*

¹⁾ Jvfr. Slange a. St. S. 1027—29; Fridericia a. St. S. 260.

Taurilia. Paa tre Sider under Værelserne er der afpælet et Apartement ligesom i Boldhusene, hvor det gemene Folk staar og ser til. Paa den fjerde Side er der andre lukkede Rum, og iblandt andet en mørk Kjælder, hvor Dyrene hensættes. Naar nu Dyrevogteren faar Befaling til at lade en Tyr komme ud, lukker han Kjælderdøren op, og da springer Tyren i stor Furie op paa Pladsen og bliver staaende en liden Stund, pruster og ser sig om til alle Sider, og naar den bliver nogen vár paa Pladsen, løber den i heftig Vrede hen imod samme, enten han er til Hest eller til Fods. Men den, som er til Hest, giver sig med sin korte Landse i Kast med den for at dræbe den. Men dersom Tyren skulde blive Cavalleren for stærk, kommer der altid nogle frem fra de nederste Skranker, som kaster nogle lange, tynde Stokke, foroven omviklede med Messingtraad, imod Tyren, hvilke Stokke bliver hængende i dens Skind. Da forlader Tyren Cavalleren for at kæmpe med Stokkene og lader heller ikke af, før den er bleven fri af Stokkene eller er bleven ganske magtløs. Saa bliver den ført til sin Kjælder, og en frisk Tyr kommer op paa Pladsen. Med denne vedbliver Kampen ganske paa den forrige Vis til Hest og til Fods med Messingtraads-Stokkene, ja undertiden løber nogle fra Skrankerne heldristigen frem imod Tyren og kaster en Kappe over dens Hoved, saa at den blændes og løber paa langs og tværs om paa Pladsen, indtil den har gjort sig fri for Kappen, og er det fast noget af det lystigste at se paa, hvorledes den tramper paa Kappen, som ligger paa Jorden, men da kommer der andre med deres Messingtraads-Stokke, som de kaster imod den, og saaledes driver de den bort fra Kappen. Dette er vel lystigt at se paa, naar det lykkes med Kappen, saa at den bliver hængende for Tyrens Øjne. Men jeg har ogsaa set en, som vilde drive denne Leg, og da Kappen ikke blev hængende paa Tyrens Hoved, gik Tyren løs paa Manden og traadte ham under Fødder, havde ogsaa ganske søndertraadt ham, dersom ikke andre var komne ham til Hjælp med Messingtraads-Stokkene.

Et overmaade skjønt Stykke saa jeg der, hvilket behagede mig allerbedst. Noget nær midt paa Pladsen lagde en Mor sig ned paa det ene Knæ med en temmelig lang Landse i Hænderne og ventede paa en frisk Tyr fra Kjældereren. Da Tyren saa Moren, løb den med stor Furie imod ham, men Moren holdt sin Landse saa lykkeligen imod Tyren, at den gik ind foran i Brystet og ud bagtil, saa at Tyren strax faldt død om under Folkets store Jubileren og Glædesraab. Derimod saa jeg ogsaa et ynkeligt Syn paa en Cavaller, som kom en Tyr for nær, saa at Tyren borede sit Horn gjennem hans Støvle ind i hans højre Ankel, og maatte han føres bort fra Pladsen med blodigt Ben. Hos os tildrog sig ogsaa et ynkeligt Tilfælde, thi da hele dette Spil omtrent var til Ende, og Dagen heldede, faldt Hans Ulrik ned imellem os som *epilepticus*. Vi førte ham ind i det nærmeste Kammer og trak hans Vams af, og jeg bandt strax begge hans Arme med Hosebaand og strøg ham under Næsen og i Tindingen med Slagbalsam, som jeg havde hos mig, hvorved han blev lidet vederkvæget, men var han dog temmelig fortumlet i sit Hoved. Vi bragte ham altsaa ned i en Carosse, og tre af os kørte hjem med ham. Jeg lod strax aabne en Aare paa ham af en Frantsos, Ambassadeurens Bartskjær, og tappede meget Blod af ham, thi han var saa blodrig, at de spanske Damer troede, at han havde malet sit Ansigt, som Kvinderne plejer at gjøre i Spanien, thi hans Hud glindsede og var ligesom spændt af Blod. Jeg gav ham ogsaa nogle Medicamenter af mit Rejse-Apothek, saa at han 3 Dage efter igjen var ganske restitueret. Men eftersom han førte et meget uordentligt Levned med Drikken og megen Spisen, saa at han fast ikke kunde blive mæt, fik han igjen et Anfald, da han engang var i en Kirke med andre af vor Suite. Da han nu var bleven bragt hjem, lod jeg igjen tappe temmelig meget Blod af ham og brugte nogle indvortes, hovedstyrkende *Medicamenta* til ham og forordnede ham en god Diæt, thi han lod sig saa temmeligen sige af mig, efterdi jeg remonstrerede ham den Fare, som vilde opstaa

af den hidtil førte Diæt, nemlig at det ikke vilde blive ved en *Epilepsia*, men at der kunde komme en *Apoplexia* deraf. Han fulgte mit Raad og blev temmelig smal i Kinderne. Efter den Tid mærkede han paa hele Rejsen intet til denne Svaghed, men døde omsider omtrent 3 Aar efter¹⁾ paa Kronborg af Vattersot.

Imidlertid øvede Sperling sig i det spanske Sprog og tog daglig Undervisning deri. Han søgte at gjøre Bekjendtskab med lærde Folk og kom først i Berøring med Jesuiten Pater Eusebius Nierenbergius, som havde udgivet en Naturhistorie, der dog for det meste var sammenskrevet af den berømte Francesco Hernandez's *Historia Mexicana*. Pateren var meget venlig mod Sperling, da han hørte, at denne havde et Arbejde for over Plinius, og gjorde ham bl. a. ogsaa bekjendt med den kongelige Historiograf Don Tomas Tamayo, bekjendt ved flere antikvariske Værker over Spanien. Ogsaa denne Mand var Sperling behjælpelig ved hans Studier og forærede ham flere Bøger. Hos en anden Spanier, som havde været Officer i de peruvianske Sølvminer, saa Sperling store Klumper af Sølv, som var udskilte af Sølvर्टsen ved Hjælp af Kviksølv, noget der ikke brugtes i de europæiske Bjergværker, men nok af Guldmedene i Tyskland. Sperling hørte dog af ham, at den peruvianske Erts i Gjennemsnit kun gav 3 til 4 Procent rent Sølv, medens den norske i Almindelighed gav 6 til 7 Procent. Hos denne Spanier lærte Sperling først Brugen af Snustobak at kjende idet der stadig gik Daaser med Tobak om mellem Spanierne selv, og der ogsaa blev budet ham. Han troede at mærke, at hans Syn, der var bleven svækket ved de fine Randnoter, han skrev i sin Udgave af Plinius, bedredes ved Brugen af Tobakken, saa at han siden stadig snuste. En Dag, da Sperling besøgte en spansk Dame, som han havde helbredet for en Øjenbetændelse, og hvis Mand var Sekretær ved Hoffet, fik han at vide, at Portugal havde gjort Opstand. Da han kom hjem, fortalte han det til Otte Krag, som igjen sagde det til Hannibal Sehested, men denne spottede over Efterretningen, da han selv intet havde hørt derom, og det uagtet han Aftenen i Forvejen havde været hos Hertugen af Olivares. Endnu samme Dag bekræftede dog Hertugen Efterretningens Rigtighed, men sagde tillige, at Opstanden ikke havde nogen Betydning og snart vilde være dæmpet. Dette blev dog som bekjendt ikke Tilfældet. -- Sperling, der paa Rejsen fra Corunna til Madrid jævnlig havde botaniseret, naar Lejlighed gaves, aflagde ogsaa et Besøg i den kongelige Have ved Buen Retiro, og skjønt det var Vinter, fandt han dog flere interessante Planter, end

¹⁾ Han døde den 31. Januar 1645.

han havde ventet. Navnlig fandt han en stor Mængde blomstrende orientalske Hyacinter, om hvilke Gartneren, en Tysker, sagde, at de blomstrede to Gange om Aaret. Af en *Hyacinthus Indicus*, hvis Blomster meget lignede *Narcissernes*, købte Sperling en Del Rødder, som han førte med til Danmark, men han kunde ikke faa dem til at blomstre der. Haven beskrives iøvrigt som meget stor og nærmest bestaaende af Fiskedamme. Sperling saa her for første Gang en Pelikan og desuden nogle indiske Ænder med røde Ringe om Øjnene samt tre indiske vilde Faar, der paa Grund af deres Styrke var bundne med Jernkjæder. I et lille Hus boede en Eremit, som til Adspredelse havde nogle Bier i en firkantet Glaskasse, saa at man kunde se dem arbejde. Endelig saa Sperling tre store porøse Stene fra de canariske Øer, ophængte den ene ovenover den anden, Igjennem dem filtreredes det Vand, som den spanske Konge blandede i sin Vin. Sperling fik senere tre lignende Stene forærende af Villum Lejel, destineret Kommandant til Dansborg¹⁾.

Da Sperling havde Lyst til at se Bibliotheket i Escorial, udbad han sig Orlov af Hann. Sehested og red saa alene derhen paa et Muldyr. Abbeden i Klosteret modtog ham meget høfligt og gav ham to Munke med, som skulde vise ham om. Klosteret laa midt i en Skov og var yderst prægtigt bygget baade udvendig og indvendig. I Kirken var alt kosteligt Marmor, Alteret var smykket med Søjler af Jaspis og besat med lutter sølvforgylde Hoveder, hule indvendig og fyldte med Relikvier af Helgene, hvis Navne var at læse paa hvert enkelt Hoved. Der var to Apotheker og et Laboratorium i Klosteret, men Sperling saa ingen arbejde der. Enhver af Munkene havde en lille Have ved sin Celle. Om Middagen blev Sperling herlig beværtet med Mad, Vin og Konfekt, og herved „blev deres fornemste Confect, nemlig Snustobakken, ikke forglemt.“ Efter Maaltidet blev han ført op i Bibliotheket og ladt alene der. Han opsøgte strax den medicinske Literatur og fandt her ogsaa to Haandskrifter af Plinius, af hvilke det ene var meget gammelt, men da han sammenlignede det med en lille trykt Udgave, som han førte med sig, saa han, at Læsemaaderne allerede var optegnede af andre. Han saa ogsaa en hel Samling arabiske

¹⁾ Om ham se bl. a. Christian IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 315. Han havde i Slutningen af forrige Aar ført Skibet „Christianshavn“ ad Ostindien til, men det var i Marts 1640 bleven anholdt af den spanske Guvernør paa Teneriffa, og Lejel var saa selv draget til Spanien for at klage over denne Voldshandling, som ogsaa Hann. Sehested havde Ordre til at paatale; se Slange a. St. S. 1028 fig.; jvfr. Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 214, og Fridericia: Danm. ydre polit. Hist. II, 263 fig.

Skrifter, som var erobret i en af Kampene med Maurerne. I det hele antog Sperling, at Bibliotheket i Størrelse overgik det vatikanske Bibliothek, som han ogsaa havde set. Da hans Førere kom tilbage, viste den ene af dem ham et lille Haandskrift paa almindeligt Papir af Augustinus: De Baptismo, som han sagde, at Augustinus egenhændig havde skrevet, hvilket Sperling lod som han troede. Ogsaa de følgende tre Dage færdedes han i Bibliotheket og sysselsatte sig især med Franc. Hernandez's haandskrevne Historia Mexicana i 11 store Bind (hvis han husker ret), deraf et med malede Fremstillinger af Naturgjenstande, som ogsaa af Indbyggernes Dragter, Skikke osv. Der udkom siden i Trykken et ganske kort Udtog af Værket ved Nardo Antonio Recchi¹⁾. Om Middagen spiste Sperling i Klosteret ligesom den første Dag, men om Aftenen spiste han i et Herberge lige udenfor og laa ogsaa der om Natten. Da han rejste, hørte han, at Abbeden havde givet Befaling til, at man ikke maatte afkræve ham Betaling for hans Ophold i Herberget. Hans Fortællinger om Escurials Herligheder gjorde, at nogle af hans Rejsefæller siden drog hen for at bese Klosteret, og blandt disse Mogens Ulfeldt. Kort efter, at han var kommen tilbage til Madrid, meddelte Hann. Sehested ham, at han havde besluttet at sende Hans Ulrik hjem, da han altid maatte frygte, at denne igjen skulde faa et Anfald, især fordi han var saa hengiven til Drik, og Sperling skulde rejse med ham for det Tilfælde, at han blev syg paa Vejen. Sperling maatte dog ikke tale om det for det første, da Sehested ønskede med Hans Ulrik at sende Christian IV. sikre Efterretninger om det spanske Hofs Stilling til det, der var Formaalet for hans Sendelse, og det endnu kunde vare et Par Uger, inden han fik Svar fra Hoffet. Medens Sperling var glad ved Udsigten til at komme hjem, var Hans Ulrik meget misfornøjet over at skulle forlade sine Svirebrødre, men da der ikke var noget at gjøre derved, udtalte han Ønsket om, at foruden Sperling ogsaa Paul Wurtz fra Husum²⁾ skulde ledsage ham. Denne unge Mand, som var en dygtig Mathematiker, var faa Uger i Forvejen antaget af Hans Ulrik til Lærer

¹⁾ Udkom i Rom 1651. Senere (1790) udgaves i Madrid Franc. Hermandi Opera quum edita tum inedita i 3 Bind i 4to.

²⁾ Slange (S. 1034) identificerer uden videre denne Mand med den Paul Würtz, som faa Aar efter optraadte som svensk Oberst, derefter som svensk General og Friherre, og som siden var Feltmarskal, først i dansk og derefter i hollandsk Tjeneste (se om ham bl. a. Svensk biograf. Lexicon 21. Bd. S. 222 flg.). Mulig har Slange Ret, men man kan ikke af hans Fremstilling se, om hans Antagelse beror paa andet end en Formodning. At dog Feltmarskallen virkelig var født i Husum, siges i Zedler's Universal-Lexicon 59. Bd. S. 1237.

i Navigation, thi Christian IV. havde befalet Sønnen før hans Afrejse at lægge sig efter denne Videnskab, da han engang tænkte at gjøre ham til Rigsadmiral. Men det var, siger Sperling, til ingen Nytte, „han havde intet Hoved eller Ingenium dertil.“ Foruden ham og Sperling kom endnu en tredie til at ledsage Hans Ulrik paa Hjemrejsen, nemlig en ung „modest og *in omni scibili* velstuderet Herremand“, Erik Rosenkrands, Søn af den lærde Holger Rosenkrands¹⁾. Han var paa Turen fra Corunna til Madrid styrtet med sit Muldyr og havde faaet den højre Arm af Led, og de spanske Kirurger havde ikke kunnet hjælpe ham. Da Dagen til Afrejsen kom, takkede Hann. Sehested Sperling for hans gode Tjeneste, lovede at anbefale ham til Kongen, naar han kom hjem²⁾, og forærede ham en lille Guldkjæde. Rejsen gik først til Vogns til Toledo over Aranjuez, hvor de i Forbifarten saa over 100 Kameler, som Kongen af Spanien holdt der for sin Fornøjelse. I Toledo holdt man Rast i to Dage, red saa paa Mulæsler gennem la Mancha — hvor Sperling undrede sig over at se Bønderne gaa efter Ploven med Kappe paa og Kaarde, samt en Dolk ved den højre Side —, derpaa over Sierra Morena ned i Andalusien til Cordova, og derfra til Sevilla. Her erfarede de rejsende, at der i Cadix laa et Skib fra Lybek, som gjorde sig færdigt til at sejle til Glückstadt. Efter nogle Dages Ophold i Sevilla drog de over San Lucar til Cadix, hvor de talte med Skipperen, som lovede at tage dem om Bord i San Lucar. Dette skete da ogsaa efter en halv Snes Dages Forløb. Til det lybske Skib, som førte 24 Kanoner, havde et engelsk og et norsk sluttet sig, som begge skulde samme Vej som hint, og de tre Skippere aftalte i Nødtilfælde at ville staa hinanden bi. Ret betegnende er det, at efter at Skibene var afsejlede fra San Lucar og komne omtrent 2 Mile bort, lagde de igjen bi for at vente paa to store Barkasser, fyldte med Kontrabande, navnlig Sølvplader, Cochenille og Indigo, hvilket indladedes i det lybske og engelske Skib. Paa Rejsens 4de Dag, om Morgenen tidligt, blev man opmærksom paa, at to store tyrkiske Skibe holdt ned paa dem. Der blev holdt Raad om, hvad der skulde gjøres; Engelskmanden vilde slaas, men Lybekkeren raadede til at prøve paa at løbe bort, og dette Raad blev fulgt. Ved om Natten at slukke alt Lys paa Skibene og forandre Kursen undgik

¹⁾ Erik Rosenkrands var født 1612 og døde 1681 som Gehejmemaal og Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift. Han var Fader til den bekendte Statsmand, Gehejmemaal Iver Rosenkrands.

²⁾ I en egenhændig og aabenbart samtidig Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol., fremstilles Forholdet til Hann. Sehested, i det mindste kort før Afrejsen fra Spanien, paa en ganske anden Maade. Det hedder her, at Sperling var misfornøjet over at skulle rejse hjem med Adelsmændene, og i en Samtale, som

man virkelig Søroverne, men siden blev det norske Skib taget i den engelske Kanal af en Dünkircher. De to andre Skibe ankrede op ved Duijns, og herfra red Skipperne med Sperling og flere til Dover, hvor Erik Rosenkrands forlod Selskabet for at gaa til London og faa sin Arm kureret. De andre tog siden tilbage til Duijns og sejlede herfra til Glückstadt. Da der her laa et Skib sejlferdigt til Øresund, sendte Hans Ulrik sin Bagage med det, ligesom Sperling sine Kasser og Kister. Hans Ulrik selv drog derimod over Itzeho og videre gennem Hertugdømmerne til Kjøbenhavn, medens Sperling først vilde besøge sin Familie i Hamborg. Ved Ankomsten fik han imidlertid at vide, at hans Moder var død faa Uger i Forvejen, og efter et kort Ophold i Hamborg¹⁾ drog han saa over Neumünster til Bordesholm, hvor hans Broder Paul boede, og derfra videre ad Kjøbenhavn til, hvor han ankom hen i April Maaned (1641) og fandt sin Familie i bedste Velgaaende og endog forøget med en lille Søn, som blev døbt Korfits²⁾.

Efter at jeg havde besøgt Guds Hus tillige med min kjære Hustru og takket Gud, som saa naadigen havde vogtet mig mod alt Uheld til Vands og til Lands paa den lange Rejse, tog jeg efterhaanden igjen fat paa mit Arbejde i Børnehuset og i Kongens Have. I Børnehuset fandt jeg, at alt var i temmelig god Stand, og at der ingen smitsomme Febre havde været, og ogsaa kun faa andre Febre, men kun den ordinaire Skabethed, mod hvilken Bartskjæren, Mikkell Dahleman³⁾, havde brugt de indvortes og udvortes

han den 30. Novbr. 1640 havde med Hann. Sehested, blev denne 10. Decbr.

meget vred over Sperlings Indvendinger, sagde, at han aldrig skulde tilgive ham, og at han vilde klage til Kongen. Dagen efter var der en lignende Scene imellem dem, Sehested var yderst heftig, gjentog, at han aldrig vilde tilgive ham, og at han ikke vilde aflade at bede Kongen om at faa ham straffet, om han end skulde trygle derom paa sine Knæ. Om Middagen vilde Sperling ikke gjøre sin Opvartning ved Taffelet, som han ellers plejede.

¹⁾ Et Brev fra ham, dat. Hamborg ¹⁴ 1641, til Broderen Paul haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.

²⁾ I Følge en egenhændig Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol., var Sønnen Korfits født ²⁵/₁₀ 1640.

³⁾ Om denne se bl. a. Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872. S. 192, og Ingerslev: Danm. Læger og Lægevæsen, I, 398. En Kontrakt mellem ham og Sperling af ²³/₇ 1638, i Følge hvilken han skulde levere de fornødne *udvendige* Medikamenter (Plastre,

Medicamenter, som jeg før min Afrejse til Spanien havde givet ham. Men i den kongelige Have fandt jeg stor Elendighed, idet mange Urter var gaaede ud, saa vel i Haven selv som i Æstuariet, ved Urtegaardsmandens Efterladenhed og store Uforstand. Jeg søgte i nogen Maade at reparere denne Skade, dels med Løg og Rødder, som jeg havde bragt med fra Spanien, dels med nye og friske Frø, som jeg havde samlet der, og med gamle, som jeg endnu havde i Behold, thi det var lige nu den rette Tid i Vaaren. Jeg har ovenfor glemt at melde, at da Hannibal [Sehested] var destineret til Spanien, var Hr. Statholder Corfits Ulfeldt af Kongen forordnet at gaa som Ambassadeur til England for at søge at bilægge den Splid, som var opstaaet mellem Kongen af England og hans Undersaatter¹⁾. Thi Kongen af Danmark, Christianus, holdt meget af Kong Carolus, hans Søstersøn. Hr. Statholderen var ogsaa kort efter vor Afrejse til Spanien afsejlet til England, men var endnu ikke kommen hjem, da jeg kom til Kjøbenhavn²⁾. Derfor besøgte jeg strax efter min Hjemkomst hans Frøken og overbragte hende den Hilsen, som Hr. Hannibal havde givet mig med til hende, og maatte fortælle hende min Rejse og fast dagligen blive hos hende til Middag og til Aften og være hende til Selskab, naar jeg var færdig med mine Forretninger i Staden. Imidlertid kom Hr. Statholderen ogsaa hjem fra England, og efter at han havde gjort Relation om sit Ærinde i England, gjorde Kongen ham til

Salve osv.) til Børnehuset, imod at faa 100 Speciesdaler om Aaret, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol.

¹⁾ Om denne Korfits Ulfeldts Sendelse se Slange S. 989; Fridericia: Danm. ydre polit. Historie II, 258; Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 378 flg.

²⁾ Sperling har her husket fejl. Ulfeldt var allerede kommen hjem fra England i November 1640 (Histor. Tidsskr. 3 R. III, 497; Fridericia a. St.; jvfr. Chr. IV.s Breve. 1636—40. S. 420). Han kan nok have været fraværende fra Kjøbenhavn, da Sperling kom hjem, men det har i hvert Fald kun været paa kort Tid.

Rigens Hovmester¹⁾, til den ganske Stads store Tilfredshed og Glæde, thi han søgte til det yderste Borgerskabets Opkomst. Mig vederfores ogsaa ved Hr. Rigens Hovmester en synderlig Lykke, idet Stadens Borgmestre og Raad valgte mig til deres Physicus, med en aarlig Pension af 200 Rigsdaler. Men Herren blev ikke længe hjemme, men blev af Hs. kgl. Majestæt igjen afsendt til Rigsdagen i Regensburg²⁾, efterdi der var opkommen nogle Irringer mellem Kejseren og Kong Christianus formedelst nogle skarpe Ord i et Brev til Kejseren om Hamborgernes Sager, hvilket Brev Dr. Lippe³⁾ havde conciperet med disse *formalia*: Er wolte Stumpff vnd Stiel daran setzen etc. Hr. Rigens Hovmester blev en god Stund i Regensburg og drog siden derfra til Kejseren i Wien, hvor han gjorde sin Konge god Tjeneste og formildede Kejseren mod Kongen ophidsede Sind. Kejseren viste ham stor Ære og lod ham ofte kalde til sig i sit Cabinet, og discurrede de hel *familiariter* med hinanden i mange Timer, og Kejseren viste ham ogsaa, hvormed han undertiden fordrev sin Tid, nemlig med at gjøre smaa Ure, med at indfatte Ædelstene i Guld, og lignende Guldsmedarbejde. Kejseren fik ham ret kjær, saa at han ogsaa tilbød ham Titelen af Rigsgreve, hvilken han dog dengang med allerstørste Høflighed afslog⁴⁾, men siden, under

1) Ogsaa dette er en Fejl af Sperling. Ulfeldt blev først udnævnt til Rigshovmester den 2. April 1643 (se mit Skrift: Leonora Christinas Hist. I, CXVIII. Imidlertid havde han ganske vist en Tid forinden udført de væsentligste af de til Æmbedet hørende Forretninger.

2) Om Ulfeldts Sendelse til Regensburg i Maj 1641 se Slange S. 1049 flg. og Fridericia: Danm. ydre polit. Hist. II, 157 flg.

3) Dr. Christoffer v. d. Lippe, Christian IV.s tidligere Afsending til Rigsdagen.

4) Dette er ganske vist urigtigt, eftersom ikke blot Grevepatentet virkelig blev udfærdiget ved denne Lejlighed (se Paus: Corfitz Uhlefeld I, 67 flg.), men Ulfeldt kort efter erhvervede to bøhmiske Godser, aabenbart for at give sin nye Værdighed en Slags materiel Støtte (se mit Skrift: Leonora Christinas Hist. I, XLIX). At

Frederik 3.s Persecution, da han opholdt sig paa Barth i Pommern, antog, hvorom jeg har god Kundskab, efterdi jeg er bleven brugt i Sagen. Imidlertid holdt Kongen Staden Hamborg blcqueret til Vands og til Lands ved Fulsbüttel. Da nu Hr. Rigens Hovmester havde taget Afsked fra Kejseren, med stor Recommendation af hans Person, og kom til Kongen i Lejren ved Fulsbüttel¹⁾, sagde Kongen strax i Begyndelsen til ham: „Hvordan skal jeg titulere dig? Har du ikke ogsaa bragt en Greve hjem med dig, ligesom din Svoger Pentz?“²⁾. Han svarede: „Nej, allernaadigste Konge, det er mig nok, naar jeg kun maa have den Ære at kaldes Eders kgl. Majestæts allerlydigste tro Undersaat.“ Dermed satte de sig, og begyndte Kongen at drikke. Den følgende Dag gjorde han sin Relation og fik sin Afsked til Danmark og bragte hjem med sig en Herremand fra Brügge i Flantern, ved Navn Bernard d'Aranda, en lærd ung Mand af spansk Herkomst, med hvem jeg siden har plejet stort Venskab³⁾. Men Kongen blev endnu liggende med sine Skibe paa Elben og med sin Lejr for Fulsbüttel indtil i Høsten; da blev Sagen, fornemlig ved den tyske Kantsler Reventlov, som af Hamborgerne fik en god Foræring, remedieret derhen, at Hamborgerne skulde udbetale Kongen en stor Summa Penge, at afdrages i to Terminer⁴⁾. Enhver var glad, synderligen hans Frøken, at Hr. Rigens Hovmester igjen var kommen tilbage, thi de havde kun ringe Hjælp af Kantsleren Christian Friis⁵⁾ og af den øverste Rentemester

han ikke har Grevetitlen her i Landet, er sandt, men havde uden Tvivl en anden Grund (a. Skr. I, 119).

¹⁾ Om denne se Slange S. 1063 flg.; Fridericia a. St. S. 171.

²⁾ Pentz var bleven tysk Rigs greve 1636.

³⁾ Om ham se bl. a. mit Skrift: Leonora Christinas Hist. I, 113, XLVI flg. o. fl. En Del Breve fra Sperling til d'Aranda haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.; nogle fra d'A. til Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1111, Fol.

⁴⁾ Sperling sammenblander her Begivenhederne fra 1641 og 1643, til Dels maaske fordi der ogsaa i det sidste Aar blev slaaet Lejr ved Fulsbüttel; se Slange S. 1150; Fridericia a. St. S. 323.

⁵⁾ Skal være: Christen Thomesen Sehested.

Jørgen Vind. I disse Aar opvakte Kongen Hollændernes store Uvilje imod sig derved, at han lagde en fast ulidelig Told paa Salpeteret og Bøssekrudtet i Sundet, efterdi Kongen var adverteret om, at en stor Qvantitet af Salpeter etc. blev indkjøbt i Dantzig for Hollænderne. Hvorved disse omsider bevægedes til at slutte en hemmelig Alliance med Sverig, til hvilken Alliance Præliminarierne blev gjorte i Haag, da den gamle Oxenstierna engang rejste fra Tyskland igjennem Holland, og blev den omtrent to Aar efter til Alvor. I England stod ved denne Tid Fairfax's og Cromwell's Factioner op mod deres Konge med offentlig Krig, hvorfor Kongen af Danmark sendte sin Søstersøn Kong Carolus, som han holdt meget af, Krigs-Munition af Krudt, Kugler, Lunter og Musquetter i to Skibe, som skulde udlosses i Newcastle. Hr. Rigens Hovmester blev af Kongen forordnet at overbringe samme og overlevere dem til Greven af Newcastle og siden opsøge Kongen af England, med videre Instruction til denne Konge¹⁾. Disse to Skibe blev i al Hast og stor Hemmelighed ladede i to Dage, og tog Ambassadeuren kun tre Personer med sig, nemlig *Mons. Aranda*, mig og en Tjener, med hvilke han gik til Skibsdagen den 28de October i Helsingør, og sejlede vi i halvt Sommervejr og med svag Vind, som paa denne Aarsens Tid er sjælden her, ud af Sundet og ankom med samme svage Vind Mortensaften for Havnen ved Newcastle og kastede vore Ankre ud til om Morgenens, da vi sejlede lidet ind i Revieret og siden med Skibsbaaden lod os føre helt op til Staden Newcastle, og befalede Hr. Ambassadeuren Skibene at følge efter, naar de fik god Vind. Capitajnen paa det ene Skib, som var en Engelskmand, tog Hr. Ambassadeuren med sig i Baaden, for at han kunde være hans Tolk paa Rejsen. Vi tog ind i et almindeligt Herberge i

¹⁾ Instruxen for Ulfeldt til denne Sendelse, af ²⁴.10 1642, er trykt i Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1641—44. S. 257—58; jvfr. om Sendelsen selv Slange S. 1124 flg. og Fridericia: Danm. ydre polit. Hist. II, 315.

Staden, der kom Greven af Newcastle ned og bød Hr. Ambassadeuren velkommen og indbød ham til at tage sit Quarter paa Castellet, men han afslog det. Men den følgende Dag besøgte han igjen Greven paa Castellet. Imidlertid kom Skibene og blev aflossede til Grevens store Fornøjelse. Derpaa begav vi os paa Rejsen for at søge Kongen, om hvem ingen for vist kunde sige os, hvor han opholdt sig. Red altsaa vor Vej ud af Skotland [1] og kom strax den første Aften ind i England, og her, i en aaben Flække, kom et Compagni Fairfaxiske Ryttere sprængende imod os foran Herberget, hvor vi tænkte at indlogere os, og viste sig temmelig insolente mod Ambassadeuren i Ord og mod os andre med Haandgribeligheder, thi de stødte os med Pistolerne i Siderne, indtil Officererne kom ud af deres Quarter og skjældte paa Rytterne for deres Kaadhed¹⁾. Officererne viste sig discrete nok og bad Hr. Ambassadeuren tage ind hos dem, hvori han ogsaa indvilgede. Om Morgen red vi vor Vej og traf hver Dag paa nogle Ryttere, men uden at blive molesterede. Da vi kom til et Sted, kaldet Featherbridge [2]²⁾, traf vi Generalen, den gamle Fairfax, hvilken modtog Hr. Ambassadeuren med største Høflighed og udlod sig for ham om, at det var ham hjertelig ukjært, at han havde taget dette Parti; han var bleven forført, men i sit Hjerte var han Kongens Tjener etc. Ambassadeuren blev om Natten hos ham i hans Logement, som var hel lidet og ringe. Han gav os til to Dages videre Rejse nogle af sine Ryttere, som skulde ledsage os. Generalen vidste heller ikke egentlig at sige os, hvor Kongen var, og drog vi altsaa fra Nord til Syd, indtil vi kom en Dagrejse fra London, da erfarede vi hos en vakker Herremand, hos hvem vi logerede om Natten, og som var god kongelig, at Kongen med sin Armé opholdt sig i Egnen

¹⁾ Maaske var det over disse Fornærmelser imod Ulfeldt og hans Følge at Christian IV. siden beklagede sig; se hans egenh. Breve, ved Bricka og Fridericia. 1641—44. S. 399.

²⁾ Sperling skriver: Federbridg.

ved Oxford, hvorfor vi hastede derhen og traf Kongen i Staden Oxford, hvor Ambassadeuren blev i 14 Dage hos Kongen og gav ham *sin* Konges Mening at forstaa. *Mons. Aranda* og jeg saa os lidet om i Staden og iblandt andet saa vi nogle *Collegia* og *Bibliotheca Bodlejana*; men alt dette var kun *en passant*, thi vi maatte fast altid være om Ambassadeuren, naar han gik til Kongen, eftersom han ingen andre Folk havde hos sig. Han lod os ogsaa træde frem for Kongen, at vi kunde kysse hans Haand.

Da nu Hr. Ambassadeuren havde forrettet alle sine Ærinder og tog Afsked fra Kongen, gav denne ham en Mand til Ceremonimester, som tilforn havde været Maler og var født i Brüssel, Charles Gerbier ved Navn, hvilken skulde ledsage ham til Dover. En halv Dags Rejse fra London sendte Hr. Ambassadeuren mig fra sig til London, for at jeg der skulde indkjøbe nogle Handsker, Silkestrømper og Silkecamisoller, som han tænkte at forære til sine Venner i Danmark. Han selv vilde vente paa mig i Rochester. Da jeg nu paa en to Dage havde gjort alle mine Indkjøb paa Børsen efter min medgivne Memorial, begav jeg mig til Rochester, hvor jeg traf Herren. Jeg besaa der den kongelige Flaade, og iblandt andet det store Skib „Souverain“, og rejste vi den følgende Dag til Dover, og derfra med Paquetbaaden til Dünkirchen, Ostende, Nieupoort og Brügge. Der tog vi ind hos *Mons. Arandas* ældste Broder, Francesco d'Aranda, som var Borgmester paa Stedet¹⁾, og blev Hr. Ambassadeuren der nogle Dage paa Herrerne Arandas Anmodning. Jeg kom ogsaa her i Bekjendtskab med en fornemme *Antiquarius*, D. *Vredius*, som havde en stor Skat af romanske og græske Medaljer, hvilke han alle lod mig se. Ellers havde han skrevet 2 smaa *Volumina de sigillis Comitum Flandriæ*²⁾,

¹⁾ I A. Sander's *Flandria illustrata* II, 34, hvor der gives en Fortegnelse over Borgmestrene i Brügge, omtales Fr. d'Aranda ikke som Borgmester ved denne Tid, men derimod anføres han som Borgmester i Aarene 1634, 1635 og 1640.

²⁾ Olivarius Vredius (de Wree) har udgivet forskjellige Skrifter til

hvilke er at finde iblandt mine Bøger, og som min *Bernard d'Aranda* har skjænket mig. Vi brød omsider op fra Brügge til Gent og Brüssel og derfra til Antwerpen. Der forlod *Mons. Aranda* os og kom først den næste Vaar igjen til Danmark, men vi rejste derfra til Dortrecht og videre gennem Holland og Vestfriesland og opholdt os ingen Steds, men rejste fra Embden igjennem det oldenburgske Land og igjennem Byen Oldenburg, hvor Greven af Oldenburg lod Ambassadeuren kalde til sig paa sit Slot; thi Hr. Ambassadeuren havde i sin Ungdom tjent Greven i nogle Aar for Page, og Greven holdt af ham for hans tro Opvartning, og da han tog sin Afsked fra ham, havde han stateligen udstyret ham baade med Penge, Heste og Pistoler etc. Men nu æstimerede han ham saa meget højere for hans Qualiteters Skyld, og fordi han var gift med Kongens Datter. Han beholdt ham hos sig til Maaltid, og jeg blev ogsaa indbudt til Taffelet etc. Jeg besaa der det berømte oldenburgske Horn etc., og rejste vi derfra til Elben og lod os der sætte over til Glückstadt og rejste saa videre til Kjøbenhavn, hvor vi lykkeligen ankom, venteligen i Februar Maaned. Gud være Lov, Ære og Tak!

Jeg har ovenfor glemt, at førend jeg rejste til Spanien med Hr. Hannibal, købte jeg mig af en Renteskriver for 1100 Rdlr. et eget Hus i Studiestræde med to Boder til Gaden, lige over for D. Claus Bluhme¹⁾, hvilket Hus vel ikke havde nogen Anseelse forfra imod Gaden, men det var mig til Maade, i hvor vel det blev holdt for en Slagtergaard af Frøken Leonora. Thi jeg turde ikke saa ofte skifte Bolig og sad kun for en Rente af 54 Rdlr. om Aaret, eftersom de to Boder til Gaden gav 12 Rdlr. om Aaret. Og jeg lod kun lidet bygge derpaa, i hvor vel jeg, dersom alting var blevet i sin *Esse*, havde i Sinde at bygge Huset

Flanderns Historie, deriblandt dog kun et enkelt Bind, hvis Titelenlunde svarer til den af Sperling oppgivne. I Sander's *Flandria illustrata* a. St. nævnes han som Borgmester i Brügge 1643.

¹⁾ Claus Plum.

hel anderledes, saa vel til Gaden som bag i Gaarden, efterdi Gud havde velsignet mig med Midler. Men da siden hen alting gik mig saa contrairt, var det mig kjært, at det endnu ikke var sket. Nu videre at continuere mit Levned: Da jeg var kommen hjem fra England, blomstrede min Lykke endnu, og jeg forrettede min Tjeneste til min høje Øvrigheds Fornøjelse, og Danmarks Rige sad i god Ro, indtil den svenske General Lennart Torstenson gjorde en hastig Marsch fra Schlesien og uformodentligen faldt ind i Holsten og Jylland. Da lærte man først at kjende, hvad Hollænderne længe tilforn havde machineret med Svenskerne imod Danmark. Kong Christian gjorde sig al mulig Flid for at beskytte sine øvrige Provinser, som de da heller ingen flere Lande erobrede med Krigsmagt¹⁾. Kongen var strax om Vaaren færdig med sin Flaade paa nogle og tredive capitale Skibe, og efterdi der kom Tidende om, at Svenskerne, fordi deres Flaade ikke kunde blive saa tidlig færdig, havde ladet bygge²⁾ en Flaade i Holland under Admiral Martin Thyssen, saa gik Kongen i egen Person med en Del af sin Flaade imod disse svenske Hollændere, som man dengang kaldte dem, traf dem ogsaa paa det jyske Rev og gav dem en saadan Velkomst, at de maatte flygte til Lister Dyb. I Synderlighed var remarquabelt, at en Constabel fra Kongens Skib, kaldet den hellige Trefoldighed, gjorde et saadant lykkeligt Skud agterind paa de svenske Hollænderes Admiralskib, at det ruinerede alle dets Canoner og Affuter paa den ene Side og tog Arme og Ben bort med. Kongen vilde forfølge dem ind i Lister Dyb, men der var nogle fejge Folk om Kongen, som fraraadede ham saadant, idet de foregav, at Kongens Skibe ikke kunde naa de svenske Hollændere, fordi de gik for dybt, hvilket dog ikke var sandt. Altsaa gik Kongen igjen hjem, og Martin Thyssen søgte til Vlie

¹⁾ Det vil vel sige: fra den Kant.

²⁾ „verfertigen“. Udtrykket betegner kun unøjagtigt det virkelige Forhold.

for der at lade sine Skibe reparere. Fra de svenske Skjær kom ogsaa *deres* Flaade frem, og forefaldt der en *Riscontre* paa Colberger Heide, som de kalder det, ikke langt fra Femern; der blev to store danske Skibe, Oldenburg og Delmenhorst, jagede paa Land. Men Kongen var dengang ikke selv til Stede¹⁾. I Kjøbenhavn gjorde Borgerskabet ogsaa sit, ligesom ogsaa Kongens Hoftjenere, og bragte mange Kaper i Søen. Jeg havde ogsaa med nogle Hof-tjenere en Part i en Kaper, som gjorde os god Tjeneste og opbragte en Krejer, ladet med Jern og Kobber, hvorved vi alle havde en stor Fortjeneste, og er samme Krejer siden bleven min alene og har gjort en Rejse til Frankrig efter Salt og en fra Königsberg med Hamp og Tøndetræ til England.

Det følgende Aar continuerede Krigen endnu, indtil Kongen af Frankrig tilbød sin Mediation ved sin Ambassadeur, *Monsr. de la Thuillierie*, hvilken Mediation blev antaget af begge Kroner, og blev Stedet og Dagen for Sammenkomsten bestemt til Brømsebro, et Sted paa den danske og svenske Grændse. Fra dansk Side blev deputeret derhen Hr. Rigens Hovmester, Corfits Ulfeldt, Christen Thomsen, kongelig Kantsler, og Jørgen Sefeldt, Rigens Raad og Landsdommer i Sjælland²⁾. Paa svensk Side var der Hr. Kantsler Oxenstierna med tre andre Rigens Raader. Hos samme opholdt sig to hollandske Ambassadeurer, Schaep, Borgmester i Amsterdam, og Hr. Andreæ fra Leewarden, en stor *Jurisconsultus* og tilforn Professor i Groningen³⁾. Disse to fomenterede Svenskernes Sag, og var i Synderlig-

¹⁾ Om de Fejltagelser, hvori Sperling gjør sig skyldig ved at omtale Slaget paa Kolberger Heide, og af hvilke det ikke er den mindste, at han gjør to forskjellige Slag ud deraf, endog fra forskjellige Aar — jvfr. strax nedenfor — henvises til Chr. Bruun: Slaget paa Kolberger Heide. Kbh. 1879.

²⁾ Ogsaa Christoffer Urne var med fra dansk Side.

³⁾ Disse to opholdt sig ikke hos de svenske Kommissarier, men — tillige med en tredie Gesandt, Albert Sonck — hos de danske i Christianopol.

hed Schaep meget piqueret imod Kongen af Danmark. Medens der nu blev handlet om Tractaterne i Brømsebro, agerede Kongen i egen Person med sin Flaade imod den svenske, og kom i denne Action fra svensk Side en Kugle flyvende igjennem en Kanonport og stødte paa Delfinen ved Fænghullet paa Kanonen, ved hvilken Kongen just stod, og Metalsplinterne sprang ind i Kongens venstre¹⁾ Øje, saa at Øjet siden gik helt ud²⁾, men Kuglen fór midt ind i Livet paa Hr. Ejler Ulfeldt, hvilken nyligen var kommen hjem fra Spanien som Resident og stod hos Kongen, saa at han strax styrtede død om; men hans Broder Knud Ulfeldt, som var Hofmarskal, fik sin Arm saaledes knust af Delfinen, at ogsaa han efter lang ustanden Pine døde af dette Saar. Og eftersom Rigens Admiral, en gammel Mand ved Navn Hr. Claus Daa, var død af Sygdom, gjorde Kongen Rentemester Jørgen Vind til Rigens Admiral³⁾; samme mistede ogsaa i den første *Riscontre* sit Ben og døde i Kjøbenhavn deraf⁴⁾. Tractaterne i Brømsebro var vel snart komne til Ende, dersom ikke Hollænderne havde indblæst Svenskerne deres Gift. Hr. Rigens Hovmester erfarede paa mærkelig Vis Hollændernes Intention af et af deres egne Breve, som af Staterne var tilskrevet dem, nemlig at de af yderste Formue skulde arbejde paa at bringe det dertil, at man fra dansk Side afstod hele Halland, Bleking og Skaane⁵⁾ og indrømmede Hollænderne Havnen Flekkerø i Norge. Da Hr. Rigens Hovmester havde communiceret sine Colleger

¹⁾ Skal være: højre.

²⁾ „Davon Ihm dass Auge hernacher gantz aussgegangen.“ — Om Betydningen af dette Udtryk se Chr. Bruun: Slaget paa Kolberger Heide S. 77 flg., især S. 102.

³⁾ I April 1643. Claus Daa var død ^{30/3} 1641.

⁴⁾ Jvfr. Bruun a. St. S. 102.

⁵⁾ I Stedet for i det enkelte at paavise Fejlene og Unøjagtighederne i Sperlings her og i det følgende givne Fremstilling af Forhandlingerne ved Brømsebro — for saa vidt disse Fejl kunne kontrolleres —, nøjes jeg med under ét at henvise til Fridericia's Fremstilling af Forhandlingerne i hans Danm. ydre polit. Hist. II, 448 flg.

dette, og Hollænderne havde faaet deres Brev, sagde han til sine Colleger, at hans Raad var, at saa fremt denne Fordring blev saaledes proponeret af Svenskerne, skulde de stille sig an, som om de ganske vilde afbryde Tractaterne; hvilket behagede de andre vel, og skrev de ogsaa strax over til Kongen derom, med Begjæring om at vide hans Mening i saadant Tilfælde. Kongen svarede, at dersom de ikke kunde erholde alt, skulde de i det mindste gjøre sig Umage for at beholde Bleking og Skaane. Imidlertid kom den svenske Fordring frem, og Mediatoren, *Monsr. de la Thuillierie*, kom paa de svenskes Vegne med denne Fordring til de danske Commissariers Telt. Hr. Rigens Hovmester, som *Caput legationis*, svarede den franske Mediator, at før de vilde gaa ind paa saadanne ubillige Fordringer, vilde de meget hellere afbryde Tractaterne og haabede med Guds Bistand at skulle holde de fordrede Provinser mod Svenskerne. Frantsosen gik med dette Svar til det svenske Telt og formanede Svenskerne til ikke at spænde Buen for højt. Men Svenskerne ændsede ikke dette, hvilket *Mr. de la Thuillierie* igjen meldte de danske Herrer, som dog holdt sig fast til deres første Svar. De drog ogsaa strax efter ud af deres Telte til Christianopel, hvor de ellers opholdt sig, og vilde den Dag ikke vente noget videre Svar af den franske Mediator, som altid gik imellem begge Partier. Ja, de anstillede sig, som om de vilde lade deres Bagage indpakke og drage bort. Da dette kom Mediatoren for Øre, rejste han til dem i Christianopel og sagde til dem: „Hvorledes, *Messieurs?* Vil I saaledes afbryde Tractaterne? etc. Lad Eder sige: Der kan endnu blive mæglet.“ Hr. Rigens Hovmester svarede: „Der er intet andet Middel, end at de *categoriale* resolverer sig til, om de vil slutte Fred eller fortsætte Krigen, men om Afstaaelse af nogle Provinser vil vi ikke høre tale. Vi har engang en retfærdig Sag og har ikke handlet imod *Pacta*, men de er imod *Pacta* faldne ind i Holsten og Jylland og har plyndret og ruineret disse Provinser; derfor, om de ønsker Fred eller Krig, skal det være os lige meget, Gud vil staa

vor retfærdige Sag bi.“ Med det Svar drog Mediatoren til Svenskerne, som i Begyndelsen forundrede sig derover, men da de hørte Hr. Mediatorens Ord, at denne Krig i Danmark mægtigen vilde forhindre deres Successer, gav de bedre Kjøb og udlod sig for ham med, at de vilde antage Freden med den Condition, at de danske skulde afstaa Halland til dem. Alt dette refererede Mediatoren i Fortrolighed til de danske Commissarier med Bøn om, at de igjen vilde komme i deres Telte og underhandle paa den forrige Vis. Hr. Rigens Hovmester svarede, at alle Underhandlinger vilde være forgjæves, saa længe Svenskerne stod paa Afstaaelse af Provinserne; dog vilde de, for at være Hr. Mediatoren til Behag, indfinde sig i deres Telte. Under denne Forhandling var det remarquabelt, at Hollænderne ikke turde komme frem med deres Prætension paa Flekkerø. Da Mediatoren var borte, talte de to andre *Commissarii* med Hr. Rigens Hovmester om, at det tyktes dem at være raadeligt for at faa en Ende paa Sagen, at man afstod Halland til Svenskerne. Han svarede dem: „Dertil kan vi altid tidsnok komme, lad os kun staa fast og holde os stift, saa længe vi kan.“ Da de nu igjen indfandt sig i deres Telte, kom Mediatoren til dem og proponerede ganske det forrige med det Tillæg, at de skulde lade sig befalde at gaa ind derpaa og hellere give Afkald paa et lidet Lem end sætte hele Legemet i Fare. Hr. Rigens Hovmester svarede, at Gud havde lige saa vel givet dem som Svenskerne Hænder, Vaaben og Midler, hvorved de haabede ikke alene paa ret Vis igjen at udrive de occuperede Provinser Holsten og Jylland af Svenskernes Hænder, men ogsaa med Guds Hjælp at forsvare Provinzen Halland tillige med deres andre Lande imod deres videre Indfald etc. Hans Colleger fandt ikke Behag i dette Svar, men gav ved hemmelige Ord og ved at trække i Hr. Rigens Hovmesters Kappe at forstaa, at han skulde give efter, hvilket Mediatoren ret vel kunde mærke af deres Fagter, i hvor vel han ikke forstod dansk, som han da selv engang efter Tractaternes Afslutning fortalte Hr. Ri-

gens Hovmester i Kjøbenhavn. Da Mediatoren saa, at Ulfeldt ikke var til at vinde, gik han fra de danske til det svenske Telt *ad referendum*, og i hvor vel han var Rigens Hovmesters gode Ven, gav han alene Rigens Hovmesters Haardnakkethed Skylden, hvortil Svenskerne svarede, at de vilde betragte denne deres Resolution som en Afbrydelse af Tractaterne og protesterede hermed, at de for hele Verden vilde være undskyldte for al videre Skade, som maatte overgaa Danmarks Rige ved deres Vaaben etc. Imidlertid at Mediatoren var borte, skjændte Hr. Rigens Hovmester paa sine Colleger, fordi de under hans Samtale med Frantsosen havde trukket ham i hans Kappe, og bad dem dog kun lade ham raade, han skulde vel vide, naar det var Tid. Da nu Mediatoren kom tilbage med det svenske Svar, bad han de danske Herrer *Commissarii*, at de nu ikke længere vilde tergiversere, thi det stod nu paa en Ruptur. Da svarede Hr. Rigens Hovmester, at af Respect for Kongen af Frankrig, og for at hans Ambassadeurs Interposition ikke skulde være forgjæves, erklærede de, at dersom General Torstenson vilde evacuere Holsten og Jylland, afstod de hermed Provinsen Halland til Kronen Sverig. Denne Resolution var hel behagelig baade for Mediatoren og Svenskerne, og blev der gjort *Præparatoria* til at concipere Tractaterne i tilbørlig Form. De Herrer *Commissarii* lod strax Kongen det vide ved en Expres, Frantsosen Charles Privin¹⁾, med hvem I har talt i Hamborg, ligesom ogsaa Rigens Hovmester lod sin Frøken det vide, hvilken modtog Brevet paa Hørsholm²⁾,

1) Denne Mand, hvis Efternavn ellers skrivés Prouin eller Provin, omtales i senere Aar som Korfits Ulfeldts Hushovmester og spillede en vis Rolle i hans Historie; se bl. a. mit Skrift: Leonora Christinas Hist. II, 168 og 212 med tilhørende Anm.

2) I Randen har Sperling tilføjet: „NB. Dette Hørsholm havde Kongen overladt sin Datter Leonora til en Recreation *ad vitam*.“ — Ved denne Tid havde Ulfeldt dog kun Hørsholm i Forpagtning. I Slutningen af 1647 fik han det derimod ganske vist tillige med Leonora Christina „deres Livstid kvit og fri“ at „nyde og beholde“. Se mit anf. Skrift I, 130 og 162.

gens Hovmester i Kjøbenhavn. Da Mediatoren saa, at Ulfeldt ikke var til at vinde, gik han fra de danske til det svenske Telt *ad referendum*, og i hvor vel han var Rigens Hovmesters gode Ven, gav han alene Rigens Hovmesters Haardnakkethed Skylden, hvortil Svenskerne svarede, at de vilde betragte denne deres Resolution som en Afbrydelse af Tractaterne og protesterede hermed, at de for hele Verden vilde være undskyldte for al videre Skade, som maatte overgaa Danmarks Rige ved deres Vaaben etc. Imidlertid at Mediatoren var borte, skjændte Hr. Rigens Hovmester paa sine Colleger, fordi de under hans Samtale med Frantsosen havde trukket ham i hans Kappe, og bad dem dog kun lade ham raade, han skulde vel vide, naar det var Tid. Da nu Mediatoren kom tilbage med det svenske Svar, bad han de danske Herrer *Commissarii*, at de nu ikke længere vilde tergiversere, thi det stod nu paa en Ruptur. Da svarede Hr. Rigens Hovmester, at af Respect for Kongen af Frankrig, og for at hans Ambassadeurs Interposition ikke skulde være forgjæves, erklærede de, at dersom General Torstenson vilde evacuere Holsten og Jylland, afstod de hermed Provinsen Halland til Kronen Sverig. Denne Resolution var hel behagelig baade for Mediatoren og Svenskerne, og blev der gjort *Præparatoria* til at concipere Tractaterne i tilbørlig Form. De Herrer *Commissarii* lod strax Kongen det vide ved en Expres, Frantsosen Charles Privin¹⁾, med hvem I har talt i Hamborg, ligesom ogsaa Rigens Hovmester lod sin Frøken det vide, hvilken modtog Brevet paa Hørsholm²⁾,

1) Denne Mand, hvis Efternavn ellers skrivés Prouin eller Provin, omtales i senere Aar som Korfits Ulfeldts Hushovmester og spillede en vis Rolle i hans Historie; se bl. a. mit Skrift: Leonora Christinas Hist. II, 168 og 212 med tilhørende Anm.

2) I Randen har Sperling tilføjet: „NB. Dette Hørsholm havde Kongen overladt sin Datter Leonora til en Recreation *ad vitam*.“ — Ved denne Tid havde Ulfeldt dog kun Hørsholm i Forpagtning. I Slutningen af 1647 fik han det derimod ganske vist tillige med Leonora Christina „deres Livstid kvit og fri“ at „nyde og beholde“. Se mit anf. Skrift I, 130 og 162.

hvor hun mesten den hele Sommer opholdt sig med Birgitte Rejnhold Hansens¹⁾ og mig, hvem hun communicerede den glade Tidende, og at hun nu ventede sin Herre hjem med det første. Denne Discurs, som jeg har hørt fortælle af Hr. Rigens Hovmesters egen Mund til hans Frøken, har jeg nedskrevet for Eder, fordi jeg véd, at I er *curieux*; og ogsaa det, som nu følger, har jeg hørt af hans Mund. Da nu de danske og Svenskerne var blevne enige, kom ogsaa Hollænderne, Herrerne Schaep og Andreae, og beklagede sig over den høje Told i Sundet, hvilken Klage snart blev afhjulpen ved en Moderering af Tolden; men de turde ikke lukke deres Mund op om Prætensionen paa Havnen Flekkerø, hvorom deres secrete Brev meldte. Da nu Tractaterne var sluttede, og der fra begge Sider var berammet en vis Dag til deres Ratification og Extradering, kom begge Parter, de danske og de svenske Rigens Raader, sammen midt paa Broen, kaldet Brømsebro, og talte venskabeligen med hinanden og contesterede overfor hinanden i Fremtiden at ville holde godt Nabo-Venskab ved lige mellem begge Kroner. Der befandt sig ogsaa dèr Afsendinge fra Lybek og Hamborg, hvis Ærinde jeg ikke egentligen husker, dog saa meget mindes jeg, at det angik Handelen i Sverig. Da nu de Herrer danske Rigens Raader var komne hjem, gik Hr. Rigens Hovmester op til Kongen og aflagde ham en kort Beretning om, hvad de havde udrettet, hvilken Kongen hørte paa uden noget Tegn paa Modvilje. Men da Hr. Rigens Hovmester var gaaet bort fra Kongen, kom hans to forrige Colleger ogsaa til Kongen og gjorde en Relation, hvorved de denigrerede Hr. Rigens Hovmester saa meget hos Kongen og gjorde sig selv saa hvide, at Kongen i lang Tid blev i den Mening, at de begge gjerne havde sét, at Halland var bleven ved Kronen Danmark, men at Hr. Rigens Hovmester havde handlet bagved deres

¹⁾ Om denne Kone, som var gift med den kjøbenhavnske Borgmester Rejnhold Hansen († 1646) og nøje knyttet til det Ulfeldtske Ægtepar, se mit anf. Skrift I, 440 og CXIII fig., II, 14 og IV; Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 88.

hvor hun mesten den hele Sommer opholdt sig med Birgitte Rejnhold Hansens¹⁾ og mig, hvem hun communicerede den glade Tidende, og at hun nu ventede sin Herre hjem med det første. Denne Discurs, som jeg har hørt fortælle af Hr. Rigens Hovmesters egen Mund til hans Frøken, har jeg nedskrevet for Eder, fordi jeg véd, at I er *curieux*; og ogsaa det, som nu følger, har jeg hørt af hans Mund. Da nu de danske og Svenskerne var blevne enige, kom ogsaa Hollænderne, Herrerne Schaep og Andreae, og beklagede sig over den høje Told i Sundet, hvilken Klage snart blev afhjulpen ved en Moderering af Tolden; men de turde ikke lukke deres Mund op om Prætensionen paa Havnen Flekkerø, hvorom deres secrete Brev meldte. Da nu Tractaterne var sluttede, og der fra begge Sider var berammet en vis Dag til deres Ratification og Extradering, kom begge Parter, de danske og de svenske Rigens Raader, sammen midt paa Broen, kaldet Brømsebro, og talte venskabeligen med hinanden og contesterede overfor hinanden i Fremtiden at ville holde godt Nabo-Venskab ved lige mellem begge Kroner. Der befandt sig ogsaa dèr Afsendinge fra Lybek og Hamborg, hvis Ærinde jeg ikke egentligen husker, dog saa meget mindes jeg, at det angik Handelen i Sverig. Da nu de Herrer danske Rigens Raader var komne hjem, gik Hr. Rigens Hovmester op til Kongen og aflagde ham en kort Beretning om, hvad de havde udrettet, hvilken Kongen hørte paa uden noget Tegn paa Modvilje. Men da Hr. Rigens Hovmester var gaaet bort fra Kongen, kom hans to forrige Colleger ogsaa til Kongen og gjorde en Relation, hvorved de denigrerede Hr. Rigens Hovmester saa meget hos Kongen og gjorde sig selv saa hvide, at Kongen i lang Tid blev i den Mening, at de begge gjerne havde sét, at Halland var bleven ved Kronen Danmark, men at Hr. Rigens Hovmester havde handlet bagved deres

¹⁾ Om denne Kone, som var gift med den kjøbenhavnske Borgmester Rejnhold Hansen († 1646) og nøje knyttet til det Ulfeldtske Ægtepar, se mit anf. Skrift I, 440 og CXIII fig., II, 14 og IV; Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1632—35. S. 88.

Ryg. Thi de Herrer Rigens Raader var fast alle denne Herre hemmeligen fjendske formedelst hans høje Forstand og søgte alle Midler og Veje til at gjøre ham forhadet hos Kongen. Da han nu den følgende Dag igjen kom til Kongen, saa han vel, at Kongens Ansigt ikke var som Dagen før, men Kongen lod sig ellers ikke mærke med noget. Dog fattede han vel Tanke om, at nogen maatte have sat ondt for ham hos Kongen. Omsider nærmede Dagen sig, da Tractaterne skulde ratificeres og ekstraderes, og var imidlertid ogsaa alle de tilkaldte Rigens Raader ankomne til Kjøbenhavn. Da de nu alle var forsamlede hos Kongen til Underskrift, vægrede Kongen sig i Begyndelsen ved at underskrive og sagde til Rigens Hovmester: „Underskriv du dem! jeg underskriver dem ikke, thi du har gjort dem efter dit Hoved.“ Han svarede: „Naadigste Konge, lad mine Colleger, som var med, sige, hvor længe jeg har trykket mig, før jeg vilde indvillige i denne tunge Condition med Hallands Afstaaelse, men til sidst tvang Nøden os til, efter Eders kongelige Majestæts Ordre, enstemmigen at antage samme.“ Kongen svarede: »Jeg acter icke din Sladder, Jeg wnderschriffuer dennem icke!“¹⁾ Hr. Rigens Hovmester svarede: „Saa vil Eders Majestæt ogsaa drage Omsorg for, hvorledes Krigen skal fortsættes, og vil Kongen af Frankrig føle sig ilde tilfreds med, at hans Interposition har baaret saa liden Frugt, thi uden hans Ambassadeurs Interposition havde vi ikke faaet disse Fredstractater for saa godt Kjøb.“ Derpaa satte Kongen sig med de andre Rigens Raader og tog Tractaterne af Rigens Hovmesters Haand og underskrev dem, og da han havde underskrevet dem, kastede han Hr. Rigens Hovmester dem med Vredesmod ret i Næsen, idet han derhos sagde: „Der hafuer du dem, saa som du hafuer gjort dem.“²⁾ Hr. Rigens Hovmester lod sig ikke irre, men stod op og bøjede sig for Kongen og tog

¹⁾ Saaledes i Originalen.

²⁾ Saaledes i Originalen.

Ryg. Thi de Herrer Rigens Raader var fast alle denne Herre hemmeligen fjendske formedelst hans høje Forstand og søgte alle Midler og Veje til at gjøre ham forhadet hos Kongen. Da han nu den følgende Dag igjen kom til Kongen, saa han vel, at Kongens Ansigt ikke var som Dagen før, men Kongen lod sig ellers ikke mærke med noget. Dog fattede han vel Tanke om, at nogen maatte have sat ondt for ham hos Kongen. Omsider nærmede Dagen sig, da Tractaterne skulde ratificeres og ekstraderes, og var imidlertid ogsaa alle de tilkaldte Rigens Raader ankomne til Kjøbenhavn. Da de nu alle var forsamlede hos Kongen til Underskrift, vægrede Kongen sig i Begyndelsen ved at underskrive og sagde til Rigens Hovmester: „Underskriv du dem! jeg underskriver dem ikke, thi du har gjort dem efter dit Hoved.“ Han svarede: „Naadigste Konge, lad mine Colleger, som var med, sige, hvor længe jeg har trykket mig, før jeg vilde indvillige i denne tunge Condition med Hallands Afstaaelse, men til sidst tvang Nøden os til, efter Eders kongelige Majestæts Ordre, enstemmigen at antage samme.“ Kongen svarede: »Jeg acter icke din Sladder, Jeg wnderschriffuer dennem icke!“¹⁾ Hr. Rigens Hovmester svarede: „Saa vil Eders Majestæt ogsaa drage Omsorg for, hvorledes Krigen skal fortsættes, og vil Kongen af Frankrig føle sig ilde tilfreds med, at hans Interposition har baaret saa liden Frugt, thi uden hans Ambassadeurs Interposition havde vi ikke faaet disse Fredstractater for saa godt Kjøb.“ Derpaa satte Kongen sig med de andre Rigens Raader og tog Tractaterne af Rigens Hovmesters Haand og underskrev dem, og da han havde underskrevet dem, kastede han Hr. Rigens Hovmester dem med Vredesmod ret i Næsen, idet han derhos sagde: „Der hafuer du dem, saa som du hafuer gjort dem.“²⁾ Hr. Rigens Hovmester lod sig ikke irre, men stod op og bøjede sig for Kongen og tog

1) Saaledes i Originalen.

2) Saaledes i Originalen.

Tractaterne og underskrev dem tillige med sine Colleger og samtlige Rigens Raader. Dermed havde Krigen en Ende. Imidlertid lod Hr. Rigens Hovmester sig ikke mærke med, at han var disgusteret, men kom dagligen til Hove og forvaltede sit Æmbede og gjorde sin yderste Flid for at betale Rytteriet og Fodfolket og faa det ud af Landet. Men der kom paany en Fuxsvandser, som angav Hr. Rigens Hovmester hos Kongen som den, der ikke drog Omsorg for hans Provianthus¹⁾, da der dog i mange Aar hverken havde været nogen Statholder eller Rigens Hovmester, som saaledes havde forsynet Kongens Huse med alt fornødent, som just denne Herre, og det baade Husene paa Holmen, Provianthuset og Tøjhuset. Thi disse tre Steder var ligesom Kongens Hjerte, hvorfor ogsaa Hr. Rigens Hovmester gjorde sig al Flid for, at intet skulde mangle dør. Som han nu en Morgen før Prædiken kom til Kongen, tiltalte denne ham med disse Ord: „Hør, du Corfits, hvorledes skal jeg forstaa det, at du ikke bedre forvalter dit Æmbede, men lader mit Provianthus staa saa tomt i denne Krigstid?“ etc. Han svarede: „Naadigste Herre, jeg har forsynet Eders Majestæts Provianthus mere end ordinairt med Fornødenheder af alle Slags, med Rug, Malt, Byg, Havre, Flæsk, saltet Ox- og Faarekjød, Ærter, Gryn, saltet Torsk og Sild, som ogsaa Bergens og islandsk Fisk, saa at der ikke er Mangel paa noget, hverken til Eders Majestæts Flaade eller til Landmilitzen, om kun Eders Majestæt behager selv at tage det i Øjesyn.“ Han svarede: „Ja, det vil jeg gjøre strax efter Prædiken,“ som det ogsaa skete. Da kom Kongen først til en Dør, som han vel lukkede op, men ikke kunde faa helt aaben formedelst den megen Rug, som laa for Døren, gik derfor til en anden Dør og gik saaledes alle Lofterne igjennem og saa det hele Forraad af Malt, Byg, Havre etc., fulgt af Provianskriveren Morten

¹⁾ Den i det følgende fortalte Historie hører til 1644, som det iøvrigt til Dels antydes i den selv og end mere bekræftes ved, hvad der kommer bagefter.

Tractaterne og underskrev dem tillige med sine Colleger og samtlige Rigens Raader. Dermed havde Krigen en Ende. Imidlertid lod Hr. Rigens Hovmester sig ikke mærke med, at han var disgusteret, men kom dagligen til Hove og forvaltede sit Æmbede og gjorde sin yderste Flid for at betale Rytteriet og Fodfolket og faa det ud af Landet. Men der kom paany en Fuxsvandser, som angav Hr. Rigens Hovmester hos Kongen som den, der ikke drog Omsorg for hans Provianthus¹⁾, da der dog i mange Aar hverken havde været nogen Statholder eller Rigens Hovmester, som saaledes havde forsynet Kongens Huse med alt fornødent, som just denne Herre, og det baade Husene paa Holmen, Provianthuset og Tøjhuset. Thi disse tre Steder var ligesom Kongens Hjerte, hvorfor ogsaa Hr. Rigens Hovmester gjorde sig al Flid for, at intet skulde mangle dør. Som han nu en Morgen før Prædiken kom til Kongen, tiltalte denne ham med disse Ord: „Hør, du Corfits, hvorledes skal jeg forstaa det, at du ikke bedre forvalter dit Æmbede, men lader mit Provianthus staa saa tomt i denne Krigstid?“ etc. Han svarede: „Naadigste Herre, jeg har forsynet Eders Majestæts Provianthus mere end ordinairt med Fornødenheder af alle Slags, med Rug, Malt, Byg, Havre, Flæsk, saltet Ox- og Faarekjød, Ærter, Gryn, saltet Torsk og Sild, som ogsaa Bergens og islandsk Fisk, saa at der ikke er Mangel paa noget, hverken til Eders Majestæts Flaade eller til Landmilitzen, om kun Eders Majestæt behager selv at tage det i Øjesyn.“ Han svarede: „Ja, det vil jeg gjøre strax efter Prædiken,“ som det ogsaa skete. Da kom Kongen først til en Dør, som han vel lukkede op, men ikke kunde faa helt aaben formedelst den megen Rug, som laa for Døren, gik derfor til en anden Dør og gik saaledes alle Lofterne igjennem og saa det hele Forraad af Malt, Byg, Havre etc., fulgt af Provianskriveren Morten

¹⁾ Den i det følgende fortalte Historie hører til 1644, som det iøvrigt til Dels antydes i den selv og end mere bekræftes ved, hvad der kommer bagefter.

Mikkelsen¹⁾, en vakker, ærlig Mand; og da han havde set, at alle Steder og Lofter var fulde, gik han igjen tilbage til Slottet. Imidlertid var Hr. Rigens Hovmester i Raadstuen, og da han af sin Tjener blev adverteret om, at Kongen allerede igjen var paa Slottet, gik Hr. Hovmesteren ogsaa op paa Slottet og ind til Kongen. Saa snart Kongen saa ham, tiltalte han ham med disse *Formalia*: „Hvor syvtusind Djævlø vil du hen med alt det Korn, som jeg har forefundet? Vil du nu ganske forarme mig og mit Rige?“ Hr. Rigens Hovmester svarede: „Naadigste Herre og Konge, jeg ved hartad ikke mere, hvorledes jeg skal gjøre Eders Majestæt til Maade. Før Prædiken hed det, at jeg ingen Omsorg drog for Eders Hus, og at der ingen Forraad af Korn var der; efter Prædiken hedder det, at der er altfor meget, at jeg vil forarme Eders Majestæt og Riget. Eders kgl. Majestæt behøge at give Eder tilfreds, I har endnu ikke betalt en Hvid derfor; tykkes det Eders kgl. Majestæt, at der er for meget, saa vil jeg lade det føre bort, og vil endnu kunne forskaffe mig et adeligt Gods dermed.“ Kongen svarede hastigen: „Ney, som Guds bitter Død schalt du icke“²⁾, og gik dermed fra ham hen til Vinduet og saa lidet ned paa Pladsen, men kom strax igjen hen til ham og sagde: „Det er itt rett smuickt Veyrligt“²⁾. Hr. Rigens Hovmester svarede intet derpaa, men tænkte: Derude er det vel godt Vejr, men ikke herinde. Kongen gik endnu noget omkring i sit Gemak og kom igjen hen til Rigens Hovmester og sagde: „Du skal blive hos mig til Maaltid.“ Men da Kongen engang gik ind i Kammeret ved Siden af, sneg Hr. Rigens Hovmester sig bort og kom hjem, ikke synderlig vel tilpas, og klagede for sin Frøken, hvorledes det var gaaet ham deroppe, og hvorledes han vel saa, at hans Fjender kun stræbte efter at føre ham i

1) Jvfr. Nielsen: Kjøbenhavns Diplomatarium III, 290—91; Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 320.

2) Saaledes i Originalen.

Mikkelsen¹⁾, en vakker, ærlig Mand; og da han havde set, at alle Steder og Lofter var fulde, gik han igjen tilbage til Slottet. Imidlertid var Hr. Rigens Hovmester i Raadstuen, og da han af sin Tjener blev adverteret om, at Kongen allerede igjen var paa Slottet, gik Hr. Hovmesteren ogsaa op paa Slottet og ind til Kongen. Saa snart Kongen saa ham, tiltalte han ham med disse *Formalia*: „Hvor syvtusind Djævlø vil du hen med alt det Korn, som jeg har forefundet? Vil du nu ganske forarme mig og mit Rige?“ Hr. Rigens Hovmester svarede: „Naadigste Herre og Konge, jeg ved hartad ikke mere, hvorledes jeg skal gjøre Eders Majestæt til Maade. Før Prædiken hed det, at jeg ingen Omsorg drog for Eders Hus, og at der ingen Forraad af Korn var der; efter Prædiken hedder det, at der er altfor meget, at jeg vil forarme Eders Majestæt og Riget. Eders kgl. Majestæt behøge at give Eder tilfreds, I har endnu ikke betalt en Hvid derfor; tykkes det Eders kgl. Majestæt, at der er for meget, saa vil jeg lade det føre bort, og vil endnu kunne forskaffe mig et adeligt Gods dermed.“ Kongen svarede hastigen: „Ney, som Guds bitter Død schalt du icke“²⁾, og gik dermed fra ham hen til Vinduet og saa lidet ned paa Pladsen, men kom strax igjen hen til ham og sagde: „Det er itt rett smuickt Veyrligt“²⁾. Hr. Rigens Hovmester svarede intet derpaa, men tænkte: Derude er det vel godt Vejr, men ikke herinde. Kongen gik endnu noget omkring i sit Gemak og kom igjen hen til Rigens Hovmester og sagde: „Du skal blive hos mig til Maaltid.“ Men da Kongen engang gik ind i Kammeret ved Siden af, sneg Hr. Rigens Hovmester sig bort og kom hjem, ikke synderlig vel tilpas, og klagede for sin Frøken, hvorledes det var gaaet ham deroppe, og hvorledes han vel saa, at hans Fjender kun stræbte efter at føre ham i

1) Jvfr. Nielsen: Kjøbenhavns Diplomatarium III, 290—91; Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 320.

2) Saaledes i Originalen.

Unaade hos Kongen, hvorfor det var bedst, at han selv i Tide søgte sin Afsked; lod sig heller ikke af sin Frøken og andre af sine Venner afraade derfra, og gik ikke op til Kongen i mange Uger¹⁾). Hidindtil havde min Lykke floreret vel sammen med Hr. Rigens Hovmesters Lykke, men nu faldt efterhaanden vor Lykkes Blomst af og for-tørredes. Thi før jeg formodede det, lod Hr. Rentemester Sten Beck, min meget gode Ven, mig kalde til sig i sit Hus og meldte mig, at Hs. kgl. Majestæt havde befalet ham at opsigte mig baade min Tjeneste i Børnehuset og i Haven og at udbetale mig af hans Rentekammer, hvad der resterede mig af min Gage²⁾). Jeg spurgte ham, hvad der var Aarsag til en slig hastig Cassation, og om han havde fornummet, at denne Cassation var sket med Kongens Unaade. Han svarede, at han ikke havde kunnet mærke saadant, vidste heller ikke ret, hvad Aarsagen var dertil, men formodede, at efterdi den forrige Rentemester Jørgen Vind saa ofte havde ligget Kongen i Ørene med, at Børnehuset kostede Hs. Majestæt saa meget, og Medicus'en alene tog 1200 Rdlr. om Aaret, vilde Kongen vel nu endog ganske nedlægge Børnehuset, som det da ogsaa skete nogle Maa-neder efter, da hele Børnehuset blev givet Hofapothekeren Samuel Meyer i Betaling for hans store Fordring³⁾). Men jeg svarede: „Da vilde Kongen ikke tillige have ladet mig Tjenesten i Haven opsigte.“ „Kongen“, sagde han, „vil

1) Jvfr. mit Skrift: Leonora Christinas Hist. I, 129.

2) Naar jeg før (mit anf. Skrift I, 129—30) har ment, at Sperlings Afskedigelse først faldt efter, at en til Granskning af hans Æmbedsførelse ^{30/11} 1644 nedsat Kommission havde endt sit Hverv, er dette, skjønt det maatte synes rimeligst, næppe rigtigt, da Bestallingen for hans Eftermand i begge hans Æmbeder er af ^{16/11} 1644 (Kbhvns. Diplom. III, 251—52). Iøvrigt maatte Sp. ved Sagens Slutning yderligere bøde 1000 Rdl. (A. Skr. III, 452).

3) Dette skete først flere Aar efter, nemlig 1650; se O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse III, 383. Om Hofapotheker Samuel Meyer se Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen I, 427 o. fl.

Unaade hos Kongen, hvorfor det var bedst, at han selv i Tide søgte sin Afsked; lod sig heller ikke af sin Frøken og andre af sine Venner afraade derfra, og gik ikke op til Kongen i mange Uger¹⁾). Hidindtil havde min Lykke floreret vel sammen med Hr. Rigens Hovmesters Lykke, men nu faldt efterhaanden vor Lykkes Blomst af og for-tørredes. Thi før jeg formodede det, lod Hr. Rentemester Sten Beck, min meget gode Ven, mig kalde til sig i sit Hus og meldte mig, at Hs. kgl. Majestæt havde befalet ham at opsigte mig baade min Tjeneste i Børnehuset og i Haven og at udbetale mig af hans Rentekammer, hvad der resterede mig af min Gage²⁾). Jeg spurgte ham, hvad der var Aarsag til en slig hastig Cassation, og om han havde fornummet, at denne Cassation var sket med Kongens Unaade. Han svarede, at han ikke havde kunnet mærke saadant, vidste heller ikke ret, hvad Aarsagen var dertil, men formodede, at efterdi den forrige Rentemester Jørgen Vind saa ofte havde ligget Kongen i Ørene med, at Børnehuset kostede Hs. Majestæt saa meget, og Medicus'en alene tog 1200 Rdlr. om Aaret, vilde Kongen vel nu endog ganske nedlægge Børnehuset, som det da ogsaa skete nogle Maaneder efter, da hele Børnehuset blev givet Hofapothekeren Samuel Meyer i Betaling for hans store Fordring³⁾). Men jeg svarede: „Da vilde Kongen ikke tillige have ladet mig Tjenesten i Haven opsigte.“ „Kongen“, sagde han, „vil

1) Jvfr. mit Skrift: Leonora Christinas Hist. I, 129.

2) Naar jeg før (mit anf. Skrift I, 129—30) har ment, at Sperlings Afskedigelse først faldt efter, at en til Granskning af hans Æmbedsførelse ^{30/11} 1644 nedsat Kommission havde endt sit Hverv, er dette, skjønt det maatte synes rimeligst, næppe rigtigt, da Bestallingen for hans Eftermand i begge hans Æmbeder er af ^{16/11} 1644 (Kbhvns. Diplom. III, 251—52). Iøvrigt maatte Sp. ved Sagens Slutning yderligere bøde 1000 Rdl. (A. Skr. III, 452).

3) Dette skete først flere Aar efter, nemlig 1650; se O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse III, 383. Om Hofapotheker Samuel Meyer se Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen I, 427 o. fl.

nu begynde at menagere, thi Krigen har kostet meget., „Nu velan,“ sagde jeg, „jeg er vel tilfreds, naar det kun ikke er sket med Kongens Unaade.“ „Nej, nej,“ svarede han, „det har ingen Nød.“ Men der var en anden Aarsag end den, han sagde, nemlig et hemmeligt Had hos Hoftjenerne imod mig, fordi Hr. Rigens Hovmester godt kunde lide min Person, og jeg dagligen maatte være om ham, og indbildte de derfor Kongen, at jeg var alene den, som bestyrkede Hr. Rigens Hovmester i at blive borte fra Hove, hvilket var hel latterligt at høre. Jeg meddelte strax Hr. Rigens Hovmester, hvorledes det var gaaet mig hos Sten Beck. Han svarede: „Vi er i Skib sammen, I maa sejle med mig“ etc. Men efterdi jeg saa andre Vinde komme op, tænkte jeg at forekomme Stormen og for alle Tilfældes Skyld indrette mig paa at retirere mig et andet Sted hen.

Da nu Freden var sluttet, hørte vort Kaperi ogsaa op, ved hvilken Lejlighed da en Renteskriver, min synderlig gode Ven og Medparticipant, ved Navn Christen Bollesen¹⁾ (hvis Søn nu er Ceremonimester ved Hoffet og bærer Navnet Lüxdorph), og jeg tilforhandlede os Folkenes Part af Byttet for en billig Penge, hvilket Bytte bestod i Messingplader, Jernstænger og nogle Tønder Vitriol og i en Part af den tagne Krejer. Da vore andre Medparticipanter hørte dette, tilbød de ogsaa at sælge os deres Parter, hvilket vi begge tog imod, og har vi tjent mere end 1000 Rdlr. paa dette Kjøbmandsskab. Christen Bollesen skjænkede mig ydermere sin Part i Krejeren, saa at denne Krejer, paa omtrent 60 Læster, blev min alene. Jeg satte en Skipper derpaa og lod ham et Par Gange gaa til Bleking og bringe Brændeved derfra til Kjøbenhavn. Derved

¹⁾ Han nævnes ikke i Fortegnelsen over Renteskriverne i Meddelelser fra Rentekammerarchivet. 1872. S. 168 flg. I Slutningen af 1646 blev han Forpagter paa Abrahamstrup og 1651 Forstander paa Herlufsholm. Se om ham samt om Sønnen Bolle Lüxdorph, der under Christian V. blev Oversekretær i det danske Kancelli, bl. a. Personalhistor. Tidsskrift I, 37 flg.

nu begynde at menagere, thi Krigen har kostet meget., „Nu velan,“ sagde jeg, „jeg er vel tilfreds, naar det kun ikke er sket med Kongens Unaade.“ „Nej, nej,“ svarede han, „det har ingen Nød.“ Men der var en anden Aarsag end den, han sagde, nemlig et hemmeligt Had hos Hoftjenerne imod mig, fordi Hr. Rigens Hovmester godt kunde lide min Person, og jeg dagligen maatte være om ham, og indbildte de derfor Kongen, at jeg var alene den, som bestyrkede Hr. Rigens Hovmester i at blive borte fra Hove, hvilket var hel latterligt at høre. Jeg meddelte strax Hr. Rigens Hovmester, hvorledes det var gaaet mig hos Sten Beck. Han svarede: „Vi er i Skib sammen, I maa sejle med mig“ etc. Men efterdi jeg saa andre Vinde komme op, tænkte jeg at forekomme Stormen og for alle Tilfældes Skyld indrette mig paa at retirere mig et andet Sted hen.

Da nu Freden var sluttet, hørte vort Kaperi ogsaa op, ved hvilken Lejlighed da en Renteskriver, min synderlig gode Ven og Medparticipant, ved Navn Christen Bollesen¹⁾ (hvis Søn nu er Ceremonimester ved Hoffet og bærer Navnet Lüxdorph), og jeg tilforhandlede os Folkenes Part af Byttet for en billig Penge, hvilket Bytte bestod i Messingplader, Jernstænger og nogle Tønder Vitriol og i en Part af den tagne Krejer. Da vore andre Medparticipanter hørte dette, tilbød de ogsaa at sælge os deres Parter, hvilket vi begge tog imod, og har vi tjent mere end 1000 Rdlr. paa dette Kjøbmandsskab. Christen Bollesen skjænkede mig ydermere sin Part i Krejeren, saa at denne Krejer, paa omtrent 60 Læster, blev min alene. Jeg satte en Skipper derpaa og lod ham et Par Gange gaa til Bleking og bringe Brændeved derfra til Kjøbenhavn. Derved

¹⁾ Han nævnes ikke i Fortegnelsen over Renteskriverne i Meddelelser fra Rentekammerarchivet. 1872. S. 168 flg. I Slutningen af 1646 blev han Forpagter paa Abrahamstrup og 1651 Forstander paa Herlufsholm. Se om ham samt om Sønnen Bolle Lüxdorph, der under Christian V. blev Oversekretær i det danske Kancelli, bl. a. Personalhistor. Tidsskrift I, 37 flg.

var kun liden Fortjeneste, og raadede Skipperen, Gunder Andersen, mig derfor til, at jeg skulde lade Skibet gaa til Frankrig efter Salt, hvorved der var en god Profit at vinde, eftersom han var bekjendt i Farvandet og nogle Gange under sin forrige Skipper som Styrmand havde hentet Salt derfra. Heri indvilligede jeg ogsaa og forsøgte det. Ved samme Tid overtalte Frederik Jacobsen Schøt¹⁾ mig til med ham at tage en Part i et Skib, som han havde ladet bygge i Bleking, og var det et skjønt, stærkt, velbygget Skib paa omtrent 120 Læster, med 12 Jern-Stykker. Jeg købte Halvparten af ham for 2000 Rdlr. og satte en Skipper derpaa, og fragtede vi det til en lybsk Kjøbmand, som først gik til Norge dermed for at lade Dæler og føre dem til Cadix i Spanien, hvor han ogsaa lykkeligen ankom og fik et Tusinde Stück von Achten for sin Fragt. Dermed gik han til S. Lucar, eftersom ingen anden Fragt forefaldt, og indladede der spansk Salt. Men efterdi han ikke kunde faa fuld Ladning for sine 1000 Stück von Achten, var han nødt til endnu at optage 600 Stück von Achten paa Bodmeri, at betale til Hr. Albert Baltzar Bernts²⁾ eller hans Fuldmægtig i Kjøbenhavn, og kom han lykkeligen hjem med sin Ladning Salt, hvilken Hr. Righovmesteren paa Kongens Vegne købte og ogsaa betalte, men der var dog ingen Fordel ved denne første Sørejse. Bodmeripengene maatte jeg ogsaa alene betale til Herman Iserberg, Alb. Baltz. Bernts' Factor, eftersom Frederik Jacobsen ingen Penge havde til at betale sin Quota med, og tog jeg hans Haandskrift derfor, hvorpaa der til sidst resterede 100 Rdlr., som endnu er ubetalte. Jeg har ovenfor glemt at melde, at kort efter at Hr. Rigens Hovmester havde absenteret sig fra Hove, og Borgmestere og Raad mærkede dette og tillige erfor, at Kongen havde

1) Som det sees af Texten en kjøbenhavnsk Kjøbmand, Broder til den nedenfor nævnte Hans Jacobsen.

2) Om denne hamburgske Kjøbmand se Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia, passim, bl. a. 1632—35. S. 301; Fridericia: Danm. ydre polit. Hist. II, 232.

var kun liden Fortjeneste, og raadede Skipperen, Gunder Andersen, mig derfor til, at jeg skulde lade Skibet gaa til Frankrig efter Salt, hvorved der var en god Profit at vinde, eftersom han var bekjendt i Farvandet og nogle Gange under sin forrige Skipper som Styrmand havde hentet Salt derfra. Heri indvilligede jeg ogsaa og forsøgte det. Ved samme Tid overtalte Frederik Jacobsen Schøt¹⁾ mig til med ham at tage en Part i et Skib, som han havde ladet bygge i Bleking, og var det et skjønt, stærkt, velbygget Skib paa omtrent 120 Læster, med 12 Jern-Stykker. Jeg købte Halvparten af ham for 2000 Rdlr. og satte en Skipper derpaa, og fragtede vi det til en lybsk Kjøbmand, som først gik til Norge dermed for at lade Dæler og føre dem til Cadix i Spanien, hvor han ogsaa lykkeligen ankom og fik et Tusinde Stück von Achten for sin Fragt. Dermed gik han til S. Lucar, eftersom ingen anden Fragt forefaldt, og indladede der spansk Salt. Men efterdi han ikke kunde faa fuld Ladning for sine 1000 Stück von Achten, var han nødt til endnu at optage 600 Stück von Achten paa Bodmeri, at betale til Hr. Albert Baltzar Bernts²⁾ eller hans Fuldmægtig i Kjøbenhavn, og kom han lykkeligen hjem med sin Ladning Salt, hvilken Hr. Righovmesteren paa Kongens Vegne købte og ogsaa betalte, men der var dog ingen Fordel ved denne første Sørejse. Bodmeripengene maatte jeg ogsaa alene betale til Herman Iserberg, Alb. Baltz. Bernts' Factor, eftersom Frederik Jacobsen ingen Penge havde til at betale sin Quota med, og tog jeg hans Haandskrift derfor, hvorpaa der til sidst resterede 100 Rdlr., som endnu er ubetalte. Jeg har ovenfor glemt at melde, at kort efter at Hr. Rigens Hovmester havde absenteret sig fra Hove, og Borgmestere og Raad mærkede dette og tillige erfor, at Kongen havde

1) Som det sees af Texten en kjøbenhavnsk Kjøbmand, Broder til den nedenfor nævnte Hans Jacobsen.

2) Om denne hamburgske Kjøbmand se Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia, passim, bl. a. 1632—35. S. 301; Fridericia: Danm. ydre polit. Hist. II, 232.

casseret mig, opsagde de mig igjen min Physicat-Tjeneste, hvormed jeg var vel tilfreds, og takkede jeg Gud for alt det gode, hvormed han i de forgangne Aar havde velsignet mig saa rigeligen, at jeg kunde underholde mig og mine Børn deraf. Men nogle Maaneder efter, da Kongens Kræfter mærkeligen tog af, dels formedelst høj Alder dels formedelst det ulykkelige Tilfælde med det ene Øje, sendte han Bud til Rigens Hovmester, at han skulde komme til ham, og som han kom ind til ham, spurgte han med venlige Ord: „Hvor har du været saa længe, siden du ikke er kommen herop?“ Han svarede: „Naadigste Herre og Konge, Eders kgl. Majestæt er selv Aarsag dertil, efterdi I sidste Gang har givet mig at forstaa, at jeg ikke mere er capabel at forvalte min Charge, og at mine hemmelige Fjender søger at ophidse Eders kgl. Majestæt imod mig uden al Aarsag, af purt Had og Misundelse,“ etc. Kongen svarede: „Jeg er vel tilfreds med din Tjeneste, forvalt dit Æmbede, som du har gjort tilforn, imod dine Fjender vil jeg vel beskytte dig.“ Dermed var Freden sluttet, og gjorde Hr. Rigens Hovmester dagligen sin Visit hos Kongen og forvaltede sit Æmbede som tilforn; ja Kongen gav ham skriftligen endnu større Autoritet, nemlig til at forvalte alle Rigsforretninger uden videre kongelig Ordre¹⁾. Og efter den Dag skattede han ham mere end nogen Tid tilforn, thi Hr. Rigens Hovmester havde rørt hans Hjerte med en bevægelig Oration. Herover glædede den ganske Stad sig igjen, uden alene hans Fjender. Ogsaa Borgmestrene kom op for at lykønske ham, da dog ingen af dem havde besøgt ham i hans Nødstand. Han gav dem ogsaa at forstaa, at det fortrød ham, at de havde opsagt mig min Tjeneste. Borgmesteren Jacob Mikkelsen vilde indvende, at deres ringe Intrader ikke tillod dem at holde

¹⁾ Dette er naturligvis urigtigt og beror formodentlig paa en Misforstaaelse af den Myndighed, Ulfeldt maaske dels fik overdraget og dels selv tiltog sig i Kongens allersidste Levetid; se Leon. Chr.s Hist. I, 162, 165 og LXIII.

casseret mig, opsagde de mig igjen min Physicat-Tjeneste, hvormed jeg var vel tilfreds, og takkede jeg Gud for alt det gode, hvormed han i de forgangne Aar havde velsignet mig saa rigeligen, at jeg kunde underholde mig og mine Børn deraf. Men nogle Maaneder efter, da Kongens Kræfter mærkeligen tog af, dels formedelst høj Alder dels formedelst det ulykkelige Tilfælde med det ene Øje, sendte han Bud til Rigens Hovmester, at han skulde komme til ham, og som han kom ind til ham, spurgte han med venlige Ord: „Hvor har du været saa længe, siden du ikke er kommen herop?“ Han svarede: „Naadigste Herre og Konge, Eders kgl. Majestæt er selv Aarsag dertil, efterdi I sidste Gang har givet mig at forstaa, at jeg ikke mere er capabel at forvalte min Charge, og at mine hemmelige Fjender søger at ophidse Eders kgl. Majestæt imod mig uden al Aarsag, af purt Had og Misundelse,“ etc. Kongen svarede: „Jeg er vel tilfreds med din Tjeneste, forvalt dit Æmbede, som du har gjort tilforn, imod dine Fjender vil jeg vel beskytte dig.“ Dermed var Freden sluttet, og gjorde Hr. Rigens Hovmester dagligen sin Visit hos Kongen og forvaltede sit Æmbede som tilforn; ja Kongen gav ham skriftligen endnu større Autoritet, nemlig til at forvalte alle Rigsforretninger uden videre kongelig Ordre¹⁾. Og efter den Dag skattede han ham mere end nogen Tid tilforn, thi Hr. Rigens Hovmester havde rørt hans Hjerte med en bevægelig Oration. Herover glædede den ganske Stad sig igjen, uden alene hans Fjender. Ogsaa Borgmestrene kom op for at lykønske ham, da dog ingen af dem havde besøgt ham i hans Nødstand. Han gav dem ogsaa at forstaa, at det fortrød ham, at de havde opsagt mig min Tjeneste. Borgmesteren Jacob Mikkelsen vilde indvende, at deres ringe Intrader ikke tillod dem at holde

¹⁾ Dette er naturligvis urigtigt og beror formodentlig paa en Misforstaaelse af den Myndighed, Ulfeldt maaske dels fik overdraget og dels selv tiltog sig i Kongens allersidste Levetid; se Leon. Chr.s Hist. I, 162, 165 og LXIII.

en Medicus. „Hvad?“ sagde Hr. Rigens Hovmester, „jeg har forbedret Eders Intrader med mere end 2000 Rdlr. om Aaret; jeg ved hel vel, hvo der er Aarsag heri.“ Aarsagen var han selv, Jacob Mikkelsen; thi da vi engang skulde følge en Brudgom til Kirken sammen, talte han mig til med de Ord: „H. Doctor, I fortæncker Eder icke, dersom ieg træder ind for Eder.“¹⁾ Jeg svarede: „Herr Bormester, I fortæncker Eder wel icke sielff, dersom ieg tager min Platz der, som ieg bør at tage.“ Som vi nu skulde gaa med Brudgommen, søgte Mikkelsen at træde ind foran mig, men jeg var ham for hastig og tog min tilbørlige Plads og vendte mig om, idet jeg sagte sagde til ham: „H. Bormester, der falder Eders Gang, bag efter mig!“ Det fortrød den gode Herre. Men han har vel siden lært bedre, da Hr. Rigens Hovmester igjen kom frem og bebrejdede ham hans Handling, thi han lod mig under Haanden ved Joh. Braem, min Landsmand og meget kjære og fortrolige Ven²⁾, give at forstaa, at naar jeg begjærede det, kunde jeg vel faa Tjenesten igjen. Jeg svarede Joh. Braem: „Vil I vel raade mig dertil? Jeg beder Jer, sig den hoffærdige Borgmester, som har søgt at affrontere mig *in actu publico* og siden har tænkt ydermere at affrontere mig, at jeg ved Guds Naade endnu har saa mange Midler, at jeg kan leve uden den ringe Indtægt fra dem, og at jeg ikke vil sælge min Frihed for hans Stoltheds Skyld. Jeg beder Jer, gjentag mine Ord for ham, men har I Betænkelighed derved, saa vil jeg vel lade ham det vide ved en højere Person.“ Ak, min kjære Mikkelsen var siden saa ydmyg, naar vi mødtes ved slige Lejligheder, at han ingensinde bød sig til at træde ind foran mig. Ja, jeg kunde ikke undlade engang, da vi igjen fulgte en Brudgom, at sige til ham: „Vil Hr. Borgmesteren ikke tage sin Plads?“ Han blev

1) Saaledes i Originalen ligesom det i det følgende med spærret Tryk udhævede.

2) Jvfr. foran S. 83.

en Medicus. „Hvad?“ sagde Hr. Rigens Hovmester, „jeg har forbedret Eders Intrader med mere end 2000 Rdlr. om Aaret; jeg ved hel vel, hvo der er Aarsag heri.“ Aarsagen var han selv, Jacob Mikkelsen; thi da vi engang skulde følge en Brudgom til Kirken sammen, talte han mig til med de Ord: „H. Doctor, I fortæncker Eder icke, dersom ieg træder ind for Eder.“¹⁾ Jeg svarede: „Herr Bormester, I fortæncker Eder wel icke sielff, dersom ieg tager min Platz der, som ieg bør at tage.“ Som vi nu skulde gaa med Brudgommen, søgte Mikkelsen at træde ind foran mig, men jeg var ham for hastig og tog min tilbørlige Plads og vendte mig om, idet jeg sagte sagde til ham: „H. Bormester, der falder Eders Gang, bag efter mig!“ Det fortrød den gode Herre. Men han har vel siden lært bedre, da Hr. Rigens Hovmester igjen kom frem og bebrejdede ham hans Handling, thi han lod mig under Haanden ved Joh. Braem, min Landsmand og meget kjære og fortrolige Ven²⁾, give at forstaa, at naar jeg begjærede det, kunde jeg vel faa Tjenesten igjen. Jeg svarede Joh. Braem: „Vil I vel raade mig dertil? Jeg beder Jer, sig den hoffærdige Borgmester, som har søgt at affrontere mig *in actu publico* og siden har tænkt ydermere at affrontere mig, at jeg ved Guds Naade endnu har saa mange Midler, at jeg kan leve uden den ringe Indtægt fra dem, og at jeg ikke vil sælge min Frihed for hans Stoltheds Skyld. Jeg beder Jer, gjentag mine Ord for ham, men har I Betænkelighed derved, saa vil jeg vel lade ham det vide ved en højere Person.“ Ak, min kjære Mikkelsen var siden saa ydmyg, naar vi mødtes ved slige Lejligheder, at han ingensinde bød sig til at træde ind foran mig. Ja, jeg kunde ikke undlade engang, da vi igjen fulgte en Brudgom, at sige til ham: „Vil Hr. Borgmesteren ikke tage sin Plads?“ Han blev

1) Saaledes i Originalen ligesom det i det følgende med spærret Tryk udhævede.

2) Jvfr. foran S. 83.

rød og turde ikke svare. En rum Tid derefter blev han syg og lod Kongens Medicus D. Jacob Fabritius¹⁾ kalde til sig, men da Sygdommen blev ved, kaldte han ogsaa mig. Men jeg lod ham svare, at nu skulde han skikke Bud til sin Stad-Physicus. Men nok om denne Materie. Jeg kommer igjen til mit Skib, *Bonaventura von Kopenhagen*, som det af mig var døbt. Det fortrød mig, at Skibet skulde blive liggende saaledes, og jeg talte med Frederik Jacobsen om, at det ikke vilde være os tjenligt, at vi lod Skibet ligge saa længe. Han svarede, at han ikke havde Midler til at fortsætte Farten. Jeg sagde: „Jeg vil hjælpe Eder med nogle Penge til Udrustningen.“ Da aabenbarede han sig for mig og bekjendte, at han og hans Broder Hans Jacobsen var i stor Gjæld, og han bad mig købe den anden Halvpart af Skibet af ham, ellers kunde hverken han eller hans Broder hjælpes. Hvad skulde jeg gjøre? De var begge mine meget gode Venner, og jeg vilde ikke have den Spot, at Skibet skulde blive liggende saa længe paa Strømmen, maatte altsaa tage hele Skibet og dets Udrustning paa mig og købe Frederik Jacobsens Halvpart med 2000 Rdlr. i rede Penge. Da maatte jeg igjen proviantere Skibet og besluttede at sende det til Norge for at indlade Dæler og lade det først gaa til Portsmouth i England med Dæler og derfra til Frankrig for at hente Salt. Jeg traf i Kjøbenhavn en norsk Herremand, en gammel bekjendt af mig ved Navn Niels Lange, som havde Laurvig i Forlening²⁾, hvor de bedste Dæler i hele Norge findes. Jeg spurgte ham, om han kunde lade levere mig en Skibsladning Dæler. Han svarede ja, der stod vel to Skibsladninger færdige hos ham. Jeg gav ham 200 Rdlr. paa Haanden og gjorde en Contract med ham og lovede ham, at han skulde faa Resten af Pengene, saa snart jeg havde annammet min Skippers Quitting til hans Foged og sét,

1) Jvfr. foran S. 12.

2) Lenet hed egentlig Brunla Len. Talen er om Generalkrigskommissarius Niels Lange til Fritsø.

hvor mange Dæler han havde faaet, og hvor mange Penge der endnu resterede derpaa. Altsaa afsejlede min Skipper Mikkelsaften og ankom i 2¹/₂ Dag lykkeligen til Laurvig og skrev strax tilbage til mig, at han havde leveret Fogden Junkerens Brev, men at han for Tiden ingen Dæler havde i Forraad, dog skulde de blive skaarne inden fire Uger. Jeg gik med dette Brev til Junker Lange, som undskyldte sig, og mig fortrød det, at min Skipper skulde blive liggende der saa længe til ingen Nytte. Men det blev ikke ved de fire Uger, men han maatte blive liggende der til faa Dage før Jul, inden han var helt ladet. Min Krejer, som var ladet med Salt, kom lykkeligen hjem fra Frankrig, og solgte jeg Saltet med god Profit og lod Skibet aftakle og ligge stille Vinteren over. Nu havde jeg med min anden Skipper gjort saadan Aftale om Bonaventura, at saa snart han ankom til Duijns, skulde han lade mig sin Ankomst der vide, under Gabriel Marselis's¹) Couvert i Amsterdam. Men jeg fik den ganske Vinter ingen Skrivelse fra ham, hvorfor jeg begyndte at blive bange for, at han var kommen til Ulykke. Skrev derfor til Hamborg og Amsterdam, at mine Venner skulde lade Skibet assurere²), men der fandtes ingen, som vilde tegne noget derpaa.

Imidlertid blev Kongen sengeliggende paa Frederiksborg, og blev Kongens Medicus D. *Jacob. Fabritius*, D. *Olaus Worm* [og jeg] kaldede dertil³). Kongen klagede

¹) Han var Kjøbmand i Amsterdam og Christian IV.s Faktor der; se om ham bl. a. *Fridericia: Danm. ydre polit. Hist. II*, 231 Anm. 5.

²) I Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol., findes nogle af Sperling optegnede Momenter til en Memorial til Gabriel Marselis, vedrørende denne Sag, og med Dateringen: December 1647. Man ser heraf, at Skibets Størrelse var c. 120 eller 130 Læster; det var afsejlet fra

Kjøbenhavn den $\frac{10}{20}$ November og skulde gaa til Norge og derfra til S. Lucar (ikke, som det her i Selvbioграфияen siges, til Frankrig). Skipperen hed Mikkel Thorsen. Sperling ønskede at faa det assureret for 5000 Rdlr.

³) 10. Februar 1648; se Dr. Laurids Jacobsen Hindsholms *Dag-Bog* (ved Wivet). S. 22. Et Par Breve fra Ole Worm til Sperling

sig over stor Svækkelse i Maven, og at han ingen Appetit havde til Maden, klagede meget over D. Diderich Helwigs Surbrønd¹⁾, som han og Doctor Küffler i Polen kaldte det, hvormed han ganske havde fordærvet Maven, som han sagde. Vi forordnede Herren *communi consilio*, hvad der kunde være tjenligt til at styrke Maven, og gjorde Hr. Rigens Hovmester den Anstalt, at en af de tre *Medici* altid skulde blive 8 Dage hos Kongen, saa at naar den enes Uge kom, maatte den forrige drage bort. Hr. D. Fabritius og jeg drog først bort, og blev Hr. D. Wormius tilbage for at opvarte Kongen og give ham Medicamenterne. Da hans Uge var forbi, rejste jeg til Frederiksborg og opvartede Kongen i min Uge; og hvad der behøvedes af Medicamenter, derpaa sendtes Recepten først til D. Fabritius og til den, som var med ham i Kjøbenhavn. Saaledes gjorde ogsaa D. Fabritius med sine Recepter, idet han først sendte dem til os i Kjøbenhavn, før de gjordes færdige paa Apotheket. Men han havde en synderlig Maade med D. Wormii og mine Recepter, idet han vel sendte dem om i vor egen Haandskrift, men siden sendte dem til Apothekerne afcopierede med hans Haand for ligesom at tilegne sig alene Æren. Kongen blev altid opvartet af Hr. Rigens Hovmester, og talte Kongen om mange hemmelige Sager med ham og aabenbarede ham, hvo hans Fjender var, og for hvem han skulde vogte sig.

om Kongens sidste Sygdom er trykte i Olai Wormii Epistolæ I, 390 flg.

¹⁾ Helvig Dieterich (ikke D. H.), havde i nogen Tid været Livlæge hos Christian IV., men forlod Danmark i 1647. Se om ham Ol. Wormii Epistolæ, passim; Ingerslev: Lægerne og Lægevæsenet i Dmk. I, 309 flg.; P. Brock: Histor. Efterretn. om Rosenborg I, 51, 59, 62. Der havde i 1645 og 1646 været megen Tale om nogle „Acidulæ artificiales“, som Dr. Dieterich havde anbefalet Kongen, og som han ogsaa en Tid brugte, men som havde haft saa uheldige Virkninger paa forskjellige, at de andre Læger mente at burde fraraade Kongen Brugen af dem. Se Wormii Epistolæ I, 525 flg. Maaske er det dette Medikament, Sperling sigter til.

Bekjendte ogsaa for ham, hvorledes han var bleven be-
draget af Fru Vibeke, saa at han havde forstødt sin Gem-
mal Fru Kirsten, idet han derhos sagde, at han strax vilde
afskedige Vibeke og igjen kalde Fru Kirsten til sig, for at
hun kunde pleje ham i hans Alderdom¹⁾ (thi han var nu
henved 72 Aar²⁾ gammel), saa fremt Gud igjen vilde hjælpe
ham ud af denne Svaghed. Men Sygdommen tog dagligen til,
saa at han til sidst ingen Mad kunde nyde. Begjærede der-
for selv at blive bragt til Kjøbenhavn, som det ogsaa
skete, idet han blev baaret i en Bærestol, som var gjort
saaledes, at han kunde ligge deri, til Rosenborg, det er:
til Slottet i hans Have³⁾. Vi *Medici* fulgte i en Carosse
bag efter Herren. Som han nu var lagt i sin Seng, kom
Hr. Kantsleren og Rentemesteren Sten Beck ogsaa ind til
Kongen, og snart efter ogsaa hans Datter Frøken Leonora,
hvem han havde allerkjærest af alle sine Døtre. Hun traadte
hen til hans Seng og græd og kyssede hans Haand. Kon-
gen gjør sig stærk, og med en heroisk Stemme siger han:
„Græd icke, ieg kommer vel op igjen.“⁴⁾ Derefter
traadte Hr. Rigens Hovmester hen til ham og spurgte i
Kantsleren Christen Thomesens og Sten Becks Nærværelse,
om Hs. Majestæt ikke var tilfreds, at han lod Hertug Frede-
rik, som dengang opholdt sig i Flensborg, vide Kongens
Svaghed. Kongen svarede: „Ney, Jeg begiæhr ham
icke at see“⁵⁾, thi Kongen elskede ham ikke saa meget,
som han havde elsket de to afdøde Prinser, Ulrik og den
hyldede Prins Christian V.⁵⁾. Imidlertid blev det af Kants-
leren foreslaaet, at der skulde holdes en Consultation om

1) Jvfr. mit Skrift: Leonora Christinas Historie I, 162—63.

2) 71 Aar.

3) Dette skete den 21. Februar; se Laurids Jacobsen Hindsholms
Dagbog S. 22.

4) Saaledes i Originalen.

5) Det blev siden gjort til et Klagepunkt mod Ulfeldt, at det netop
var ham, som, imod Kongens Vilje, havde forhindret, at Hertug
Frederik blev underrettet om sin Faders Sygdom; jvfr. mit anf.
Skrift I, LXIV.

Kongens Svaghed, og sammenkaldte den gamle Fabritius alle *Medici*, som var i Kjøbenhavn, undtagen Dr. Bülche, som vel var i Kjøbenhavn og havde opholdt sig der i hele Krigen Tid, men ikke lod sig bruge¹⁾. *Medici* kom den følgende Dag og blev førte ind i Fru Vibekes Kammer, hvor de to Herrer, Hr. Rigens Hovmester og Kantsleren, ogsaa kom ind til os og hørte paa Consultationen, som var hel slet, thi den gamle D. Fabritius refererede kun ganske kort, dog i det latinske Sprog, Kongens nærværende Tilstand, men gav intet *Consilium*. Men D. *Wormius* og jeg deducerede Kongens *Affectus* af dens Essents, med dens *Causæ* og *Signa, tam diagnostica quam prognostica, item* hvad for *Medicamenta* der hidtil var brugte, og hvad for *Medicamenta* vi endnu holdt for tjenligt at bruge. Paa de følgende *Medici* skjønnedes det vel, at de var ubevante med at konsultere, og da vi til sidst ventede, at D. Fabritius som den ældste ogsaa skulde meddele sit *Consilium* og Mening, var der intet andet end *altum silentium* og *superbum supercilium*. Hvilket *Judicium* Hr. Rigens Hovmester og Kantsleren gav om denne Consultation, vil jeg ikke skrive, for at jeg ikke skal tillægge mig mere, end der tilkommer mig, og gjøre de graa Haar skamfulde.

Den gode fromme Herre laa saaledes paa dette Sted i 8 Dage, og tog Kræfterne dagligen mere og mere af, og eftersom han ingen Spise kunde faa ind, var der intet mere for os at gjøre end at vederkvæge ham med Cordialvande. Den 28. Februar 1648, omtrent Kl. 3, før Kongen døde, begjærede han at staa op, og hans Kammertjener, D. *Wormius* og jeg hjalp Kongen ud af Sengen paa Fødderne, paa hvilke han ogsaa blev staaende fast, uden at vakle, indtil vi fik ham iført sin Natkjortel, hvorefter han

¹⁾ I Følge Universitetets Ligprogram over Dr. Peter Bülche (og den derpaa væsentlig beroende Fremstilling i Ingerslev's Danm. Læger og Lægevæsen I, 502 flg.) kom dog denne Mand, der 1638 var antaget til Livlæge baade af Kongen og af Hertug Frederik, men havde Bolig i Flensborg, først til Kjøbenhavn 1648 sammen med Hertug Frederik.

satte sig ned foran paa Sengen og sagde noget med utydeligt Mæle; og eftersom jeg holdt Herren ved hans venstre Haand, for at han ikke skulde synke tilbage i Sengen, og jeg dristede mig til at forsøge at sætte Mod i ham, saa svarede han: „O, Doctor, Doctor, huad heeder I?“¹⁾ Jeg svarede: „Sperling, allernaadigste Konge!“ Da fór han fort i sin Tale med hvad han før havde tænkt at sige, og sagde: Døden, Døden!“²⁾ Han sad saaledes henved en halv Time i Sengen, da begjærede han at lægge sig og blev igjen hjulpet i Seng. Imidlertid kom ogsaa Hr. Rigens Hovmesters Moder³⁾ med nogle Adelsfruer ind i Kongens Gemak og satte sig ned hos Frøken Leonora. Men Rigens Hovmester og Kantsleren stod tillige med os tre *Medici* om Kongens Seng, og følte vi nu og da Kongens Puls og vederkvægede ham med de hjertestyrkende Vande, baade udvortes og indvortes, thi dem tog han gjerne, men Spise var det ham umuligt at faa ned, hvor lækkert og delicat den endog blev tilberedt af Fru Vibekes Piger. Kantsleren traadte lidet til Side og spurgte mig, hvad Haab jeg endnu havde. Jeg svarede: „Hr. Kantsleren vil vel have fornummet mit *Prognosticon* i min Consultation, og siden har Kræfterne ikke bedret sig, men tager for hver Time mere af, Pulsen er hartad borte, Mælet gaar bort. Hvad Haab kan der menneskeligen set være tilbage? Dersom vi ikke havde opholdt Herrens Liv lidet med vore vederkvægende Vande, saa var Sjælen allerede for længst gaaet bort, thi han har jo i saa mange Dage ikke nydt det ringeste, enten vaadt eller tørt, uden vore Cordialvande. Men nu lider det nær mod Enden og kan ikke vare længe; efter min Mening vil Herren gaa bort ved Solens Nedgang.“ Dette mit *Prognosticon* blev ogsaa til Sandhed, thi ved 5 Slæt døde den sal. Herre ganske blideligen, uden nogen Smerte eller Dødskamp, ganske som

1) Saaledes i Originalen.

2) Ligeledes.

3) Birgitte Brockenhus († 1657). Hun omtales ikke som nærværende ved Kongens Død i Laurids Jacobsen Hindsholms Dagbog.

naar en falder i Søvn. Hans kjære Datter Frøken Leonora trykkede hans højre Øje til, thi det venstre behøvede ikke at trykkes til, eftersom det var gaaet ud i Søsletaget¹⁾, og Øjelaaget havde lukket sig selv. Man hørte rundt om Graad og Klage, men vi tre Medici var ikke mere til nogen Nytte her og begav os en efter anden bort, enhver til sit. Hr. Rigens Hovmester og Kantsleren forseglede Kongens Sager og tilskrev strax Hertug Frederik om dette Dødsfald og sendte Brevet bort endnu samme Aften ved en af den salige Konges Kammerjunkere, Ebbe Gyldenstjerne²⁾, hvilken traf Hertugen i Odense, thi andre havde allerede aviseret ham om Kongens Svaghed. Men Fruentimmerne blev sammen, indtil det kongelige Lig var bleven koldt og klædt.

Nu kommer jeg igjen til mine Skibe. Jeg bekom ingen Efterretning om mit Skib Bonaventura i al denne Tid, men min Krejer lod jeg om Vaaren gaa til Dantzic med Brændeved fra Bleking, hvilket blev godt solgt der, og befragtede Joh. Steinkuhl³⁾ den der med Rug til Kjøbenhavn. Denne Rejse gjorde den to Gange denne Sommer med meget god Profit, og tredie Gang lod jeg den igjen gaa til Bleking efter Brænde, dels til min Husholdning, dels til at sælges i Kjøbenhavn til Borgerskabet.

Imidlertid lod Fyrsten af Holsten hemmeligen anholde hos Hr. Rigens Hovmester om at blive valgt til Konge. Hertil blev Conrectoren i Bordesholm, Mag. Meyer⁴⁾, hem-

1) „Weile ess in dem Seegefecht aussgegangen.“

2) I Følge Meddelelser fra Rentekammerarchivet. 1872. S. 153 var han bleven Hofjunker ²⁰/s 1646. Ogsaa i Laurids Jacobsen Hinds-holms Dag-Bog (S. 23) omtales han ved Kongens Død som Kammerjunker.

3) Denne ansete kjøbenhavnske Kjøbmand nævnes ofte i O. Nielsen's Kjøbenhavns Diplomatarium; se bl. a. Registret til 1—4 B. S. 140.

4) Mag. Hans Berntsen Meier. Se om ham især Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1641—44. S. 342. Til de her anførte Kilder kan endnu føjes Nord. Tidsskr. f. Oldkyndigh. I, 320—21. Han var Præceptor hos Hertug Hans af Glücksborg fra 1635 til 1640, derefter Rektor i Ribe til 1647, og blev endelig 1650 Konrektor i Bordesholm, hvor Sperlings Broder Paul var Rektor. Christian

meligen brugt. Men Hr. Rigens Hovmester vilde aldeles ikke resolve sig dertil, men af Kjærlighed til sin gamle Herre, Kongen, vilde han promovere hans Hr. Søn, Hertug Frederik, til Successionen i Riget¹⁾. Imellem Rigens Raader var der ogsaa Dissension om, hvem de skulde vælge til Konge, thi det stod nu til dem, om de vilde have en Konge eller ingen Konge, efterdi Riget dengang var et Valgrige. Ja, iblandt Adelen stod nogle op, som turde proponere, at de vilde have et Parlament ligesom i England og ingen Konge, men et Hoved af deres Midte, som skulde dirigere begge Kongeriger. Men til sidst var der dog flest Stemmer for, at Hertug Frederik skulde vælges og krones til Konge. Altsaa foretoges Hyldingen strax, medens den afdøde Herre endnu stod over Jorden, og der gjordes *Præparatoria* til hans Begravelse og derefter til Kroningen.

Men førend denne Udvælgelse skete, gav Hr. Rigens Hovmester samtlige Rigens Raader at forstaa, at det var dem bekjendt, paa hvad Maade Kong Christian 4.s Gemal, Fru Kirsten, ved Vibekes listige Practiker var bleven forstødt af ham, ligesom om hun ikke havde været Kongens Ægte-Hustru. Hvorfor han foreviste dem Kongens egen Haandskrift i hans Almanak af dette Indhold: „Den og den Dag er jeg ved Præsten Mag. N. N.s Haand bleven copuleret til min Ecte Høstrue Kristine . . . Gud vnde mig at leffue med hinder saaledis, at det skeer til hans hellige Nauffns Æhre och til begge voris Siæles Salighed.“²⁾ Derpaa begjærede han, at de Herrer Rigens Raader skriftligen, under deres Hænder og Segl, vilde bevidne, at de havde set og læst denne

IV. kalder ham „en hoffærdig Æsel“ og giver ham i det hele et daarligt Skudsmaal.

¹⁾ Udtalelser i samme Retning haves baade af Ulfeldt selv (Wolff's Journal f. Politik 1816, I, 194; Histor. Tidsskr. 4 R. II, 887 flg.), og Leonora Christina (Jammers-Mindet 2. Udg. S. 56; jvfr. Danske Saml. 2 R. I, 209). Om deres Betydning se Histor. Tidsskr. a. St. og mit Skrift Leon. Chr.s Hist. II, X.

²⁾ Det med spærret Tryk fremhævede findes saaledes i Originalen.

den salig Herres egenhændige Bekjendelse i hans Almanak under Dag og Dato, og at Fru Kirsten havde været hans Ægte-Hustru, og de af hendes Liv fødte Børn, Grev Valdemar, Frøkerne Anne Cathrine, Sophie, Leonora, Elisabeth, Tvillingerne Christiane og Hedevig, og endelig Frøken Augusta¹⁾, var fødte af hende i 'ret Ægteskab. Hvilken Skrivelse Rigens Raader ogsaa ganske villigen gav Rigens Hovmester under deres Haand og Segl²⁾. Herhos maa man vide, at da den salig Herre var død, blev Vibeke strax ført bort fra Haven ind i Byen, og maatte alle hendes Piger og Tyende ligeledes strax pakke sig af Haven. Vibeke tog ind hos sin Dattermands Moder Fru Beate v. Ahlefeldt og levede kun faa Uger efter og blev begravet i den nye Kirke for Nørreport ved Aftenstide³⁾.

Sidst paa Sommeren⁴⁾ holdtes Kongens Ligbegængelse med stor Pragt, hvorved jeg ikke vil opholde mig; I vil finde den noksom beskrevet anden Steds. Kun dette vil jeg tilføje, at Fru Kirsten og hendes Døtre fulgte Liget etc.

Fire Uger efter omtrent fandt Kroningen og Salvingen Sted, som ogsaa er beskrevet af andre.

Forinden Kroningen fandt Sted, vægrede Hertugen sig ved at underskrive Haandfæstningen⁵⁾. Rigens Hovmester sagde til ham: „Herre, vil I ikke underskrive den, saa bliver I ikke Konge!“ Da han hørte det, underskrev han den. Efter Kroningen blev der holdt en skøn Banquet paa den store Sal, og et skjønt Fyrværkeri blev afbrændt paa Pladsen foran Salen. Da nu Kongen var bleven lidt varm af Vinen, tog han Hr. Rigens Hovmester ved Haanden og førte ham *à part* i et Vindue og sagde til ham: „Corfitz, I hafuer i Dag bunden mine Hænder; huem weed, huo der

1) Formodentlig menes med den sidste Dorthea Elisabeth.

2) Om hele denne Sag se mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. I, 170—75.

3) Jvfr. mit anf. Skrift I, 171 og 176. At Vibeke tog ind hos Fru Beate Ahlefeldt, er næppe rigtigt.

4) D. e. den 18. November.

5) Den her fortalte Anekdote refererer sig aabenbart ikke til Kroningen, men til Hyldingen.

kand binde Eders Hænder igien?“¹⁾ Hr. Rigens Hovmester svarede: „Naadigste Herr oc Kong! Er de for haarde bunden, saa er der Raad til at løsse den- nem igien.“¹⁾ Da nu Hr. Rigens Hovmester mærkede denne *rancor animi* hos Kongen, vilde han ikke give Kon- gen megen Materie til at tale derom, men søgte kun Lejlig- hed til at bryde af, indtil Kongen igjen satte sig til Bordet; da retirerede Hr. Rigens Hovmester sig hjem, thi Kongen var ikke god at tale med, naar han var rusende, men vilde kun hugge og stikke, hvilken Svaghed hos sig han godt kjendte og vogtede sig derfor for overflødig Drik, som var en stor Dyd hos Herren ligesom det, at han ikke holdt synderligen af Fruentimmer; og har man da heller ikke i hans ganske Regeringstid hørt, at han har haft en eneste Rus.

Da nu denne Kroning og Dronningens tre Dage efter var overstaaet, talte Hr. Rigens Hovmester med Kongen om, at han maatte tilforordne ham en Statholder, som kunde lette ham Arbejdet i nogle Sager, hvormed Kongen strax var vel tilfreds og spurgte Rigens Hovmester, hvad for en Person man kunde bruge dertil. Hr. Rigens Hovmester foreslog en Herremand ved Navn Jochim Gersdorff, hvilken Kongen ogsaa godt kjendte og strax udvalgte til Rigens Hovmesters Statholder²⁾. Denne Gersdorff havde allerede i Christian IV.s Levetid mægtigen insinueret sig hos Hr. Rigens Hovmester og Frøken Leonora. Thi foruden at han var meget modest og talte vel for sig, saa havde han gjort overmaade gode Studier ikke alene i det latinske og græske Sprog, men ogsaa i de andre fremmede Sprog, hvorfor hans Compagni var dem begge kjærte, men ogsaa blev dem begge til Ulykke. Thi han har været den første og fornemste Ophavsmand til begge disses og flere andre

¹⁾ Saaledes i Originalen.

²⁾ Hans Udnævnelse er i Følge Becker's Samlinger til Fredr. III.s Hist. I, 5, dateret 30. Januar 1649, men allerede 3. December 1648 bekendtgjør Kongen, at han har beskikket ham til Stat- holder (Sjæll. Tegn.).

ærlige Folks Ulykke, og har til ham andre Fuxsvandsere og Fjender siden hobevis sluttet sig, baade hos Kongen og hos Dronningen. Hr. Rigens Hovmester talte ogsaa med Kongen om at gjøre mig til hans *Chymicus* i Laboratoriet i Haven¹⁾, efterdi dengang D. Peter Payncks²⁾ Kudsk forvaltede det, hvori Kongen ogsaa indvilligede, og gav han mig en Bestalling paa 200 Rdlr. om Aaret. Men Bestallingen varede ikke længe, thi der fremstod en ny Fjende af mig, den gamle Fabritius, som efter Kongens Død var bleven ved Hoffet. Han bar ikke Sky for at sige offentligen, saa vel for Kongen som for andre, at jeg ikke forstod, hvad Chemi var, og at spørge, hvor jeg vel havde lært Chemi. Dette refererede Hr. Rigens Hovmester mig, men jeg svarede: „Hvorledes kan den Mand dømme om min Kundskab, som ikke ved, hvad for *Præceptores* jeg har haft, og hvorledes jeg har arbejdet. Jeg kunde meget mere spørge, hvilke berømte *Præceptores* han har haft i Chemien, eftersom jeg ved, at han aldrig i sine Dage har været udenfor Rostok. Tilmed saa vedrører denne Calumni ikke alene mig, men ogsaa Eders Excellence, som den, der skulde vide, hvad for Folk I recommenderer til Hs. Majestæt. Tykkes det Eders Excellence saa, skal jeg saaledes afhøvle denne Rostokker med et Gjensvar, at han skal huske mig.“ „Nej“, sagde han, „det skal I ikke gjøre; der vil vel komme flere Slinger; hugger I Hovedet af én, saa vil der voxte syv andre frem.“³⁾ For at det nu ikke

¹⁾ Den Konge, her er Tale om, er Christian IV. I et Brev til Broderen Paul af $12/3$ 1648 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) taler Sperling om, at en Rejse, han havde paatænkt til Holsten, „*novo munere, quod ante mortem Cl^mus Rex in Laboratorio Regis mihi injunxit, plane præcisâ fuit.*“ — I en Skrivelse til Ulfeldt af $15/3$ 1648 (smstds.) beder han denne skaffe sig forskjellige, nærmere betegnede, Sager til hans Laboratorium.

²⁾ Christian IV.s bekendte Hofchemicus, † 1645. „Kudsk“ var formentlig Niels Jensen Holst (Brock: Efterretn. om Rosenborg I, 56—56).

³⁾ I Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol., haves i Koncept en Skrivelse fra Sperling til Fredrik III. af $25/7$ 1648 i Anledning af, at han faa Dage i Forvejen var afskediget fra Laboratoriet. Han siger her —

skulde have Udseende af, at jeg i Unaade var afsat fra Laboratoriet, saa gav Kongen mig en anden Bestalling under Titel af Hof-Medicus¹⁾.

Paa det at nu ikke Rigens Hovmester ved sin daglige Nærværelse hos Kongen skulde vinde for stor Credit hos Hans Majestæt, practiserede hans Fjender det saa listigen, at der af Kongen blev ham overdraget to Ambassader, den ene til Holland for at slutte en Alliance, den anden til Frankrig for at takke Kongen og Dronningen for Mediationen²⁾. Og i hvor vel han afslog dem og foreslog andre, som Hr. Hannibal, saa kunde det dog ikke hjælpe, men han maatte paatage sig de to Ambassader, som han da ogsaa i det følgende Aar, 1649, drog af Sted. Men jeg blev hjemme og sendte igjen min Krejer til Frankrig for at lade Salt, thi det tyktes mig, at derved var der bedst Fortjeneste. Imidlertid fordrev jeg Tiden i mit Bibliothek og undertiden i min Have i St. Pederstræde og havde min Glæde af min Hustru og mine Børn. Og siden jeg taler om mine Børn, saa husker jeg først nu, at jeg ovenfor har glemt, at efter at jeg var kommen fra Spanien, og Corfits var vænnet fra, velsignede Gud min kjære Hustru og mig med vor yngste Datter, Elisabeth; Dagen og Aaret

ganske i Overensstemmelse med, hvad han ovenfor anfører —, at hans Fjernelse hidrører fra Dr. Jacob Fabritius's Kalumnier, og beder Kongen paalægge Fabritius at sige, med hvad Grund han har turdet bagvaske ham saaledes, da han dog aldrig har set Sperlings Arbejder eller kjender det mindste til hans Dygtighed i Kemien. Han omtaler sit tidlige Studium af Kemien osv. — Samme Steds haves i Udkast et udateret Brev fra Sperling til Fabritius, hvori han skjælder ham voldsomt ud i den nævnte Anledning.

- ¹⁾ Hans Udnævnelse er af ³¹/₁ 1649, men Besoldingen regnedes fra ¹/₅ 1648; se mit Skrift: Leon. Chr.s Historie I, LXIX. Iøvrigt brugte Kongen ham ikke, se Ulfeldt's Høytrengende Aeris Forsuar S. 10—11.
- ²⁾ Ulfeldt drog ikke til Frankrig denne Gang. Som det yderligere vil fremgaa af det følgende, gjør Sperling de to Ulfeldtske Ambassader 1646—47 og 1649 til én, hvad der er saa meget mærkeligt, som han selv begge Gange sluttede sig til Ulfeldt paa Rejsen.

maa I selv søge ved mine andre Børns Fødselsdage¹). Thi jeg haster og forbigaar meget for om muligt at komme til Ende med dette Værk, før I rejser bort²).

I Slutningen af Juli kom Sperlings Krejer til Kjøbenhavn, ladet med Salt, men der var her intet Marked for den, hvorfor Sperling selv tog med Skibet til Königsberg, fik Hamp og Klapholt for Saltet og sejlede saa til London, hvor han solgte Ladningen med stor Fordel. Han gav saa Skipperen Penge til igjen at kjøbe en Ladning Salt i Frankrig, hvorefter han skulde gaa til Trondhjem for der at tilforhandle sig saltede Sild og anden Fisk, som han saa skulde føre til Kjøbenhavn. Sperling selv rejste derimod til Holland for at træffe Korfits Ulfeldt. Efter at være ankommen til Amsterdam fik han tilfældig at vide, at hans andet Skib, Bonaventura, som han i lang Tid ikke havde hørt noget om, var forlist paa Englands Kyst i Nærheden af Yarmouth, hvorved han led et Tab af omtrent 6000 Rdlr. Da han imidlertid samtidig hørte, at en Del af de Brædder, der udgjorde Ladningen, var bjergede, drog han strax til Haag, hvor Ulfeldt var, og bad ham skaffe sig en Attest fra Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn om, at Skibet havde tilhørt ham, samt en Anbefalings-Skrivelse fra Kongen selv, og Ulfeldt skaffede ham virkelig hurtigt begge Dele. Dermed drog han saa til England, og skjønt hans Rejse for en Del var uden Resultat, gav dog en engelsk Adelsmand, som han kalder Hamond l'Estrang, og som paa sit Gods havde opfisket nogle af Brædderne, ham en Sum paa omtrent 500 Rdlr., der svarede til, hvad han selv havde faaet for Salget af de bjergede Brædder. Sperling rejste derefter igjen til Amsterdam.

¹) I Følge en egenhændig Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, I, Fol., var hans Datter Elisabeth født den 15. Februar 1642.

²) Jvfr. de ganske tilsvarende Udtryk i Leonora Christinas franske Selvbibliografi, der er sluttet samme Aar som Sperlings Selvbibliografi — 1673 — og bestemt for den samme Mand, Sperlings Søn Otto: „Je me suis hâtée le plus qu'il m'a été possible, puisqve vous êtes sur votre départ“ (Danske Saml. 2 R. I, 217). Otto Sperling den yngre var efter Frederik III.s Død kommen til Kjøbenhavn og havde opholdt sig der i flere Aar, nærmest for at forsøge paa, om han ikke kunde udvirke Faderens Benaadning eller i det mindste skaffe ham nogen Lindring i hans Fangenskab. I de første Dage af Maj 1673 forlod han endelig Kjøbenhavn og rejste til Hamborg. Se en Række Breve fra ham i disse Aar, som haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 3092, V, 4to; jvfr. mit Skrift: Leon. Chr.s Historie II, 258.

Jeg tøvede ikke, men rejste strax til Haag til mine Patroner og blev hos dem. Imidlertid forhandlede Hr. Rigens Hovmester med Staterne den ganske Vinter¹⁾, og hvor heftigen forbitrede de end havde været paa Danmark i den forrige Krig, saa disponerede han nu deres Sind til Venlighed mod disse Kroner og sluttede en for Danmark meget fordelagtig Tractat med dem, besynderligen ved Hjælp af Prinsen af Oranien og en Borgmester fra Amsterdam ved Navn Uijtjees. Ved denne Tid opholdt den nuværende Konge af England²⁾ sig i Haag hos sin Svoger Prinsen, som havde ægtet hans Søster, og ligeledes hans Søster³⁾, Dronningen af Bøhmen, som æstimerede Hr. Rigens Hovmester højt og havde Frøken Leonora meget kjær, efterdi hun meget lignede hendes salig Fru Moder, Kong Christian IV.s Søster⁴⁾, saa at hun, første Gang Frøken Leonora gjorde hende en Visit, og hun fik hende at se, løb hende i Møde, kyssede hende og raabte højt i det engelske Sprog: „Ak, min Moder, min Moder!“ Hr. Rigens Hovmester hjalp ogsaa denne nuværende Konge af England i hans *Exilium* med Penge og Juveler af hans egne Midler til omtrent 12000 Rdlr. og med Munition, som blev bragt til Skotland, af Kongen af Danmarks Penge for omtrent lige saa meget, hvorpaa den engelske Konge lod ham give en Obligation ved Greven af Montrose⁵⁾. Om denne Gjæld har der siden rejst sig stor *Dispute*, som jeg paa sit Sted skal fortælle, dersom jeg ikke glemmer det. Frøken Leonora kom ogsaa paa dette Sted i Barselseng og fødte en Søn, som blev kaldet Leo, hvilken Staterne blev indbudte

1) Alt, hvad der fortælles her og i det følgende om Ulfeldts Ambassade, maa — med Undtagelse af Understøttelsen til Prinsen af Wales — antages at henhøre til Ambassaden 1646—47. Jvfr. iøvrigt mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. I, 141 flg.

2) Carl II.

3) Skal være: hans Faders Søster. Hendes Navn var Elisabeth.

4) Anna, gift med Jacob I. af England.

5) Med Sagen forholder det sig rigtigt, men Beløbene var ikke lidt større; jvfr. mit foran anførte Skrift I, 185—86.

at staa Fadder til, og gav de ham i Faddergave et kosteligt Guldservice og derforuden Capitajns Charge og tilforordnede ham en Lieutenant til at forvalte denne Charge i hans unge Aar. Thi, for at sige Sandheden, var Hollænderne stolte over denne unge Capitajn, som var født i deres Land, og plejede de imellem sig selv at kalde ham *Leo Belgicus*¹⁾. Det var et overmaade skjønt Barn, men det levede ikke over to Aar. Ved denne Tid blev jeg kjendt med den berømte *Philosophus Renatus des Cartes*, som kom for at besøge Hr. Rigens Hovmester. Han levede ensom og ugift i Catwijck op See, hvor han havde sine *Speculationes* for sig selv etc.

Da nu Hr. Ambassadeuren var færdig med sine Tractater, tiltraadte han imod Vaaren Rejsen til Frankrig²⁾ og drog først til Rotterdam, hvor Staterne havde bestilt ham et skjønt Skib, hvormed han sejlede til Antwerpen. Derfra hyrede han et almindeligt Færgeskib til Brüssel og blev der nogle Dage og havde megen Conference med Gouverneuren i de spanske Provinser, Marques Castel Rodrigo, en smuk gammel Herre, som viste Hr. Ambassadeuren og hans Frøken³⁾ stor Ære — — —⁴⁾.

Da nu Ambassadeuren tog Afsked fra Gouverneuren, gav denne ham en spansk Herremand med, ved Navn Don Antonio Pimientel, som med nogle Ryttere gjorde ham Følge og Selskab igjennem hele det spanske Gebet. Først igjennem Mons, derefter igjennem Valenciennes, hvor jeg blev kjendt med en Jesuit ved Navn *Hermannus Hugo*, som var en god Poet og iblandt andet har skrevet nogle *devota*

¹⁾ Jvfr. Aitzema: Historie of Verhael van Saken van Staet en Oorlogh (Kvart-Udg.) VI, 365—66; Slange: Chr. IV., S. 1435—36.

²⁾ Den 10. Marts. Om Ambassaden til Frankrig jvfr. iøvrigt Ulfeldt's egen Beretning i Nye danske Magazin IV, 297 flg.

³⁾ I Følge Leonora Christina's Selvbiografi (Danske Saml. 2 R. I, 162 Lin. 3) maa det antages, at hun først kom til Brüssel paa Tilbagevejen fra Frankrig, idet hun nemlig var gaaet søværts fra Holland til Calais.

⁴⁾ Sperling fortæller her en ubetydelig Hændelse, vedrørende ham selv.

Poëmata, imellem hvilke er en Bog med Titel: *Pia Hilaria*¹⁾, og endnu én, hvis Titel nu ikke vil falde mig ind, men begge Bøger er at finde i mit Bibliothek, og har Autor selv skjænket mig den ene af dem og skrevet sit Navn foran i Bogen, men den anden har *Monsr.* Aranda foræret mig. Derfra gik vi til Cambray, en stor By og berømt formedelst sit Kammerdug, hvoraf jeg købte en god Del og bragte det hjem som en Gave til min kjære Hustru. Ambassadeuren besaa Kannikernes Kirke, som er smuk. Iblandt andet fandt jeg der et skjønt Alter, vel saa kunstigen udskaaret som det i Bordesholm, men kun lidet og langt fra ikke saa stort. Kannikerne førte mig op i deres Bibliothek, som er lidet og af ingen Værd. Dog fandt jeg der en skjøn *Lactantius m. s.* som ogsaa nogle *Libri chymici* paa Papir, men dog gamle. Fra Cambray kom vi omsider ind i det franske Gebet og først til Peronne, som er en statelig Fæstning, men Cambrays Fæstning overgaar den dog. Fra Peronne kom vi til Pons, hvor en Ærkebisp residerer, og omsider til St. Denis, en liden Mil omtrent fra Paris, hvor Ambassadeuren blev et Par Uger, indtil hans Logement var gjort i Stand i *Duc de Vendosmes Palais*. Ved hans *Entrée* i Paris blev han modtaget med stor Magnificents og siden besøgt af Cardinal Mazarini, som strax i Begyndelsen viste Hr. Ambassadeuren stor Affection formedelst den høje Forstand, som han strax sporede hos ham. Blev ogsaa faa Dage efter stedet til offentlig Audients hos Dronning-Regenten i Nærværelse af den unge Konge, som endnu var noget nær et Barn og sad hos sin Fru Moder. Hr. Ambassadeuren holdt en sirlig Oration i det spanske Sprog, hvilken Dronningen selv korteligen besvarede i samme Sprog; derefter gik han op og præsenterede Dronningen i sin Konges Navn et kosteligt Futteral med et

¹⁾ Den i flere Sprog oversatte Bog, hvorom Sperling taler, hedder ikke *Pia Hilaria*, men *Pia Desideria*. Den er ogsaa oversat paa dansk af L. Thura under Titelen: Sjælens gudelige Attraa og Forlængsel. Kbh. 1738. 4to.

stort Enhjørningshorn, hvis Lige i Længde og Tykkelse jeg intet Steds har set, og tog Hr. Cardinalen Hornet fra hende og rakte det til en Cavaller, som stod bagved ham. Dermed steg Hr. Ambassadeuren ned, og efter at han havde kysset Sømmen paa hendes Kjole, gik han til den unge Konge og præsenterede ham i sin Herres Navn en stor Bezoarsten, hvilken Sten var saa stor som et Menneskehoved og var tilforn sendt Kong Christian IV. af Hertugen af Medina Sidonia og var bragt Hertugen fra Øen Ceylon i en artig, indisk, lakeret Kurv, hvilken Kurv Hr. Ambassadeuren forærede mig, og er den endnu at finde imellem mine Rariteter; thi han lod i Paris gjøre et skjønt, kunstigen drevet, sølv-forgylt Skrin, hvor Stenen laa paa en Silkepude, til at præsentere Kongen. Derefter blev de af Følget stedede til at kysse Sømmen paa Dronningens Kjole og Kongens Haand. Dermed var denne Audients til Ende, og kom der siden dagligen mange store Herrer for at besøge Ambassadeuren og Frøkenen og fordrive dem Tiden med Discusser og Kortspil. Frøken Leonora blev ogsaa ført til Dronningen for at kysse Hendes Majestæt, som viste hende stor Ære¹⁾. Ikke mindre gjorde Cardinalen. Hr. Cardinalen og Hr. Rigens Hovmester blev meget familiære med hinanden og fortrolige Venner og kom ofte sammen, saa at Cardinalen ikke alene viste ham sine hemmelige Skatte, men ogsaa forærede ham hele sit Bibliothek, som han dog med al Høflighed afslog, og har han siden ved sin Bibliothecarius *Naudæus*, med hvem jeg er bleven kjendt i Stokholm, sendt og foræret dette Bibliothek til Dronning Christina²⁾. Cardinalen bad ogsaa en-

1) Om Leonora Christinas Optræden ved det franske Hof ved denne Lejlighed se især Mme de Motteville's Skildring i hendes Memoirer, hvilken Skildring er optrykt af mig i Danske Saml. 2 R. I, 218 fig.

2) Dronning Christina fik ikke Mazarins Bibliothek forærende, men da Bibliotheket i 1652 efter en Beslutning af Pariser-Parlamentet delvis blev solgt, købte hun en Del af det. Gabriel Naudé, Mazarins højtfortjente Bibliothekar, blev derefter indbudt til Sverig af Dronningen, som gjorde ham til sin Bibliothekar. Han forlod

gang Ambassadeuren til Maaltid hos sig, om hvilken Banquet og de sjældne Retter Hr. Ambassadeuren ikke vidste nok-som at fortælle.

Nu maa jeg ogsaa skrive noget om, hvormed jeg til-bragte min Tid i Paris. Først gjorde jeg mig bekendt med den lærde Jesuit Pater *Gassendus*, som modtog mig hel venligen og iblandt andet talte meget med mig om den berømte danske Herremand og *Astronomus* Tyge Brahe¹⁾ og Hr. *Longomontanus*, med hvem han adskillige Gange havde communiceret ved Breve om hans *Quadratura circuli*; thi han, Gassendus, var selv en stor *Mathematicus*. Jeg gav ham paa alle hans Spørgsmaal fyldestgørende Svar.

Sperling omtaler en Del andre lærde og kuriøse Bekjendtskaber, som han gjorde i Paris, men som der ikke er megen Anledning til at dvæle ved. Endnu samme Morgen, som Ulfeldt skulde forlade Paris, havde Sperling Besøg af en Franskmand, som ønskede at lære den Kunst af ham, hvorledes man i et Øjeblik kunde faa smeltet Kobber til at se ud som Guld. Ved Forhandlingerne herom, der dog ikke førte til noget Resultat, blev Sperling opholdt saa længe, at Ulfeldt rejste uden at tage ham med. Franskmanden gik dog endelig, og —

Jeg gjorde mig strax færdig til at følge Hr. Ambassa-deuren, men naaede ham ikke før i Byen . . .²⁾, hvor han blev om Natten og den følgende Dag, efterdi endnu mange Cavallerer fra Paris kom dertil for at besøge ham. Og eftersom der i denne By var opfundet og blev gjort en ny Slags Tøj, halv Uld og halv Silke, købte jeg nogle Stykker deraf til mit eget og mine nærmestes Behov, og er den fodrede Kjortel, som jeg bærer i denne Kulde, endnu over-trukket dermed. Fra denne By rejste vi gennem Tournay,

dog Sverig igjen allerede 1653 og døde paa Rejsen hjem. Jvfr. *Chaufepié: Nouveau dictionnaire histor. et critique* T. 3; *Celsius: Bibl. regiæ Stockholm. historia* P. 87—88 og 104—5; *Archenholtz: Mémoires concernant Christine reine de Suède* I, 254—55; *Histor. Tidsskrift* V, 337 og 349.

¹⁾ Som bekendt udgav Petrus Gassendus faa Aar efter (1654) en *Levnedsskildring* af Tyge Brahe.

²⁾ Sperling betegner med Prikker, at han har glemmt Byens Navn.

hvor de berømte Tournayske Naale bliver gjorte, til Grevelingen, Dünkirchen, Nieuport, Ostende og Brügge, hvor Ambassadeuren igjen blev nogle Dage med sin Frøken hos *Monsr.* Arandas Broder, og siden til Gent og Brüssel, hvor han opholdt sig nogle Dage og confererede med Marques Castel Rodrigo. Imidlertid besøgte jeg den fornemme Medicus og Antiquarius *Chiffletius*¹⁾ og Jesuiternes Bibliothek, hvor jeg ikke fandt noget besynderligt af Bøger og slet ingen *Manuscripta*, men kun den persianske Fugl, eller snarere dens *Cadaver*, hvorom jeg ovenfor har talt, ved Navn Gari²⁾.

Fra Brüssel rejste vi igjennem Mecheln til Antwerpen, og eftersom Stedet var mig temmelig bekjendt, førte jeg vore Herremænd om i Staden, og kom vi iblandt andet til de saa kaldte „Michiels Heeren“, som har et skjønt Kloster med meget rige Intrader. Herrerne viste os hele Klosterets Lejlighed og gav os to unge Munke med, som skulde føre os rundt overalt — — —³⁾. Fra Antwerpen rejste vi til Dortrecht, derfra til Rotterdam og den ordinaire Vej til Haag. Men efterdi Frøken Leonora havde Lyst til at se London i England, og Hr. Rigens Hovmester dog endnu maatte opholde sig noget i Haag, saa bevilgede han hende det og lod Kongens Skib, som laa ved Amsterdam for at indtage hans og de andres Bagage, Carosser og Heste, sejle til Goeree og tilforordnede hende en Herremand ved Navn Ebbe Gyldenstjerne⁴⁾, som var kjendt med det engelske Sprog, og mig for at holde hende med Selskab, og tog hun ingen flere med sig, uden en Pige og Gyldenstjernes Tjener, thi hun vilde være der *incognita*. Vi embarquerede os i Goeree om Morgenen tidlig og kom

1) Jo. Ja. Chiffletius, f. 1588 i Besançon, † 1660. Han havde været Læge hos Kongen af Spanien.

2) Han havde i Paris kjøbt Hovedet af en saadan Fugl, som udmærkede sig ved en prægtig Fjerbusk.

3) Sperling fortæller her en lidet morsom Begivenhed, der hændte dem i Klostret, idet en norsk Adelsmand blev narret til at sætte et Par sværtede Brilller paa Næsen.

4) Se foran S. 133; jvfr. Danske Saml. 2 R. I, 161 og Leon. Chr.s Hist. I, LVI.

den følgende Nat til Englands Kyst, ikke langt fra Yarmouth og kastede om Natten vore Ankre ud paa et slem Sted med mange Singels¹⁾, som man kalder det, hvorfor vi den følgende Morgen kun med stor Vanskelighed kunde drage vore Ankre op. Frøken Leonora, Gyldenstjerne, hans Tjener og Pigen var alle meget syge om Natten formedelst Skibets Hoppen, saa at de ingen havde til Assistance uden mig alene. Da vi nu havde lettet Anker og sat Sejl til, kom vi endnu samme Aften lykkeligen til Dover, hvor vi den følgende Dag tog en Carosse, og kjørte dermed til London. Gyldenstjerne lagde sig strax til Sengs og gjorde sig syg, som vi tænkte, af den Aarsag, at han maaske tilforn var bleven Penge skyldig der og nu ikke vilde sees eller gjenkjendes. Altsaa opsøgte jeg min gamle Ormsnider²⁾, som tilforn havde tjent mig, da jeg laa med min Krejer ved London. Denne førte os alle Vegne om i den ganske Stad, undertiden til Fods, undertiden i en Carosse. Paa Børsen, saa vel paa den gamle, som paa den nye, gjorde Frøken Leonora mange Indkjøb til sig selv, til sin Herre og til Gaver for andre Venner. Mig forærede hun til min Hustru en skjøn, strikket Silke-Camisol, og til mig selv to Par sorte Silkestrømper. Vi besaa St. Pauls-Kirken og Tower, hvor intet besynderligt var at se uden Kongens Krone og Scepter i et lidet Kammer og et ikke stort Enhjørningshorn, som var sat i en Krog, ligesom i Guardajoya i Madrid. Vi gik op i Taarnet, hvor vi med Forundring overskuede Stadens Størrelse igjennem Stenkulsrøgen. En Dag, da vi vilde bese Westminster, gik der mange Cavallerer og spadserede i det *Bosage*, som ligger foran Westminster, og imellem dem var Prins Robert³⁾. Da vi nu

1) \circ : Rullestene. Udtrykket bruges endnu.

2) „Wurmschneider“. I Følge ældre tyske Ordbøger forstodes herved en Mand, som skar den saa kaldte „Orm“ ud af Hundene, det vil sige: et Stykke af Tungebaandet, som ansaaes for Kilden til Hundegalskaben.

3) Prins Ruprecht af Pfalz, Carl I.s Søstersøn. Til Mødet med ham hentyder Leonora Christina selv i Danske Saml. 2 R. I, 162.

skulde til at gaa op i Westminster, sendte Prins Robert sin Lakej hen til vor Ormsnider og lod spørge, hvad det var for en Dame. Han svarede, at han kjendte hende ikke, det syntes at være en hollandsk Dame (thi hun var paa sin hollandsk coifferet slet og ret). Frøken Leonora lod sig ikke anfægte deraf, og vi gik videre og besaa Huset overalt. Iblandt andet kom vi ind i et Galleri, hvor Dronningen af Englands Contrafej hang paa Væggen. Frøken Leonora kjendte det strax, dog spurgte hun Fransje von Gent (saaledes hed vor Ormsnider), hvad det var for et Contrafej. Han svarede, at det var Kong James' afdøde Dronning, som var fra Danmark. Men Frøken Leonora vilde ikke længere staa stille, men gik videre for ikke at give Fransje nogen *Ombra*ge. Jeg maa bekjende, at dette Contrafej var Frøken Leonora meget ligt, saa at den gamle Dronning af Bøhmen, da hun første Gang saa Frøken Leonora i Haag, ikke uden Aarsag raabte højt: „Min Moder, min Moder!“¹⁾ Da vi nu igjen kom ned fra Westminster, traadte Prins Robert med nogle Cavallerer noget nærmere for bedre at beskue hende, men hun var saaledes coifferet, at man ikke ret kunde se hendes Ansigt; dog tog de, idet de gik forbi, deres Hatte af, og Frøkenen gjorde dem igjen en Reverents, men med Forsæt en meget mager. Alligevel havde hun nok ønsket at tale alene med Prins Robert, dersom det havde kunnet ske uformærket²⁾, thi hun kjendte vel hans Hjerte mod den aflivede Konges Hus. En Dag kom Fransje til mig og sagde: „Véd I, hvad man siger om denne Dame?“ Jeg sagde: „Hvilket?“

¹⁾ Jvfr. foran S. 140.

²⁾ Hun siger dog selv i sin Selvbiografi (Danske Saml. a. St.), at han hørte til Kongens Modstanderes Parti, og hun synes at mene, at han lod hende udspejde under hendes Ophold i London. Dette beror dog ganske sikkert paa en Fejltagelse, skjønt der paa den anden Side næppe er Tvivl om, at Prins Ruprecht, som efter Overgivelsen af Bristol i 1645 var bleven afskediget fra sin Stilling i Hæren og endog opfordret til at forlade Landet, fra denne Tid af nærrede en stærk personlig Misstemning mod Kongen.

„Man siger“, svarede han, „at hun er Kongen af Danmarks Datter.“ „Ja“, sagde jeg, „saa langt som Holland ligger fra Danmark, saa langt er hun fra at være dets Konges Datter.“ Jeg spurgte videre: „Hvo har dog bundet Eder dette paa Ærmet?“ Han svarede: „Bij mijn Seel! ick hebbe het op twee Pladtsen gehoort¹⁾. Lad dem kun blive i den Mening!“ Da jeg berettede Frøken Leonora dette, blev hun noget bestyrtet og vilde ikke blive længere, men befalede strax at bestille en Carosse, med hvilken vi endnu samme Aften kjørte fra London. Da var min Hr. Gyldenstjerne igjen karsk, stod op og begav sig med os paa Vejen til Duijns, hvor Frøkenen havde beordret Skibet til at vente paa hende, og som vi ankom der, gik vi strax om Bord, satte Sejl til og ankom to Dage efter igjen lykkeligen til Goeree. Hr. Rigens Hovmester var meget glad ved at se os alle igjen i Haag og gav strax Capitejnen, som var kommen med os fra Goeree, Ordre til at sejle med Skibet til Amsterdam og, saa snart han var kommen der, melde sig hos ham. Derpaa gjorde Hr. Ambassadeuren sig ogsaa færdig og rejste med sin Suite til Amsterdam og blev der nogle faa Dage, indtil Skibet var ankommet. Imidlertid blev han af Staden Amsterdams Borgmestre tracteret i tre Dage med en herlig Banquet i Herre-Logementet. Derefter tog han ind hos Gabriel Marselis, og da Skibet var ankommet, lod han sine Heste og to Carosser embarquere tillige med andre af sine Sager og sin Suites Bagage ligesom ogsaa nogle af Herremændene og de Tjenere, han ikke mere behøvede, samt sin lille Søn Leo med hans Amme og Birgitte Reinholds²⁾, som havde opvartet Frøkenen i hendes Barselseng. Derpaa rejste han selv i en Carosse og med ringe Suite over Land, igjennem Utrecht, Amersfoort, Kampen, Deventer, Zwolle³⁾ og Groningen til

¹⁾ Saaledes i Originalen.

²⁾ Jvfr. foran S. 118.

³⁾ Rimeligvis skulde Byernes Rækkefølge have været: Amersfoort, Deventer, Zwolle, Kampen osv.

Delfzjil, hvor igjen Staternes Skib, som tilforn havde bragt ham til Antwerpen, laa færdigt til at føre ham over Vandet til Glückstadt, hvor vi ogsaa lykkeligen ankom faa Dage efter, og hvor han logerede hos sin Svoger Grev Pentz. Dog blev han kun én Dag hos ham og drog saa til Rensborg, hvor jeg tog Afsked fra ham og rejste til Bordsholm for at besøge min Broder, og blev jeg nogle Dage hos ham og drog saa min Kaas til Kjøbenhavn, hvor jeg fandt alle mine ved god Helbred. *Deo gratias.*

Da nu Hr. Rigens Hovmester gik op til Kongen for at gjøre Relation om sin Ambassade, fandt han Kongens Sind meget forandret imod sig, og lod Kongen sig mærke med, at han ikke var tilfreds med de hollandske Tractater. Thi Hr. Rigens Hovmesters Fjender havde indbildt Kongen, at Tractaterne var meget skadelige for Riget, da dog ingen Ambassadeur i mange Aar havde handlet med større Fordel til Danmarks Gavn eller saaledes dryppet Hollænderne i deres eget Fedt. Thi begge disse Ambassader havde ikke alene ikke kostet Riget en Hvid¹⁾, men havde, som hans Instruction lød paa, stiftet et saadant Venskab og Alliance med Hollænderne, at saa store Fjender de tilforn var af disse Kroner, saa stor Affection viste de nu for dem. Tilmed bragte han en stor Summa Penge med sig hjem fra Hollænderne. Derforuden fandt han, at Statholder Gersdorff i hans Fraværelse havde revet fast al Autoritet til sig, og at alle hans *Ordres*, som han havde givet før sin Bortrejse fra Danmark, var contramanderede²⁾. Dette forarsagede stor Uvilje hos Hr. Rigens Hovmester, at han for sin tro Tjeneste blev behandlet saaledes, hvorfor han ganske absenterede sig fra Hove, og gav strax mere Aarsag hertil en Svulst i hans venstre Øre, af hvilken han for den store Smertes Skyld blev sengeliggende, indtil Svulsten brød op og blev lægt af mig; dog kunde han i lang Tid

1) Efter Kongens eget Udsagn havde i hvert Fald Ambassaden 1649 kostet over 150,000 Rdlr.; se D. Mag. 3 R. IV, 228.

2) Jvfr. mit Skrift: Leon. Chr.s Historie I, 188.

efter ikke ret høre med dette venstre Øre. En Del af hans Fjender interpreterede dette som en *Morbus politicus*, ja en af dem var saa dristig, at han lod slaa en Pasquil op paa hans Port i usle danske Rim, hvilken en Murer, som skulde arbejde i Rigens Hovmesters Hus, om Morgenen saa klistret paa Porten og bragte til Hr. Rigens Hovmester. Men han tog sig slet ikke dette nær; dog saa han vel, hvad hans Fjender havde for. Da de nu erfór, at han igjen gik ud og undertiden kørte til Hørsholm, sendte Kongen engang *pro forma* sin Kammerskriver Christoffer Gabel til ham og lod spørge, hvoraf det kom, at han ikke lod sig se ved Hove. Han svarede, at han vilde komme derop, og kørte ogsaa endnu samme Dag til Kongen, og som han kom ind til ham, spurgte Kongen ham, hvor han havde været saa længe. Han svarede, at saadant dels kom af hans Sygdom og dels af, at han saa, at han ikke mere kunde gjøre Kongen nogen behagelig Tjeneste, idet hans Tractater i Holland, som var sluttede, overenskommende med hans Instruction, til Rigets store Fordel, mishagede Hs. Majestæt saa meget, og denne tilmed lod hans udgivne *Ordres* contramandere og lod andre betage ham hans høje Charges Autoritet, uden hvilken hverken han eller nogen kunde gjøre Hs. kgl. Majestæt og Riget nogen nyttig Tjeneste. Alt dette besvarede Kongen, som hans Maade var, med en høj Latter og gik fra ham ind i sit Gemak. Efter dette holdt Hr. Rigens Hovmester sig ganske borte fra Hoffet, i hvor vel saadant blev ham fraraadet af hans tro Venner, thi imidlertid gav han sine Fjender Lejlighed til hemmeligen at machinere imod ham, som det siden i Gjærningen har vist sig. Thi hans Fjender gjorde ved Oberst Walters Hjælp et hemmeligt morderisk Anslag om, hvorledes de ganske skulde ruinere Hr. Rigens Hovmester. Altsaa bragte de denne Walter til Kongen og Dronningen og recommendede ham begge Steder saa højt, at han fik Titel af kongelig Gehejmeraad¹⁾, og kom han nu hver Dag til

¹⁾ Det var dog først, efter at Sagen med Dina var kommen frem,

Hove med Kappe paa, saa at enhver ikke noksom kunde undre sig over, hvoraf det kom, at han saa hastigen blev ophøjet til saadanne Digniteter og havde saadan fri *Access* hos Kongen og besynderligen hos Dronningen, til hvem han ofte blev hentet hemmeligen ved Aftenstid og blev indladt i hendes Gemak ad Trappen, som er under Hvælvingen i Slotsgaarden. Han lod gjøre en Slæde, som han forærede Dronningen, og lod bag paa Slæden indgrave det Ord TANDEM, som ogsaa Hr. Rigens Hovmester havde ladet præge, Kongen til Ære, paa den Mynt, som var kastet i Grams ved Kongens Kroning. I denne Slæde kjørte han ofte Dronningen om ved Vintertid, naar det var Slædeføre, hvilket i vore Øjne var et Under at se. Jeg har hørt af hans egen Mund, da han endnu sad i Taarnet¹⁾ i det almindelige Fængsel, at denne Slæde havde kostet ham over 1200 Rdlr., og at, dersom Dronningen vidste, at han sad fangen her, vilde det ikke vare en Time, før hun skaffede ham løs. Imidlertid holdt Fjenderne deres hemmelige Raadslagninger i Raadstuen, hvor Walter altid maatte være tredie Mand, indtil de fandt paa den taabelige, barnagtige Fabel, som hele Verden kjender, og hvorom paa sit Sted noget mere skal fortælles. Jeg fik ogsaa selv min Del ved Udgangen af Aaret 1650, og et stort Huskors var det, idet min Søn Paulus løb bort fra mig. Og efterdi jeg bestandig ventede, at han igjen skulde komme for Dagen, men forgjæves, begjærede jeg Orlov af Hr. Statholderen paa en 6 Uger, og eftersom han nøje spurgte efter Aarsagen til min Rejse, maatte jeg, i hvor vel ugjerne, aabenbare ham samme. Da tilstedede han mig at rejse, men formanede mig højliggen til ikke at blive længere borte end 6 Uger, thi maaske kunde Hs. Majestæt behøve mig. Altsaa brød jeg strax op, i Be-

at Oberstløjtnant Jørgen Walter blev udnævnt til Oberst og kongelig Raad, nemlig ²²/₂ 1651; se Danske Saml. 2 R. II, 66 Anm. 5, og Additam. Nr. 174, 4to (Univ.-Bibl.).

¹⁾ I Blaataarn, hvor han blev indsat 1668, og hvor han døde; se Jammers-Mindet 2. Udg. S. 159 flg. og D. Mag. 4 R. VI, 79—80.

gyndelsen af Januar 1651, og rejste først til Odense, for om han maaske havde været hos mit Søskendebarn Mag. Jacob¹⁾). Men han havde ikke været hos ham. Jeg rejste saa videre til Hamborg, men der vidste de heller ikke af ham at sige, undtagen hvad jeg strax i Begyndelsen, da han var bleven borte, havde skrevet til min Søster. Jeg tøvede ikke, men rejste i stor Hast til Amsterdam, om han maaske havde taget den Vej, efterdi han havde taget meget Guld med sig; men jeg fandt ingen Steds noget Spor af ham.

Sperling beskriver nærmere denne Rejse, som paa Grund af stærkt Snefald og Oversvømmelser var en af de besværligste, han nogen Tid havde gjort. Da han ikke erfarede noget om Sønnen i Amsterdam, gjorde han en Tur til Aachen, hvor han havde et Ærende for en god Ven til den pavelige Nuntius Chigi. Derfra tog han tilbage til Amsterdam og rejste saa over Bremen til Hamborg. Her fik han af sin Søster Underretning om, at Sønnen var funden, idet Sperlings Broder Jacob havde truffet ham, der havde antaget et falsk Navn, i et Værtshus i Rensborg, taget hans Penge fra ham og ført ham med sig til Flintbek. Sperling hentede nu sin anden Broder, Paul, i Bordesholm, og tog sammen med ham til Flintbek, hvor de traf Synderen. Han havde brugt en stor Del af de Penge, han havde taget med sig, da han havde levet lystigt i Rensborg og købt sig en Hest for at drage videre. Sperling lod ham blive hos sin Broder Jacob, indtil den Tid kom, da han selv nedsatte sig i Hamborg²⁾). Da denne ubehagelige Forretning var til Ende, drog Sperling igjen til Kjøbenhavn, hvor han ankom i den 5te Uge efter Afrejsen.

Som jeg nu gik ud for at besøge Hr. Rigens Hovmester, fik jeg en underlig Tidende at høre, nemlig hvorledes i min Fraværelse en Kvinde ved Navn Dina Viinhoffers havde meldt sig hos Frøken Leonora og aabenbaret hende, hvorledes Oberst Walter med nogle andre ved Nattetide vilde overfalde Hr. Rigens Hovmester tillige

¹⁾ Maaske Mag. Jacob Hansen Sperling, Sognepræst til St. Knuds Kirke i Odense og Stiftsprovst, f. 1591 † 1658. Se om ham Worm's Lexicon over lærde Mænd II, 405; H. P. Mumme: St. Knuds Kirke i Odense S. 178—79; Wiberg: Præstehistorie II, 512.

²⁾ Skal være Amsterdam, som det sees af det følgende.

med Frøken Leonora og deres Børn og hugge dem alle ned¹⁾. Dette havde Walter, ved hvem hun var frugt-sommelig, aabenbaret hende. Hun havde ikke kunnet fortie dette onde Forehavende, besynderligen fordi Walter var bleven hende utro, og hun havde truffet ham liggende i Sengen hos en anden Kvinde. Men hun vilde komme og melde dem, naar Tiden var, at de vilde overfalde Rigens Hovmesters Hus; bad imidlertid, at de vilde holde alt hemmeligt og for Guds Skyld ikke angive hende. Og for det Tilfælde at Walter skulde erfare, at hun havde sin Gang i Rigens Hovmesters Hus, saa bad hun Frøken Leonora give sig noget gammelt Silketøj, for at hun kunde foregive, at Frøken Leonora havde overladt hende dette Tøj, for at hun skulde lade det reparere ved sin Stiffader, som var Silkevæver i Børnehuset. Denne hendes Tale blev holdt for sand og Dag for Dag mere troet, efterdi hun fast hver Dag kom med nye Tidender, saa at Hr. Rigens Hovmester blev nødt til hver Nat at være paa Post med sine Folk bag i sin Have, hvor Dina havde foregivet, at Morderne vilde komme over Muren, og lod han derfor strø mange Fodangler foran Muren. Men han og jeg blev den ganske Nat, indtil det blev Dag, paa hans Sal, hvor henved 12 ladte Bøsser altid laa færdige for alle Tilfældes Skyld. Men ingen vidste den rette Aarsag hertil, uden jeg alene, thi Rigens Hovmester havde indbildt Folkene, at nogle Tyve lurede paa hans Hus og vilde stjæle. Da hun [Dina] nu havde født sit Barn, stod hun strax den næste Dag op af Sengen og kom til Frøken Leonora og foregav, at det

¹⁾ Angaaende Dinas saa bekjendte Sag maa jeg i det hele nøjes med at henvise til de to trykte samtidige Hovedskrifter: Kort oc Sandferdig Beretning om den mærkelig Sag, som paa en kort Tjd . . . bleff udført med Dina Vinhoffvers og Jørgen Walter udi Kiøbenhavn Anno 1651. Kbh. s. a. 4to; og: (Ulfeldts) Høytregende Aeris Forsuar imod den publiceerde V-sandferdig Kiøbenhaffns Beretning osv. s. l. 1652, 4to. Hertil tør dog maaske endnu føjes min Fremstilling af Sagen i mit Skrift: Leonora Christinas Historie I, 200 flg., ved hvilken en stor Mængde utrykte Kilder er benyttede.

nå ikke vilde vare længe, før Morderne vilde komme, og begjærede derhos, at Hr. Rigens Hovmester, efterdi hun havde vist sig saa tro imod dem, til *Recompense* vilde love hende at antage sig hendes Barn, som var en Datter, for dets Livstid og give hende en Obligation derpaa. Frøken Leonora refererede dette til Hr. Rigens Hovmester, som aldeles ikke vilde indvillige heri, men sagde, at han vilde skikke Bud til sin Skriftefader M. Simon Hennings og gjøre ham bekendt med Sagen; han skulde saa i hans Navn love hende, hvad hun begjærede, og give hende det skriftligen. Saaledes skete det ogsaa, og da Dina kom igjen om Svar, sagde Frøken Leonora til hende, at hun skulde gaa til M. Simon, og der skulde hun faa Svar. Hr. Rigens Hovmester talte aldrig med hende og saa hende heller aldrig, før siden efter paa Herredagen, til hvilken han havde indstævnet hende. Dina maatte altsaa lade sig nøje med M. Simons Haandskrift. Men Dina drev dette saaledes en god Stund med sine Kunster, indtil Hr. Rigens Hovmester, kjed af den megen og lange Vaagen, omtrent i Marts Maaned¹⁾ i dette Aar 1651 besluttede at lade Kongen det vide og derfor sendte sin Broder Flemming Ulfeldt til Kongen²⁾ for at underrette Hs. Majestæt om, at han havde hørt, at der var nogle, som tragtete ham efter Livet. Kongen spurgte, hvad det var for Folk. Flemming sagde, at dersom Hs. Majestæt vilde lade Oberst Walter spørge, saa vilde han vel vide noget derom. Hs. Majestæt svarede: „Jeg vil sende ham min egen Livgarde til Hjælp.“ Flemming replicerede: „Min Broder begjærer det ikke, dersom kun Eders kgl. Majestæt vilde beskytte ham med Eders kongelige Autoritet.“ Kongen svarede: „Han skal ingen Nød have.“ Herved blev han Fjenders Compas

¹⁾ 12. April.

²⁾ Flemming (og Bjørn) Ulfeldt gik ikke direkte til Kongen, men til Kantsleren Christen Thomesen Sehested. Følgelig har den strax efter berettede Samtale mellem Kongen og ham heller ikke fundet Sted, men alligevel betegner den saa nogenlunde i Hovedtrækkene, hvad der passerede mellem Kongen og Rigshovmesteren.

temmeligen forrykket, og lagde de hele Natten Raad op om, hvorledes de skulde gjøre det. Som jeg nu om Aftenen efter Maaltid, henved Kl. 9, vilde efter min Sædvane gaa til Hr. Rigens Hovmester for at vaage hos ham, kom Dina i Mandsklæder mig i Møde i Studiestræde og trak mig i min Kappe og sagde: „Hr. Doctor!“ Jeg spurgte: „Hvo er I?“ Hun svarede: „Jeg er Dina.“ Hvad hendes Begjæring var, bliver det for langt at skrive; I vil finde det i mit Vidnesbyrd, som blev aflagt paa Bythinget¹⁾; og ligesaa, hvad der videre er foregaaet med hende den følgende Dag, en Søndag, og hvorledes hun af Slotsfogden, Jochim Waltpurger, blev afhentet fra sin Moders Hus til Slottet, hvilket jeg altsammen saa, staaende paa Volden, og gik jeg endnu før Middagsmaaltidet til Hr. Rigens Hovmester og refererede ham, hvad der var vederfaret mig, og hvad jeg havde set. Dette kom dem underligt for, men endnu underligere, da de om Eftermiddagen med stor Bestyrtelse maatte erfare, hvorledes Dina i Slotsherrens Gemak og i Nærværelse af Slotsherren²⁾ og Hofprædikanten³⁾ var bleven examineret af den daværende *Secretarius* Otte Krag og spurgt, om hun stod ved det Udsagn, som hun ved Juletid havde afgivet for Kongen i Nærværelse af Hr. Kantsleren, Oberst Walter, som havde ført hende til Kongen, og Statholder Jochim Gersdorff. Hun svarede ja, og befalede *Secretarius* hende at gjentage denne sin Bekjendelse, hvilket hun ogsaa strax gjorde, og blev den efter hendes Mund optegnet af *Secretarius*. Denne Bekjendelse bestod i, at Hr. Rigens Hovmester skulde have besvangret hende og være Fader til det Barn, som hun nyligen havde født. Og da hun engang paa hans Galleri skulde have ligget i Sengen hos ham, var hans Frøken uformodet kom-

1) Hun bad Sperling gaa til Ulfeldt og Leonora Christina og bede dem ikke nævne hendes og Walters Navn i Historien om Overfaldet — som Ulfeldt nu havde meldt til Kongen — men blot nævne Lange-
maks Navn.

2) Oluf Brockenhus.

3) Laurids Jacobsen Hindsholm.

men ind til ham for hans Seng, og da havde Hr. Rigens Hovmester dækket Dina til med Sengeklæderne, men hans Frøken havde haft et Glas i Haanden og skulde have sagt til ham: „Her har vi Giften, men jeg frygter, at den er for stærk, saa at han dør deraf.“ Tilmed hang en Seddel ved Glasset, hvorpaa D. Sperling havde skrevet, hvorledes man skulde bruge Giften. Alt dette havde hun ikke kunnet holde skjult formedelst den store Fare, som hang over Hs. kgl. Majestæts Hoved, hvorfor hun havde aabenbaret det for Oberst Walter, som ogsaa havde ført hende op til Kongen, og havde hun aflagt samme Bekjendelse for ham. Denne taabelige Bekjendelse bragte Slotsherren, Oluf Brockenhus, strax som ny Tidende til Hr. Rigens Hovmester, som var hans Svoger, thi han var gift med en Søster til Hr. Rigens Hovmester¹⁾. Da denne hørte denne uformodede Beskyldning, sendte han strax Bud til mig og fortalte mig disse store, grove Løgne, hvorover hans og mine Fjender den ganske Vinter saa flittigen havde stukket deres Hoveder sammen. Da saa man, hvorledes de havde brugt Dina som deres Redskab, for at det skulde se ud, som om hun ofte var gaaet ud og ind i Hr. Rigens Hovmesters Hus og havde været bekjendt der, da der dog ingen var i det ganske Hus, som kjendte dette Dyr; men siden blev det noksom aabenbart og var bekjendt i hele Staden, at hun var en offentlig Hore, og at hun allerede i sin Mands Levetid havde ført et skammeligt Levned. Jeg har ovenfor glemt at fortælle, at iblandt andre nye Tidender bragte Dina ogsaa engang den, at Hr. Rigens Hovmesters Mordere nu ikke vilde komme igjennem Haven, men igjennem hans Bagport ud til Skindergade, og at N. Langemak²⁾, som var som en Hovmester i Huset, havde givet dem Nøglen til Porten. Da Hr. Rigens Hovmester havde hørt dette af sin Frøken, lod han alle Nøglerne afkræve af denne Lange-mak, som var Rentemester Peder Vibes Svoger og en af dette Anslags hemmelige Raader. Men Nøglen til Bag-

1) Hendes Fornavn var Karen.

2) Hans Fornavn var Mikkell.

porten blev ikke funden, dog lod Hr. Rigens Hovmester sig ikke mærke med noget, men afskedigede strax denne Langemak uden at sige ham nogen Aarsag og lod Laasen paa Porten forandre og en ny Nøgle gjøre. Den omtalte Nøgle var den, om hvilken Dina talte til mig i Studiestræde, som I vil finde i min Bekjendelse paa Thinge. Jeg har ogsaa ovenfor glemmt at sige, at Hr. Rigens Hovmester aldrig i sine Livsdage havde talt med denne Dina eller endog set hende, uden én Gang det halve af hendes Ansigt, da han af en Hændelse gik igjennem Frøkenens Seng-kammer til sit Galleri uden at vide, at Dina var hos hende, som sad ved Siden af Frøkenens Seng, thi Frøkenen laa i Barselseng. Da han nu kom ned til Maaltid, spurgte han sin Frøken, hvad det var for en Kvinde, som havde siddet ved hendes Seng. Hun svarede: „Det er den Kvinde, som plejer at komme til mig og bringer mig Tidender om Walter.“ „O,“ sagde han til hende, „er det den Kvinde? Hun har“, sagde han til hende i min Nærværelse, „et Physiognomi, som om hendes Hoved skulde komme til at sidde paa en Stage.“ Denne Propheti har han siden, da det blev aabenbart med hendes falske Bagvaskelse, gjentaget til sine Brødre og mange andre Herremænd, saa at det ogsaa kom for Kongens Ører, som siden skal meldes.

Nu kommer jeg igjen til, hvad som videre foregik med Dina. Da Hr. Rigens Hovmester af sin Svoger Oluf Brockenhus havde hørt hine grove Løgne, skrev han til sine to Brødre Laurids og Ebbe Ulfeldt, hvad der var passeret, og begjærede, at de med det første vilde komme til Kjøbenhavn for at staa ham bi, og ved sin Broder Flemming lod han strax begjære en rigtig Copi af Dinas Beskyldning, hvilken ogsaa gaves ham. Men jeg blev den følgende Morgen af Hr. Statholder Gersdorff kaldet op i Cancelliet. Da spurgte Hr. Kantsleren mig, om jeg Dagen i Forvejen havde været hos Dina, og hvad jeg havde talt med hende om. Jeg svarede, at jeg vel ikke havde været hos hende, men at hun Dagen i Forvejen, som var en Søndag, havde sendt sin Pige til mig, just som jeg førte en Brudgom ud

af Kirken i fuld Procession til Brudehuset, hvilken Pige traf mig paa Mariæ Kirkegaard og sagte sagde til mig, at Dina bad mig komme til sig, hun havde et Ord at sige mig. Jeg svarede Pigen: „Jeg véd ikke, hvor hun bor. Bliv staaende paa Kirkegaarden saa længe, indtil jeg har ført Brudgommen til Huset.“ Altsaa kom jeg igjen til Pigen paa Kirkegaarden, og gik hun foran mig og viste mig Vej og førte mig ud ad Nørreport omkring Stadsgraven til en snæver Gyde, som laa imellem nogle Haver. Jeg saa Slotsfogden gaa foran mig med Kappe og Kaarde og gaa ind i den samme Gyde. Og da jeg fulgte efter ham og omtrent var kommen en 6 Skridt ind i Gyden, stod Dinas Moder foran Døren til sit Hus og vinkede til mig med Haanden, at jeg skulde holde mig tilbage, og véd jeg ikke indtil denne Time, hvad hendes Tegn skulde betyde. Men Slotsfogden gik, uden at se sig om, ind i hendes Hus. Jeg undrede paa, hvad dette skulde sige, og gik derfor tilbage til Nørreport og spadserede paa Volden for om muligt at se Slotsfogden komme tilbage. Og saa jeg da ogsaa snart efter Slotsfogden komme frem med Dina, som gik ved Siden af ham. Ellers havde jeg aldrig talt med Dina og heller ikke kjendt hende, paa det nær, at hun den forrige Lørdag, Kl. 9 om Aftenen, var kommen, forklædt i Mandsklæder, til mig i Studiestræde, just som jeg gik hen for at gjøre Hr. Rigens Hovmester Selskab og vaage hos ham om Natten etc., ved hvilken Lejlighed da Dina havde anmodet mig om, at jeg vilde bede Hr. Rigens Hovmester ikke sige noget om den Nøgle til hans Bagport, som Langemak havde givet fra sig¹⁾. Dette var alt, sagde jeg, hvad jeg i mine Levedage havde talt med hende, eller snarere, hvad Dina havde talt med mig. Da Hr. Kantsleren og Statholderen havde hørt denne min Beretning, var de tilfredse dermed og lod mig gaa.

Imidlertid blev Dina sat fast paa Klædekammeret, som er under Porten ved Højbro, og blev der givet hende to Kvinder til Selskab, som aad og drak med hende den ganske

¹⁾ Det sidste er urigtigt; jvfr. foran S. 155 Anm. 1.

Dag. Men Oberst Walter blev i Naade entlediget fra sin Gehejmeraads-Titel og kom ikke mere med sin Kappe til Hove. Da nu Hr. Rigens Hovmesters Brødre var ankomne, lod han strax Dina stævne til Bythinget, hvorhen da Dina hver Gang blev ført i en Postvogn, siddende paa en Fløjels Pude. Til at fremføre Klagen mod Dina paa Hr. Rigens Hovmesters Vegne mødte en dansk *Studiosus* ved Navn Peter Rock¹⁾ med Fuldmagt fra Hr. Rigens Hovmester. Og da Klagen var fremført, svarede Dina den første Gang intet, men begjærede en Afskrift af Klagen og Dilation til at svare til næste Thingdag. Retten var omgivet af mange Soldater med Musquetter og brændende Lunter, og continueredes stadigen hermed, saa længe Processen med hende varede paa Thinget. Hun blev ogsaa ved samme Tid adspurgt, hvor det Barn var, som hun nylig havde født. Hun svarede, at det var død kort efter Fødselen. *Item*: om det var bleven døbt, og ved hvem? Dinas Moder svarede [nej], efterdi det var saa svagt. *Item*: paa hvilket Sted det var bleven begravet, og ved hvem? Herom kunde man intet Svar presse ud af hende. Altsaa befalede Kongen, at der skulde bedes paa alle Prædikestole, at Gud dog vilde aabenbare, hvor dette Barn var blevet af. Byfogden, Claus Ravn²⁾, gjorde sin yderste Flid for at erfare, paa hvilket Sted dette Barn var begravet, og fandt han det ogsaa til sidst ved Hjælp af en gammel, fattig Kone, som boede i Dinas Nabolav, nedlagt i en Ligkiste ved et andet Barn, som var død i Nabolavet og begravet paa den nye Kirkegaard. Da blev der stor Glæde iblandt os, synderligen hos Mester Simon³⁾, hvem Bispen D. Jesper Brochmand ikke alene paa Kongens Befaling havde examineret om, hvor vidt han ikke havde ladet Barnet begrave paa sin tyske Kirkegaard, men hvem Bispen formedelst det store Had, han bar til Hr. Rigens Hov-

1) Jvfr. om ham mit Skrift: Leon. Chr.s Historie I, LXXXIII.

2) Se om ham især O. Nielsen: Kbhvns. Historie og Beskriv. III, 256 fig.

3) M. Simon Hennings.

mester, endog med Magt vilde dutte paa, at han *selv* ved Nattetide havde begravet Barnet. Da nu Bispen kom til ret Kundskab om, hvor Barnet var begravet, og paa hvad Maade det var fundet, skammede han sig hemmeligen og undskyldte sig med Kongens Befaling. Denne Proces til Thinge trak længe ud, og da de saa, at Hr. Rigens Hovmesters Brødre sad med paa Thinge, forordnede Kongen Rentemesteren Jørgen Rosenkrands til altid at sidde med paa Thinge paa Kongens Vegne, paa det at der ikke skulde ske Dina nogen Uret¹⁾. Men Dina blev der beskikket en Procurator, en durkdreven Skjelm ved Navn Berent Vogt, fra Bremen²⁾, hvilken den næste Thingdag, som ogsaa altid siden efter, traadte op med sin Dina, tog Ordet for hende og gjorde skriftlige Indlæg for hende, hvilke ikke var af nogen Substants, men kun Ord. Da Rigens Hovmester saa, at Rentemesteren mødte med paa Thinge, tilforordnede han Peter Rock som Advocat en fin Borger ved Navn Bjørn Bentsen³⁾, en klog og i den danske Ret saare vel forfaren Mand, som iblandt andet meget skarpt eftersøgte Faderen til det døde og hemmeligen begravede Barn; men der var ingen til at finde, og vidste Dinas Patroner ikke, hvorledes de skulde give Begravelsen et Skin, indtil de fandt paa det uforskammede Raad at misbruge den fromme Konges Autoritet og persvadere ham til at give en Skrivelse under sin Haand, hvilken Skrivelse Kongens Fuldmægtig tog frem paa Thinge og lod offentligen oplæse, og var den af det Indhold, at Kongen havde befalet Oberst Jørgen Walter at lade Dinas Barn begrave. Enhver undrede sig over denne nye Tidende, efterdi man hidtil havde ladet Barnet eftersøge paa alle Prædikestole.

¹⁾ I Følge Ulfeldts Fremstilling (Høytregende Aeris Forsuar S. 71—72) var det omvendt Rentemesterens og nogle Rigsraaders Nær-
værelse paa Thinge, som foranledigede ham til at lade nogle af
sine Slægtninge give Møde der.

²⁾ Jvfr. (Ulfeldt's) Høytregende Aeris Forsuar S. 72—73.

³⁾ Han nævnes oftere i Kjøbenhavns Diplomatarium, ved O. Nielsen;
jvfr. Registeret over 1—4 Bd. S. 15.

Saa uforskammet omgikkes Hr. Rigens Hovmesters Fjender med Kongen og med hans Ære og spottede ham og besynderligen Gud med offentlig Bøn paa Prædikestolene, da de dog vidste, at og paa hvad Maade dette Barn var begravet i en Kiste med et andet dødt Barn. Og om end skjønt Walter var til Stede, da Seddelen blev læst (thi han blev hver Gang med alle interesserede stævnet for Thinget, for om han havde noget at sige), tav han dog ganske stille til denne kongelige Befaling. Dinas Moder, en vakker, ærbar Kvinde, men en ulyksalig Moder til en vanartet Datter, var ogsaa stævnet, og efter at hun havde aflagt sin Ed paa Thinget, blev hun af Bjørn Bentsen paa ny paamindet om sin Ed og formanet til at sige Sandheden om det, som var hende bekjendt, og som han vilde spørge hende om, uden nogen Persons Anseelse. Derpaa spurgte han hende, hvo der var Fader til dette Barn. Hun svarede: „Ingen anden end Walter, efter hvis Moders Navn jeg ogsaa har maattet opkalde Barnet i Daaben.“ Dina nægtede det, og Walter stod op og sagde ogsaa, at Moderen løj. Alt blev af Bythingsskriveren rigtigen optegnet i Protocolen, som hver Middag, naar Thinget var til Ende, maatte bringes op til Kongen og Dronningen, for at de kunde se, hvad der var passeret.

Jeg stævnedede ogsaa Dina for Thinget for at bevise, hvad for en uforskammet Løgn hun havde paasagt mig angaaende Giften. Men Dina kom nu ikke mere paa Thinget under Foregivende af, at hun var upasselig, og hendes Procurator fandt intet til at besmykke hendes Løgne med, hvorfor jeg ogsaa til sidst blev absolveret paa Thinget for hendes Beskyldning, som I kan se af Byfogdens Sentents, som endnu er i mit Værge. Ogsaa Hr. Rigens Hovmester blev, endnu tidligere end jeg, kjendt fri paa Thinget for alle Beskyldninger, hvilken Kjendelse af Byfogden blev confirmeret af Borgmestre og Raad, som dømte Dina til Døden. Men jeg maatte endnu vente noget, før jeg kunde faa min skriftlige Sentents af Bythingsskriveren, eftersom de havde alle Hænder fulde med Hr. Rigens Hovmesters Sag. Da nu

Hr. Rigens Hovmester havde faaet sin Sentents af Borgmestre og Raad under deres Segl og Hænder, og der just var Herredag, fik han en extraordinair Permission til at stævne Dina til Herredagen for Kongen og Rigens Raader, og tillige med hende Borgmestre og Raad, Byfogden, Walter og alle i Sagen interesserede.

Før jeg gaar over til Herredagen, maa jeg ogsaa melde dette, at min gode Ven og Skriftefader M. Simon ogsaa kom paa Thinge for at høre, hvad der foregik, hvilket stod ham frit for; men han lod det ikke blive derved, men vilde ogsaa prædike der, og kunde jeg næppe afholde ham derfra ved at trække ham i Kjolen. Siden blev han af Dina stævnet for Provsten og andre Præster paa Conventhuset i Vor Frue Kirke formedelst den Skrivelse, som han paa Rigens Hovmesters Vegne havde udstedt om Dinas Barn, og som Dina fremlagde, idet hun i egen Person kom i Kirken med sin Procurator og ledsaget af Soldater. Men Procuratoren gik med Skamme derfra, efterdi Skrivelsen var saa vel clausuleret, at det hed i den, at naar Rigens Hovmester fandt alt i Sandhed, som Dina havde aabenbaret det for hans Frøken, vilde han til Recompense underholde hendes Barn (ikke sit Barn), som hun nylig havde født, saa længe det levede. Mester Simon havde denne Procurator mægtigen til Gjæk. Thi hans rette Navn var Bernt Vogt, men han vilde være latinsk og kaldes *Bernardus*, hvorfor Mester Simon, naar han skulde nævne hans Navn, trak det langt ud paa denne Maade: Ber-Nar-dus. Undertiden spottede han ham med Titelen *Porcurator*. Men alt dette kom ham, tillige med hans Optræden paa Thinge og nogle andre Sager, som hans Collega D. Lindemann søgte op¹⁾, til stor Skade, saa at han blev afsat fra sit smukke Æmbede.

Da nu Dagen kom, som var ansat for Hr. Rigens

¹⁾ Jvfr. mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. I, LXXVI. Dr. Thomas Lindemann var Sognepræst ved St. Petri tyske Kirke, medens M. Simon Hennings kun var Kapellan der.

Hovmester til at møde for Herredagen, kom han op med sin Frøken, sine Tjenere, sin Frøkens Piger, alle sine Brødre og Brødres Hustruer og et stort Følge af sine Slægtninge og deres Hustruer, og comparerede tillige Borgmestre og Raad med Byfogden og Thingskriveren og Thingmændene og alle andre, som var nævnede i Stævningen, ligesom ogsaa Walter og Dina med hendes Procurator. Dina stillede sig strax med et frækt Ansigt, som blussede af spansk Vin og Sminke, tæt ved Siden af Hr. Rigens Hovmester; men de af de Herrer Rigens Raader, som var i Slægt med ham, stod alle op fra deres Sæder og sluttede sig til ham. Da nu Herredagsskriveren havde modtaget alle de behørige Skrifter og han [under Oplæsningen af dem] kom til den Passage om Dinas Barn, slog hun Hr. Rigens Hovmester for hans Bryst, idet hun sagde: „Du est min Barnefader.“¹⁾ Thi saaledes var hun instrueret. Hvad skulde han gjøre? Han maatte æde det i sig. Da nu hans Acter var læste til Ende, overrakte Bernt Vogt ogsaa sine Skrifter, og da de var oplæste, blev begge Parter vist ud.

Alle længtes efter at erfare, hvad for en Sentents der vilde følge herpaa. Men se, hvilket uforhaabet Middel den uransagelige Gud sendte ned fra Himmelen. Dina sad paa en Bænk ude hos Drabanterne, men Walter gik alene op og ned i den store Sal. Da han nu engang havde retireret sig hen i den alleryderste Ende af Salen og ikke strax kunde sees iblandt de mange Mennesker, raabte en ung Herremand ved Navn Otte Brockenhus²⁾ med høj Røst: „Walter er borte, Walter er bortel!“³⁾ og gik hen til Dina og sagde de samme Ord til hende, hvorover hun blev stærkt bestyrtet og sagde: „O, den letfærdige Skjelm, hvor

1) Saaledes i Originalen.

2) Biskop Engelstoft tror i sin Afhandling om Slægten Brockenhus (Histor. Tidsskr. 4 R. 5 Bd.) ikke paa nogen *Otte Br.* efter 1645. Kunde det dog ikke være den ovenfor nævnte, som omtales forskjellige Steder efter den Tid (a. St. S. 186—87 og 202—3).

3) Saaledes i Originalen.

han har bedraget mig! nu, han har ført mig i saadan Ulykke, gaar han sin Vej og lader mig i Stikken, og han har dog sat det altsammen i mig og er selv Fader til Barnet“ etc. Vi, Hr. Rigens Hovmesters Venner, stod ogsaa hos og hørte det altsammen tillige med Drabanterne og løb strax til Rigens Hovmester, som sad ved Vinduet paa den anden Side med sin Frøken og sine Slægtninge, og fortalte ham denne Dinas Bekjendelse. Da stod han op og gik hen til Døren paa den Sal, hvor Kongen og de andre Rigens Raader sad, og bankede paa. Da Døren blev aabnet, tog han Dina ved Armen og gik alene med hende ind i Gemakket og sagde: „Naadigste Konge og I Herrer af Rigens Raad! her har I hende, examiner hende vel og hør af hende selv hendes egen Bekjendelse, thi saadan og saadan har hun nu sagt derude.“ Da blev Dina befalet at sige den rene Sandhed. Hun begyndte at græde og sagde, at Walter en Dag var kommen til hende og havde tiltalt hende med disse Ord: „Dina, dersom du kan tie, vil jeg sige dig noget, hvorved du og jeg kan komme til stor Ære. Du har vel før hørt af mig, at Kongen er ilde tilfreds med Rigens Hovmester og gjerne vilde være af med ham. Nu skal du angive ham for Kongen og sige, at du har ligget hos ham, og at han er Fader til dit Barn, og at, da du engang laa i Sengen hos ham paa hans Galleri, kom hans Frøken uformodet ind til ham og havde et Glas med Gift med sig“ etc., som ovenfor er meldt. Da hun havde talt ud, blev ogsaa Walter indkaldt tillige med Dinas Moder og Dinas lille Datter, som var omtrent 13 Aar gammel. Da blev Dinas Bekjendelse forelæst Walter af en *Secretarius*, men han nægtede frækt, at han nogensinde havde ligget hos Dina. Da tog Dinas lille Datter af sig selv til Orde og sagde til Walter: „Hvad? laa I ikke i Sengen hos Moder, dengang Pærerne var modne, — — — og I trak Sengekæderne af mig, saa at jeg frøs, og da jeg græd, sagde I til mig, at jeg skulde tie stille: I vilde give mig nogle Pærer, og gav mig dem dog ikke?“ Over denne Barnets enfoldige Tale

maatte alle le, men Walter nægtede igjen alt og sagde, at han dengang ikke engang havde været i Danmark. Hr. Rigens Hovmester svarede: „Hvad? Jeg mindes hel vel, at I dengang havde en Sag med en Herremand paa dette Sted,“ og begjærede han, at en *Secretarius* maatte blive sendt over i Cancelliet og hente Protocollen. Imidlertid sagde Kongen til Rigens Hovmester: „Corfits, jeg maa spørge Eder om en Ting: Har I sagt, at Dinas Hoved vilde komme til at sidde paa en Stage?“ Han svarede: „Ja, allernaadigste Konge, det har jeg sagt og siger det endnu“. Kongen spurgte ham igjen: „Hvoraf kunde I vide saadant?“ Han svarede: „Naadigste Konge, jeg har lagt mig lidet efter Physiognomien, derfor ved jeg det.“ Nu kom *Secretarius* med Protocollen, og befandtes det da, at Walter ved den Tid havde staaet her for Retten etc., og blev det ham forelæst. Da havde den arme Djævel intet andet at svare end disse Ord: „Hvor kan en stakkels Soldat vide noget saa nøje paa en Maaned eller to?“ Derpaa blev de alle vist ud, og blev imidlertid Dommen forfattet, som oplæstes af Kantsleren, efter at alle igjen var kaldte ind, og blev i den Hr. Rigens Hovmester og hans Frøken frikjendte for Dinas falske Beskyldning, men Dina blev dømt til, at hendes Hoved skulde afhugges og sættes paa en Stage ved Vejen udenfor Staden, lige over for Galgen, og hendes Krop nedgraves i Jorden ved Stagen.

Alle var glade over denne Dom, i Synderlighed de, hvem den falske Beskyldning angik, og gik glade hjem. Men Dina kom ikke mere paa Klædekammeret, men blev strax bragt til Blaataarn. Den følgende Dag skulde hun pines i Flenning Ulfeldts Nærværelse, men det gik saa forsmædeligen og læmpeligen til, at Bøddelen knap trak haardt til, og Dina ikke engang skreg. Hun vilde gjerne svække sin Bekjendelse noget fra Dagen i Forvejen ved at lade, som om den var gjort af Frygt, men det blev dog ikke antaget, og efter at en Præst, som var hendes Skriftefader, nogle Gange havde besøgt hende og formanet hende til at angre, blev Dagen til hendes Henrettelse hende for-

kyndt. Men hele Natten før var Jochim Gersdorff hos hende og trøstede hende: hun skulde ikke blive bange, om ogsaa Bøddelen drog Sværdet; det var kun Spilfægteri; Hs. Majestæt vilde sende en Page ned med Pardon. Og Slotsfogden hjalp ogsaa med herved og skjænkede rundeligen spansk Vin for hende, saa at man tydeligen kunde mærke det den næste Morgen tidlig paa hendes stammende Tunge og paa hendes Frækhed, da hun kom paa Slotspladsen og slet ingen Andagt viste, men snakkede meget og ikke hørte paa, hvad Præsten sagde til hende. I Synderlighed talte hun om Kjeld Friis¹⁾ og M. Simon, som I kan se med mere af den trykte danske Relation med Titel: „En sandferdig Beretning om den Saug met Corfitz Wiffeldt, Dina och Walter, huad sig Daug fra Daug dermed hafuer tildraget²⁾). Da hun nu fik Befaling til at knæle ned, saa hun op til Kongens Vindue og snakkede meget ud i Luften, som jeg ikke kunde høre, om end skjønt jeg stod tæt foran Skranken og havde min Datter Anna paa Armen, for at hun skulde mindes, hvad for en stor Ulykke denne Kvinde havde tænkt at bringe over hendes Fader, men hvoraf Gud dog saa naadigen havde hjulpet ham ud. Omsider, efter megen Snakken, maatte hun knæle ned, og efterdi hun holdt Halsen og Hovedet noget lavt, traadte Bøddelknægten hen til hende og greb fat i hendes Næse med to Fingre for at rette hendes Hals noget op, og da tøvede Bøddelen heller ikke, men huggede hendes Hoved af under sin Knægts Arm. Men der kom ingen Page, som man havde indbildt hende. Hendes Krop og Hoved blev paa en Sluffe ført udenfor Staden, og Hovedet naglet paa en høj Pæl ved Vejen, lige over for Galgen,

¹⁾ Ulfeldts Sekretær, tilstrækkelig bekendt fra hans og Leonora Christinas Historie. Det var iøvrigt ikke om Kjeld Friis, at Dina talte ved denne Lejlighed, men hun vendte sig imod ham og sagde paa tysk: „Dein Herr und Magister Simon die sol ich verklagen für Gottes strengem Gericht.“ Se Kort oc Sandferdig Beretning Litr. K. og M.

²⁾ Saaledes i Originalen. Titelen er ikke ganske nøjagtig.

men Kroppen begravet under Pælen. Jeg har ovenfor glemt, at Kongen strax, da Rigens Hovmester stævnedes Dina for Thinget, lod ham ved to Rigens Raader forkynde en Arrest, for at han ikke skulde rejse bort fra Staden. Men samme Dag da Dina blev justificeret, sendte Kongen to andre Rigens Raader og lod ham sige, at han nu kunde rejse, hvorhen han lystede¹⁾. Han tænkte, at hermed var nu alt godt, men han fik siden noget ganske andet at vide, som I strax skal høre. Dina blev rettet paa en Torsdag, og strax den følgende Fredag gik jeg op til Statholder Gersdorff og bad ham, at han gunstigst vilde skaffe mig en allernaadigst Dimission hos Hs. kgl. Majestæt, thi jeg begjærede ikke længere at leve i dette Land i en saadan Frygt. Han spurgte mig, hvorfor jeg begjærede en Dimission. „Bliv hos os“, sagde han, „Hs. Majestæt er jo nu vel tilfreds med Eder.“ Jeg svarede: „O, Hr. Statholder! *Metuo Dinas et deivā ferentes.*“ „Det har ingen Nød mere,“ sagde han. Jeg svarede: „Hr. Statholder, jeg har altfor godt erfaret, hvor hadeligen man har forfulgt mig for Hr. Rigens Hovmesters Skyld, fordi den gode Herre gjerne lider mit ringe Selskab etc.“ „Nu“, sagde han, „jeg vil forebringe Hs. Majestæt det.“ Jeg spurgte, naar jeg maatte komme igjen efter Svar. Han svarede: „Kom kun igjen imorgen,“ som jeg ogsaa gjorde. Da bragte han mig det glædelige Svar, at Hs. Majestæt var hel vel tilfreds med at give mig min Dimission, og sagde videre: „Jeg vil befale det tyske Kancelli at gjøre Kongebrevet færdigt.“ Dermed tog jeg Afsked. Men det varede meget længe, før jeg bekom Brevet, nemlig til sidst i August²⁾, hvortil dels var

¹⁾ Dette var allerede sket den 4. Juli 1651 (Danske Magazin 3 R. IV, 118—19), medens Dinas Henrettelse først foregik den 11te.

²⁾ Skjønt Sperling her ligesom senere fastholder, at det var en „Dimission“, han ved denne Lejlighed fik af Kongens Tjeneste, var det dog i Virkeligheden kun, som hans Modstandere paastod, en „Permission“, som det sees af en latinsk Oversættelse af Aktstykket, der findes mellem Sperlings egne Papirer i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol. Det hedder nemlig heri, at eftersom Sperling har

Aarsag, at Statholderen maatte rejse til Jylland til sin Broders Begravelse¹⁾ og blev længe borte, dels at Hr. Rigens Hovmester hemmeligen var draget bort. Thi strax Søndagen efter²⁾ kom en af hans Svogre til ham og berettede, at han havde hørt, at der forestod ham en ny Arrest. Da han hørte dette, tøvede han og hans Frøken ikke, men pakkede deres bedste Sager, Juveler og Papirer, ind og brød op, idet de kun tog deres ældste Datter med sig og en tro Tjener, Tyrk af Fødsel men døbt, ved Navn Isac³⁾, og en Pige. Og eftersom han havde Nøglen til Østerport, kørte han om Natten til Hørsholm og hvilede ud der et Par Timer og kørte saa til Helsingør, hvor han for alle Tilfældes Skyld (thi han troede ikke Freden) havde en Galliot liggende, som han havde forskrevet fra Holland, og embarquerede sig der med sin Familie og sejlede til Holland og ankom der i god Behold.

Den følgende Morgen, om Mandagen, kom *Secretarius* O. Krag med en anden ung Herremand og vilde tale med Rigens Hovmester paa Kongens Vegne (uden Tvivl for at forkynde ham en ny Arrest), men hans efterladte Tjenere svarede, at han var rejst til sit Gods Torup i Skaane. Da de hørte dette, sendte de nogle Ryttere efter ham for om muligt at træffe ham i Helsingør, men de kom for sent og vendte hjem igjen med den Tidende, at han allerede for nogle Timer siden var afsejlet med en hollandsk Galliot. Altsaa blev Anslaget til intet.

ladet Kongen vide, at han agtede at bosætte sig i Udlandet, og derfor har ansøgt om „regias fidei nostræ litteras,“ ikke blot for desto sikrere at kunne udføre sit Forsæt, men for at være fri for Mistanke, saa vil Kongen ikke modsætte sig hans Begjæring og anmoder — med Udtryk omtrent som i et Pas — alle om at tage vel imod ham. Dokumentets Dato er udeladt, men i en Supplik fra Sperling til Kongen af 30/9 1658 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) angiver han selv Datoen til 28. Juli 1651.

1) Jochum Gersdorff havde to Brødre, Peder og Valdemar, men jeg har ikke fundet nogen Angivelse af deres Dødsaar.

2) Næmlig efter at Sperling havde været hos Gersdorff.

3) Han nævnes ofte i en senere Tid, under Ulfeldts Proces i Malmø.

Da nu Rigens Hovmester var bortrejst, fik jeg ogsaa snart efter Borgmestres og Raads Dom i min Sag imod Dina beskrevet og forseglet og Confirmation paa Byfogdens Sentents, som var afsagt paa Thinge, hvilke alle tilsammen findes i mit Værge. Men paa mit Dimissions-Brev maatte jeg vente, men gjorde mig dog imidlertid færdig til min Rejse til Holland. Den gode M. Simon blev afsat fra sin Tjeneste, fordi han havde ladet sig finde paa Thinge, som ikke var hans Forum, og der prædiket mod Dina, som ikke var hans Æmbede, og ellers i sine ugentlige Prædikener, medens Sagen var i Rette, angrebet den høje Øvrighed med stiklende Ord. Hertil kom ogsaa, at M. Simon af sin Collega D. Lindemann var anklaget for Bispen, D. Jesper, fordi han havde afdelt sine Epistelprædikener efter Bogstaverne **Corfitz** og **Leonora**¹⁾, hvilket nogle tyske Studenter havde mærket og meldt til D. Lindemann, som i Forvejen var ham meget hadsk, efterdi Gud havde begavet M. Simon med bedre Ævner end ham, og M. Simon ogsaa var mere elsket af Menigheden og havde flere Tilhørere og Skriftebørn. Og maatte den gode ærlige Mand med sin Hustru og sine Børn æde Ulykkens Brød og drage fra Kjøbenhavn og opholde sig i Rostock, indtil Rigens Hovmester nedsatte sig paa Barth²⁾, hvor han kaldte M. Simon til at være hans Prædikant paa Slottet og forsørgede ham med Hustru og Børn og gav ham et godt aarligt *Salarium*.

1) Jvfr. mit Skrift Leon. Chr.s Hist. I, LXXVI. Iøvrigt synes det kun at have været *Ulfeldts* Fornavn, han — i Aaret 1643 — havde benyttet paa denne Maade.

2) M. Simon Hennings sluttede sig til Ulfeldt som Prædikant hos ham, allerede da han opholdt sig i Stralsund, og da Ulfeldt i For-sommeren 1652 drog til Stokholm, blev M. Hennings i Stralsund hos de efterladte Børn. Se hans egne Udtalelser i Hofman: Danske Adelsmænd II, 267, og et Brev fra Ulfeldt af ^{29.} 1652, uden Tvivl til Generalguvernøren i Pommern, Grev C. G. Wrangel, i det kgl. Bibliothek i Stokholm (det sidste meddelt mig af Dr. J. A. Fride-ricia; jvfr. Histor. Tidsskrift V, 387). Paa Barth i Pommern, hvor Ulfeldt tog Ophold i Maj 1655, kan Mag. H. ikke have boet til Stadig-hed, da han 1654, eller senest 1655, blev Præst i Bremen (Worm: Lex. over lærde Mænd I, 429; All. deutsche Biographie XI, 782).

Efterdi nu Statholderen blev saa længe borte, og den tyske Kantsler Theodorus Lente¹⁾ altid opholdt mig med gode Ord, klagede jeg saadant en Dag for min fortrolige Ven Hans Bojesen, Omslagsforvalter til Kiel, som var vel anskrevet hos Hr. Lente. Samme talte med ham om Kongebrevet og bragte mig den Besked, at Kantsleren havde lovet, at det nu snart skulde komme i Orden, og raadede mig tillige, at jeg, dersom jeg havde et smukt Skilderi, skulde forære Kantsleren det, thi han var en stor Elsker af Skilderier, og det vilde mægtigen befordre Sagen²⁾). Jeg sendte ham derpaa strax et Skilderi af en meget god Mester: et Kjøkken og en Kokkepige, med Kjedler, Fisk og Kjød, hel sirligen malet, og en tre Dage efter besøgte jeg Hr. Kantsleren i hans Hus, hvor jeg allerede saa Skilderiet ophængt i Forstuen, og kom han ud til mig og takkede mig for Skilderiet og roste det og tog mig med ind i sit Kammer, og der laa mit kgl. Dimissions-Brev allerede færdigt paa Bordet, og undskyldte han, at det havde varet saa længe, hvortil Hr. Rigens Hovmesters hemmelige Bortrejse ikke lidet havde bidraget. Jeg takkede ham og spurgte, hvad det kostede, men han vilde ikke høre tale om Penge. Altsaa kom jeg glad hjem til min Hustru, og gjorde vi den Aftale med hinanden, at hun efterhaanden skulde lade vort Husgeraad indpakke og til Vaaren følge efter til Amsterdam med Børnene. Vi skiltes saa fra hinanden med bedrøvede Hjerter og vaade Øjne, og efter at jeg havde velsignet og kysset hende og mine Døtre og min Søn Corfits, kørte jeg til Helsingør for at afvente et hollandsk Skib og havde det Held, at jeg strax forefandt en Fløjte, som Dagen i Forvejen var kommen fra Dantzic og igjen var færdig til at sejle til Amsterdam.

1) Theodor Lente var dengang Kammersekretær i det tyske Kancelli. Først 1660 blev han tysk Kantsler. Se Universitets-Programmet i Anl. af hans Død og Hieron. Bueck's tyske Ligprædiken over ham. Kopenh. (1668). 4to.

2) Om Lente's Havesyge jvfr. ogsaa Becker's Saml. til Danm. Hist. under Fr. III, II, 439.

Dette tilskrev jeg i Hast min kjære Hustru og gik om Bord i Skibet i Guds Navn og kom tillige med mit Gods tre Dage efter lykkeligen til Amsterdam. Gud være lovet!

Jeg saa mig strax om efter et Logement, eftersom jeg ønskede at ligge *en pension*, og traf ogsaa paa en brav, ærlig Mand, en Frantsos af Fødsel, ved Navn *Monsr. Verdion*, som holdt *Commensales*. Der havde jeg to Kamre, saa at jeg levede der smukt roligen. Jeg gjorde strax Bekjendtskab med *Medici*, og i Synderlighed traf jeg der min gamle *Condiscipulus* fra Padua, *Doctor de Vijck*, som havde den fornemste Praxis der og havde gjort et rigt Giftermaal og havde et udsøgt *Bibliotheca medica*. Næst ham blev jeg ogsaa bekjendt med D. *Sylvius* og D. *Piso* som ogsaa med D. *Tulip*, som dog nu ikke praktiserede synderlig mere, efterdi han var Bisidder i Retten. Jeg tog ogsaa Borgerskab der¹⁾, af to Aarsager, nemlig for at jeg kunde bo der saa meget sikrere, og dernæst fordi jeg ønskede at være Medlem af *Collegium medicum*, hvilket ikke tilstodes nogen uden den, som var Borger.

Imidlertid søgte Hr. Rigens Hovmester et Sted, hvor han kunde være sikker, og var fra Amsterdam rejst til Lybek, hvor han havde hyret et Skib til Stockholm. Og som han nu i Travemünde vilde embarquere sig med sin Frøken, laa Walter i Vinduet i Logementet, som vendte ud til Vandet, og da de var gaaede ud paa Skibet, kom Walter ud paa Broen og saa paa dem. Rigens Hovmester spurgte ham: „Vil I med, saa stig ind! her er Plads for Eder.“ Men han svarede ikke og gik igjen tilbage til Herberget. Altsaa kom Hr. Rigens Hovmester til Stockholm, og efter at han havde anmeldt sig hos Hr. Kantsler Oxenstjerna og havde været stedet til Haandkys hos Dronning Christina og var bleven venligen modtaget af hende, blev han nogle Uger i Stockholm og rejste siden med et af Kronens Skibe til Stralsund, hvor han for det første tog

¹⁾ Sperlings originale Borgerbrev fra Amsterdam, af ²⁵/₃ 1652, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, II, Fol.

Ophold, og skrev til mig i Amsterdam, at jeg skulde rejse til Utrecht, hvorhen hans Børn imidlertid havde retireret sig, og der afhente hans Døtre og bringe dem med mig til ham i Stralsund, hvilket ogsaa skete, og førte jeg dem over Vandet til Hamborg og derfra til Wismar. Der havde han sendt mig Peter Rock i Møde, hvilken var ankommen til Stralsund med nogle af hans Ejendele, og lod mig ved ham sige, at jeg ikke skulde komme med Børnene fra Wismar til Stralsund over Land, for visse Aarsagers Skyld, men til Vands. Vi tog altsaa et lidet Skib og sejlede tæt ved Land og ankom lykkeligen og ved god Helbred til Stralsund¹⁾. Jeg blev efter hans Begjæring en 14 Dage hos ham, og efterdi han af en god Ven bekom den Sandfærdighe Beretning²⁾ etc., som var trykt i Kjøbenhavn, og den tyktes ham mere at være en Pasquil end en sandfærdig Beretning, nødtes han til at skrive et Forsvar eller en liden Apologi paa dansk og lod M. Simon oversætte samme paa tysk og trykke den i Greifswald³⁾. Men jeg rejste igjen til Amsterdam, hvorhen han sendte mig den tyske Apologi, da den var trykt, med Begjæring, at jeg vilde oversætte den paa latin, hvori jeg samtykte, og da den var færdig, gav jeg den til hans Tjener Johan Guntzel⁴⁾, som opholdt sig i Amsterdam og udrettede hans

¹⁾ I Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol., haves i Koncept et Brev fra Sperling til Jochum Gersdorff, skrevet i Amsterdam ⁹/₁₁ Marts 1651 (o: 1652), i hvilket han søger at besmykke denne Rejse til Stralsund, idet han siger, at han skulde gjøre en Rejse til Holsten, da han hørte, at Døtrene skulde til Wismar, og at han derfor rejste med dem for Billighedens Skyld. Han havde dog ogsaa private Sager at udrette hos Ulfeldt, idet han vilde bede denne anbefale ham hos Dronning Christina, saa at han kunde blive hendes Læge. Han fik da ogsaa af ham et Anbefalingsbrev til Adler Salvius, som da var i Hamborg, og denne skrev til Dronningen, men hun afslog Sperlings Anmodning. Jvfr. ogsaa Histor. Tidsskrift V, 317.

²⁾ Den før omtalte Beretning om Processen mod Dina og Walter.

³⁾ Der menes Ulfeldt's før omtalte „Høytregende Aeris Forsuar.“

⁴⁾ Han kaldes senere Hovmester hos Ulfeldt (se Histor. Tidsskr. V, 384 flg.) og siges før at have tjent som Kaptejn.

Ærinder der, og som ogsaa lod den trykke. Denne Apologi er ogsaa oversat i det hollandske og franske Sprog. Da jeg nu havde opholdt mig noget i Amsterdam, bekom jeg efterhaanden gode Patienter. Min kjære Hustru og jeg corresponderede hver Uge med hinanden, og da det blev Jul, lejede jeg mig et vel beliggende Hus ved Enden af Næsset til at flytte ind i den følgende Paaske, hvilket ogsaa skete, og imidlertid ventede jeg paa min kjære Hustru og mine Børn og fæstede en Pige, som gjorde Huset rent og indkjøbte, hvad der behøvedes af smaat Husgeraad. Med Smør, Ost, Tørv og deslige forsynede jeg ogsaa i Tide Huset. Lige over for mit Hus boede Bageren, en god, trofast Nabo, hos hvem jeg tingede Pigen i Kost, indtil min kjære Hustru kom og kunde begynde Husholdningen. Jeg havde tilforn i Kjøbenhavn været kjendt med en Skipper fra Vlieland ved Navn Willem Bett, med ham talte jeg paa Børsen om, at dersom han tænkte at gaa til Kjøbenhavn, saa vilde jeg paa Tilbagerejsen lade mit Husgeraad, mine Børn og min Hustru indskibe hos ham. Han svarede, at vel gik han denne Gang ikke til Kjøbenhavn, men til Dantzic; men saa vidt vilde han være mig til Tjeneste, og indrette sin Ladning derefter, at naar han kom tilbage fra Dantzic, vilde han lægge bi paa Rheden ved Kjøbenhavn med sit Skib og gaa op til min Hustru og erfare, om hun var færdig og vilde med; men var hun ikke færdig, saa gik han til Norge for der at indtage fuld Last. Dette Forslag behagede mig hel vel, thi han havde et godt Skib og var ellers en brav, ærlig Mand. Jeg skrev altsaa strax derom til min Hustru og bad hende holde sig færdig. Hun svarede mig, at hun allerede om Vinteren havde ladet indpakke alt, hvad hun ikke behøvede, og hvad der endnu ikke var indpakket, kunde gjøres færdigt i et Par Dage, naar Skipperen var ankommen; meldte derhos, at min Broder Jacob var kommen til hende og havde lovet at blive saa længe, til hun skulde rejse. Men han var ikke kommen for hendes Skyld, men for sine egne Forretningers Skyld, hvilke han tænkte at fortsætte ved

sin gamle Ven Gabels Hjælp. Ja, han gjorde mig større Skade end Gavn, idet han overtalte min kjære Hustru til ikke at tage Stole, Skovle og lignende Husgeraad med sig, thi alt saadant var meget bedre Kjøb i Holland; ret som om man kunde finde saadant i Holland uden Penge, og som om den nye Husholdning ikke krævede nye Udgifter. En Tjeneste gjorde han mig dog, idet han hos Hr. Kantsleren befordrede Udfærdigelsen af det Kongebrev, som var lovet min Hustru angaaende fri Udførsel af hendes Gods, ved Hr. Peder Reedtz, som havde været kjendt med ham i Frankrig og skulde have Kantsleren Christen Thomesens Datter til Ægte¹⁾. Imidlertid ventede jeg hver Dag Brev fra min Hustru om, hvor vidt Willem Bett var ankommen, og naar hun vilde afsejle. Men forgjæves; thi eftersom min kjære Hustru al den Tid, da Willem Bett laa ved Kjøbenhavn, efter at være kommen fra Dantzic, var sysselsat med Indpakning og selv ikke havde Tid at skrive til mig, bad hun min Broder Jacob lade mig vide, hvad Dag hun afsejlede med Børnene. Men han gjorde det ikke, men levede lystigen i Kjøbenhavn, som det desværre var hans Vane, og undskyldte det siden med, at han havde skrevet til sin Hustru i Flintbek, at hun skulde lade min Søster Anna i Hamborg det vide, hvilket hun ogsaa havde gjort, men min Søster havde først faaet Brevet længe efter, at min kjære Hustru var ankommen. Var det ikke et Broderstykke og værdigt en Kjøbmand, som han vilde være? Nu, det skal være ham tilgivet. Imidlertid gik jeg arme bedrøvede Mand hver Dag ned til Vandet i Willem Betts Herberg og ud paa den nye Bro for at høre, om ingen vidste noget af Willem Bett at sige, eller om der var ankommet Skibe fra Norge. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulde tænke, og gik fuld af Sorg og Angst. Snart kom jeg paa de Tanker, at Regeringsherrerne havde spillet

¹⁾ Han ægtede Christen Thomesen Sehesteds Datter Sophie 1653. — Det originale Kongebrev, af 3. 1652, hvorved det tillades Sperlings Hustru at udføre sit Gods af Danmark, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.

min kjære Hustru og mine Børn et Puds, snart, at Skibet var forulykket eller taget af de engelske. Omsider, som jeg en Dag stod ved Vandet foran Willem Betts Herberge og talte med Pigen om ham, sagde hun: „Se, der kommer Willem Bett sejlene.“ Jeg spurgte: „Kjender I ogsaa Skibet vel?“ Hun svarede: „Ja, ret vel.“ Strax tog jeg en Baad og sejlede ud til Skibet. Da jeg var kommen Halvvejen, saa jeg min Datter Leonora staa paa Dækket. Da var jeg bedre til Mode, tog min Hat af og vinkede ad hende, hun løb strax til sin Moder og bragte hende den gode Tidende, at jeg kom; da kom de andre Børn ogsaa løbende, men Moderen kunde fast ikke tro, at jeg kunde vide det saa snart, efterdi de knap havde ladet Ankeret falde i Grunden. Da jeg nu kom om Bord paa Skibet, kan I tænke, hvad for en Glæde der var paa alle Sider. Jeg tog min Hustru alene med mig og lod Børnene blive om Natten paa Skibet og lod en Kiste med Linned og nogle Sengeklæder bringe til mit Hus ved Willem Betts Folk, og da jeg igjen var kommen i Land, gik jeg til Fods med min Kjæreste og førte hende ind i vort Hus og lod Pigen hente, for at hun kunde berede os et lidet Aftensmaaltid og gjøre Sengen i Stand, og sov vi saaledes der den første Nat. Gud være lovet og takket for denne Dag, paa hvilken han saa højlig har glædet mig. Den følgende Morgen sejlede jeg igjen ud til Skibet og tog en stor Pram med mig og lod mit Gods sætte deri og førte mine Børn i Land med mig til deres Moder og lod mit Gods bringe op paa Loftet, alt, Gud være lovet, vel conditioneret.

Sperling fortæller nu, hvorledes hans Familie efterhaanden vænede sig til Opholdet i Holland, og hvorledes han sørgede for at skaffe gode Lærere til sine Børn. Da Sønnen Paul fik et godt Skudsmaal af sine Onkler Paul og Jacob, lod han ham komme til sig i Amsterdam og lod ham studere Medicin. Om Sønnen Otto, som studerede ved Universitetet i Helmstädt, siger han, at han ikke skriver meget, „thi han er Eder bedst bekjendt, og I kjender bedst hans Levnedsløb.“

Vi levede saa vel paa det Sted og for saa faa Penge, at jeg med Sandhed kan sige, at jeg endnu ingen Steds

har levet billigere, og hvad jeg maatte udgive til min Hus- holdning, Huslejen undtagen, fortjente jeg rigeligen ved min Praxis, og meget mere til. Men denne Velstand varede ikke længe. Thi Anno 1653, ved Paasketid, skrev Frøken Leonora mig til fra Stockholm¹⁾, at hendes Herre havde været angrebet af en haard Sygdom, nemlig en Pleuris, hvilken vel havde forladt ham tillige med Feberen, men han var bleven ilde medhandlet af Dronningens Medicus og Jøden *Benedictus a Castro* og laa endnu til Sengs og var meget udmattet og kunde hverken gaa eller staa for- medelst sine ophovnede Fødder og Ben. Hun bad derfor tillige med sin Herre, at jeg snarest mulig vilde komme til Stockholm, efterdi jeg bedst kjendte hans Natur. Hvad skulde jeg gjøre? Jeg kunde eller vilde ikke afslaa dem deres Bøn, men gav mig paa Rejsen og sejlede først med en Bojert til Hamborg, og kom ogsaa hurtigt over, og rejste saa til Lybek, men der maatte jeg vente over 14 Dage, før der blev et Skib færdigt til Stockholm — —²⁾. Da min svenske Skipper var færdig, begav jeg mig i Guds Navn om Bord og kom i Løbet af 3 Dage lykkeligen til de svenske Skjær, hvor jeg tog en Baad, og sejlede mellem Skjærene til Stockholm i 2 Dage og ankom der lige til Pindsen. Jeg forføjede mig strax til Hr. Corfits Ulfeldt og fandt ham i en jammerlig Tilstand, endnu sengeliggende, mager og ganske kraftløs, og med begge Ben stærkt ophov- nede, hvilket ikke var underligt, thi *tonus hepatis* var af den megen unødige Aareladen ganske svækket. Jeg maa bekjende, at hans to *Medici* ikke havde handlet med ham som *Medici* men som *Carnifices*, og endda vilde de have aareladt ham mere, dersom ikke hans Frøken var traadt til og rent ud havde forbudt dem det, idet hun sagde dem lige i Øjnene: „Sidste Gang har I ikke fundet Blod, men kun Vand; jeg vil ikke

¹⁾ I et Brev til Broderen Paul af ²⁹ 1653 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) meddeler Sperling ham, at han er bleven kaldet til Ulfeldt. Om U.s Sygdom se ogsaa Histor. Tidsskrift V, 345—46.

²⁾ Han taler her noget om sit Ophold i Lybek.

længere taale det.“ De indvortes Medicamenter, som de havde ordineret ham, var fast ikke andet end lutter Mandelmælk med de 4 kjøelende *Semina*, hvilket alene beløb sig til henved 70 Rdlr. Han brugte to Bartskjærer til de hovne Ben, hvilke hver Dag, Morgen og Aften, gav ham et Omslag af varmt Vand med et hvidt Pulver i. Men dette alene kunde ikke gjøre det, thi Benene var saa hovne, at Vandet ofte drev af dem, saa at det løb igjennem Sengen ned paa Jorden. Jeg begyndte i Guds Navn min Cur med at hjælpe paa Sygdommen i Leveren ved Hjælp af *Tinctura corallorum*, som jeg selv havde tilberedt og taget med mig fra Holland. Da befalede jeg Bartskjæernerne at tage deres Vand bort og beredte en Lage af ulædsket Kalk, som de to Gange om Dagen maatte give ham paa i Omslag. Men Bartskjæernerne vidste ikke, hvad det var for en Vædske, og undrede sig kun over, at i Løbet af faa Dage holdt ikke blot Benet op at dryppe, men Hævelsen tog øjensynligen af, saa at den fromme Herre igjen kunde staa lidet op om Dagen og røre Benene, hvorefter han igjen lagde sig til Sengs. Med disse to ind- og udvortes Medicamenter continuerede jeg flittigen og forordnede ham en god Diæt, saa at Gud gav sin Naade til, at han i den 7de Uge efter min Ankomst frisk og sund kunde gaa op paa Slottet til Dronning Christina og gjøre sin skyldige Opvartning, thi hun havde adskillige Gange, før jeg kom, og da han endnu led af Pleuritis, vist ham den Naade at besøge ham. Da gik det igjen paa den gamle Vis, at han fast altid maatte være hos Dronningen og kjøre ud med hende i Karet. Imidlertid holdt jeg Frøken Leonora med Selskab, og fordrev vi undertiden vor Tid med at læse *Senecæ Epistolæ Latinæ* og undertiden med Skakspil, hvilket jeg først havde lært hende i Danmark, og plejede vi i den gyldne Tid at sætte en Rosenobel paa Partiet; men nu var hun bleven min Mester. Undertiden kjørte jeg med Hr. Ulfeldt op paa Slottet til Dronningens *Antichambre*, hvor jeg da lærte de fornemste Herrer at kjende etc.

Jeg blev der bekendt med den lærde Frantsos *Naudæus*, ved hvem Cardinal Mazarini havde sendt og skjænket sit Bibliothek til Dronning Christina¹⁾, som ogsaa med *Isaacus Vossius*, som var Dronningens *Bibliothecarius*²⁾. Dronningen havde ogsaa paa Slottet ladet bygge et smukt, langt Galleri, som hun havde ordnet til et Raritetkammer, hvorover en Frantsos havde Inspectionen³⁾. Jeg saa der nogle Rariteter, som var tagne ud af Kisterne og laa kastede imellem hinanden, saasom nogle romanske Kejserhoveder af Marmor, nogle indianske Dyr og fire *Par Cocco di Maldiva* tillige med en enkelt, hvilke i Sandhed er meget sjældne, og skal man i det ganske Holland ikke finde saa mange hos Liebhaberne. Jeg saa ogsaa der en firkantet Kiste, hvori laa lutter *Numismata antiqua*, vel conditionerede, hvilke var komne fra en Professor i Strassburg. Jeg vilde have ønsket, at de øvrige Rariteter havde været udpakkede af Kisterne. Frantsosen, som havde Inspection derover, var ikke synderlig verseret i denne Materie.

Ved denne Tid ankom ogsaa en Ambassadeur fra Kongen af Spanien ved Navn Don Antonio Pimientel, om hvem jeg tilforn har talt ved Rejsen fra Brüssel til Frankrig⁴⁾. Denne Ambassadeur kom i saadan *Estime* og Familiaritet hos Dronningen, at han persvaderede hende til at antage den katholske Tro og forlade Riget og begive sig til Rom og sætte Bo der. Medicus'en Bourdelot⁵⁾ havde fast gjort hende til en Atheist med sin glatte Tunge, og har jeg optegnet en Tale, som han holdt til Dronningen i Hr. Ulfeldts Nærværelse, og som var uden Værdighed,

1) Se foran S. 143 Anm. 2.

2) Se om ham og hans Forhold i Sverig bl. a. *Histor. Tidsskrift* V, 329—30.

3) Uden Tvivl Trichet du Fresne; jvfr. Celsius: *Bibliotheca reg. Stockholm. historia* p. 105; Archenholtz: *Mémoires conc. Christine reine de Suède* I, 254.

4) S. 141. Se om ham ligeledes *Histor. Tidsskr.* a. St. S. 334 flg.

5) Om hans Forhold til Dronning Christina se *Histor. Tidsskr.* a. St. S. 334, 338, 347, 359.

hvilken Tale I kanske endnu kan finde i min store Pulpet eller Læsepult, hvis Nøgle Slotsfogden Jochim Waltpurger har frataget mig tillige med min Signetring og Sølv-Tobaksdaase.

Kongen af Danmarks Resident, Peder Juel, anklagede paa sin Herres Vegne Hr. Ulfeldt heftigen hos Dronningen for mange Poster, i hvilke han skulde have forseet sig mod Kongen og Danmarks Rige, og begjærede paa sin Herres Vegne, at Dronningen ikke længere vilde beskytte ham i sit Rige og sine Lande. Han overgav sin Klage skriftligen til Dronningen, som *privatim* comunicerede Hr. Ulfeldt den, hvilken ogsaa med skrevne Documenter klarligen remonstrerede Dronningen, at det altsammen var falsk. Men Dronningen opholdt altid Residenten med gode Ord og indbildte ham, at nu skulde det ikke vare længe, før hun ikke vilde taale Hr. Ulfeldt længere i sit Rige. Men Residenten holdt bestandig ved for at faa det at se i Gjerningen. Omsider beordrede Dronningen Residenten til at følge efter hende til Upsala, hvor der var udskrevet en Forsamling af Stænderne, og begjærede af Hr. Ulfeldt, at han vilde drage derhen med hende. Da nu Hr. Residenten en Dag blev tilsagt til at fremsætte sin Anklage mod Hr. Ulfeldt for Dronningen og samtlige Rigens Raader, blev tillige Hr. Rigens Høvmester kaldt ind i Salen¹⁾. Da nu Residenten havde endt sin Anklage, vilde Hr. Ulfeldt forsvare sig. Men da faldt Residenten ham strax i Talen og sagde, at han ingen Befaling havde til at tale med Hr. Ulfeldt og vexe Ord med ham. Da svarede Kantsler Oxenstierna ham: „Tror I, Hr. Resident, at Svenskerne er saadanne Narre, at de dømmer en Mand, før de har hørt hans Forsvar“. Da Hr. Residenten hørte dette, vendte han sig strax om og løb ud af Salen uden at sige et Ord. Dronningen raabte selv efter ham: „*Monsr.* Juel, kom til-

¹⁾ Om dette meget omtalte Møde se bl. a. Mémoires de Chanut III, 342 flg. og de andre i mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. I, LXXXVI nævnte Kilder.

bage, kom tilbage!“ Men han kom ikke tilbage. Efter at Dronningen og Rigens Raader havde let lidet ad denne Action, fór Hr. Ulfeldt fort med at demonstrere ved skrevne Documenter, at enhver af Anklage-Posterne var falsk. De Herrer Rigens Raader tog hans Skrifter til sig og gav ham et Brev, hvori han *in optima forma* blev kjendt fri for enhver Anklage¹⁾. Jeg maa dog, for Eders Curieusitets Skyld, omtale en eller to Poster af deres Beskyldninger. Iblandt andet var en af disse Poster, at han ikke havde gjort Regnskab for sin Forvaltning og i Synderlighed for Holmen. Derpaa svarede han, at ingen Rigens Hovmester var obligeret at gjøre Regnskab, dertil var Rentemestrene ansatte, hvilke hvert Aar maatte gjøre Regnskab til ham og nogle deputerede Rigens Raader over deres Udgift og Indtægt. Ydermere fremviste han et Brev af Kong Christian IV., helt skrevet med hans egen Haand, hvori han gav ham endnu større Autoritet til at disponere over Riget, mere end nogensinde nogen Rigens Hovmester før ham havde haft²⁾.

Et andet Punkt, hvormed de vilde bevise Hr. Rigens Hovmesters Utroskab og Forfordeling af Riget, var følgende. Da Hr. Rigens Hovmester var kommen hjem fra Holland, omtalte han iblandt andet i sin Relation om Ambassaden, hvorledes den nuværende Konge af England, som dengang levede landflygtig i Haag, havde begjæret nogle Penge af ham paa Kongen af Danmarks Vegne, hvilke han ogsaa havde ladet ham udbetale paa Kongen af Danmarks Behag. Da de nu fandt dette i hans Acter, tvivlede hans Fjender strax om, at det ogsaa forholdt sig saaledes, og eftersom der netop var en *Envoyé* fra Kongen af England i Kjøbenhavn, bad de ham ved Lejlighed informere sig hos Kongen af England, om han havde mod-

¹⁾ Hvad der sigtes til, er vistnok den af Dronningen ²³ 1654 udstedte Attest om de i Mødet fremlagte Dokumenters Ægthed; jvfr. mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. I. LXXXVI o. fl. St.).

²⁾ Jvfr. foran S. 125. Hvad Ulfeldt fremviste, var iøvrigt „Generalkvitteringen“ af 1647.

taget disse Penge. Da Envoyéen kom hjem og spurgte Kongen om disse Penge, svarede Kongen strax, at han aldrig havde faaet Penge af Hr. Ulfeldt, ja han skrev ogsaa selv det samme til Kongen af Danmark under sin egen Haand og Segl¹⁾. Da forment Hr. Rigens Hovmesters Fjender, at de havde gjort en stor Fangst og nu med Sikkerhed kunde anklage ham for Utroskab, efterdi de havde en saa stor Konges Haand for sig. Men Rigens Hovmester producerede for Dronningen og Rigens Raader Greven af Montroys²⁾ Kvittering, hvori han tilstod, at han paa Kongen af Englands Vegne havde modtaget en saadan Summa af Hr. Ulfeldt i Kongen af Danmarks Navn. „Og paa det at Eders kgl. Majestæt,“ sagde han videre til Dronningen, „og I samtlige Herrer af Rigens Raad kan se, at jeg ikke har gjort mig Fordel af eller handlet uredeligen med Kronen Danmarks Penge, saa har jeg ved samme Tid end ydermere undsat Kongen af England efter hans Begjæring med mine egne Juveler til en Værdi af omtrent 10 eller 12 tusinde Rigsdaler³⁾, i Følge samme Kvittering af Greven af Montroy.“

Denne Kongen af Englands Action, at han til Gjen-gjæld for Hr. Ulfeldts Godhed bagvaskede ham med et saadant Brev hos Kronen Sverig, fortrød Hr. Ulfeldt stærkt, og skrev han derfor til sin gamle Ven, Kongen af Englands Ober-Secretarius, hvorledes han desværre blev forfulgt af sine egne Landsmænd, saa at de havde udvirket et saadant Brev hos hans Konge etc. Dette Brev besvaredes ikke alene af Secretarius, men Kongen selv skrev Hr. Ulfeldt et meget høfligt Brev til, hvori han titulerede ham *mon cousin* og paa det højeste undskyldte sig, fordi han saa hastigen havde svaret Kongen af Danmark, som om han ikke havde modtaget Pengene; han havde den-

¹⁾ Se Holberg: Dmks. Riges Historie III, 167 flg.; Paus: Corf. Uhlefeld II, 156 flg.; Danske Mag. 3 R. II, 67 flg., o. fl.

²⁾ D. e. Montrose's, som Sperling ogsaa tidligere skriver.

³⁾ Hvad Ulfeldt af egne Midler havde forstrakt ham med, beløb sig til henved 19000 Rdlr.; se Danske Mag. 3 R. II, 55 flg.

gang glemte det, men nu erindrede han sig hel vel, at Pengene var modtagne af Greven af Montroy, vilde ogsaa selv skrive derom til Kongen af Danmark¹⁾ og give ham en ny Beretning om Sagen, offererede sig derhos, dersom han kunde gjøre ham nogen Tjeneste etc. Heraf lærer man, hvorledes store Herrer og Konger, naar de have modtaget Velgjerninger, letteligen glemme saadant. Denne Kongen af Englands Undskyldning har jeg selv læst, da jeg engang var hos Hr. Ulfeldt paa Slottet i Barth. I kan heraf letteligen slutte, hvorledes de andre Anklager maa have været funderede. *In summa*: jo mere de forfulgte ham i Danmark, desto højere blev han agtet af alle i Sverigs Rige.

Nu videre i min Text! Jeg blev snart træt af Stockholm, og jeg længtes efter at komme hjem igjen, begjærede derfor min Afsked af Hr. Ulfeldt. Men han holdt mig altid op med gode Ord og gav iblandt andet for, at jeg ikke maatte drage bort, før jeg havde kysset Dronningens Hænder, hvortil han med det første vilde søge Lejlighed. Men det var ikke hans Mening; thi efterdi han fast continuerligen maatte være hos Dronningen, og hans Frøken imidlertid maatte sidde alene, saa var hans Intention, at jeg imedens skulde holde hende med Selskab. Men Tiden og min Lejlighed vilde nu ikke længere tillade saadant, thi det lakkede ad Høst, og min Skipper gjorde sig igjen færdig til at sejle til Lybek henimod Mikkelsdag, og drev jeg derfor desto stærkere paa min Afsked, hvortil de ogsaa begge gav deres Samtykke. Alligevel vilde han ikke, at jeg maatte drage bort, før jeg havde talt med Dronningen, og da Dronningen engang havde støvnet ham ud til Jacobsdal, omtrent to Mile fra Stockholm, førte han mig med sig derhen og præsenterede mig for Dronningen, for hvilken jeg, efter at have gjort mit Buk og kysset Sømmen paa hendes Kjole, holdt en liden kort Oration i

¹⁾ Hans Brev herom er trykt hos Holberg: *Dmks. Riges Hist.* III, 171—72, og Paus: *Corf. Uhlefeldt II*, 162 flg.

det latinske Sprog¹⁾, som hun besvarede i det italienske Sprog hel sirligen og expedit, og sagde hun iblandt andet, at efterdi hun af Hr. Ulfeldt havde fornummet min Capacitet, saa udnævnte hun mig til sin Medicus²⁾, og dersom hun ellers kunde gjøre mig nogen Tjeneste (*alcuni servizii*), saa skulde jeg i Gjærningen erfare det. Jeg svarede Hds. Majestæt i det samme italienske Sprog og takkede for saadan Naade etc. Dermed vendte hun sig om til Hr. Ulfeldt og discurrede med ham, og jeg blev alene staaende i Gemakket. Imidlertid blev Taffelet dækket, og Dronningen satte sig til Bords tillige med Hr. Ulfeldt. Men jeg opvartede dem under hele Maaltidet, og nu og da talte Dronningen et Ord med mig. Iblandt andet spurgte hun mig, hvor længe jeg havde opholdt mig i Italien. Jeg svarede: „4¹/₂ Aar.“ „Da er det intet Under, at I taler saa godt italiensk.“ Jeg svarede: „Meget mere maa man forundre sig over, at Eders kgl. Majestæt, som aldrig har set Italien, alligevel taler Sproget saa perfect, som om I var født der.“ Efter Maaltidet begav hun sig ud i Haven, som laa ved Huset, og spadserede der i to Timer med Hr. Ulfeldt. Hun vilde ikke tillade, at Hr. Ulfeldt gik med blottet Hoved ved hendes Side, heller ikke, at han, naar de vendte om under Gangen, skiftede med den højre Haand³⁾; thi hun æstimerede ham meget højt. Alt dette kunde jeg se igjennem Vinduerne i Gemakket, hvor jeg stod.

Omsider gik Dronningen igjen op med ham i det forrige Gemak, hvor Hr. Ulfeldt tog Afsked, og kørte vi altsaa igjen sammen til Stockholm. I Karossen spurgte han mig, hvorledes Dronningen behagede mig. Jeg svarede

1) Koncepten til denne Tale haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.

2) At Sperling allerede tidligere havde søgt om at blive Dronning Christinas Medikus, er bemærket ovenfor S. 172 Anm. 1.

3) Meningen maa vel være, at naar Ulfeldt havde ført Dronningen et Stykke ved sin højre Haand, og de vendte om, vilde hun ikke tillade, at han sprang om paa hendes venstre Side for atter at byde hende den højre Haand, men lod sig føre tilbage ved hans venstre Haand.

ham i Overensstemmelse med hendes Meriter, om hvilke det ikke her tilkommer mig at skrive mere. Efterdi nu min Skipper snart var færdig, holdt jeg Afregning med Hr. Ulfeldt angaaende nogle Penge, som jeg havde udgivet i Holland paa hans Vegne. Men han forærede mig 200 Rdlr. for min Rejse, og for min Cur gav han mig et Vexelbrev paa Adolph Sontom i Hamborg paa 400 Rdlr. Frøken Leonora forærede mig en Ring med 3 Diamanter, skaarne i Facetter og ordnede som et Kløverblad. Brevet paa min Bestalling lovede Hr. Ulfeldt at forskaffe mig og sende til Holland, som han ogsaa gjorde¹⁾). Men det var kun et Fixerbrev, thi Dronningen resignerede kort efter. Da nu min Skipper var ganske færdig, tog jeg endelig Afsked fra dem begge med god *Contentement* paa alle Sider, og gik jeg i Guds Navn om Bord og sejlede af Sted med god Vind²⁾).

I Løbet af 5 Dage kom han til Travemünde og tog derfra Vogn til Lybek. Her modtog han et Brev fra sin Hustru, hvori hun skrev, at hun laa syg af en Kvantanfeber. Han rejste derfor strax til Hamborg, og derfra over Bremen og Lingen til Amsterdam, hvor han ankom 4 Dage efter Afrejsen fra Hamborg. Han fandt sin Hustru i en meget medtaget Tilstand, der stadig forværredes, og, trods den kjærligste Omhu fra Sperlings Side, døde hun den 9. Januar 1654³⁾). Efter at Sperling udførlig har fortalt hendes Sygdomshistorie, tilføjer han — hvad der har Interesse med Hensyn til Spørgsmaalet om, for hvem Selvbioграфien var bestemt —: „Alt dette om Eders sal. Moders Sygdoms Begyndelse, Midte og Ende har jeg saa omstændeligen og vidtløftigen villet fortælle Eder, fordi I dengang ikke var til Stede, og

¹⁾ Den originale Bestalling for Sperling som Dronning Christinas Læge, af ¹⁹/₁₀ 1653, haves i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.

²⁾ I Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol., haves et „aabent Pas“, udstedt af Ulfeldt for Sperling ¹⁶/₉ 1653 i Anledning af hans Tilbagerejse fra Sverige over Lybek til Holland.

³⁾ I Selvbioграфien siger Sperling, at Dødsdagen, „dersom jeg husker ret,“ var den 9. Februar 1654. Den ovenfor angivne Dato, som er den rette, findes i et Brev fra Sperling til Broderen Paul af ¹⁰/₁ 1654 (Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) og desuden i en løs Optegnelse af Sperling i Gl. kgl. Saml. Nr. 1114, II, Fol. Af den

Eders Søstre var unge og maaske har forglemt de fleste Omstændigheder“ osv.¹⁾

Den følgende Morgen [efter Dødsfaldet], ganske tidlig, lod jeg en Bedemand kalde, som var mig bekendt og af vor Kirke. Han informerede mig om alt, hvad der var fornødent og brugeligt, han skaffede mig Folk, som overtrak Forhuset og det store Kammer med sort Tøj, han lod trykke nogle hundrede Lig-Sedler, som af ham og hans Medhjælpere skulde kastes ind i Husene i den ganske Stad, og da han mindede mig om, at Hamborgerne havde et Capel i Vesterkirken, hvori alle Hamborgere, som døde i Staden, blev begravne, sendte jeg Gabriel Marselis til min gode Ven Philipps Pelt, som var den ældste Forstander for den lutherske Kirke, og lod ham min Hustrus Død vide med Begjæring, at han vilde give mig en Seddel til Forstanderne for Vesterkirken, om at jeg, som født i Hamborg, maatte begrave min Hustru i Hamborgernes Capel. Dette blev strax af alle bevilget. Da jeg nu havde gjort Aftale med min Bedemand om Begravelsesdagen, skrev jeg i Hast til *Monsr. Villum Worm*²⁾ og *Monsr. Thomas Fincke* og bad dem vise deres sal. Svogerske den sidste Ære og komme over og ledsage hende til Graven. Hvortil de ogsaa viste sig ganske villige, og indfandt de sig til rette Tid i mit Hus. Imidlertid bestilte min Bedemand Klokkerne, som efter luthersk Skik skulde ringe. Han bestilte ogsaa Vinen og Drikkeglassene og de Folk, som skulde skjænke. Saaledes gik alt smukt ordentligen til, og havde jeg selv kun ringe Ulejlighed dermed. Da

sidst nævnte Kilde erfares, at Hustruen var født i Roskilde den 8. April 1605.

¹⁾ Foruden Døtrene synes ogsaa Sønnen Paul og formodentlig ogsaa Korfits at have været til Stede ved Moderens Dødsleje, og det maa allerede heraf sluttes, at Selvbiografien nærmest var bestemt for Sønnen Otto. Endnu bestemtere fremgaar dette dog af et Sted i det følgende (S. 188).

²⁾ Ole Worm's Søn; senere kongelig Bibliothekar og Historiograf m. m.

nu min kjæreste sal. Margrete var lagt i Kisten, og Begravelsesdagen kommen, indfandt der sig Folk i Mængde, og kom baade mine bekjendte og ubekjendte, besynderligen de fornemste af vor Kirke. Alle de, der som Vener skulde følge nærmest efter mig, var opskrevne paa en Seddel *à part*, og da Liget blev løftet op, blev enhver efter denne Seddel raabt op af Bedemanden, som han skulde gaa, og førte de saaledes den døde igjennem Næsset og Warmoesgade til Capellet i Vesterkirken, hvor hun blev nedsænket i Jorden. Nu, min kjæreste Margrete, du er død og lever end, du vil ikke komme til mig mere, men jeg vil vel komme til dig. Amen.

Det var mig ret kjært at se en saadan Freqvents af fornemme Folk, som fulgte hende til hendes Lejersted og siden ledsagede mig hjem. Da dette var overstaaet, blev Huset overalt ryddet og rensset, og enhver blev betalt. Der sad jeg nu som en ensom Fugl med mine bedrøvede moderløse Børn, og sukkede vi og græd en lang Tid og jamrede og klagede os som Duerne. Men der hjalp ingen Græden og Sukken. Jeg maatte nu tænke paa min Rejse til Hamborg¹⁾ og lægge Haand paa Værket og efterhaanden pakke mine Ejendele ind, hvorved mine Børn hjalp til, saa meget de formaaede, besynderligen min ældste Datter Anna og min ældste Søn Paulus. Dermed tilbragte vi vor Tid til henimod Vaaren, og da jeg havde indpakket alt, hyrede jeg en Bojert, hvori jeg indskibede mit Gods, og drog lige den 1. Maj — *stylo novo* —, som i Amsterdam er Fare-dag, ud af mit Hus og sejlede med mine kjære Børn i Guds Navn over Vandet og ankom i kort Tid lykkeligen til Hamborg, og efter at jeg der havde boet en tre Dage hos min Søster Anna, indtil min Formand ganske havde rømmet Huset, drog jeg ind i mit lejede Hus i Grønnegade den 4. Maj gammel Stil.

¹⁾ Sperling havde under Konens Sygdom lovet hende at flytte til Hamborg, da hun ikke kunde vænne sig til Forholdene i Amsterdam, og han havde allerede lejet Hus der.

Imidlertid havde Hr. Corfits Ulfeldt forstrakt Dronning Christina med en stor Summa Penge, hvorfor hun havde sat ham Slottet og det ganske Amt Barth i Pant, saa at han kunde nyde den aarlige Indkomst deraf. Han sagde derfor Sverig Farvel og kom til Barth og tog sin Residents paa Slottet der¹⁾).

Jeg har ovenfor glemt at melde om min yngste Søn Corfits, at jeg satte ham til en Kjøbmand i Amsterdam, som havde en Broder boende i Dantzic og handlede i Compagni med ham. Hvor længe han er bleven der, og hvorledes han, naar han havde Tid tilovers fra sin Herres Forretninger, har informeret sig selv i det latinske Sprog, hvori han kun havde ringe *Fundamenta*, som ogsaa i det græske Sprog og i Astronomien, og hvor længe han er bleven i Dantzic, alt saadant er Eder vel bevidst og derfor ikke fornødent at skrive. Heller ikke, at jeg ofte blev kaldet til Hr. Ulfeldt fra Hamborg til Barth og maatte blive nogle Uger hos ham. Jeg maatte ogsaa igjen gjøre en Rejse til Holland formedelst nogle Penge, som *Monsr.* Hidding og Evert Moutemaecker skyldte mig, ved hvilken Lejlighed jeg da tog min Paulus med mig, efterdi han nu gav godt Haab, og bragte ham til Leiden²⁾ og recommendede ham til min gamle Ven Hr. *Golius*³⁾ og opsøgte en vakker Contubernal til ham, en *Candidatus medicinæ*, og haabede, at alt vilde gaa vel. Men hvorledes det er gaaet mig med ham, er Eder desværre alle bekjendt, og vil I endnu kunne finde nogle Breve om den Sag, baade fra Værten i Amsterdam og fra hans Contubernal i Leiden og D. Benjamin⁴⁾). Det er ogsaa ufnødent at melde, hvor-

¹⁾ I Maj 1655.

²⁾ Han blev immatrikuleret ved Universitetet i Leiden den 15. Oktober 1654; se Personalhistorisk Tidsskr. II, 199.

³⁾ Formodentlig den berømte Orientalist Jacob Golius, som var Professor i Leiden.

⁴⁾ Af nogle Breve fra Sperling til Sønnen Paul og andre (Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.), skrevne i December 1654, sees bl. a., at Sønnen da havde forladt Leiden og begivet sig til Amsterdam,

ledes jeg er rejst fra Hamborg til Eder i Helmstädt¹⁾ og derfra sammen med Eder til Bloksbjerg, hvor jeg da endnu samlede adskillige sjældne Urter, som vi bragte til Hamborg og satte i vor Have i St. Jørgen, og som ogsaa for største Delen har slaaet godt an. Alt dette nævner jeg kun for at vise, at jeg formedelst denne urolige Omflakken ikke kunde vinde fast Fod til min Praxis. Hertil kom endnu en for mig møjsommelig Rejse. Thi da Kong *Carolus* i Sverig blev kaldet ud af Polen af de danske, og Grev Ulfeldt (thi han var Aaret i Forvejen af Kejseren bleven ophøjet i den grevelige Stand²⁾ af Kongen i Sverig blev anmodet om at følge ham i denne danske Krig, og Greven nu var ankommen til Ottensen med den svenske Armé i Begyndelsen af Augusti Maaned³⁾, saa skrev han en Seddel til mig med Blyant, i Mangel af Blæk, hvilken Seddel en Bonde fra Ottensen bragte mig i Hamborg, med Begjæring, at jeg i en Hast vilde komme til ham, da han havde noget at sige mig. Jeg tog strax en Vogn og kjørte til Ottensen til ham, og da jeg kom til ham, gav han mig at forstaa, at jeg vilde gjøre ham en Tjeneste, dersom jeg vilde gjøre dette Tog med ham. Jeg undskyldte mig vel noget, men der hjalp ingen Undskyldning: jeg maatte love ham, at jeg den følgende Dag igjen vilde indfinde mig hos ham; kjørte altsaa tilbage og tog kun to Skjorter med, tillige med et Par Næseklude, Kraver og et Par Bøger i en lille Vadsæk, og drog den følgende Dag igjen til Ottensen. Men Greven var allerede brudt

samt at han havde laant en Del Penge hos forskjellige. Den D. Benjamin, der nævnes ovenfor, er Dr. Benjamin Mussaphia, en spansk Læge, som havde praktiseret i Hamborg og Glückstadt og nu opholdt sig i Amsterdam.

¹⁾ Hvor den yngre Otto Sperling i de Aar studerede. Af dette Sted fremgaar det med Sikkerhed, at Sønnen Otto var det af Børnene, for hvem Selvbiografien egentlig var bestemt.

²⁾ Jvfr. foran S. 106—7.

³⁾ Den svenske Hær kom til Ottensen allerede i Slutningen af Juli; se bl. a. Erik Dahlbergs Dag-Bok. Stockh. 1823. S. 131.

op med Kongen, og traf jeg ham ikke før i Wedel. Derfra drog vi videre, først igjennem Ütersen, derpaa igjennem Elmshorn, hvor Kongen holdt Rast en Dag og imidlertid lod en Skandse, som kun laa en Mil fra Glückstadt, opfordre til Overgivelse og beskyde, og overgav den sig efter to Timers Forløb. Vi drog videre fort til Itzeho, som Kongen ogsaa lod beskyde med gloende Kugler, og efterdi Stadens Indbyggere havde revet Brædderne af Broen over Stør, lod Kongen hente Brædder fra Klosteret, som ligger paa denne Side af Stør, og gjorde en Flaade deraf, saa at hans Soldater kunde komme ind i Staden over Stør, thi de gjorde kun ringe Modstand derinde. Stadens Indbyggere overgav sig omsider efter to Dages Forløb, og de danske Soldater havde da retireret sig til Glückstadt. De danske havde allerede før Svenskernes Ankomst impatroneret sig Stiftet Bremen og Bremer-Förde. Men førend Kongen rejste fra Ottensen, havde han givet Feltmarskal Wrangel Commandoen over en Del af Armeen, med hvilken han satte over Elben og jog de danske bort fra Stade og ud af andre Skandser, som de havde indtaget, Bremer-Förde undtagen, hvor der laa en *vaiillant* Soldat Eggerick¹⁾, som holdt den indtil den første Krigs Ende. Thi Feltmarskallen vilde ikke spilde Tiden dermed, men hastede igjen til Kongen for med sine Folk at forstærke Armeen, som stadigen marscherede fremad, efter at Itzeho havde overgivet sig, forbi Kiel, igjennem Eckernförde og forbi Gottorp, hvor Fyrsten besøgte Kongen og regalerede ham med et Maaltid i et Telt paa Marken. Efter Maaltidet brød Kongen igjen op og drog igjennem Flensborg og Kolding til $\frac{1}{4}$ Mil fra Frederiksodde. Der forskandsede Kongen sig og slog sin Lejr, men han blev der ikke længe, men rejste igjen til Wismar og overgav Commandoen til Grev Wrangel. Imidlertid havde vi vort Quarter i et lidet Bondehus, hvor Grev Ulfeldt opholdt sig tillige med sin

¹⁾ D. e. Generalmajor Eckerich Johan Lübbes, siden Kommandant i Glückstadt.

Frøken og sin Søn, Grev Christian — som nyligen var kommen fra England til Hamborg, hvor han havde truffet *Monsr. Aranda*¹⁾, og nu var arriveret i Lejren —, samt mig og to Piger, tre Tjenere etc. Jeg var, som Gud véd, ilde accommoderet, maatte altid ligge i mine Klæder paa Halm, da jeg dog saa andre, som Pigerne og Aranda, blive forsynede med Sengeklæder. Dette gjorde mig snart kjed af saadant Liv og saadan Opvartning. Ellers saa vi paa denne ganske Rejse ingen Fjende, men vi drog frem som til en Brudfærd, ledsagede af en god Convoj. I October Maaned besluttede Grev Wrangel at angribe Frederiksodde, thi der kom dagligen mange Overløbere til os i Lejren af jydsk Bønder, som berettede om den slette Tilstand i Byen mellem Soldaterne. Hr. Feltmarskallen sammenkaldte de høje Officerer og holdt Krigsraad og aabenbarede dem sit Forehavende. Alle Officerer var af den Mening, at Fæstningen var let at vinde, og om den ogsaa allerede havde høje Volde, saa var de dog kun byggede af Sand og havde kun tørre og ikke dybe Grave, saa at man strax fra Landet kunde springe ned i dem og med tørre Fødder løbe op ad Voldene. Altsaa blev der bestemt en vis Tid, da man om Natten i al Stilhed skulde angribe Stedet, og blev der givet enhver Officer Ordre om, paa hvad Sted han skulde tage *Posto* med sine Folk. Løsenet til at falde an var, naar de saa et Hus, som laa ved Siden, staa i fuld Flamme. Dermed begyndte enhver paa sin *Posto* Angrebet, og faldt der adskillige Officerer paa de Steder, hvor Tyskerne holdt Vagt paa Voldene, men deres Soldater trængte paa efter dem og kom op paa Voldene, og paa andre Steder, hvor der ingen Vagt var, klatrede Soldaterne op uden Forhindring. Wrangel selv besteg imidlertid ogsaa Volden paa et Sted, med kun en halv Pique i Haanden, og uden at have nogen hos sig uden den unge Grev Christian Ulfeldt. Og som han nu

¹⁾ Jvfr. foran S. 107. Han døde kort efter i Kolding, se mit Skrift Leon. Chr.s Hist. II, XXIII—XXIV.

var kommen op paa Volden, traf han nogle Bonde-Soldater med Musquetter og Lunter; men han sagde kun disse to Ord til dem: „Legts Gewehr!“¹⁾ saa lod de arme forskrækkede Taaber deres Geværer falde til Jorden. Den danske Rigsmarsk Just Høg²⁾, som lige to Dage i Forvejen var ankommen dertil til Vands fra Glückstadt³⁾, præsenterede sig ogsaa paa Volden om Natten, men det var noget sent, thi Svenskerne spillede allerede Herrer, og Soldaterne havde begjæret Quartér. Just Høg var ogsaa allerede kommen for langt ind imellem Svenskerne og vilde snakke sig fra det, men de svenske Soldater vidste ikke, hvad han var for en Person, og slog stærkt løs paa ham med Musquetterne og saarede hans Hoved paa mange Steder, af hvilke Saar han ogsaa siden er død, efter at jeg var rejst bort. Saaledes erobrede Svenskerne denne Nat, før det endnu blev Dag, [Frederiksodde], men da det begyndte at dages, gav Feltmarskallen Soldaterne Forlov at plyndre Staden i to Timer. Da jeg erfor, at alt var klart, tog jeg en Hest og red strax ind for at bese Staden. Staden var smukt anlagt med ordentlige Gader, men endnu langt fra bygget færdig, thi hist og her laa der endnu mange øde og sumpede Pladser; men de Huse, som var opførte, var alle sirlige at se til, thi det var en Stad, som nylig var begyndt at bygges. Snart efter kom ogsaa Grev Ulfeldt med sin Frøken derind, og blev der af Feltmarskallen assigneret dem et skjønt Hus. Men jeg tog Afsked der og rejste hjem til min Familie, om end med Grev Ulfeldts store Uvilje⁴⁾, og kom igjennem Sønderborg og Gottorp,

¹⁾ Saaledes i Originalen.

²⁾ Skal naturligvis være: Anders Bilde.

³⁾ Dette er urigtigt; jvfr. Fr. Meidell: Fra Enevældens Dæmring i Danmark S. 139—40.

⁴⁾ I Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol., haves flere Koncepter til Breve fra Sperling til Ulfeldt og Leonora Christina (fra Slutningen af 1657 og Begyndelsen af 1658), vedrørende den gjensidige Misfornøjelse, der en Tid herskede mellem begge Parter; jvfr. ogsaa mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II, 218 og IL.

hvor Fyrsten lod mig kalde, for at jeg skulde fortælle ham det hele Forløb med Frederiksdode, og rejste gennem Eckernførde og Kiel til Bordesholm til min Broder og blev et Par Dage hos ham og kom saaledes til Hamborg til mine kjære Børn, som ikke længtes mindre efter deres Fader, end jeg efter dem. Jeg blev hos dem Vinteren over og fik saaledes Begyndelsen til en liden Praxis. Men om Vaaren maatte jeg igjen nødvendigvis rejse til Amsterdam formedelst Evert Moutemaeckers Gjæld. Men denne Rejse bekom mig ilde. Thi da jeg rejste tilbage til Vands paa en Bojert og nu var kommen saa langt frem paa Elben, at vi formedelst den begyndende Ebbe om Aftenen maatte kaste vort Anker for Glückstadt og tænkte igjen at lette det den følgende Dag, saa forhindrede Gud mit Forehavende. Thi ved Dagens Frembrud kom en Baad med stor Støj ud til os med Soldater fra Glückstadt, som bød alle Passagerer komme op til Commandanten i Staden. Da vi nu var satte i Land, stod Commandanten Eggerick¹⁾, en meget discret Mand, der og spurgte først mig, hvo jeg var. Jeg svarede, at jeg var fra Hamborg og kom nu fra Holland. Da sagde han: „Passér!“ Efter at han derpaa havde udspurgt Skipperen, sagde han i lige Maade, at han kunde passere. Af de andre Passagerer fik ogsaa nogle Lov til at gaa, men andre blev beholdte i den danske Tjeneste. Da nu alle var færdige, sagde min Skipper til mig, at jeg skulde komme med ham: han vilde tage en Drik Brændevin, og siden vilde han besørgе et lidet Ærinde i Staden og igjen komme til mig og gaa om Bord. Jeg maatte lade mig saadant befalde og gik med ham ind i et gement Herberge ved Stranden, og traf jeg der en, som tilforn havde været Hans Bojesens²⁾ Tjener i Kjøbenhavn. Han kom hen til mig og hilste mig. Da erfor jeg af ham, at den nylig sluttede Fred igjen var brudt. Efter at han var gaaet fra mig, og medens jeg sad alene og ventede paa,

¹⁾ Jvfr. foran S. 189.

²⁾ Jvfr. foran S. 78.

at min Skipper skulde komme igjen, kom Auditeuren¹⁾ Henning von Eitzen ind til mig, hilste mig venligen og sagde til mig, at Feltmarskal Eberstein begjærede at tale med mig. Han havde to Hellebarderer med sig, som fulgte os. Da jeg nu kom til Feltmarskallen, spurgte han mig, hvad jeg gjorde her. Jeg svarede, at jeg imod min Vilje var hentet i Land fra Skibet. „Hvorfra jeg kom?“ Svar: „Fra Holland.“ „Hvad jeg havde gjort der?“ „Jeg var rejst dertil fra Hamborg for nogen Gjælds Skyld og var nu paa Tilbagerejse til Hamborg.“ Han sagde videre: „I er jo i svensk Tjeneste.“ Jeg svarede: „Nej, Eders Excellence!“ „Hvad?“ sagde han, „har I ikke nylig været hos Kongen af Sverig i Wismar?“ Jeg svarede: „Nej!“ Da befalede han Auditeuren, at han skulde bringe den Mand sammen med mig, som havde set mig der. Men til mig sagde han: „I er ogsaa en af dem, som har kocht Suppen.“ Jeg svarede: „Eders Excellence maa tilgive mig, at jeg beder Eder ikke gravere mig dermed. Det er vel saa, at Dina falskeligen har beskyldt mig, men hun har med sit Hoved maattet bøde derfor, og jeg er bleven absolveret ved en offentlig Sentents; tilmed saa har jeg min ærlige Afsked under Hs. Majestæts Haand og Segl.“ „Ja“, svarede han, „I maa blive her²⁾, indtil jeg har faaet Besked fra Danmark; jeg ved vel, hvad Hs. Majestæt selv har sagt mig i Haven i Kjøbenhavn om Giften. Tag ham med Jer, for at Manden kan overbevise ham om, at han har været hos Kongen af Sverig.“ Altsaa vandrede jeg med min Henning til hans

¹⁾ Kaldes ellers: General-Auditør.

²⁾ I Følge en Supplik fra Sperling til Kongen af 30/8 1658 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) fandt Arrestationen Sted den 19. August 1658. Grunden til, at han anholdtes, var, som han selv ovenfor siger, at han antoges at staa i den svenske Konges Tjeneste eller dog at udføre svenske Kommissioner; og Grunden til, at hans Anholdelse varede saa længe, skal særlig have været, at han i Frederiksodde skulde have brugt nedsættende Talemaader om Kongen (se Koncepter til Breve fra ham til Kongen, til Gersdorff og Lente, af 21. og 22. November 1658, i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.), hvilket han dog bestemt benægter.

Hus, og lod han der komme den Mand til sig, som skulde have set mig hos Kongen af Sverig i Wismar. Det var en ung Karl, en Hollænder af Fødsel, som for faa Uger siden var kommen til Glückstadt fra Capo Corso i Guinea. Da jeg nu fik Øje paa ham, spurgte jeg ham, om han havde set mig i Wismar hos Kongen af Sverig. Han sagde: „Nej!“ Jeg spurgte videre: „Hvoraf kommer det da, at I har sagt saadant til Feltmarskallen?“ Han svarede: „Det har jeg ikke gjort, men jeg har sagt, at jeg havde hørt, at I havde været i Wismar hos Kongen.“ Da sagde jeg til Auditeuren: „Ser I vel, hvor smukt i bestaar I Eders Tale? Sig det igjen til Feltmarskallen, og at der sker mig Uret. Hvorfor skulde jeg nægte det, om jeg var i en saadan Konges Tjeneste? Det var mig jo ingen Skam at tjene en Konge, og dersom jeg blev fangen i saadan Tjeneste, saa vidste jeg, at han ogsaa kunde befri mig. Henning svarede, at han kunde ikke gjøre derfor, han maatte følge Feltmarskallens Ordre; han vilde bringe mig i et godt Logement, hvor jeg skulde blive, indtil Svaret kom fra Kjøbenhavn. Altsaa bragte han mig i et Logement hos gode Folk, hvormed jeg var vel tilfreds, og lod mig bringe Bøger fra mit Bibliothek i Hamborg, og studerede jeg Dag og Nat. Og eftersom *Joh. Rhodii Notæ in Scribonium*, som jeg havde kjøbt i Amsterdam, nylig var udkomne, saa skrev jeg der mine *Animadversiones in Notas Rhodii*, indtil der efter 7 Maaneders Forløb kom Svar fra Kjøbenhavn, at man skulde lade mig løs af min Arrest, af hvilket Svar jeg saa en Copi med Hr. Kantsler Theodor Lentes Haand, og var der ikke deri Tale om nogen Revers¹⁾. Alligevel tvang de, og i Besynderlighed Regerings-

¹⁾ Ganske vist ikke om en saadan Revers, som han virkelig maatte udstede, og hvori han maatte forpligte sig til ikke at indlade sig med Kongens Fjender eller foretage noget til Danmarks Skade (se mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II, IL), men dog om en Revers om, at han paa Opfordring igjen skulde indfinde sig (Kopi af Kongens Skrivelse til Eberstein om Løsgivelsen, af ²⁷/₂ 1659, i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.).

Secretarius Schneidebach¹⁾), mig til at give en Revers, hvilken Revers jeg vægrede mig ved at give, efterdi jeg saa længe havde været uskyldig arresteret, og der ikke var talt derom i Kantsleren Hr. Lentes Skrivelse. Jeg bad Schneidebach om at maatte tage denne Revers med mig hjem, for at jeg desto bedre kunde se den igjennem og overveje den. Der tog jeg en Copi deraf, hvilken I vel endnu vil finde i min store Læsepult. Omsider maatte jeg underskrive Reversen, dersom jeg vilde slippe løs, og kom jeg saaledes igjen til min Familie i Hamborg den sidste *Martii*²⁾). Jeg har forbigaaet meget, som ellers har tildraget sig under min Arrest, som at Godske von Buchwald³⁾ skrev for min Skyld til Feltmarskallen, og at min Broder Paulus bragte en Forbøn til Veje fra Fyrsten af Holsten til Eberstein, og at mine Børn i lige Maade bekom en Skrivelse fra Borgmestre og Raad til bemeldte Feltmarskal⁴⁾); men alt forgjæves, efterdi der intet Svar var kommet fra Danmark. Jeg melder heller intet om, hvorledes

¹⁾ I et Brev fra Sperling til denne, af Glückstadt $\frac{7}{11}$ 1659 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.), kaldes han Generalauditør (ogsaa Overauditør) og Kancelli-Sekretær i den kgl. Regering i Glückstadt Ludvig Schneidebach. Jvfr. om ham A. D. Jørgensen: Udsigt over de danske Rigsarkivers Historie S. 192.

²⁾ Jvfr. mit anf. Skrift II, IL.

³⁾ D. e. Landraad Godske von B. til Giersberg. I et Brev af $\frac{22}{11}$ 1658 (Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) takker Sperling ham for, hvad han allerede har gjort i hans Sag, og beder ham, som nylig er rejst til Kjøbenhavn, ogsaa tænke paa ham der.

⁴⁾ Borgmestre og Raad i Hamborg, som under $\frac{6}{10}$ 1658 havde led-saget Sperlings første Supplik til Frederik III. med deres Anbefaling, anbefalede ogsaa, ved Skrivelse af $\frac{25}{11}$ 1658, en Anmodning fra Sperling til Eberstein om en forlænget Permission af Arresten. Sperling havde nemlig først faaet Tilladelse til at rejse til Hamborg paa 14 Dage — fra den 15, til den 29. November 1658 — og fik derefter en ny Tilladelse, gjældende til Helligtrekongers Dag 1659. Der gjordes Forsøg paa at faa hans Permission endnu mere forlænget, men denne Gang uden Held (de paagjældende Aktstykker haves, tillige med en Del flere, vedrørende Sperlings Sag, i Original eller Kopi i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.).

Claus Mohr¹⁾ havde indflikket sig hos mig i Glückstadt, thi om alt dette kan Eders Kammerater bedst give Eder Underretning.

Da jeg nu igjen var kommen til Hamborg, beskjærede Gud mig en lykkelig Praxis, som dagligen ved Guds Naade tiltog, og bevægedes herved *Medici* i *Collegium medicum* til at anmode mig *privatim*, ved Ligfærd og andre Sammenkomster, om at træde ind i deres Collegium, hvori jeg ogsaa omsider consenterede, og gjorde de mig strax til *Præses* for deres Collegium, og da Aaret var omme, og en anden skulde vælges i mit Sted, faldt Loddet igjen paa mig. Jeg sad saaledes i en skjøn, rig Praxis, hvoraf jeg med min Familie rigeligen kunde have levet, fast uden at angribe mine egne Midler, som Gud havde forlenet mig med, indtil i Aaret 1664. Hvad stor Ulykke der er kommet over mig i dette Aar, er Eder alle bekjendt og ikke fornødent vidtløftigen at gjentage; men det forrige har jeg skrevet noget vidtløftigen som en *familiar* Discurs med min Familie, thi hos fremmede vilde slige smaa og ringe *Particularia*, som jeg ofte har indblandet, kun blive udlete. Men Eder, min kjære Fætter²⁾, som har begjæret det, kan det tillige med Eders Kammerater tjene til nogen Efterretning, og

¹⁾ To Brødre, Claus og Johan Mohr, af hvilke den ene — uden Tvivl Claus — i en Skrivelse fra Eberstein til Grev Christian Rantzau af $\frac{3}{4}$ 1658 (o: 1659) betegnes som Sperlings tilkommende Svigersøn, var begge Gange, da Sperling permitteredes af Arresten, gaaede i Kavtion for hans Tilbagekomst og havde endog forpligtet sig til, hvis han ikke kom af sig selv, at bringe ham tilbage og *aflevere* ham i Fæstningen. Af Ægteskabet med Sperlings Datter blev der ikke noget, og mellem Claus Mohr og Sp. blev Forholdet siden meget spændt, som det sees af nogle Optegnelser af den sidste (ligesom Kavtionerne i Gl. kgl. Saml. Nr. 1110, Fol.) angaaende forskjellige Voldshandlinger, som Claus Mohr i 1660 havde øvet imod ham. Han havde slaaet hans Vinduer ind, udskjældt ham osv.

²⁾ Denne Betegnelse er kun brugt for at føre uvedkommende, i hvis Hænder Skriftet kunde falde, paa Vildspor. Ogsaa i et Brev til sine Børn, som han skrev i Blaataarn $\frac{7}{8}$ 1670 (Afskrift i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.), bruger han Overskriften: „Mein von Herten vielgeliebter *Vetter*.“

kan I deraf se, hvor forunderligen Gud fra min Ungdom af har ført mig omkring, saa at mit Liv har været en stadig Valfart. Mine Dage har været hurtigere end en Løber, de er flygtede og har ikke ført til noget godt. Var jeg ikke lyksalig? Var jeg ikke smukt stille? Havde jeg ikke god Ro, med mine Børn omkring mit Bord? Og saa kommer saadan Uro! Gud har overgivet mig til de uretfærdige og har ladet mig falde i de ugudeliges Hænder. Mine Anslag, som har opfyldt mit Hjerte, er forstyrrede. Men dit Raad, Herre, staar ikke i Menneskenes Magt, men det ved jeg for sande, at hvo som tjener Gud, han bliver trøstet efter Anfægtingen og udløst af Nøden, og efter Tugtelsen finder han Naade. Thi du har ingen Lyst af vor Fordærvelse. Thi efter Uvejret lader du Solen skinne igjen, og efter Graaden og Klagen overøser du os med Glæde; dit Navn være evig Ære og Pris, du Israels Gud!

Amen.

Finit. 12. Mart. 1673.

Historia Carceris

eller

Beskrivelse af min Fængsling, Examen, Anklage og derpaa følgende Sentens.

I hvor vel min Fængsling *en general* er Eder noksom bekjendt, saa har jeg dog anset for godt noget tydeligere at beskrive Eder samme *en particulier* med dens Omstændigheder, paa det at I kan have en vissere Underretning om, af hvad Aarsager man saa pludseligen har revet mig bort fra mine bedrøvede, moderløse Børn. Men først maa

I vide, at da Hr. Ulfeldt var bleven underrettet om, hvad for en uformodet Sentents der var udgaaet over ham, og i hvor stor Fare hans Liv svævede, gjorde han sig strax færdig til at drage bort fra Brügge¹⁾. Men før sin Afrejse skrev han til mig, at dersom jeg for Fremtiden vilde skrive ham til, skulde jeg kun sende Brevene til hans Datter *M. A. C.*²⁾, som jeg da ogsaa gjorde, idet jeg fast med hver Post tilskrev hende, hvad der blev talt om denne Sag. Jeg bekom imidlertid intet Svar fra Hr. Ulfeldt efter hans Afrejse fra Brügge, som fandt Sted omtrent i August 1663, før i December samme Aar ved Juletid, men uden Dato og Nævneelse af Stedet, hvor han opholdt sig; kun at han begjærede af mig, at jeg skulde sende hans Breve til Basel paa den Vis, at jeg først skrev udenpaa til *Monsr. Jean de la Barre* og derpaa igjen gjorde et Omslag med Udskrift til *Monsr. Jean Anglois* og til sidst et med Udskrift til en Mand ved Navn Emanuel Rellinger i Basel. Han sendte mig ogsaa derhos nogle Ark af sin Apologi med Begjæring, at jeg, naar jeg havde taget Copier deraf, vilde sende Originalen til Stockholm til *Monsr. Schleun*³⁾, for at han derefter, naar han havde bekonnet de resterende Ark, kunde overlevere Regeringen den. Denne Communication varede mesten i 2 Maaneder, og sendte han mig paa ny nogle Ark af Apologien og meldte, at han vilde sende Resten med første Post. Jeg ventede stadigen paa Breve og paa Resten af Apologien, men forgjæves. Thi, som jeg siden erfarede, havde *Mademoiselle Anne Cathrine* været

1) Flugten skal være foregaaet den 19. August 1663. — Jeg benytter Lejligheden til at sige, at for saa vidt Sperlings følgende Skildring endog i høj Grad kommer ind paa Enkeltheder af Ulfeldts og hans Families Historie, maa jeg i det hele og store nøjes med, til Oplysning af disse Enkeltheder, at henvise til mit Skrift: *Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie*, 2den Del.

2) *o*: *Mademoiselle Anne Cathrine*. I det følgende skriver jeg Navnet helt ud i Texten.

3) Christoffer Sleun havde tidligere været Hovmester for Ulfeldts Sønner og varetog i hans sidste Levetid hans Interesser hos den svenske Regering.

saa uforsigtig, at hun havde bevaret ikke alene mine Breve til hende og hendes Hr. Fader, hvori Navnene var specificerede paa de Folk, til hvem hun skulde adressere sine Breve, men ogsaa Copierne af hendes egne Breve til mig, hvilke Breve siden faldt i den spanske Regerings Hænder og blev overleverede til Hr. Hannibal Sehested, da han fra Frankrig rejste igjennem Flandern¹⁾. Hun selv skrev engang til mig, at nogle Breve fra mig til hendes Fru Moder var tagne af de spanske i en opbrudt *Trésor*, iblandt hvilke Breve der muligen ogsaa var nogle Breve fra mig til hende selv, men jeg svarede hende kun sagtmodigen, at det havde været bedre, at de var bleven brændte med de andre. Gjorde mig altsaa ingen Tanker om, at hun saa flittigen havde opbevaret alle mine Breve, og allermindst de Breve, i hvilke jeg havde antegnet Navnene paa de Venner, til hvilke vore Breve var bleven adresserede. Thi disse Breve, i hvor vel der ikke indeholdtes andet i dem, end hvad en Ven plejer at skrive til en anden, er ikke alene Aarsag til min Fængsling, næst Guds synderlige Forføjning, Raad og Vilje, men ogsaa til, at man har erfaret, hvad der stod hos mig af Ulfeldts Gods, og til, at Resten af hans Apologi er kommen i fremmede Hænder.

Disse Breve har man nu gjort saa meget Væsen af, at man hemmeligen har efterstræbt mig for at fange mig, hvormed det er gaaet til paa denne Maade.

Anno 1664, Mandag efter *Palmarum* (den 3. April), kom en Kvinde til mig, en Jordemoder, hvem jeg tilforn havde set opvarte hos sal. Hr. Fröbös i hans Sygdom, og meldte mig, at en af hendes gode Venner, en Herremand i Bremens Stift, havde tilskrevet hende, at hans Hustru var beladt med Frantsoser, og han frygtede, at hun havde faaet dem af ham, eftersom han tilforn ogsaa havde lidt af denne Sygdom; begjærede derfor at vide, om hun ikke kunde skaffe ham en gammel forfaren Medicus, som vilde paatage sig Curen. Efterdi hun nu havde kjendt mig hos

¹⁾ Jvfr. dog mit anf. Skrift II, L, Anm. 40.

Hr. Fröbös, vilde hun bede mig om at paatage mig denne Cur. Jeg svarede, at jeg ikke kunde resolve mig dertil, før jeg havde set Personen og selv taget Sygdommen i Øjesyn. „Sandelig“, sagde hun, „Konen skader intet, men Karlen er gal og vil endelig, at hans Hustru skal have Frantsoser; jeg har ligget hundrede Nætter i Sengen hos hende og intet slemt fornummet hos hende.“ „Hvad?“ sagde jeg, „er hun frisk og sund, hvi skal jeg da curere paa hende?“ „Ej!“ sagde hun, „tag dog Curen an, han er en rig Herremand og vil betale Eder godt for Eders Umage.“ Jeg svarede: „Finder jeg nogle Tegn hos hende til en saada: Sygdom, saa vil jeg strax resolve mig, naar hun kommer hid.“ „Saa vil jeg da skrive ham dette til,“ sagde hun. Derved forblev det indtil den 14. April, da kom Kvinden igjen til mig og sagde, at Herremanden nu var her med sin Frue og havde indlogeret sig i Neustadt. Jeg sagde: „Det er for langt for mig at løbe.“ „Nej“, svarede hun, „han har selv Vogn og Heste, dermed skal han hver Gang lade Eder hente.“ „Jeg spilder dog altfor megen Tid paa saa lang en Vej“ [sagde jeg]. Hun svarede: „Jeg vil se til, om jeg kan skaffe dem et Logement her i Staden.“ „Jeg véd,“ sagde jeg, „en god Lejlighed for dem i Knochenhauerstrasse, hvor jeg før har haft Patienter.“ „Ak nej,“ svarede hun, „det Sted tjener ham ikke, det er for nær ved D. Stücken, som er en gammel bekjendt af ham; thi han vil være her *incognito*. Jeg vil se til, om jeg kan opspørge et Logement til dem et Steds her i Staden“. Dermed gik hun og kom igjen den følgende Dag (15. April) efter Middagsmaaltid og sagde, at Junkeren nu var i hendes Hus og begjærede at tale med mig: om jeg havde Tid at gaa med hende? Jeg svarede: „Hel vel,“ og gik med hende til hendes Logement i Steinstrasse, hvor jeg i et ringe Kammer saa denne Junker sidde paa en gammel Kiste. Da han saa mig, gik han mig i Møde, hvorefter han igjen satte sig paa Kisten, og jeg satte mig paa en Stol. Han begyndte selv at tale om sin Sag og gjorde store Løfter om, hvorledes han vilde

belønne mig, og begjærede omsider, at jeg Dagen efter vilde komme til ham og besøge hans Kone, saa vilde han sende sin Carosse efter mig. Jeg svarede, at dette ikke kunde ske før hen imod Middag, da vilde jeg indrette min Gang efter, at jeg ved den Tid kunde stige ind i Carossen foran Hellig-Gejstes-Kirke. Derpaa skiltes jeg fra ham og gik hjem og gjorde endnu nogle Breve færdige for at sende dem bort med næste Dags Post. Den følgende Morgen, hel tidlig, kom Jordemoderen igjen til mig og spurgte, om det blev ved Gaardagens Aftale. Jeg svarede ja, jeg skulde til den bestemte Tid indfinde mig foran Hellig-Gejstes-Kirke. Derpaa gik jeg ud af mit Hus (den 16. April) og først til det kejserlige Posthus og afleverede der et Brev til *M. Hel. Christ.*¹⁾ under Couvert til *Sigr. Lenarts* i Antwerpen, thi *Mademoiselle* Anne var allerede bortrejst, og havde vi imidlertid bekommet den Tidende, at Hr. Ulfeldt var hastigen død paa Rhinen, i hvor vel *Mademoiselle* Helene skrev mig til, at han var død af en *Pleuris*; men fra *Mademoiselle* Anne Cathrine fik jeg slet ingen Breve, og var det heller intet Under, thi de blev alle opsnappede, hvad jeg dengang ikke kunde drømme om. Jeg kom altsaa i rette Tid til det bestemte Sted og forefandt der en Carosse med 4 Heste. Junkeren kom ogsaa strax løbende ud af Kirken til mig, og steg vi sammen ind i Vognen. Da Hestene fra den mørke Ellern-Port igjen kom ud i Lyset, styrtede de alle fire og blev ligesom bange og vilde ikke staa op igjen, før Kudsken steg af og rejste dem op, hvilket varede en god Stund. Derpaa kjørte vi videre indtil Enden af Neustadt, tæt foran Porten, og steg af foran et Herberge, hvor der hang en gylden Hjort udenfor. Der førte Junkeren mig op paa et Kammer, hvor jeg forefandt hans forment frantsosiske Dame tillige med Jordemoderen. Da jeg nu havde forhørt mig om hendes Tilstand og flittigen spurgt efter de fornemste Tegn paa saadan Sygdom,

¹⁾ 2: Ulfeldts Datter Ellen Christina. I det følgende skriver jeg Navnet (som Sperling antog for: Helene Christine) helt ud.

og hun paa alle mine Spørgsmaal havde svaret nej, at hun hverken tilforn havde fornummet slige Accidentier hos sig eller gjorde det nu, saa sagde hendes forment Mand: „Ja, jeg véd det vel bedre; hun skammer sig og tør ikke tale rent ud. Jeg beder Eder, tag Eder af hende, I skal finde mig taknemlig.“ Jeg sagde: „Dette er en sælsom Sag! I vil, at hun skal være ganske beladt med Frantsoser, og jeg finder ingen Tegn til saadan Sygdom hos hende; hun selv vil heller ikke være ved, at hun nogen Tid har fornummet noget til de Accidentier, hvorom jeg har spurgt hende.“ „Ak“, sagde han, „jeg kan ikke godt sige, hvorledes det altsammen er med hende.“ „Ja“, svarede jeg, „vil I ikke skrifte ret, saa bliver I heller ikke retteligen absolveret,“ og stod op og gik til en Side med ham og sagde: „Min Herre, blues ikke ved at aabenbare mig Eders Hustrus Skade, og tvivl ikke om min Taushed!“ Da svarede han: „Buten blanck, binnen kranck!“¹⁾ Jeg spurgte: „Har hun da nogen Skade paa hemmelige Steder?“ „Just dér er Skaden,“ sagde han, og vidste at afmale samme saa sirligen, som om det i Gjærningen forholdt sig saa; bad mig igjen, at jeg dog vilde hjælpe den arme Kone. „Nu velan,“ sagde jeg, „er det saaledes fat, saa søg Eder et Logement i Staden, og saa vil jeg i næste Uge begynde Curen i Guds Navn. Han svarede: „Jeg har fundet et Hus i Rosenstrasse, men efterdi vi er komne fra Stiftet, saa frygter Folkene, at min Kones Sygdom kunde være en anden smitsom Syge, som nu hersker i Stiftet; derfor beder jeg Herren, at han vil kjøre med mig hen til Folkene og forsikre dem, at det ikke er en saadan smitsom Syge.“ Jeg sagde: „Det vil jeg gjøre, eftersom det dog er paa min Vej.“ Dermed tog jeg Afsked fra Kvinderne, og han forærede mig i Haandpenge 6 Rigsdaler og Jorodemoderen 1 Rigsdaler. Som vi nu igjen kom ned til Carrossen, saa jeg, at den endnu ikke havde vendt, sagde derfor til Junkeren, at han skulde befale Kudsken at vende

¹⁾ Saaledes i Originalen.

den imod Staden. Han svarede, at det ikke behøvedes, han vilde kjøre til Dæmningen, han havde ikke Lyst til at kjøre igjennem Staden, eftersom han var altfor vel kjendt. Altsaa steg jeg ind i Carossen og tog min tilbørlige Plads, men efterfulgtes strax af en hel ung Knøs, som ogsaa steg ind i Carossen med Begjæring, at jeg vilde rykke lidet til Side, hvorfor jeg stod op og overlod ham Pladsen ved min højre Haand. Men Junkeren satte sig lige over for til højre. Dermed begyndte vi at kjøre ad Volden til, men da vi var omtrent 50 Skridt eller lidt mere fra Porten, siger Junkeren: „Der ser jeg min Fætter komme, jeg vil bede ham kjøre med os;“ lod altsaa Kudsken holde, og Fætteren steg ind med. Da vi nu havde kjørt lidet, drog Fætteren et af Gardinerne i Carossen for, Junkeren gjorde ligesaa paa sin Plads, og derpaa greb Fætteren med sin venstre Haand min venstre Haand, og Junkeren og den unge Knøs fulgte strax efter og holdt min højre Arm og min højre Haand. Og idet Fætteren greb til, sagde han: „I er min Fange!“ Jeg værgede mig, det bedste jeg kunde, for at rive mig løs fra dem og raabte af yderste Formue: **Hjælp, Hjælp! Mord, Mord, Mord!** Men forgjæves; thi Obersten¹⁾ faldt strax over mig og bed mig i Næsen²⁾. Men jeg vedblev at skribe om Hjælp. Da tog han sin Næseklud og vilde med Magt stikke mig samme i Munden med sin højre Haand, medens han med den anden Haand, tillige med den unge Knøs, holdt mig fast ved min højre Haand og Arm. Men han kunde ikke faa Næsekluden ind i min Mund, men forhindrede mig dog meget derved og ved Bidningen i Næsen i at skribe saa højt som før. Jeg lod dog ikke af med at

1) Det vil sige: den Mand, som Sperling siden erfarede var Oberst eller rettere Oberstløjtnant.

2) Efter en ældre Beretning af Sperling om Bortførelsen (i et Brev til hans Børn, skrevet i Blaataarn 11/3 1667; Orig. i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.), skete dette dog først, efter at Sperling havde bidt Oberstløjtnanten stærkt i Fingeren, da han forsøgte at stikke et Lommetørklæde i Sperlings Mund.

skrige og væрге mig, saa meget jeg formaaede, men Kræfterne svigtede mig, hvorfor jeg holdt lidet op med at skrige, men begyndte saa igjen. Men Obersten truede mig med, at dersom jeg ikke tav stille, vilde han skjære Hjertet ud af Livet paa mig; men snart bad han mig igjen for Guds Skyld tie, efterdi det gjaldt hans Liv. Men da skreg jeg just allerstærkest, thi jeg mærkede, at de kjørte mig ad Dammthor til, og haabede, at Vagten skulde høre mine Skrig. Men forgjæves, thi Larmen af Hjulene overdøvede min Stemme. Altsaa lykkedes det dem at komme uden Forhindring ud ad Porten med mig, ud paa Marken, og der gik Hestene i fuldt Firspring, indtil de kom til Altenaus Gebet; dér slap de mine Arme og Hænder, og Gardinerne blev igjen trukne fra. Jeg begyndte der igjen at drage lidet Aande og at komme til Kræfter og befandt, at min Næse var stærkt saaret, og at mit Ansigt var meget forkradset. Udenfor Altenau laa der et Hus paa Marken, der lod Junkeren Carossen holde lidet og kaldte paa en af sine Tjenere, hvilken bragte ham to Heste og red ved Siden af Vognen. Men han selv blev endnu en Stund i Carossen og begyndte at discurrere noget med mig. Jeg spurgte, hvo de var, og af hvad Aarsag man saaledes havde fanget mig. Han svarede, at det var Kongen af Danmarks Befaling, thi der var fundet nogle af mine Breve. Jeg svarede: „Har man end Breve fra min Haand, skal de ingen Skade gjøre mig.“ Han sagde: „Jeg ved det ikke. Herren maa ikke fortænke mig i, at jeg har omgaaets noget *rude* med ham; jeg er kun en Tjener.“ Jeg spurgte, hvorhen de nu bragte mig. Han svarede: „Til Pinneberg, til Hr. Feltmarskal Eberstein“; thi Kongen havde befalet denne, at han skulde lade mig gribe, om det ogsaa skulde koste 10000 Rdlr. Jeg sagde dertil, at han jo ikke havde behøvet at gaa saaledes frem med mig, efterdi jeg paa den ringeste Skrivelse vilde være kommen til ham, thi jeg var mig, Gud ske Lov, intet ondt bevidst. „Ja“, svarede han, „I vilde dog forrige Gang ikke komme til Haarburg til Doctor Gravens Hustru.“ „Mener I,“ sagde jeg, „at

jeg strax staar parat for enhver? Man begjærede ogsaa nyligen af mig, at jeg skulde rejse til den nys ankomne Gouverneur i Stade, men jeg afslog det ligeledes.“ Af denne Discurs slutter jeg, at de dengang maa have haft et Anslag for til at gribe mig paa Elben ved Doctor Gravens Hjælp. Ellers talte han om forskjellige Ting med sine Kammerater, og blev han altid benævnet som Oberst og den anden som Hauptmann. Da vi endnu var omtrent en Mil fra Pinneberg, satte Obersten sig til Hest og red i Forvejen for at melde Sagen til Eberstein. Hauptmannen og den unge Knøs blev hos mig i Carossen, og forefaldt der ingen Discurser mellem dem. Da nu Hauptmannen engang var nødt til at stige ud af Carossen, spurgte jeg den unge Knøs, hvad Oberstens Navn var. Han svarede: „Oberst Klüver“, og Hauptmannens Navn var Krebs. Men jeg fik den følgende Dag tidsnok at vide, hvad Oberstens rette Navn var, nemlig Oberstlieutenant Hagedorn¹⁾, og Hauptmannens rette Navn var Jäger²⁾. Vi kom omsider til Pinneberg, og jeg steg af foran Slottet og blev overgivet til en Sergeant, som førte mig op i et lidet, men dog smukt Kammer. Der undersøgte han mine Buxer og min Krop overalt og lagde alle Sager, som han fandt i Lommerne,

¹⁾ Oberstløjtnant Christoffer Hagedorn, en af Kongens Generaladjutanter.

²⁾ Kaptejn løjtnant Johan Jæger, siden Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot. — Om Sperlings Bortførelse haves, som foran berørt (S. 203 Anm. 2) en ældre, men kortere, egenhændig Beretning i et Brev til hans Børn fra 1667, hvilken Beretning i næsten alt meget nøje stemmer med Selvbiografien. Hermed kan jævnføres et samtidigt tysk Flyveblad (optrykt hos Paus: Corfitz Ulfefeld II, 97 flg., oversat i Nye d. Mag. III, 30 flg.); et andet skrevet, tysk Flyveblad i Gehejme-Arkivet, Ulfeldts Sager Fasc. 19; Bønskrift fra Christoffer Sleun til den svenske Konge paa Sperlings Børns Vegne, af ⁹/₁₆ 1664 (smstds.); Bircherods Dagbøger, ved Molbech, S. 95—96; Becker's Samlinger II, 25 o. fl. I Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol., haves med Otto Sperling den yngres Haand en Optegnelse om denne Sag, hvori anføres nogle hamborgske Vidners Udsagn om den.

paa et Bord og beholdt intet andet deraf end en fransk Kniv, belagt med Skildpadde, og nogle smaa Stykker Papir, hvorpaa jeg havde opskrevet de Patienter, som jeg vilde besøge; det øvrige gav han mig altsammen rigtig igjen. Derpaa førte han mig ind i et andet stort Gemak ved Siden af og stillede to Soldater med Musquetter uden for Døren og lod to andre Soldater blive hos mig. Om trent en halv Time efter lod Feltmarskal Eberstein mig kalde ned i sit Gemak, og efter at han havde rakt mig Haanden, sagde han: „Hvordan? Kommer Han nu igjen til os?“ „Ja“, svarede jeg, „meget imod min Vilje!“ Han spurgte, hvorfor jeg var kommen her. Jeg svarede: „Det vil Hr. Feltmarskallen vide bedre end jeg, thi Obersten, som har fanget mig, har sagt mig, at Hr. Feltmarskallen havde Ordre af Hs. kgl. Majestæt til at lade mig gribe, om det ogsaa skulde koste 10000 Rdlr.“ Han svarede med stor Gravitet: „Jeg ved hverken af Tusinder eller Hundreder at sige,“ og førte derpaa strax Talen paa noget andet og spurgte, hvi jeg saa saaledes ud i Ansigtet. Jeg svarede: „Jeg ved ikke, hvorledes jeg ser ud, men jeg mærker vel, at jeg er saaret,“ og fortalte ham, hvorlunde Obersten havde handlet med mig. „Hm“, sagde han og tav lidet stille; omsider sagde han: „Gaa kun igjen op paa Eders Kammer.“ Altsaa blev jeg igjen gelejdet derop af fire Soldater. Imod Aften blev der bragt mig nogle blødkogte Æg og nogle Stykker røget Lax op tillige med Brød, Øl og Franskvin, hvilket jeg spiste tillige med mine Soldater. Efter Aftensmaaltidet blev mine to Soldater inde i Kammeret afløste af fire Ryttere med Bandolerer, og blev der bragt frisk Halm op, som jeg skulde sove paa. Der blev ogsaa gjort Ild i Kaminen, thi det var mere end *ordinaire* koldt for den Tid af Aaret, og jeg var tyndt klædt, havde kun min daglige, korte Kappe paa. Jeg lagde mig omsider paa mit Leje og sov den ganske Nat sødeligen imellem to Ryttere, som lagde sig ved Siden af mig. Da tænkte jeg paa S. Petrus, hvorledes han om Natten havde sovet imellem to Krigsknægte, og mindedes

derved om, at den samme Gud, som havde reddet ham ved sin Engel, endnu levede og kjendte min Uskyldighed. Om Morgen blev det sagt mig, at jeg skulde holde mig færdig og rejse til Glückstadt. Carossen fra Dagen i Forvejen kom ved 8 Slæt, men med 6 Bondeheste for, thi det var en tung Vej igjennem Marsklandet. Jeg steg ind i Carossen, og to Ryttere med mig, og to Ryttere red foran og to bagved Vognen. Da det var halvgaaen Middag, blev Hestene fodrede, og jeg holdt ogsaa Maaltid med mine Følgesvende. De var alle vakre, discrete Folk og spurgte mig, hvorledes jeg var geraadet i denne Ulykke. Jeg fortalte dem det altsammen omstændeligen, og bandede de da baade Obersten og Hauptmannen, og fik jeg nu først at vide, hvad deres Navne var, men om den unge Knøs vidste de intet at sige mig. Da Maaltidet var til Ende, og Regningen paa vor Fortæring gjort op, betalte jeg alt af mine Haandpenge, og begav vi os igjen paa Rejsen og kom omsider til Glückstadt. Der maatte jeg holde foran Husfogdens Hus i mere end en Time, indtil omsider Husfogden kom med Majoren, og kom da Husfogden hen til Vognen, bød mig velkommen og lod mig stige ud og tog mig ind i sit Hus. Men Majoren værdigede mig ikke et Ord. Husfogden førte mig ind i et smukt Kammer ved Jorden og med Vinduerne til Gaden. To Skildvagter blev stillede foran Vinduerne, og to foran Døren til mit Kammer. Husfogdens Hustru kom ogsaa ind til mig og bød mig velkommen og lod ved sin Pige Sengen lave til og en smuk Kammerstol sætte ind. Begge Folkene vidste ikke, hvor godt de vilde gjøre mig det, hvorfor jeg indtil denne Time er dem taknemmelig, og tracterede de mig meget vel med Mad og Drikke. Efter Maaltidet kom Værten til mig og sagde, at jeg skulde ikke blive bange, dersom jeg hørte noget banke udenfor. „Nej slet ikke“, sagde jeg; „jeg har ingen Aarsag til at blive bange, jeg har en god Samvittighed! Snart efter kom en Smed, som slog en Jernstang for Døren til mit Kammer, saa at man kunde hænge en Laas derfor, thi ellers kunde man indvendig fra aabne

Laasen paa Døren. Da dette var sket, kom Værten igjen ind til mig, og sagde jeg da til ham: „Jeg har vel hørt, hvad I har ladet Smeden gjøre ved Døren; var det vel noget at blive bange for?“ „Ja“, sagde han, „jeg kjender Eder ikke endnu, og det gjør mig ondt, at jeg maa gjøre sligt.“ Dermed lod han sig give Tobak og nødte mig ogsaa til at røge, og blev han hos mig til Midnat. Den følgende Dag erfarede jeg, at Eberstein var kommen til Staden, og bad derfor min Vært gaa til ham og paa mine Vegne bede ham om, at jeg maatte skrive til mine Børn, at de skulde sende mig noget Linned. Men det blev ikke tilstedet mig, men der kom en *Secretarius* til mig, hvem jeg maatte dictere i Pennen, hvad jeg begjærede af Lintøj og Penge; samme gav jeg ogsaa alle mine Nøgler, at de kunde leveres til mine Børn. To Dage efter kom Majoren til mig og spurgte, om jeg trængte til Penge, thi saa vilde han give mig nogle. Jeg takkede og sagde, at jeg ventede Penge fra mine Børn, eftersom jeg havde ladet dem tilskrive derom. Dermed gik han sin Vej. Min Vært berettede mig ogsaa, at der var kommen en Mand fra Hamborg, som havde bedet ham om at maatte sætte en Hest ind i hans Stald. Han kunde vel høre paa ham, at han gjerne vilde tale med mig, og at han havde noget til mig fra mine Børn; „men“, sagde han, „jeg turde ikke lade ham komme ind til Eder; hans Navn er Jost Befuer;“ spurgte, om jeg kjendte den Mand. Jeg svarede: „Meget godt. Maa han ikke tale med mig, saa lad ham dog give Eder, hvad han har bragt med.“ Det turde han heller ikke. Den følgende Søndag Aften, hel silde, sagde Værten til mig, at der var kommet nogle Sager til mig fra mine Børn, men de var endnu hos Feltmarskallen. Den næste Morgen tidlig bragte han ind til mig en sort Rejsetaske med to Skjorter og et Par Næseklude, en fodret Kjortel, et Par Chevretter, *Hofmanni* Bog og Snustobak i et Papir, og meldte han mig derhos, at der var kommen Ordre fra Kjøbenhavn, at man skulde bringe mig derhen, og at jeg strax maatte holde mig færdig. Jeg var

glad, at jeg kunde komme dertil og bevise min Uskyldighed. Da nu Postvognen var færdig (25. April), og jeg gik ud af Huset for at stige op paa den, kom Generalgevaldigeren til mig med en Slutter, som bar en Lænke, og sagde, at der var Ordre fra Kjøbenhavn, at jeg i den skulde bringes derhen. Jeg svarede, at dersom det var Hs. kgl. Majestæts Befaling, saa var jeg her og maatte adlyde. Dermed blev Lænken gjort fast ved min højre Arm og mit højre Ben¹⁾, offentlig paa Gaden i mange Folks Nærværelse, og lukket med en Laas, hvis Nøgle Generalgevaldigeren tog til sig, og da han havde hjulpet mig paa Vognen, satte han sig bagved mig paa Vognen, og kørte vi saaledes sammen igjennem Byen. Udenfor Byen holdt 10 Ryttere, som convojerede mig til Rensborg tillige med min Vært, som ogsaa var til Hest. Og eftersom det endnu var lys Dag, da jeg kom til Rensborg, og Folk havde hørt tale om min Ankomst, laa der mange paa Volden, og andre i Staden selv løb ud af Husene for at se det forunderlige Dyr. Da jeg nu var bleven bragt til et Herberge, klagede jeg mig meget for Gevaldigeren, at Jernet over min Haand var for snævert, som jeg da den ganske Vej havde lidt stor Pine deraf, og han gik strax ud i Byen og hentede et større Jern, og da fandt jeg Lindring. Efter at jeg havde spist en Mundfuld, blev jeg med mine Jern bragt i Seng, og lagde min Vært sig ved Siden af mig. Som vi havde ligget henved en fire Timer, maatte vi op igjen, endnu før Dag, og blev der givet mig 15 Ryttere med, som først den Dag bragte mig til Flensborg og den følgende Dag til Haderslev. Om Onsdagen convojerede de mig til Kolding, op paa Slottet; der forlod min Vært fra Glückstadt mig, og fik jeg en Convoj paa 16 Ryttere til Snoghøj, hvor jeg blev sat i en Færge og bragt til Middelfart. Her blev jeg overgivet til en Oberstlieutenant, og Gevaldigeren skiltes

¹⁾ I den før omtalte ældre Beretning af Sperling (foran S. 203 Anm. 2) siger han, at Lænken fastgjordes ved den venstre Haand og det højre Ben.

fra mig, idet han overgav Nøglen til Oberstlieutenanten. Denne førte mig endnu samme Aften silde med 10 Ryttere til Odense, til hans Hustrus Faders Hus, hvilken var Postmester samme Steds¹⁾, men dengang ikke hjemme. Han tracterede mig saare vel og var en høflig og discret Mand. Der traf jeg Johan Verdelft, som opholdt sig hos Obersten og gav sig til Kjende for mig, idet han sagde, at han var fra Hamborg og meget godt kjendte min Søster Anna, og at han var gift med Michel Susters Datter etc. Om Natten maatte vi igjen op, og red Oberstlieutenanten med sine Ryttere og Johan Verdelft ved Siden af Vognen, men da det blev Dag, satte Oberstlieutenanten sig op til mig bag i Vognen og discurrerede med mig om allehaande Sager og i Synderlighed om Walter og Dina. Da vi kom til Nyborg, var der strax en Smakke færdig dér, i hvilken jeg steg ned med Oberstlieutenanten og Joh. Verdelft, og sejlede vi med god Vind til Korsør i tre Timer. Der blev jeg bragt op paa Slottet i et stort Kammer og blev alene der, indtil de bragte mig en Smule Mad, og Oberstlieutenanten tillige med Amtmanden paa Stedet havde afspist. Efter Maaltidet kom Oberstlieutenanten igjen til mig, tog hel venligen Afsked og overleverede mig og Nøglen til en Major, en hoffærdig Herremand, som tilforn havde været Kongens Page. Denne Major lod mig sætte mig paa en Vogn og gav mig to Ryttere med paa Vognen, en foran og en bagved mig, og overgav en af dem Nøglen med disse Ord: „Der har I Hs. Majestæts Slave, bevar ham vel og bring ham til Kjøbenhavn!“ Men han selv red ikke med mig, men havde tilforordnet mig 30 Ryttere, af hvilke Halvdelen red foran, og den anden Halvdel bag efter min Vogn, og førte de mig saaledes som i et Triumphtog igjennem Landet. Den følgende Nat fodrede Rytterne deres Heste hos en Præst i omtrent et Par Timer, saa maatte jeg igjen til det, indtil de den følgende Dag, den 30. April, ved 8 Slæt om Aftenen, bragte mig til Kjøben-

¹⁾ Jvfr. Bircherods Dagbøger, ved Molbech, S. 95.

havn. En utallig Mængde Mennesker laa paa Volden for at se mig, dog kun af det gemene Folk. Majoren lod sig se til Hest ved Porten og red foran sine Ryttere henad Volden og igjennem Kongens Løngang forbi Stalden og Tøjhuset til Slotsporten, hvor Slotsfogden Jochim Waltpurger ventede paa mig, og overleverede Majoren ham mig og Nøglen til mine Jern.

Da nu mine to Ryttere havde hjulpet mig ned af Vognen, traadte Slotsfogden hen til mig og bød mig leende velkommen og sagde: „Mit kjære Barn, I maa gaa med mig!“ Jeg gik altsaa med ham igjennem en stor Trængsel af Folk, som var løbne til, til det blaa Taarns Dør, og efter at han havde aabnet og igjen lukket den, førte han mig op i et Forværelse og satte sig hos mig og begyndte strax at give sin Uvilje imod mig til Kjende, idet han sagde: „I har ikke villet unde mig Eders Hus i Studiestræde, men nu vil jeg dog nok faa det.“ Jeg svarede: „I er selv Skyld deri, thi dersom I havde villet give, hvad en anden har givet, saa havde I vel kunnet bekomme det, og havde jeg gjerne undt Eder det frem for en anden.“ „Ja“, sagde han, deri er ingen anden Skyld end den Steinkuhl¹⁾, han vilde ikke unde mig det, fordi det laa saa belejligt ved mit Hus, som jeg har arvet med Philip Bornemans²⁾ Datter.“ „Saa ser I da,“ svarede jeg, „at jeg ikke er Skyld deri, heller ikke har Steinkuhl nogensinde skrevet til mig, at I var bleven min Nabo eller var gift med Hr. Bornemans Datter.“ Dermed havde Discursen for den Gang en Ende, men jeg maatte dog ofte høre den igjen. Imidlertid blev der tændt et Lys, eftersom det begyndte at blive mørkt, og blev der bragt nogle kogte Æg, Smør og Brød, Øl og Franskvin ind. Mit Maaltid var snart forbi, thi jeg spiste kun et Smørrebrød, for at jeg kunde komme

¹⁾ Se foran S. 133.

²⁾ Formodentlig menes Sekretær i det tyske Kancelli Philip Julius Bornemann, † 1652. Den 12. September 1664 skænkede Kongen virkelig Jochim Waltpurger Huset, se Kbhvns. Diplomatarium, ved O. Nielsen, III, 616.

til at drikke en Gang. Efter Maaltidet gik han med mig ind i mit Rum og viste mig min Seng, som laa i en dyb Hvælving paa Stene. Sengen var gammel, fuld af Huller, med faa Fjer i, og samme var raadne, saa at den stank som et Aadsel. Han viste mig ogsaa den Spand, som jeg skulde bruge til min Stolang, *item* en Stol, hvorpaa stod en Tin-Natpote. Derefter førte han mig igjen ud og kaldte igjen paa Taarngjemmeren, som maatte undersøge mig overalt, og hvad han fandt i mine Lommer, det blev altsammen lagt i en Næseklud i min Rejsetaske, uden alene min Sølv-Tobaksdaase med Tobak. Dermed sagde han mig Godnat og befalede Taarngjemmeren at lukke mig inde og lod mig alene i Mørket uden Lys i mit Rum. Hvad skulde jeg gjøre? Gaa kunde jeg ikke meget med Jernet om Benet, sad altsaa den ganske Nat paa Stolen, indtil det blev Dag; da lagde jeg mig paa den stinkende Seng i mine Klæder og dækkede mig til, saa godt jeg kunde, med min Kjortel, thi jeg var bleven meget kold, og hvilede omtrent en tre Timer, slumrede imellemstunder ind, men blev saa træt af det haarde Leje og stod op igjen og satte mig paa Stolen. Min eneste Gjerning var uophørlig Sukken til Gud med idel Graad og Klage formedelst mine arme, forladte, moderløse Børn. Min Sjæl vilde heller ikke lade sig trøste, thi jeg saa, at de agtede at fare paa det grummeste frem med mig. Jeg anraabte dog Gud imod deres Vrede og sang en Psalme dertil, men det vilde paa den Tid intet hjælpe mig, thi mit Hjerte var endnu altfor bestyrtet. Ved Middagstid kom Fogden for mit Fængsel og skjændte paa mig, fordi jeg havde hævet min Stemme til Gud, og forbød mig at synge mere (thi Fangerne havde hørt det udenfor og fortalt ham det), efterdi *Mme Leonora*, som han sagde, kunde høre mig¹⁾, hvilket dog var umuligt, om jeg ogsaa havde sunget uden-

¹⁾ Leonora Christina var bleven indsat i Blaataarn den 8. August 1663. Sperling sad i Stokværket nedenunder hende. Hvorledes Leonora Christina erfarede, at Sperling var bleven hendes Lidelsesfælle, sees af Jammers-Mindet (2. Udg. S. 97 flg.).

for saa højt, jeg kunde. Jeg spurgte, om Frøken Leonora var saa nær ved. Han betænkte sig en Tid lang, og saa jeg vel, at han gjerne havde ønsket, at han ikke havde ladet sig mærke for mig med saa meget. Omsider sagde han: „O, hun sidder langt fra Eder, dør henne mod Nord; der er vel 4 Døre, før man kan komme til hende, og 9 Laase; men Eders Stemme trænger opad.“ „Jeg vilde ønske,“ sagde jeg, „at min Stemme maatte trænge op til Gud i Himmelen.“ Dermed kom Taarngjemmeren og rakte mig en Stump Lys i en Træ-Lysetage igjennem det firkantede Hul i min Dør. Den satte jeg paa en lille lav Bænk af en Alens Længde, ligesom ogsaa to smaa dybe Tinskaale, som han strax efter bragte mig med Mad i. Fogden blev udenfor, indtil Taarngjemmeren kom igjen med to Tin-Flasker, den ene med en Pot Øl i, den anden med en halv Pot fransk Vin. Da gik Fogden med Taarngjemmeren fra mig op til Frøken Leonora og vartede hende op. Naar hun havde afspist, kom de igjen ned til mig, og rakte jeg dem da igjen Skaalene og Lysetagen med Lyset ud igjennem Hullet. Men Fogden blev for det meste siddende endnu henved et Quarter udenfor og jeg stod da ved Hullet, og vi discurrede med hinanden, stundom om indifferente Sager og stundom om Sager vedrørende Dina, Walter og mig. Saaledes gik det med mig Middag og Aften. Kongen var just paa Frederiksborg, da jeg blev bragt hid, men den 4. Maj kom han igjen til Kjøbenhavn. Derpaa blev jeg strax den 5. Maj examineret. Fogden kom tidlig om Morgenen til mig og meldte mig, at jeg idag skulde forhøres, og aabnede min inderste Dør og lod mig gaa ud i mine Jern; spurgte, om jeg nogen Steds havde en Kuffert, som jeg havde bragt med mig, thi han havde en Nøgle som til en Hængelaas og vidste ikke, hvortil den hørte. Jeg svarede: „Det maa være Nøglen til mine Jern.“ „Hø“, sagde han, som om han ikke selv vidste det, „kom da hid, saa vil jeg selv tage Jernene af Eder.“ Altsaa takkede jeg Gud og var glad, at jeg var befriet for den Byrde, og at jeg nu kunde røre mine Fødder frit tillige med min

højre Arm. Da det nu blev ham sagt af Taarngjemmeren, at de Herrer committerede, som skulde examinere mig, var i Gemakket ovenpaa og ventede paa mig, førte han mig ad Trappen i Taarnet højt op til et Gemak, som Dronningens Broder før havde brugt til sit Capel, og som laa lige over Dronningens Gemak. Da jeg var kommen ind (men Slotsfogden blev udenfor i Forgemakket, hvor Pinebænken staar), fandt jeg for mig følgende Herrer committerede siddende ved et Bord, nemlig:

Hr. Ove Skade, Rigsraad¹⁾.

Hr. Doctor Bülche, Kammerraad²⁾.

Hr. Christoffer Gabel, dengang Rentemester, og

Hr. N. Lund, *Secretarius*³⁾.

Da jeg havde gjort min Reverents for dem alle, begyndte Hr. Ove Skade at sige, at det af Hs. kgl. Majestæt var dem befalet at spørge mig om nogle Punkter. Jeg skulde derfor sætte mig ned og høre Punkterne og svare paa dem. Jeg vægrede mig ved at sætte mig paa Stolen, men han vilde med Gevalt, at jeg skulde sætte mig ned, hvor meget jeg end undskyldte mig, og sagde fremdeles: „I er en gammel Mand, og Stolen er sat der for det samme.“ Altsaa maatte jeg adlyde og ogsaa sætte min *Calotte* paa.

¹⁾ Jvfr. foran S. 73. Han var i 1660 bleven Rigsraad og Assessor i Kancelli-Kollegiet.

²⁾ Jvfr. foran S. 131. Han var ved denne Tid ikke blot Livmedikus hos Frederik III., men tillige Kammerraad og Assessor i Collegium Status (Bestalling af ³¹/₁₂ 1661 i Rentekammerets Bestall. Protok.) samt Assessor i Højesteret.

³⁾ Uden Tvivl menes hermed Sekretær i Kancelliet Zacharias Lund, tidligere Rektor i Herlufsholm og derefter Bibliothekar hos Jørgen Sefeld. Han var en dygtig Dechiffør af Chifferskrift, og man har i Ny kgl. Saml. Nr. 637, Fol., et helt Bind Skrivelser, som han har dechiffreret, deriblandt ogsaa et Par af Anne Cathrine Ulfeldts Breve til Sperling samt et Par af Sperlings egne Breve, som spillede en vigtig Rolle under Forhørene. Jvfr. om ham Universitetets Program ved hans Død 1667; G. L. Wad: Meddel. om Rektorerne paa Herlufsholm S. 140 flg.; mit Skrift: Om Universitetsbibliotheket før 1728 S. 42—43 og 63; m. fl.

Punkterne, som *Secretarius* Lund forelæste mig denne 5te Maj 1664, bestod i 84 Spørgsmaal¹⁾.

Den 7. Maj, efter Middag, blev jeg igjen opkaldt og alene examineret af D. Bülche og *Secretarius* Lund, og bestod deres Spørgsmaal alene deri, om jeg var *Vicarius* i Hamborg? Jeg svarede: ja. Om jeg havde aflagt *Juramentum fidelitatis* til Capitlet? Jeg svarede, at min salig Fader i mit Sted havde aflagt Eden til Capitlet i *sin Sjæl*, efterdi jeg var hel ung og umyndig²⁾. Jeg gjorde mig den Tanke, at de den Dag maatte have bekommet *Intercessionales* for mig fra Capitlet eller fra Regeringen i Stade. Førend jeg nu kommer til Forklaring af de forrige 84 Spørgsmaal, hvilke jeg agter at sammendrage i 50 Spørgsmaal, saa maa jeg først melde, at da disse 84 Spørgsmaal og Svar var til Ende, bad jeg de Herrer committerede, at det maatte befales Fogden at skaffe mig en Seng og Lagener dertil. Da blev han indkaldt, og det blev ham befalet, at han skulde skaffe mig Seng og Lagener. Han undskyldte sig: man havde i den Hast ikke kunnet bekomme det, men han skulde besørge det; thi de Herrer committerede var for den Sags Skyld ikke tilfredse med ham, og sagde Hr. Ove Skade til ham, at han skulde betænke, at jeg nu var en gammel Mand. Jeg takkede og tog Afsked og gik igjen ned i min Køje, og eftersom Klokken var henved 2, blev der givet mig Mad, og om Aftenen en Under- og Overdyne tillige med Lagener og en større og mindre Hovedpude. Da afførte jeg mig mine Klæder om Natten og sov, Gud ske Lov, hel sødeligen.

Nu følger Spørgsmaalene og mine Svar derpaa³⁾.

1) Der var egentlig 85.

2) I det første Forhør sagde han (under Punkt 67), at han var allerede Medlem af Capitlet, da han var 12 Aar gammel.

3) Det følgende giver vel i det væsentligste saa nogenlunde Spørgsmaalene og Svarene ved den omhandlede Lejlighed, men meget er dog udeladt, og Punkternes Orden var til Dels en anden. Fuldstændige Afskrifter af Forhørsakten (i hvilken dog aabenbart ikke

- Først blev jeg spurgt, om jeg vel vidste, hvorfor jeg var bragt hid? Svar: Nej.
2. Om jeg havde oversat Ulfeldts Apologi¹⁾ paa latin? Svar: Ja.
 3. Hvo der havde oversat Apologien paa hollandsk og fransk? Svar: Det vidste jeg ikke.
 4. Om jeg havde tilskrevet Ulfeldt, efter at han var rejst fra Brügge? Svar: At jeg havde faaet et Brev fra ham den sidste December 1663²⁾, hvilket jeg besvarede, men Brevet havde været uden *Datum* og meldte intet om, paa hvilket Sted han var.
 5. Til hvem jeg da havde adresseret mit Svar? Svar: Til en Mand i Basel, saaledes som Hr. Ulfeldt havde skrevet til mig.
 6. Hvad denne Mand hed? Svar: Emanuel Rellinger.
 7. Om jeg da ikke før havde skrevet til ham? Svar: Nej, men til hans Datter *Mademoiselle* Anne Cathrine. Hvortil der blev svaret mig, at jeg skulde kun sige

alt blev indført, hvad der kom frem) haves flere Steder, som f. Ex. i Ny kgl. Saml. Nr. 2140 d, 4to, og i Additam. (Univ.-Bibl.) Nr. 335, 4to. En nogenlunde tro Gjengivelse (dog med Fejl i flere Enkeltheder samt flere Forkortninger) er trykt i T. A. Becker's To Fortællinger fra Enevældens Barndom S. 132 flg.

¹⁾ Herved forstaaes ikke det (utrykte) Skrift, som nu i Almindelighed benævnes saaledes, men Ulfeldt's 1652 trykte „Høytrengende Aeris Forsuar.“

²⁾ Jeg har tidligere været tilbøjelig til at tro, at Sperling virkelig havde faaet flere Breve end dette efter Ulfeldts Flugt fra Brügge, (se mit Skrift: Leonora Christinas Hist. II, XXXVIII, Anm. 159), men har dog maaske taget fejl. Vistnok skriver Sperling til Ulfeldt ¹⁵/₉ 1663 ny Stil, at han paa én Gang har modtaget 3 Breve fra ham; men det var jo muligt, at intet af disse var skrevet efter Flugten. Og et andet Brev fra Sperling af ¹³/₁₀ 1663 (lige som det forrige i Afskrift i Ny kgl. Saml. Nr. 637, Fol.), hvori det hedder, at han har modtaget to Breve fra Adressaten, af ²⁷/₉ og ⁶/₁₀ ny Stil, er ikke, som det hedder i Afskriften, og som jeg selv tidligere ved et for flygtigt Gjennemsyn har troet, skrevet til Ulfeldt, men til Datteren Anne Cathrine. Jvfr. ogsaa Sperlings Ytring om Sagen foran S. 198.

det rent ud, thi man havde mine egne Breve, som beviste, at jeg i én Maaned havde skrevet 8 Breve til Ulfeldt¹⁾). Da huskede jeg først, at jeg havde sendt Breve til ham igjennem hans Datter, og mærkede tillige, at hun havde gjemt ikke blot Brevene til hende selv, men ogsaa dem til hendes Fader, og at man her havde faaet fat paa dem og vidst at dechiffre dem.

8. Da blev 2 eller 3 af mine Breve foreviste mig, og jeg blev spurgt, om det var min Haandskrift? Svar: Ja.
9. Hvorfor jeg havde skrevet i Chiffre? Svar: Fordi Hr. Ulfeldt havde begjæret det saaledes af mig.
10. Hvad det var for Folk: Rudolf Berenberg og Johan Schohrer? Svar: Det var Kjøbmænd i Hamborg, Venner af mig og Liebhave af sjældne Urter og Blomster.
11. Hvad det var for Folk: Jean Anglois og Jean de la Bara? Svar: Det var Hr. Ulfeldt. NB. Jeg kan ikke i Verden vide, hvorledes de har erfaret disse Navne.
12. Om jeg ikke havde faaet en Apologi fra Ulfeldt? Svar: Jo, men kun nogle Blade.
13. Hvor de var? Jeg svarede, at jeg havde sendt dem til Stockholm efter hans Begjæring, efterdi de var skrevne til Kronen Sverig.
14. I hvad Sprog Apologien var skreven? Svar: Paa fransk.
15. Hvad Apologien indeholdt? Svar: At jeg ikke mindedes det, eftersom jeg kun havde læst den én Gang.
16. Om jeg ikke havde meddelt nogen Copi deraf? Svar: Nej, ingen uden Kjeld Friis²⁾), hvem Ulfeldt ved mig

¹⁾ I det i forrige Anmærkning nævnte Brev af $13/10$ 1663 til Anne Cathrine U. omtaler Sperling 8 Breve, som han fra $1/9$ til $2/10$ 1663 havde skrevet til hendes Fader. Iøvrigt er der ikke optegnet noget om dette Punkt i Forhørsakten.

²⁾ Tidligere Ulfeldts Sekretær og boede nu i Hamborg. Han blev siden gift med Sperlings Datter Anna (i et Brev fra den yngre Otto Sperling til Faderen af $3/6$ 1673, Konzept i Gl. kgl. Saml., Nr. 3092, V, 4to, omtaler han, at Kjeld Friis har friet til hende). Jvfr. mit Skrift: Leonora Christina paa Maribo Kloster S. 99.

havde befalet at gjøre nogle Copier deraf og gjemme samme hos mig indtil videre Besked. Da mærkede jeg først ret, ligesom ogsaa af nogle forudgaaende Spørgsmaal, at de havde opsnappet Hr. Ulfeldts sidste Brev til mig paa Posthuset, eftersom de vidste Navnene paa de Kjøbmænd, under hvis Couvert Brevene kom til mig.

17. Om jeg ikke selv havde skrevet en Apologi? Svar: Nej. Da blev der svaret mig, at jeg skulde kun ikke nægte det, thi samme Apologi var her til Stede og var skrevet paa fransk. Da svarede jeg, at de maaske under det Navn Apologi forstod en *discours*, skrevet paa fransk, kun for at øve sig i dette Sprog¹⁾. Thi de havde ogsaa fundet denne *discours* imellem *Mademoiselle Anne Cathrines Breve*.
18. Om jeg havde skrevet til Ulfeldt, at Hertugen af Croya²⁾ havde communiceret Pfalzgreven af Sultzbach, at Ulfeldt i Paris havde sagt til en brandenburgsk Minister, at han kunde ikke undlade, at han jo maatte revanchere sig for den Tort, der var ham tilføjet fra Danmark, og at en god Ven igjen havde fortroet mig dette? Jeg svarede: Ja. Da mærkede jeg, at de maatte have Ulfeldts Svar herpaa mellem Hænderne³⁾;

¹⁾ Han sagde i Forhøret (under Punkt 45 og 83), at dette Skrift var skrevet af hans Søn (rimeligvis Otto), som havde vist ham det, hvorefter Faderen havde sendt det til Anne Cathrine. Da man umulig kan antage, at Sperling uden Grund vilde denoncere sin Søn, maa dette antages for det rigtige. Imidlertid forstaar man vel, at han i en Gjengivelse af Forhøret, der var bestemt for denne Søn, helst undgik at omtale, at han havde nævnet ham, og ligeledes er det let forklarligt, at Ulfeldt antog den ældre Sperling for Forfatteren, før han endnu selv havde set Skriftet (jvfr. Journal for Politik 1816, I, 126).

²⁾ D. e. Hertug Ernst Bogislav af Croy; jvfr. om ham Allgem. deutsche Biographie IV, 616—17; Histor. Tidsskr. V, 315; Fryxell's Handlingar rör. Sver. Hist. I, 92.

³⁾ Jvfr. Ulfeldts Brev i Journ. f. Politik 1816, I, 126. — Dette Punkt er iøvrigt heller ikke omtalt i Forhørsakten.

- dog spurgte de ikke videre, hvo den gode Ven var, thi uden Tvivl havde de vel fundet hans Navn i Hr. Ulfeldts Breve. Men Vennen var Resident Müller¹⁾.
19. Om jeg havde skrevet til Ulfeldt, at en god Ven havde fortroet mig, at Godske von Buchwald hemmeligen var sendt til Kurfyrsten af Brandenburg for bedre at informere sig om Hr. Ulfeldts Sager? Svar: Ja.
20. Om jeg ikke i samme Brev havde skrevet: *Bella cosa di sentenziar un huomo prima, e dapoi informarsi del fatto*, det vil sige: det er en smuk Sag først at fordømme en Mand og bagefter at lade sig informere om Sagen?²⁾ Svar: Jo, forudsat at Vennens Relation var sand.
21. Hvo denne Ven var? Jeg bad dem fritage mig for at sige det, thi han var allerede død. Hr. Gabel svarede, at jeg kunde derfor nok sige det og skulde sige det. Da svarede jeg, at det var en, som hed Fröböss. „Ja, han er allerede død,“ sagde Gabel.
22. Om jeg havde skrevet til Ulfeldt, at Doctor a Castro havde fortroet mig, at en fornem Minister fra Glückstadt havde sagt ham, at man fra Danmark havde skrevet til Regeringen i Glückstadt, at de skulde opsætte deres *Judicium* skriftligen over den Sentents, som var gaaet over Ulfeldt; og at deres Svar havde været, at i Fald man havde spurgt dem, før Dommen var fældet, da vilde de have givet deres Mening derom til Kjende, men nu var det for sent?³⁾
23. Hvo denne fornemme Minister var? Svar: At D. a Castro ikke havde villet sige mig det.

¹⁾ D. e. den svenske Resident i Hamborg Vinc. Müller.

²⁾ Det var i Brevet af ¹⁵/₉ 1663 (Afskrift i Ny kgl. Saml. Nr. 637, Fol.), at Sperling havde skrevet dette.

³⁾ Svaret mangler. — Det var i det før omtalte Brev til Anne Cathrine Ulfeldt af ¹³/₁₀ 1663 (foran S. 216 Anm. 2), at Sperling havde talt om Dr. a Castro's Samtale med „en fornemme dansk Minister af Holsten,“ som iøvrigt kun (som der ogsaa staar i Forhørsakten) sagdes at have „højliggen klaget over de danske deres Præcipitation med Dommen, som var imod al Ret.“

24. Om jeg havde nogle Penge af Ulfeldts staaende hos mig? Svar: Nej.
25. Om Ulfeldt havde Penge staaende *in banco*? Svar: At saadant ikke var mig bevidst.
26. Om jeg ikke havde noget af hans Gods staaende hos mig? Svar: Jo, 3 eller 4 Kister. Hr. Gabel svarede: „Nej, det er 5 Kister, og vi ved det megel vel, og de er fulde af Sølv.“ Jeg svarede, at det kunde vel være, men at man aldrig havde sagt mig det; at jeg havde troet, at det var Tapeter og Linned. „Nej“, svarede Hr. Gabel, „de skriver Brev efter Brev om, at I skal gjøre Sølv i Penge og oversende samme pr. Vexel.“ „I har ogsaa,“ sagde han, „to Kister med Porcelain staaende hos Eder, og findes Eders Revers, som I har udgivet derfor, hos os.“ Jeg svarede ja, at de var i mit Værge.
27. Hvor Peter Plügge¹⁾ nu opholdt sig? Svar: Jeg vidste ikke andet, end at han var i Hamborg og om kort Tid vilde gifte sig der. Da mærkede jeg, at Hr. Ulfeldt i sit Brev maatte have talt om Plügge²⁾, thi jeg havde tilskrevet ham mange Ting om hans Person, hans Discurser, forehavende Rejse til Danmark og Sygdom i Hamborg.
28. Hvor Ulfeldts yngste Søn var? Svar: Jeg havde efterladt ham i mit Hus den Dag, da jeg blev fangen³⁾.
29. Hvad Chifferet [] betydede? Svar: Hr. von Plettenberg.
30. Hvad Chifferet NB betydede? Svar: At jeg ikke vidste det, thi vi havde aldrig brugt et saadant Chiffer. „Ikke det?“ sagde Secretairen; „det kommer hel ofte for i Eders Breve.“ Jeg kunde ikke give dem videre Besked, thi de vilde ikke vise mig Brevene. Siden har jeg tænkt paa, om det kanske har været Chifferet

1) Om denne i Ulfeldts Historie bekendte Tjener se mit Skrift: Leonora Christinas Hist. II, passim.

2) Ulfeldts Brev i Journal f. Politik 1816, I, 125.

3) Leo Ulfeldt havde været i Sperlings Hus for at opdrages siden 1662.

4. 2., det er: *Vostra Eccel(enza)*, eller 4. p., det er: *V. Signoria*.

31. Om Anne Cathrine ikke havde skrevet til mig, at jeg skulde erkyndige mig om, hvor dyb Slotsgraven var, og hvor højt der var fra Graven til Vinduerne, hvor hendes Moder sad fangen? *Item*, om Slotsfogden var gift, og om han havde mange Børn? Svar: Jo.
32. Om jeg da havde sat dette i Værk? [Svar:] Nej; de skulde kun behage at efterse mit Svar til hende herpaa¹⁾, eftersom jeg fornåm, at de selv havde mine Breve til hende og hendes Fader i Hænde, saa vilde de erfare, hvor troligen jeg havde afraadet hende fra dette Forehavende. *NB.* Min kjære Fætter, Eder tjener at vide, hvad mit Svar til hende var, nemlig, at jeg vel forstod hendes Intention godt, men at jeg bad hende, at hun vilde afstaa fra slige Tanker, thi de var ikke practicable, og det kostede Ære, Liv og Gods. Dette var mit Svar, just med disse generale *Termini*, uden at melde det ringeste om Graven, om Distancen til Vinduerne eller om Slotsfogden. Og mindes jeg mit Svar og ethvert Ord deri saa godt, som om jeg havde skrevet det til hende i denne Time. Hvorfor jeg ikke lidet undrede mig over, hvorfra de kunde vide slige *Particularia*, da der dog i mit Svar til hende ikke stod noget derom. Kunde derfor ikke komme til anden Slutning, end at *Mademoiselle* Anne Cathrine maatte have beholdt og gjemt en Copi af sit Brev til mig og vel tillige altid Copier af sine andre Breve. Men alligevel dicterede jeg Secretairen mit ovenfor nævnte Svar i Pennen og sluttede med de Ord, at jeg mente ikke at have gjort ilde i at afvende hende fra et saadant Forehavende.
33. Hvad det var for en Mand, Vincent Dorne? Svar: Det var en Herremand fra Brügge.

¹⁾ Det er det før omtalte Brev af ¹²/₁₀ 1663 (Ny kgl. Saml. Nr. 637, Fol.).

34. Om det var hans rette Navn? Svar: Hans rette Navn var Cassetta.
35. Hvorfor jeg havde villet skrive til ham med Limonsaft? Svar: Jeg havde aldrig haft i Sinde at gjøre sligt, thi jeg havde intet secret at skrive til ham, men *Mademoiselle* Anne Cathrine havde begjært det af mig. Jeg havde dog ikke mere end én Gang tilskrevet ham, og det med sort Blæk, til Svar paa et Brev, som han først havde skrevet til mig.
36. Hvad jeg da havde svaret ham? Svar: Det havde kun været et Compliment-Brev, og var hans Person mig ellers ikke bekjendt uden *par renommée*, at han var venlig sindet mod Ulfeldts Hus og havde gjort det mange Tjenester¹⁾.
37. Hr. Gabel spurgte mig *à part*, om jeg iblandt andet ikke havde skrevet til ham, at man fandt faa af den Slags Folk. Svar: Jo. Min kjære Fætter, se dog, hvilket Spørgsmaal! Var dette ikke ogsaa et *Crimen*? Af den Slags intetsigende Spørgsmaal var der utallig mange flere, hvorfor jeg ogsaa har gaaet dem forbi.
38. Om jeg ikke erkjendte, at ligesom jeg var Borgmestre og Raad i Hamborgs Undersaat, saaledes var jeg ogsaa Hs. kgl. Majestæts Undersaat? Svar: At jeg hverken var Hs. kgl. Majestæt eller Staden Hamborg og dens Raad forpligtet med nogen Ed, heller ikke var deres Undersaat og Borger, men jeg stod under Kronen Sverigs Jurisdiction og Herredømme som *Vicarius* ved Capitlet i Hamborg²⁾.

¹⁾ Jvfr. mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II, passim.

²⁾ Dette hævdedes ogsaa stærkt af selve den svenske Regering, bl. a. i en Skrivelse til Frederik III. af $11\frac{1}{5}$ 1664, hvori der forlangtes, at Sperling skulde sættes i Frihed. Skrivelsen var fremkaldt ved en Supplik til den svenske Regering af Christoffer Sleun (af $9\frac{1}{5}$ 1664), skrevet paa Sperlings Børns Vegne. Om den svenske Regerings Stilling til Sperlings Sag se ogsaa forskjellige Skrivelser fra Resident G. Lilliecron (Kopier i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.,

39. Om jeg havde modtaget Breve fra Ulfeldt til den Gottorpske Kantsler Kielmann? Svar: Ja, ét Brev, hvilket jeg ogsaa strax havde overgivet den Gottorpske Factor i Hamborg.
40. Hvad det Brev handlede om? Svar: Det vidste jeg ikke. Hr. Gabel interrumperede og spurgte, om Brevet ikke havde været under en *cachet volant*? Jeg svarede: Nej.
41. Om jeg ikke havde modtaget Breve fra Ulfeldt til Hr. Hannibal Sehested? Svar: Jo, ét.
42. Om jeg havde sendt samme til Danmark? Svar: Nej, thi jeg havde hørt, at Hr. Hannibal allerede var ankommen til Amsterdam fra Frankrig og snart vilde komme til Hamborg. Men efterdi Albert Baltzar Bernts¹⁾, hans Kasserer, siden berettede mig, at Herren fra Amsterdam havde taget Vejen til Ribe, saa brændte jeg Brevet, eftersom jeg fast havde foresat mig ingen Breve fra Hr. Ulfeldt at sende til Danmark.
43. Med hvem jeg ellers havde plejet at correspondere i Danmark? Svar: Jeg havde ingen Correspondents i Danmark, uden at jeg undertiden havde skrevet til Johan Steinkuhl²⁾ om Salget af mine Huse i Kjøbenhavn og til en islandsk Kjøbmand ved Navn Poul Christensen, som forvaltede mine Børns Mødrenearv her i Landet.
44. Om jeg havde tilbagegivet min Bestalling i Cancelliet? Svar: Nej, thi der resterede mig endnu en god *Summa derpaa*³⁾.

hvor ogsaa de to foran nævnte Skrivelser haves i Afskrift); jvfr. hans Indberetninger i Becker's Saml. II, 29 flg.

¹⁾ Se foran S. 124.

²⁾ Se foran S. 133 og 211.

³⁾ I Følge en original Attest fra Rentekammeret af $\frac{5}{6}$ 1651 (Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.) havde Sperling dengang 607 Rdlr. 2 Ort 13 Sk. til gode. Skjønt der paa Aktstykket findes Paategning om, at Pengene skulle udbetales, er dette sagtens ikke sket, da det forblev i Sperlings Hænder.

45. Om mine Børn havde taget et nyt kongeligt Confirmationsbrev paa deres Gods? Svar: Nej, efterdi saadant aldrig tilforn havde været Skik.
46. Hvad jeg mente derom, om Ulfeldt var skyldig i Forræderiet? Svar: Det vilde de Herrer bedst vide, som havde afsagt Sententsen over ham. Og at jeg altid havde svaret saaledes, naar jeg i Hamborg var bleven spurgt derom, nemlig at de mange kloge Herrer i Raadet vel vilde vide, hvad de havde gjort.
47. Hvad da andre mente derom? Svar: Det var vel saa, at fast enhver undrede sig over, at der ikke kom flere *Particularia* frem om dette Forræderi, og at man ikke først havde citeret og forhørt Hr. Ulfeldt. Hr. Gabel spurgte mig, hvad det var for Folk?¹⁾ Jeg bad ham forlade mig, at jeg ikke sagde det, thi kanske vilde de Folk nu ikke være ved det, men nægte det; endte saa med den Sentents, at Herren vidste vel, at *in libera republica liberæ sunt linguæ*. Hr. Kammerraad Bülche vilde ogsaa give sit Besyv med og sagde, at de havde læst saa mange Jurister om den Ting, og de var alle enige om, at i saadant Tilfælde behøvedes ingen Citation.
48. Om jeg havde sendt Ulfeldt en Extract af en hollandsk Avis, hvori der sagdes, at Ulfeldts Sag syntes at være taget noget for højt? Svar: Ja.
49. Om jeg havde tilsendt Ulfeldt den danske Adels Forsvar hos Hs. kgl. Majestæt og derhos skrevet, at det kunde tjene ham i Stedet for en Apologi? [Svar:] Samme var trykt i Kjøbenhavn og offentligen solgt i Hamborg. Det var vel muligt, at jeg ogsaa havde tilskrevet ham Folks *Judicium* derover.
50. Om jeg ingensinde i mine Breve havde brugt Smædeord om Kongen? Svar: Ikke, saa vidt jeg vidste. *Secretarius* Lund sagde, jeg skulde kun ikke nægte det, thi de havde min Haand derfor. Jeg svarede,

¹⁾ Nemlig: som sagde det.

at jeg kunde ikke mindes saadant, det skulde da være, at de ved dette Spørgsmaal tænkte paa nogle Ord, som *Mademoiselle* Anne Cathrine havde skrevet til mig, og som jeg maaske havde besvaret med lignende Ord. *Secret*. Lund spurgte, hvorledes hun havde skrevet. Jeg svarede, at hun engang af stor Utaalmodighed over hendes kjære Moders Fangenskab havde skrevet til mig: Gud straffe den Tyran!¹⁾ Nu kunde det vel være, at jeg havde svaret hende ligedan. Chr. Gabel sagde derpaa: „Ser I vel, Hr. Doctor, at vi har haft skjellig Aarsag til at lade Eder kalde hid!“ Jeg svarede: „Jeg kunde have ønsket, at jeg var bleven kaldet hid paa en bedre Manér, saa at jeg kunde have retfærdiggjort mig paa fri Fod.“ Herpaa blev der ikke repliceret af nogen, men denne Dags *Examen* havde dermed Ende, og jeg tog Afsked paa den Vis, som jeg har fortalt i Indgangen til denne *Examen*.

Den 14. Maj blev jeg igjen opkaldt paa det samme Sted for de ovennævnte Herrer committerede, og blev mig af Hr. Ove Skade i Hs. kgl. Majestæts Navn proponeret, at i Fald jeg og mine Børn vilde forvente nogen Naade af Hs. kgl. Majestæt, saa skulde jeg skrive til mine Børn, at de skulde lade alt Ulfeldts Gods være den følgagtig, som bragte dem mit Brev etc. Jeg svarede først, at jeg frygtede, at om jeg ogsaa skrev til dem, saa vilde de i denne Tid og i min Fraværelse ikke adlyde mig. Hr. Gabel svarede, at de maatte vel adlyde, saa fremt de ikke vilde forskjertse Kongens Naade; jeg skulde kun sætte mig ned og begynde paa Skrivelsen, for at den kunde komme bort med Posten. Gud véd, hvorledes jeg var til Mode! *Secretarius* gav mig Pennen i Haanden, men jeg kunde ikke sætte den til Papiret. Gabel for med Heftighed løs paa mig og spurgte, hvad jeg biede efter: jeg skulde begynde at skrive. Jeg spurgte: „Hvad skal jeg skrive?“ Han svarede: „Gjør kun en Begyndelse, det andet skal man nok sige Eder.“

¹⁾ Saaledes i Originalen.

Da jeg nu havde skrevet Overskriften, spurgte jeg *Secretarius*: „Hvad skal jeg nu videre skrive?“ „Skriv, hvorledes I har det,“ sagde han, „og at de maa udlevere Ulfeldts Gods for at facilitere Hs. kgl. Majestæts Naade,“ og dicerede han mig derefter videre i Pennen, hvad der kunde være deres Sag tjenligt. Gabel dicerede mig ogsaa undertiden noget, i Synderlighed, at Børnene ikke skulde lade sig mærke for nogen hermed. Da Brevet var færdigt og forseglet med en *cachet volant*, da var Gabel bedre at komme i Tale og drog frem af sin Lomme et Brev, skrevet af Eder i min Datter Annas Navn, og rakte mig det. Da jeg nu havde læst det, vilde jeg igjen tilstille ham det, men han sagde, at jeg kun skulde beholde det. Da bad jeg, efterdi hun i Brevet talte om Linned, om jeg ikke maatte sige et Ord derom. Han svarede: „Gjerne“, og gjorde jeg altsaa et *Postscriptum* om Linned etc., at de skulde sende mig det. Mig tykkes, at jeg endnu i denne Stund ser i hans Ansigt det Haab, han gjorde sig om Ulfeldts Gods, som om han allerede havde det i sine Hænder. Men jeg svævede endnu imellem Frygt og Haab om, at mine Børn ikke vilde overgive Godset til fremmede.

Den 24. Maj blev jeg igjen opkaldt; da var der kommen Besked fra mine Børn, men dengang var ingen til Stede uden D. Bülche og *Secretarius* Lund. D. Bülche berettede mig, at mine Børn ingenlunde vilde lade Godset fare, idet de foregav, at den svenske Resident havde forbudt dem at give Godset ud af deres Hænder; spurgte mig derhos, om Residentens Bolig ikke laa lige bagved mit Hus. Jeg sagde: jo. Jeg stillede mig an, som om jeg var meget utaalmodig over denne mine Børns Ulydighed, og forestillede ham, at jeg allerede havde forberedet de Herrer committerede paa, at de under deres Faders Fraværelse vilde sætte al barnlig Respect til Side. „Ikke des mindre“, sagde han, „maa I skrive endnu ét skarpere Brev til dem.“ Jeg svarede: „Meget gjerne“, og var mere villig dertil end før, efterdi jeg nu vel saa, at de ikke uden videre vilde give Godset ud af Hænderne til fremmede.

Jeg skrev skarpt nok og formanede dem til at betænke, at Godset nu var Kongens, og at deres og min Velfærd stod derpaa. Jeg føjede et Ord til: „Lad mig nu se, at I handler som trofaste og oprigtige Børn,“ hvoraf jeg mente, at de vel skulde forstaa min egentlige Mening. Efter den Tid lod de mig i Fred med at skrive flere Breve om Godset, og om end skjønt de intet sagde mig om det sidste Svar fra mine Børn, saa kunde jeg dog af alting mærke, at det ikke maatte være gaaet efter deres Sind, som jeg da først to Aar efter erfarede af min gamle Ven Hr. Arent, at Louis¹⁾ havde krævet Godset udleveret, og at de tre Brødre havde delt det imellem sig og i et Aar sat det altsammen over Styr uden at lade de tre stakkels faderløse Piger nyde det ringeste godt deraf.

Den 6. Juni blev jeg igjen stævnet til at møde for *Secretarius* Kræg²⁾ og den kongelige Generalprocureur D. *Petrus Scavenius*. *Secretarius* Lund var ogsaa der til Stede. *Secretarius* Krag forelagde mig strax i Begyndelsen en Ed, som jeg maatte sværge, paa at jeg i alt, hvorom jeg tilforn var bleven examineret og nu vilde blive examineret, havde sagt Sandheden og fremdeles vilde sige den. Der blev dog intet nyt proponeret mig, og svarede jeg derfor med mine forrige Svar, men Erik Krag tog adskillige Breve frem, som den gamle Hr. Ulfeldt og hans ældste Søn og Datter havde skrevet til mig, og hvoraf han forelæste adskillige Passager, om hvilke jeg strax skal melde. Han var meget opblæst og indbildsk og viste sin Modvillighed imod mig i alting; men Scavenius var stille og discret, og hvad han sagde, sagde han med Forstand. Iblandt andet spurgte Krag mig, om der vel fandtes et Menneske i Verden, som kunde tro, at jeg intet vidste om Ulfeldts Forræderi. Var det ikke et ypperligt Spørgsmaal af en klog Mand, naar han ikke gav nogen videre *Raison* derfor? De forrige Herrer committerede talte ikke til mig paa saadan Vis og

1) D. e. Ludvig Ulfeldt, en af Korfits U.s Sønner. Om den her omhandlede Sag jvfr. mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II, LI.

2) D. e. Erik Krag, øverste Sekretær i det danske Kancelli.

interponerede ikke deres *Judicium*, men lod det forblive ved Spørgsmaalene og mine Svar, som optegnedes af Hr. Lund. Men denne Krag vilde ogsaa være Dommer i min Sag. Men jeg svarede ham, at jeg ikke vidste eller kunde vide, hvad Folk troede, thi enhver dømmes, tror og taler, efter som Næbet sidder paa ham (da jeg sagde dette, smilede baade D. Scavenius og *Secret. Lund*), og efter som han er betaget af sine Affecter og sit *Præjudicium*. Men det vidste jeg sikkert, at der ikke deraf, at jeg havde corresponderet skriftligen med Hr. Ulfeldt, med god Consequents kunde sluttes, at jeg havde vidst noget om et Forræderi. Jeg bad ham, at han, eftersom han havde de Breve mellem Hænder, som Hr. Ulfeldt og jeg havde vexlet med hinanden, vilde lade sig befalde at efterse samme, thi saa var jeg forsikret, at han ikke vilde finde en Tøddel deri om noget Forræderi. Han svarede: „Om end skjönt der intet meldes derom i Brevene, saa har I dog godt kunnet være vidende om Forræderiet.“ Jeg svarede: „Der som der skal dømmes paa den Vis, kan intet Menneske blive uskyldigt. At kunne have vidst og at have vidst er to forskjellige Ting, og i hvert Fald maa begge Dele bevises med gode Grunde; men hvad der bygges paa Flyvesand, det falder af sig selv.“ *Quid dignum tanto tulit hic promissor hiatu?* Derpaa tog han fat paa et andet Spørgsmaal: om jeg havde leveret min forrige Bestalling tilbage i Cancelliet? Svar: Nej, efterdi samme *de facto* af sig selv var ophævet ved den mig af Hs. kgl. Majestæt allernaadigst givne Dimission; heller ikke havde jeg nogensinde tilbageleveret mine forskjellige tidligere Bestallinger, og samme var heller aldrig bleven mig afkrævede. Tilmed havde jeg billigvis maattet beholde min sidste Bestalling hos mig, eftersom der endnu den Dag i Dag resterede mig nogle Penge paa den. Hr. Krag svarede, at dette sidste Brev ikke var nogen Dimission, men kun en kongelig Permission. Derpaa replicerede jeg, at jeg af Hr. Gersdorff, som dengang var kongelig Statholder, havde begjæret min Afsked og allernaadigste Forløvelse af Hs. kgl. Majestæts

Tjeneste, hvilken Dimission han ogsaa havde fortalt mig at Hs. kgl. Majestæt allernaadigst havde samtykt, og at jeg kunde vente samme fra det tyske Cancelli, som den da ogsaa ved Hr. Lente var bleven sendt mig fra det tyske Cancelli hjem i min Bolig¹⁾. Tilmed kunde man jo klarligen se af Ordene i dette Brev, at det var en kongelig Dimission i alle Maader, og ikke blot en Permission, efterdi Ordene *expresse* lød, at jeg allerunderdanigst havde ladet andrage for Hs. kgl. Majestæt, at jeg var til Sinds at begive mig af Danmarks Rige i *andre Kongeriger eller Lande, der at søge min Fortun* etc. Ydermere saa var denne min Dimission *in optima forma* skrevet paa Pergament og havde et Segl i en Trækapsel hængende forneden ved en rød og gul Silkesnor, hvilket ikke var Brug i Cancelliet ved Udfærdigelsen af en Permission. Derpaa spurgte *Secretarius* Lund mig: „Var Brevet skrevet paa Pergament?“ Jeg svarede: ja, og dermed havde Forhøret en Ende.

Den øvrige Tid tilbragte Krag med at oplæse nogle Steder for mig af de ovenfor omtalte Breve, hvilke vel ikke var til Skade for min Ære etc., men alligevel syntes han at have Lyst til ligesom at volde mig Fortrydelse med, at de havde opsnappet saa mange Breve. Vil derfor, kun til Eders Efterretning, optegne, hvad der passerede, og hvad jeg kan mindes af Brevene.

Af den gamle Hr. Ulfeldts Breve.

1. At jeg skulde gjøre det Sølv, som stod hos mig, i Penge og sende ham 4000 Rdlr. deraf *pr. Vexel*. Han havde endnu noget Gods staaende hos en anden Ven (hermed mente han D. Benjamin Mussaphia, som var en Discipel af Cremonino), men det var ikke nær saa meget som det, der stod hos mig. Resten af hans Formue var i Tyvehænder „*nella mano de' ladri.*“²⁾

¹⁾ Jvfr. foran S. 167 og 170.

²⁾ Sperling sammenblander her et Brev fra Korfits Ulfeldt (trykt i Oversættelse i Journal f. Polit. 1816, 1, 121 flg.) og det nedenfor

2. Efterdi jeg havde skrevet til ham, at hans Søster Fru Birgitte opholdt sig i Hamborg, saa svarede han mig, at jeg intet skulde have at gjøre med den forbandede Birgitte, thi hun var en afsagt Fjende af *Mad.* Leonora, som havde skrevet et Brev til hende, og dette havde hun igjen vist til Hr. Statholder Gersdorff¹⁾.
3. Med dette Brev havde han ogsaa sendt Resten af sin Apologi²⁾.
4. I dette Brev havde han ogsaa svaret mig angaaende Peter Plügge³⁾, om hvem jeg havde skrevet, men Svaret blev ikke oplæst, kun Plügges Navn blev nævnet.
5. Efterdi han havde spurgt mig, hvem mig tyktes at hans Sag kunde recommenderes i Danmark, og jeg havde svaret ham, at mig tyktes, at han ingen bedre kunde bruge dertil end sin Svoger Hr. Hannibal, saa havde han paa ny med dette Brev skrevet til Hr. Hannibal⁴⁾. Thi det var hans Manér, at han undertiden skrev et Brev to Gange, om maaske det ene Brev skulde blive opsnappet, som han da i sin første Skrivelse efter sin Retirade fra Brügge klagede over, at hans Breve var opsnappede af hans Fjender.

Af Grev Christians Brev⁵⁾

blev en *Passage* forelæst mig, hvor han skrev til mig, at hans Hr. Fader var død paa Rhinen og begravet i Klostret

omtalte Brev fra Sønnen Christian U. Den første havde kun bedet Sperling gjøre det Sølvtoj i Penge, „che sta guardata nel luogo, doue mora il mio amico, discipulo di Cremonino.“ Hvem denne Discipel var, blev Sperling allerede spurgt om i det første Forhør (under Punkt 78), men han lod, som om han ikke vidste noget derom. Om D. Benjamin Mussaphia se foran S. 187—88. Med „Cremonino“ menes uden Tvivl Filosoffen Cesare Cremonini, som i mange Aar var Professor i Padua, † 1631.

¹⁾ Se Journ. f. Polit. a. St. S. 122—23.

²⁾ Journ. f. Polit. a. St. S. 130.

³⁾ Anf. St. S. 125.

⁴⁾ Anf. St. S. 132.

⁵⁾ Trykt i Oversættelse i Journ. f. Polit. a. St. S. 134 flg.

i Neustadt af Munkene. Han var i Basel bleven kjendt af nogle danske Herremænd, hvorover han var bleven saa heængstiget, at han havde skyndt sig bort fra Basel, men det havde været unødvendigt, efterdi det intet havde paa sig. De havde kjøbt de Papirer, som var fundne hos ham, og som var mange Tusinder værd, tilbage for 600 Rdlr. og kunde ogsaa komme i Besiddelse af hans Lig for 1000 Rdlr.; bad derfor, at jeg i en Hast vilde sende dem 3000 Rdlr. *pr.* Vexel. Herover vilde Krag ogsaa lade sin Visdom høre og kom med denne *Glossa*: „Ja, det er vel troligt, at Manden saa hastigen skulde være død paa Rhinen ligesom den Mand (jeg véd ikke, hvad han hedder), som trak sin Hat ned i Øjnene og sagde: Drag Gardinerne for, Comedien er udel!“ Jeg kunde ikke lade det helt ubesvaret og sagde: „En af hans Døtre i Brügge har ogsaa skrevet mig til, at han er død, og endnu før jeg blev fanget i Hamborg, var hele Staden fuld deraf.“ „Det er det rette Greb“ [svarede Krag] „til at vugge Folk i Søvn, for at man ikke mere skal forske efter én.“ Men jeg tænkte hos mig selv: det er det rette Greb til at holde en from Konge med Flid i de Tanker, at en Mand, som han har mistænkt, og som allerede er død, endnu er i Live. Men den Mand, som Krag ikke vidste hvad hed, hans Navn vidste jeg meget vel, og var det den lærde Medicus i Montpellier Rabelais. Thi da han var i Færd med at opgive Aanden, sagde han disse Ord: „*Tirez le rideau, la farce est jouée!*“

Af Mademoiselle Anne Cathrines Brev¹⁾

1. blev mig forelæst, at jeg skulde skrive til hende, hvad jeg endnu manglede af hendes Faders Apologi, og hvor vidt jeg havde modtaget samme, saa vilde hun sende mig Resten; bad derhos, at efterdi der fandtes nogle Ord deri, som faldt noget for haardt, jeg da vilde corrigere dem, paa det at de ikke skulde skade

¹⁾ Trykt i Oversættelse i Journal f. Polit. 1815, 4, 274 flg.

hendes Fru Moder. Hertil sagde Krag: „Sandelig, det maa være en forstandig Dame!“ Herved er at mærke, at hun uden Tvivl havde skrevet dette, fordi jeg havde ladet *Mademoiselle* Helene i Brügge vide, at jeg ingen Skrivelse havde annammet fra hendes Brødre om deres Faders Død, og bad hende minde dem om, at de vilde sende mig Resten af Apologien; thi jeg gjorde mig ingen Tanker om, at alle Breve i den sidste Tid var opsnappede paa det kejserlige Posthus. Heller ikke vidste jeg, at enten den salig Herre eller hans tre Sønner eller endnu mindre hans ældste Datter opholdt sig i Basel, thi han havde aldrig underrettet mig derom. Men den ældste Datter havde indbildt mig, at hun en Tid lang vilde retirere sig til Luick¹⁾.

2. Læste han op for mig, at Charles²⁾ var rejst til Hamborg, og gjorde hun sig derfor Tanker om, at han vilde drage til Danmark og forraade, at Kronen var mellem det Gods, som stod hos mig, efterdi han havde været til Stede, da hun i Malmø havde indpakket samme Krone. Thi jeg havde ogsaa skrevet til *Mademoiselle* Helene, at Charles var bleven set af min Datter, og derefter var bleven truffet af min Søn, Kjeld F.³⁾, men havde ikke villet tale med dem eller vide noget om den salig Herres Død og om Børnenes Vilkaar.

Nu følger, hvad som videre er foregaaet med mig:

Anno 1664, den 20. Juli, blev jeg igjen opkaldt i det sædvanlige Kammer og forefandt ingen anden end en tysk *Secretarius* ved Navn Røthlin⁴⁾, som jeg tilforn havde

¹⁾ D. e. Lüttich.

²⁾ Ulfeldts Tjener; jvfr. foran S. 117.

³⁾ Kjeld Friis; jvfr. foran S. 166 og 217.

⁴⁾ I Følge Rentekammerets Bestallingsprotokoller gjordes der d. 1667 Afregning med Johan Melchior Røthling, Kammersekretær hos Prins Christian. Formodentlig er det ham, der tales om. Alle-

kjendt. Da vi havde hilst hinanden, og han havde givet mig at forstaa, at formedelst *Secretarii* Lunds Sygdom var han af Hs. kgl. Majestæt forordnet til at forelæse mig nogle Artikler af mit Forhør, og at jeg skulde underskrive samme, saa satte vi os strax ned, og begyndte han at forelæse mig dem; dog satte jeg mig saa nær hos ham, at jeg ogsaa selv kunde læse dem. Da han nu var færdig med at oplæse Artiklerne, som var 85 i Tallet, begjærede han, at jeg skulde underskrive samme og sætte Segl under med mit Signet. Men efterdi de var skrevne paa to løse Ark, paa 6 Sider, begjærede jeg derimod, at de to Ark skulde heftes sammen med en Traad. I hvor vel han nu i Begyndelsen gjorde nogen Vanskelighed herved, idet han foregav, at han ingen Befaling havde dertil, saa lod han dog alligevel hente en rød Silketraad, med hvilken jeg heftede de to løse Ark sammen, og hvor Skriften hørte op, trak jeg Traaden igjennem og forseglede Enden af Traaden med mit Signet. Underskriften, som jeg selv skrev, lød saaledes¹⁾:

„Obengeschriebene 85 Artickel bekenne Ich vnterschriebener dass Ich so wol die *Interrogatoria* als *Responsoria* gestehe, krafft eigenhändiger Vnterschreibung vnd meines Pittschaffts vntersetzung auff einem rothen seiden Schnuhr. Kopenhagen Schloss den 20. Jul. 1664.“

Derefter satte *Secretarius* Røthlin ogsaa sit Navn derunder.

Angaaende min Anklage og Sentents.

Anno 1664, den 22. Juli, blev jeg i mit Fængsel ved den daværende Fodermarskalk, som nu er Byfoged her²⁾,

rede i 1661 nævnes han som Sekretær hos Prinsen, se Becker's Saml. I, 259.

¹⁾ Bogstavret.

²⁾ Christian Viborg blev ²/₃ 1672 beskikket til at være Byfoged i Kjøbenhavn (Kjøbenh. Diplomatarium VI, 595). At han tidligere havde været Fodermarskalk, sees bl. a. af det anførte Skrift III, 451; Becker's Saml. II, 42; Rigens Regnskaber 1663—65.

og ved Kjøkkenskriveren Jens Sohn¹⁾ stævnet til at møde den følgende Dag Kl. 8 for Overhofretten²⁾.

Den 23. Juli mødte jeg der, og var Hr. C. Sehested, Hofmarskallen, *Præses* for Overhofretten. *Assessores* var Kammerherre Lindenov, Kjøkkenmester N. N., Doctor Paulus Moth, D. Simon Pauli, Magister Christen Mule, *Oeconomus*

¹⁾ Skal være Claus Sohn. I O. Nielsen's Efterretn. om Abel Katrines Stiftelse S. 6 hedder det, at denne Mand blev Kjøkkenskriver ¹²/₁ 1666. Af Rigens Regnskaber fremgaar det imidlertid, at han baade 1665 og 1664 (længere er jeg ikke for hans Vedkommende gaaet tilbage) var kgl. Kjøkkenskriver.

²⁾ I Følge Sjællandske Tegnelse fik Christoffer Sehested, Friedrich v. Vittinghoff, Christian Lindenov, Friedrich von Vieregge, D. Simon Pauli, D. Paul Moth, Hans Mule og M. Vitus Bering ¹⁹/₇ 1664 Befaling til „Torsdag førstkomendes [d. d. 21. Juli] her paa Slottet“ at fordrø for sig „vores Undersaat og Hof-Medicum D. Otto Sperling til at forhøre de Beskyldninger og Dokumenter, som vi ved vores Fiskal Matthias Johansen imod hannem lader fremlægge, og endelig Dom derefter paa hannem at afsige“ osv. — Dagen efter fik Matthias Johansen Befaling til at gaa i Rette paa Kongens Vegne mod D. Otto Sp., „til hvilken Ende du dig hos os elskel. D. Peder Lauritsen etc. haver at anmelde og af hannem udførlig Information og til Sagen henhørigte Dokumenter at tage,“ etc. (jvfr. ogsaa Becker's Saml. II, 38). — Af de her nævnte Personer var Christoffer Sehested Hofmarskal (Bestalling af ²⁸/₄ 1662 i Rentekammerets Bestallingsprotokoller). — Fr. v. Vittinghoff var ældste Kammerherre hos Kongen (Bestalling af ⁸/₃ 1661, smstds.). Christian Lindenov var ligeledes Kammerherre (Rigens Regnskaber 1663—64 og 1664—65); det var uden Tvivl den Chr. L. til Østergaard, som ¹⁷/₄ 1664 havde faaet Bestalling som Befalingsmand over Agdesiden (Rentek. Bestall. Prot.); jvfr. om ham ogsaa Saml. t. d. norske Folks Spr. og Hist. III, 287 og V, 439, samt Danske Herregaarde, 7 Bd. (Østergaard). En anden Christian L. (Hansen) fik ¹⁰/₁₁ 1664 Bestalling som Hofjunker. — Fr. v. Vieregge („Fyreck“) var Hofkøkkenmester (Bestalling af ⁷/₆ 1661; Rentek. Bestall. Prot.). — Simon Pauli og Paul Moth var begge Livlæger hos Kongen. — Hans Mule var Assessor i Kammer-Kollegiet og Oeconomus ved Kommunitetet. — Vitus Bering var Assessor i Kammer-Kollegiet og i Højesteret samt kgl. Historiograf. — Om Matthias Johansen jvfr. bl. a. mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II, 164 og XXXVI. — D. Peder Lauritsen var Generalprokurøren Peder Scavenius.

paa Studiigaarden, og Hr. Vitus Bering. *Secretarius* var Maren Ernst's Søn¹⁾.

Da nu den store Sal ovenover Hs. kgl. Majestæts Gemakker var temmeligen fyldt med Mennesker, dog mest med Hoftjenere — iblandt hvilke jeg ogsaa saa Claus Mohr fra Hamborg²⁾, som hilste mig, ligesom jeg ham —, og jeg af Slotsfogden var vist indenfor en Skranke, hvor Herterne sad ved et Bord, traadte ogsaa den kongelige Fiscal Matthias Johansen ind til mig og foreviste en Fuldmagt fra den kongelige *Procureur* D. Petrus Scavenius til efter Hs. kgl. Majestæts Befaling at anklage mig, hvilken Fuldmagt blev offentligen oplæst af en Copist fra Cancelliet, som stod ved Siden af Skranken.

Derefter begyndte Fiscalen paa Hs. kgl. Majestæts Vegne sin Anklage, dels *memoriter*, dels af en Concept, som han havde i Haanden og læste af, hvilken hans Anklage fast alle *Assessores* noterede, ligesom ogsaa *Secretarius*, efterdi han dicterede dem den langsomt nok.

Klagerne bestod i følgende 11 Punkter:

1. At jeg, Otto Sperling, som Hs. kgl. Majestæts Arveundersaat,
2. og endnu virkeligen værende i Hs. kgl. Majestæts Tjeneste,
3. havde communiceret ved Breve med Forræderen Ulfeldt og altid været hans Raadgiver.
4. At jeg havde transfereret Ulfeldts Apologi i det latinske Sprog. Og i hvor vel (sagde Fiscalen selv) dette egentlig ikke hørte herhen, saa var der dog en *Recidiva*, efterdi

¹⁾ Maren Ernst's kaldes ellers Maren Ernst Reitzers (se f. Ex. Sjæll. Registre 1658) og var Enke efter Mag. Ernst Reitzer. Hendes Søn Jørgen Ernst Reitzer havde ^{27/10} 1652 faaet Bestalling som Sekretær i det tyske Kancelli (Rentek. Bestall. Prot.; jvfr. A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkivers Hist. S. 157). Formodentlig er det ham, Sperling tænker paa.

²⁾ Jvfr. foran S. 196.

5. jeg nyligen igjen havde sendt en Apologi for Ulfeldt til hans Datter.
6. At jeg ogsaa fra Ulfeldt selv for kort Tid siden havde modtaget en Apologi og communiceret Kjeld Friis samme.
7. At jeg ogsaa havde vexlet Breve med Morderen
8. og huset Forræderens Søn.
9. At jeg ikke havde aabenbaret, hvad Jomfru Anne Cathrine havde begjæret at vide af mig om Slotsgraven og Slotsfogden.
10. At jeg havde talt ilde om den kongelige Regering,
11. uanset, at jeg i Glückstadt havde reverseret mig til ikke at ville have noget at skaffe med Hs. kgl. Majestæts Fjender¹⁾.

Disse Anklager vilde den kongelige Fiscal bevise paa følgende Maade:

1. Med et Fordrag, som kaldtes det rensborgske Fordrag²⁾, og som blev oplæst af Copisten.
2. Med en kongelig Bestalling, hvorved Hs. kgl. Majestæt Anno 1649 havde antaget mig til sin Hofmedicus, og hvori Hs. kgl. Maj. iblandt andet havde stillet mig det frit at residere i Hamborg; men da jeg 1651 havde begjæret at drage ud af Landet, saa havde Hs. kgl. Majestæt stillet mig det frit at residere, hvor jeg vilde, og var altsaa den forrige Bestalling forbleven *in esse*, og jeg i Hs. Majestæts Tjeneste.

¹⁾ I Følge en kort haandskreven Beretning om Sperlings Sag for Hofretten i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol., synes Anklagepunkterne kun at have været 10 i Tallet (jvfr. dog nedenfor) og for en Del at være fremsatte i en anden Orden. Men fraregnet, at ogsaa Sperlings Meddelelse om Godske v. Buchwalds Rejse til Brandenburg synes at have været fremdraget i Anklagen, gjengiver Sperling det væsentlige af denne rigtigt nok.

²⁾ Jeg kjender ikke nogen rensborgsk Akt, efter hvilken Sperling kunde betragtes som dansk Undersaat. Maaske har Sperling tænkt paa Overenskomsten i Steinburg af ¹⁶7 1621, i Følge hvilken Hamborg indtil videre anerkjendte den danske Konges Overhøjhed, en Anerkjendelse, som fornyedes 1643.

3. Med adskillige af mine Breve, skrevne til Hr. Ulfeldt.
4. Med min egen Bekjendelse.
5. Med en *Discours* skreven paa fransk i Ulfeldts *Faveur*.
6. Med min egen Bekjendelse, og med at Hr. Ulfeldt i sit sidste Brev havde talt derom.
7. Blev ikke bevist, men kun saadan sagt.
8. Med min egen Bekjendelse.
9. Var aabenbart af mit eget Brev og min Bekjendelse.
10. Blev ikke bevist.
11. Med den glückstadtiske Revers.

Da nu den kongelige Fiscal paa det vidtløftigste havde deduceret denne sin Anklage og paa det sirligste smykket den med Ord, sluttede han omsider saaledes, at i Følge det foran nævnte stillede han i Rette, om ikke D. O. Sperling hermed havde begaaet *Crimen læsæ Majestatis*, det er: Højforræderi, og var skyldig at miste Liv, Ære og Gods, og begjærede han derpaa paa Hs. kgl. Majestæts Vegne en retmæssig Dom af Overretten.

Derpaa vinkede Hr. Præsidenten, Sehested, ad mig, at jeg skulde svare. Da svarede jeg, at i hvor vel jeg ikke ret troede mig til at svare saa hastigen, saa ordentligen og saa sirligen, som den kongelige Fiscal havde forebragt sine præmediterede Anklager imod mig, saa vilde jeg dog, stolende paa Gud og min gode Samvittighed, forsvare mig imod slige vidt søgte Beskyldninger, saa vidt min Hukommelse i denne Tid vilde tillade det.

Svarede altsaa til den 1. Anklage, at jeg intet vidste om det rensborgske Fordrag og ikke i mine Livsdage havde hørt noget derom, havde heller ikke nogensinde præsteret en corporlig Ed til Hs. kgl. Majestæt; og var jeg forsikret om, at der iblandt hundrede og atter hundrede Hamborgere ikke vilde findes en eneste, som vidste at sige af et saadant rensborgsk Fordrag og endnu mindre, at Hamburgerne skulde være saadanne Arveundersaatter, at de ikke maatte communicere med fremmede eller vexe Breve med dem. Tilmed var jeg ikke det hamborgske Raads Undersaat, heller ikke havde det noget over mig

at sige, og meget mindre var jeg det forpligtet ved Ed; men jeg stod under kgl. svensk Jurisdiction som en *Vicarius* i Capitlet, til hvilket Capitel min sal. Fader i min Ungdom paa mine Vegne havde aflagt en Ed i sin Sjæl, og var jeg ved denne Ed den kgl. svenske Regering og Capitlet lige saadan obligeret, som om jeg havde aflagt den corporligen, og nød ogsaa i Følge heraf alle *Immunitates* af Staden. Idet jeg talte saaledes, fik jeg, ligesom ogsaa Fiscalen og alle de tilstedeværende Tilhørere, af Hr. Præsidenten Befaling til at gaa udenfor¹⁾. Men jeg blev af Slotsfogden ledsaget ind i et stort Kammer ved Siden af, hvor vi blev henved to Timer, da blev jeg omsider igjen kaldt ind af *Secretarius*, og Dørene paa den store Sal aabnede, og kom ogsaa Fiscalen med flere Tilhørere igjen ind.

Da blev der af *Secretarius* forelæst mig et *Decretum*, som de imidlertid havde conciperet, af det Indhold, at det i Kraft af dette Decret herved paalagdes D. Otto Sperling ikke mere at tale om denne Sag, men at der herved paabødes ham *Silentium*, efterdi Hs. kgl. Majestæt ikke vilde lade sig betage den Højhed, han havde over Staden Hamborg.

Jeg svarede korteligen herpaa, at det var fjernt fra mig at have villet afdisputere Hs. kgl. Majestæt hans Højhed, men at jeg kun havde villet give min *Ignorantia* og Uvidenhed til Kjende og tillige give at forstaa, hvem og hvilken Øvrighed jeg var forpligtet med Ed, og at jeg ikke ved Ed var bundet til Kongen af Danmark.

Dette mit Svar maatte ikke blive indført af *Secretarius*, heller ikke maatte han gjøre det, jeg tilforn havde sagt, til den første Artikel i mit Tilsvær, thi Præsidenten gjorde sig for den Sags Skyld temmelig vred imod *Secretarius*; men dette mit første Tilsvær, som *Secretarius* og de Herrer *Assessores* allerede havde annoteret, blev igjen casset,

¹⁾ Jvfr. Becker's Saml. II. 39. Paa dette Sted ligesom ogsaa S. 37 —38 findes en Beretning om Sperlings Møde for Hofretten, der, som han selv siger, fandt Sted den 23. Juli. Jvfr. den foran S. 236 Anm. 1 omtalte haandskrevne Beretning.

og blev den følgende Anklage og Tilsvaret gjort til det 1ste Punkt.

Altsaa gik jeg over til det 2det Punkt og svarede, at det kongelige Brev, som allernaadigst var mig givet *Anno 1651* ¹⁾, ikke lød paa, at *jeg maatte residere, hvor jeg vilde*; men efterdi jeg underdanigst havde ladet andrage for Hs. kgl. Majestæt, at jeg havde besluttet at begive mig ud af Riget Danmark og søge min *Fortun* i andre Lande, og der kunde falde ulige *Judicia* om min Bortrejse, saa bad jeg underdanigst, at Hs. kgl. Majestæt allernaadigst vilde recommendere mig til andre Konger og Herrer etc. Thi det var jo bekjendt over al Verden, hvorledes jeg uskyldig var bleven beløjet af Dina, saa at al Lyst maatte forgaa mig til at forblive i Kongens Tjeneste og fremdeles være udsat for den Slags Bagvaskelse. Heller ikke kunde dette Brev eragtes for en Continuation af den gamle Bestalling, efterdi jeg søgte lige det modsatte og tænkte ikke længere at gjøre min *Fortun* i Danmark, men under andre Konger og Herskaber. Og heller ikke kunde dette Brev antages for en ny Bestalling, efterdi intet *Salarium* deri tilsiges mig, og endnu mindre refererede dette Dimissions-Brev sig til den forrige Bestalling eller nævnede den med en Tøddel. Altsaa var Bestallingen af Aar 1649 *eo ipso* casseret og var bleven uden Betydning for mig.

Til den 3die Anklage svarede jeg, at jeg ikke nægtede, at jeg havde communiceret med den gamle Hr. Ulfeldt. Men eftersom de havde mine til ham skrevne Breve i Hænderne her, saa kunde de selv se af dem, at denne Communication ikke havde bestaaet i andet end i Avisering om, hvad for Discursur der gik i Verden om hans Sag og Person, og forment jeg, at saadant havde staaet mig frit som en fri Mand. Men hvad det angik, at jeg altid skulde have været hans Raadgiver, saa kjendte jeg mig for ringe og incapabel til at raade en saadan klog Mand, men havde altid holdt det for en synderlig Gunst, at han

¹⁾ Jvfr. foran S. 167 Anm. 2.

var min Patron og led mig vel frem for andre af sine Tjenere og Venner.

Hvad den 4de Anklage angik, saa var jeg jo ikke *Autor* til Ulfeldts Apologi, men den var offentlig trykt i Greifswald i Pommern, og havde jeg af dette tyske Exemplar transfereret den i det latinske Sprog. Og Hr. Fiscalen maatte jo selv bekjende, at dette ikke hørte herhid, og vidste jeg ogsaa at erindre mig, at den Slags Sager var ganske ophævede og annullerede i det svenske Fredsfordrag¹).

At jeg (5) nyligen igjen havde skrevet en Apologi for Hr. Ulfeldt, derpaa havde jeg allerede svaret i min *Examen*, at det ikke var en Apologi, men kun en *Discours*, som var skrevet *inter privatos parietes* og ikke bestemt til offentlig at trykkes, men kun til at øve sig i det franske Sprog; kunde derfor ikke kaldes en *Recidiva*.

Til den 6te Anklage svarede jeg, at jeg havde modtaget nogle Blade fra Hr. Ulfeldt af en paabegyndt Apologi, som han med egen Haand havde skrevet til Kronen Sverig, hvilke Blade han begjærede at jeg skulde sende til Sverig og lade Kjeld Friis afskrive nogle Copier deraf.

At jeg (7) skulde have vexlet Breve med Morderen (som de kaldte Grev Christian), det skulde aldrig overbevises mig. Ulfeldts ældste Søn havde ingensinde tilskrevet mig uden én Gang fra Paris, hvorpaa jeg havde svaret ham; men dette var passeret længe før den Tid, da Fuchs's Død havde fundet Sted, ja før endnu hans Fader var ankommen til Flandern. Efter den Tid, efter Fuchs's Død, har jeg ikke engang vidst, hvorhen han har retireret sig, han har heller ikke efter den Tid nogensinde skrevet mig til, og endnu mindre har jeg haft Aarsag at tilskrive ham.

¹) Jeg antager, at Sperling herved sigter til den i Kjøbenhavnfreden udstedte General-Amnesti, der dog ikke synes at kunne finde Anvendelse paa hans eget Forhold, og som heller ikke var kommen Ulfeldt til gode.

8. Jeg tilstod, at Hr. Ulfeldts Søn var sendt til mig af Faderen, da han endnu boede paa Ellensborg i Fyn, ved sin Broder Christian, da samme rejste gjennem Hamborg til Paris, og begjærede Faderen derhos, at Drengen, som var 12 Aar gammel, maatte blive opdraget og undervist hos mig. Men efterdi der i Hamborg og de omliggende Steder begyndte at grassere en pestagtig Syge, og Faderen havde retireret sig fra Brügge i Flandern, skrev jeg til Drengens ældste Søster, som endnu var i Brügge, hvorledes det stod i Hamborg med Sygen, og bad hende kalde sin Broder tilbage, og det saa meget snarere, fordi Sygen tog temmeligen til. Hvorpaa hun svarede mig, at hendes Broder maatte blive, hvor jeg og mine Børn var. At dette er Sandhed, sagde jeg, kan de Herrer se af min ovenomtalte Skrivelse, som de har i deres Hænder. Altsaa var Drengen bleven hos mig, fordi jeg ikke vidste, hvor jeg skulde hen med ham.

9. At jeg ikke vidste, at det havde været min Skyldighed at aabenbare nogen saadant; troede, at det var nok, og at jeg ikke havde gjort ilde i, at jeg havde afraadet hende fra hendes Forsæt, som det kunde sees af min *Examen* og mit her bevarede Brev.

10. At jeg skulde have talt ilde om den kongelige Regering, dette skulde aldrig med Sandhed overbevises mig. Men dersom herunder forstodes, hvad jeg om et og andet maatte have communiceret Hr. Ulfeldt, saa var saadant ikke gjort af mig selv, men efter andres Relation. Ellers havde jeg paa enhver Vis beflittet mig paa at tale med største Discretion om alle kongelige Ministre.

NB. Hvad jeg forundrede mig over, var dette, at der ikke i den ganske Anklage med et Ord blev rørt ved, hvad Frøken Anne Cathrine havde skrevet: Gud straffe den Tyrann.

11. Angaaende det, at jeg i Glückstadt havde maattet give en Revers fra mig, saa maa man vide, at jeg, da jeg i Begyndelsen af det svenske Fredsbrud kom fra Holland i mine private Ærinder, blev anholdt i Glückstadt paa blot

og bar Suspicion om, at jeg var i kongelig svensk Tjeneste, hvilket dog i Sandhed ikke var saa. Hvorfor jeg supplicerede Hs. kongelige Majestæt i Kjøbenhavn, og, efter at min Uskyldighed heri var bevist, omsider efter 7 Maaneders Arrest blev givet fri igjen af Hs. kgl. Majestæt mod en Revers, som iblandt andet lød paa, at jeg i Fremtiden ikke skulde have noget at skaffe med Hs. kgl. Majestæts Fjender, hvilke Ord dengang blev forstaaede om Hs. kgl. Majestæts daværende Fjender, Svenskerne, som dem, for hvis Skyld jeg paa blot og bar Suspicion var bleven anholdt i Glückstadt. Har heller ikke i den daværende Krig haft noget at skaffe med Svenskerne som Hs. Majestæts Fjender.

Dermed var mit Forsvar til Ende, idet jeg alene tilføjede dette, at jeg underdanigst bad den højlovlige Overhofret, at i Fald jeg ikke efter Hukommelsen havde kunnet deducere alting saa sirligen, den da vilde behage flittigen at ransage mine *Responsoria* i min *Examen* (hvilke den afkrævede Fiscalen), og at den, dersom der maatte være begaaet nogle Fejl af menneskelig Svagthed, vilde paa mine Vegne hjælpe at tildække samme hos Hs. kgl. Majestæt med Kjærlighedens og Naadens Kaabe.

Derpaa befalede Hr. Præsidenten alle de tilstedeværende at gaa udenfor, og blev jeg med Slotsfogden ført ind i det forrige Gemak, hvor vi ventede over 3 Timer i den Mening, at jeg igjen skulde blive kaldt ind, og Dommen pronuncieret. Men til sidst kom *Secretarius* og meldte, at der ikke blev noget af idag. Altsaa blev jeg igjen ført ned i mit Fængsel.

Den 28. Juli blev jeg igjen opkaldt for Retten. Imidlertid havde Herrerne conciperet Dommen over mig, og da jeg stod for dem og Fiscalen, og Salens Dør var bleven aabnet og Tilhørerne indladte, begyndte *Secretarius* at oplæse Dommen, ganske i lignende *Termini*, som Fiscalen havde brugt i sin Anklage, nemlig:

At efterdi D. Otto Sperling, Hs. kongelige Majestæt til Danmarks Arveundersaat og endnu værende i Kongelig

Majestæts Tjeneste, havde ved Breve communiceret med Forræderen Ulfeldt og altid været hans Raadgiver og tilforn transfereret Ulfeldts Apologi i det latinske Sprog, ogsaa nyligen skrevet en Apologi for Ulfeldt og tilmed endnu nyligen annammet en Apologi fra Ulfeldt selv og communiceret Kjeld Friis samme; ogsaa huset Forræderens Søn og ikke aabenbaret hans Datters Anslag om Slotsgraven etc., talt ilde om den kongelige Regering og, uanset sin i Glückstadt udgivne Revers, haft at skaffe med Hs. kongelige Majestæts Fjender, saa blev han herved som *reus criminis læsæ majestatis* condemneret og havde forbrudt Liv, Ære og Gods.

Derefter bad jeg underdanigst, om det ikke maatte være mig tilladt at sige et Ord. Da stak Herrerne Hovederne lidet sammen, og jeg fik Befaling at gaa ind i Kammeret ved Siden af; men Fiscalen og alle Tilhørerne blev i Salen. Men jeg blev snart igjen kaldt ind, og talte da Hr. Præsidenten til mig selv og sagde, at efter afsagt Sentents var det hverken brugeligt eller tilladt, at man sagde noget. Men dersom det maaske var min Mening at bede Kongen om Naade, saa var det noget, de alle vilde gjøre. Jeg takkede og svarede, at det ikke havde været min Mening at sige andet end netop at udbede mig dette af samtlige Herrer.

Dermed blev jeg igjen ført ned i mit Quarter. Men førend jeg blev indespærret i mit mørke Hul, befalede Fogden Taarngjemmeren, at han ikke alene igjen skulde ransage mine Klæder, men ogsaa tage mine Silke-Knæbaand fra mig og Bændlerne forneden paa mine Hoser. Mine Lagener, Overtrækket over min Hovedpude ligesom ogsaa Haandklædet blev altsammen taget fra mig, og dermed blev Dørene lukkede for mig og jeg ladt alene. Hvad skulde jeg arme, elendige Menneske gjøre? Jeg beredede mig i alle disse Dage paa Executionen af min Dom og bad til Gud imod deres Vrede og bønfuldt om Udløsning fra Døden og anraabte Herren, min Fader og Behersker; om at han ikke vilde forlade mig i min Nød, og naar de stolte

trodsede, og jeg ingen Hjælp havde etc. Jeg ventede imidlertid, fra den ene Morgenvagt til den anden, min Forløsning, indtil om Søndagen den 7. August, under Eftermiddags-Prædikenen, M. Hieronymus Bueck, Præst ved den tyske Kirke¹⁾, kom til mig og gav mig at forstaa, at han af Hs. kgl. Majestæt var forordnet at formane mig, at jeg uden videre Tvang frit ud skulde bekjende, hvorledes det hang sammen med dette Forræderi, aabenbare alle Omstændigheder og hvad for flere Personer der var interesserede i denne Sag; saa kunde jeg maaske erholde Naade. I modsat Fald vidste jeg vel, hvad den danske Ret indeholdt, at efterdi jeg nu havde bekommet min Dødsdom, vilde Hs. kgl. Majestæt være nødsaget til med Strenghed og med pinligt Forhør at lade Sandheden tvinge frem. Jeg skulde derfor ikke for andre Folks Skyld forskjertse min timelige og evige Velfærd etc. Jeg hørte paa hans Prædiken med stor Andagt og kjendte strax Manden af hans Ord. Jeg svarede ham imidlertid saalunde: „Hr. Magister, hvad skal jeg bekjende? Det, hvorom jeg intet véd, hvorfor jeg heller ikke er anklaget, som heller aldrig er overbevist mig, hverken med fremmede Vidner eller med mine egne Breve, hvilke Hs. kgl. Majestæt har mellem Hænder her? Hvad skal jeg sige om de nærmere Omstændigheder ved Forræderiet og om de deri interesserede Personer, jeg, som selv ikke ved mere om denne Sag, end hvad der *publice* er udspreedt og trykt? Det havde været at ønske, at den gamle Ulfeldt var i Live, og at Hs. kgl. Majestæt havde kunnet erfare Sandheden af ham og de nærmere Omstændigheder og de i Sagen interesserede Personer af hans egen Mund, da vilde han [Ulfeldt] i dette Tilfælde intet have haft at sige om min Person, thi han har aldrig i sine Livsdage communiceret mig noget om

¹⁾ Om denne og hans Optræden over for Leonora Christina se „Jammers-Mindet“ passim; jvfr. Universitetets Program i Anl. af hans Død; C. Brämer's Ligprædiken over ham. Kopenh. 1674, 4to; Jonge: Kjøbenhavns Beskriv. I, 49.

den Slags Sager. Beder derfor Hr. Magisteren paa mine Vegne allerunderdanigst henstille til Hs. kgl. Majestæt, at han vilde behage at sætte sit kongelige Sind udi Ro for min Persons Skyld, eftersom jeg ikke er Medvider i noget Forræderi. Thi dette er lige saadan en Byrde som den med Dinå, med hvilken Hs. kgl. Majestæts Hjerte ogsaa blev betynget, indtil Sandheden ved Guds synderlige Førelse kom for Dagen, og det ved Dinas egen Bekjendelse blev befundet, at det var en opdigtet Løgn og *Calumnia* af Oberst Walter og hans egen Invention for at gjøre sig og Dina store hos Kongen. Dersom jeg har gjort Uret i, at jeg fortroligen har communiceret med Ulfeldt, saa ved jeg ogsaa, at Hs. kgl. Majestæt er en god og naadig Herre, og at Mildhed er hans højeste Ros.“ „Det er visseligen sandt,“ sagde han; „Herren er en god og from Herre, ja Fromheden selv; naar kun ikke Sagen var af saa høj *Importance!*“ „Ja“, sagde jeg, „naar der kun ikke var gjort saa meget Væsen af Sagen for min Persons Vedkommende!“ „Nu“, sagde han, „vær ikke for halsstarrig, bekjend kun frit ud, og lad intet blive siddende paa Eders Samvittighed!“ Jeg svarede: „Det er en Ynk, at man vil have at vide af mig, hvad jeg ikke selv véd. Hvi skulde jeg søge andre Folks Gunst, saa at jeg for deres Skyld skulde fortie noget, jeg, som véd, at der kun er et Skridt mellem mig og Døden, og som, dersom det var saa, maatte gaa herfra med bange Sjæl? Hs. kgl. Majestæt vilde behage at lade sig informere om, hvorledes jeg i min *Examen* har sagt alt, hvorom jeg er bleven spurgt, frit ud og uden Skrupler. Hvi skulde jeg da fortie noget nu, da det lider mod Enden med mig? Men Ting, som jeg ikke véd, og som ikke er *in rerum natura*, dem kan jeg ikke berette. Beder derfor Hr. Magisteren, at han ikke vil besvære mig videre med slige Spørgsmaal, thi de er min Sjæl en Gru. Thi der begjæres umulige Ting af mig, som jeg ikke véd at svare paa.“ „Jeg frygter sandelig,“ sagde han, „at Hs. kgl. Majestæt maa gribe til de yderste Midler, eftersom I ikke vil bekjende noget med det gode.“ Jeg

svarede: „Hr. Magister, jeg er i Hs. kgl. Majestæts Magt; han maa lade mig sønderlemme Led for Led, men dog kan jeg ikke sige andet, end at jeg ikke véd noget om noget Forræderi eller om medskyldige i Forræderiet; det skulde da være, at jeg vilde lyve mig selv eller andre paa.“ Dermed stod han op og sagde: „Jeg ser vel, at jeg intet udretter her; jeg vil referere det altsammen for Hs. kgl. Majestæt, men I vil erfare, at Hs. kgl. Majestæt ikke vil lade det blive derved, thi han vil vide Sandheden og have en Ende paa Sagen.“ Jeg var glad, at jeg ikke mere blev plaget med hans unødige og ofte gjentagne Spørgsmaal.

Den følgende Morgen, den 8. August, kom Fogden tidlig ind til mig og bragte mig med leende Mund den Tidende, at Bøddelen allerede var der og skulde pine mig; sagde videre, at jeg skulde gjøre mig færdig og tage alting ud af mine Lommer, thi det var Karle, som tog alt, hvad de forefandt. Jeg svarede: „Det gjøres ikke behov, thi I har jo ladet alting tage ud af mine Lommer; der er intet levnet mig uden en Næseklud, og den vil jeg beholde hos mig.“ „Vel“, sagde han, „saa giv Eders Signet hid, det vil jeg lægge i Sølvæsken, thi paa Signetet — sagde han — ligger der megen Magt.“ Altsaa tog jeg det af og rakte ham det. Imedens jeg nu sad i mit Forkammer paa Bænken hos Fogden og ventede paa, at jeg skulde gaa op til mit Golgatha, begyndte Fogden ogsaa at plage mig med, at jeg frit ud skulde bekjende, hvorledes det hang sammen med dette Forræderi. Men jeg gav ham kort Besked derpaa, thi mine Tanker stod til Gud, hvem jeg befalede mig i min Nød. Omsider kom Taarngjemmeren og sagde, at de committerede ventede paa mig. Altsaa steg vi op til Pinestedet. Som vi kom paa Stedet, saa jeg Bøddelen med to af sine Knægte og Pinebænken, prydet med adskillige Instrumenter, staaende midt i Kammeret. Jeg maa bekjende, at da jeg saa alt dette, blev jeg saa hange, at mine Knæ rystede, hvilken Svagheit jeg i nogle Maaneder efter ikke kunde forvinde. Fogden sagde, at jeg skulde vente lidet, han vilde gaa ind og melde

de Herrer committerede, at jeg var udenfor. Han blev en god Stund derinde. Omsider kom han igjen og fortalte mig foran Døren, ganske sagte, hvorledes Herrerne endnu en Gang, før det kom til Tortur, formanede mig til, at jeg skulde bekjende alt, hvad jeg vidste, saa var der endnu Naade at haabe hos Kongen. Jeg svarede: „Det vil jeg gjøre.“ Dette Svar bragte han ind til Herrerne og kom igjen ud og bød mig at gaa ind til dem; men han selv blev udenfor Døren. Der fandt jeg, at de Herrer committerede var: Kammerraad Bülche, en Böhmer, Paulus Tscherning, som tilforn havde tjent i Cantoriet i Hamborg, men nu førte Titel af Gehejmerraad¹⁾, og Præsten M. Bueck. Doctor Bülche begyndte at sige, at de af Hs. Majestæt var forordnede til endnu en Gang at formane mig til at bekjende denne Sags rette Grund, før det kom til de Yderligheder, som jeg vel havde set der udenfor. Jeg hørte paa ham, men undrede mig hos mig selv over, at der ingen *Secretarius* var til Stede, som der plejer at være i slige Tilfælde, og at der heller intet Blækhus eller Pen eller Papir var at se paa Bordet. Heraf fattede jeg noget Mod og sluttede, at det ikke vilde gaa saa strengt til, som det saa ud til udenfor, og svarede: „Mine Herrer, hvad skal jeg bekjende?“ Her afbrød Tscherning mig strax og sagde: „I ved vel, at I ikke her bliver spurgt om Tyrkekrigen.“ Jeg svarede: „Jeg ved vel, hvorom jeg bliver spurgt, nemlig om det, jeg ikke ved. Hvad jeg ved, og hvad jeg ikke ved, det har jeg igaar tilstrækkeligen meddelt M. Bueck paa hans gjentagne Udspørgen. Spørg kun mine Breve, som I har mellem Hænderne, de vil bedst sige Eder, om der af dem kan sees, at jeg har plejet noget Forræderi med Ulfeldt.“ Tscherning brød igjen ud, med en Stemme, som han gjorde gravitetisk: „I mener med Eders Eloquents og Discurser at kunne bringe os bort fra Sagen, men det gjælder ikke her.“ Jeg svarede: „Herren skulde ikke saa spotte en fangen Mand. Jeg ved

¹⁾ Han var Generalauditor og Krigsraad; † 1666.

ikke af nogen Eloquents at sige; hvad jeg hidindtil har sagt og endnu siger, er ikke Discurser, men den rene Sandhed.“ Da begyndte M. Bueck ogsaa at tordne, som om han stod paa sin Prædikestol: „Dersom I havde et christeligt Hjerte, saa vilde I ikke forsøge paa saaledes at skjule Sandheden. I er en ret Atheist, thi det har endnu idag en fornem Mand sagt mig, at I lover meget og holder lidet.“ Jeg svarede: „Er det Definitionen paa en Atheist, saa frygter jeg, at der overalt findes mange Atheister. Man kan for Tiden sige om mig, hvad man vil, jeg maa taale det altsammen. Blev dog min Herre Christus udskjældt for en Samaritaner etc., men han skjældte ikke igjen, men taalte det taalmodeligen. Jeg vil træde i hans Fodspor og ikke skjælde, naar jeg bliver skjældt. Jeg glæder mig ved, at jeg i noget kan ligne den Herre Kristus.“ Han tav bomstille og sagde ikke et Ord dertil, men Fogden blev kaldt ind af D. Bülche, som hviskede ham noget i Øret, hvorpaa Fogden sagde til mig: „Kom ud med mig!“ Jeg fulgte ham som et Faar, som gaar til Slagterbænken, og tænkte, at nu skulde Faareklipningen ret gaa an, besynderligen da jeg saa, at Fogden hemmeligen talte med Mestermannen. Da traadte Mestermannen ogsaa hen til mig og tiltalte mig med disse Ord: „Hr. Doctor, bekjend frit ud, hvad I ved om dette Forræderi, ellers har jeg Befaling til at lægge Eder paa Pinebænken.“ Jeg svarede: „Hvad jeg ved derom, det kan jeg altsammen letteligen sige uden Pinsel og har allerede ofte sagt det, og I vil ikke bringe mere frem ved Eders Pinsel, dersom jeg ikke vil fornægte Sandheden.“ Fogden kom ogsaa hen til mig, stillede sig venlig an og sagde: „Mit kjære Barn, bekjend dog, bekjend dog!“ Jeg svarede med temmelig haarde Ord: „Jeg har ikke bekjendt én Gang, men mange Gange, og I tror mig ikke.“ Fogden gik igjen ind til Herrerne og talte med dem; hvad han sagde til dem, véd jeg ikke, men han kom strax ud igjen og kaldte paa mig, at jeg skulde gaa ind. Da spurgte D. Bülche mig: „Har han allerede haft fat paa Eder?“ Jeg svarede: nej. Han fór

fort og sagde: „Er det ikke en Skjændsel, at en gradueret Person skal pines?“ „Ja, for Verden hedder det maaske Skjændsel“, sagde jeg, „for Gud er det mig en Ære. Jeg agter det for en Ros hos Gud, at jeg uskyldig skal pines. Eders Excellence maa tro mig i Sandhed, at jeg ikke ved af noget Forræderi at sige og er saa uskyldig og uvidende i Sagen som det Barn, der ikke er født;“ og faldt jeg dermed paa mine Knæ og kaldte Gud, min Fader og Frelser, til Vidne paa min Uskyldighed, samt alle hellige Engle, Sol, Maane og Stjerner og alle Elementer, med mange flere Ord, som Gud lagde mig i Munden for at vise min Uskyldighed og Uvidenhed. D. Bülche bød mig staa op og sagde: „Vi vil se, om vi kan disponere Hs. Majestæt derhen, at han forskaaner Eder for at pines.“ Dermed trak han et skident Papir frem af sin Lomme (Gud ved, hvor længe han har gaaet med det i sin Lomme) og sagde til mig: „Jeg har endnu noget at spørge Eder om; sig mig Sandheden.“¹⁾

1. Først, hvad den salig Konges Sygdom havde været, og om han ikke havde beklaget sig over, at han følte saadanne Smerter i Maven, som om det brændte derinde? Svar: At den salig Herre aldrig havde klaget over dette for mig, men alene givet D. *Fabritius*, *Wormius* og mig at forstaa, at han slet ingen Appetit havde til Maden og ingen Spise kunde faa ned, hvilket øjensynligen kom af, at han en Tid lang havde brugt et surt Vand eller en Surbrønd, som var ordineret ham af D. Diderich Helwig²⁾, og dermed fordærvet Maven, saa at formedelst Mangel paa Mad og Appetit Kræfterne omsider ganske gik bort.
2. Om ikke, da den salig Konge var død, Ulfeldt havde ladet den sal. Herres beslagne Skrin bære hjem til sit Hus? Jeg svarede, at det vidste jeg ikke, derom kunde de bedst give Besked, som havde baaret det derhen. Thi, sagde jeg, da Kongen var død, var jeg før Ulfeldt gaaet bort fra Haven og hjem. „Ja“,

¹⁾ Her maa underforstaaes noget som: Spørgsmaalene var.

²⁾ Jvfr. foran S. 129.

svarede han, „I har vel hundrede Gange siddet derpaa.“ „Det kan vel være“, sagde jeg, „men uden mit Vidende.“

3. Om Fru Leonora ikke hjerteligen havde glædet sig, da Kongen var død? Jeg svarede, at jeg havde mærket lige det modsatte, at hun havde været hjerteligen be-
drøvet over dette Dødsfald, besynderligen fordi den salig Herre, som jeg har hørt af hendes egen Mund, var til Sinds at give Fru Vibeke Afsked og tage hendes Fru Moder til sig igjen, for at hun kunde pleje Hs. kgl. Majestæt i hans høje Alderdom. „Se dog!“ sagde Tscherning; „er det ikke grueligt, at han endnu vil staa de Mennesker bi, fra hvem al hans Ulykke er kommen!“ „Hvorledes, Herre?“ sagde jeg; „I vil jo have Sandheden at vide af mig. Kan jeg da sige andet, end hvad jeg véd, hvad jeg har set og hørt?“
4. Om Fru Leonora ikke undertiden havde kogt nogen Mad til den salig Konge? Jeg svarede, at jeg aldrig havde hørt saadant. Thi saa længe den salig Konge havde ligget til Sengs paa Frederiksborg, havde hun, saa vidt jeg vidste, aldrig været der. Og da den salig Konge var bleven bragt til Haven i Kjøbenhavn, havde jeg nok hørt, at Fru Vibeke og Fru Beate v. Ahlefeldt havde ladet lave Mad til den salig Herre, i hvor vel den kjære Herre ikke nød nogen Mad, men kun blev holdt oppe ved vore Córdialvande og Pulvere etc. Derpaa gjentog han [D. Bülche] to Gange det Ord: „I forstaar vel, hvor jeg vil hen?“ „I forstaar vel, hvor jeg vil hen?“ Men jeg stillede mig an, som om jeg ikke forstod denne captieuse Tale, og svarede ganske enfoldigen: „Jeg forstaar ikke, hvor Eders Excellence vil hen.“ Men han vilde ikke udlade sig videre, og var hans Spørgsmaal dermed til Ende, og han og Hs. Exc. Tscherning stod op og gik ud af Gemakket og lod mig alene med Præsten. Men Præsten gik hen til Vinduet og saa ud paa Slotspladsen, værdigede mig fast ikke et Ord. Jeg satte mig paa Stolen, thi

jeg var træt og tørstig af den megen Talen og Svaren. Mere end en Time efter kom Herrerne igjen, og sagde da D. Bülche til mig: „I kan for denne Gang gaa ned igjen; naar vi igjen vil tale med Eder, saa skal vi lade Eder kalde.“ Men jeg blev, Gud være lovet, ikke mere opkaldt, men efter at jeg igjen var ført ind i mit Fængsel, blev jeg continuerligen derinde i 1½ Aar. Da nu min ærlige Jochim igjen var kommen ned med mig, befalede han Taarn-gjemmeren, at han skulde hente Mad til mig. Men jeg svarede: „Jeg er ikke saaledes til Mode, at jeg kan spise noget, men om jeg kunde faa en god Drik Vin til at vederkvæge mit trætte Hjerte med, det kunde jeg vel ønske.“ Han svarede: „Jeg ved vel, hvordan det skulde være; dog vil jeg prøve derpaa;“ talte saa *à part* med Taarn-gjemmeren, som gik bort og bragte mig en herlig Drik Rhinskvin, og saaledes har jeg til hvert Maaltid efter den Tid faaet en halv Pot Rhinskvin, saa længe som sal. Kong Frederik III. levede.

Imidlertid sad jeg saaledes hen imellem Haab og Frygt, uden at vide, hvad de havde for med mig, og om Executionen af Dommen endnu skulde gaa for sig, thi der kom ingen til mig, og den gamle Foged Jochim vilde ikke sige mig noget om min Sag, i hvor vel han ellers vel i halve Timer discurrerede med mig om, hvorledes han af den salig Kong Christian IV. var bleven forsendt med Breve til Kejseren, Churfyrster og Fyrster¹⁾. Omsider gav han mig en gammel, forreven Bibel og en gammel Bønebog. Jeg var glad, at jeg fik de to Bøger, men efterdi jeg ingen Lys havde at brænde, saa maatte jeg bruge Dagslyset, staaende foran mit firkantede Hul, i hvor vel det faldt mig noget svært med Bibelen at staa saa længe og holde den. Der var slet ingen Barmhjertighed hos den gamle, ellers havde han vel givet mig de Lys, som var bestemte for mig af Hs. kgl. Majestæt, nemlig 14 Lys fra Lysemesse

¹⁾ Han havde i sin Tid været Hoffurér.

til ind i Sommeren, og derefter 21 om Høsten, og 35 Lys om Vinteren¹⁾, som jeg da denne Vinter har haft dette Antal Lys til Lysemesse og siden endnu faar 14 Lys, medens de tidligere Aar hin Foged og Kresten ingensinde har givet mig mere hele Aaret igjennem end 7 Lys om Ugen, hvortil Hr. Arent sendte mig 4 Lys hver Uge. Den gamle Fogeds største Lyst var at gjøre mig Fortræd, hvor han kunde. Thi da jeg engang begjærede, at han vilde lade mig faa *Hofmanni* Bog, som I havde sendt mig i Glückstadt²⁾, saa afslog han ikke alene dette, idet han foregav, at han ikke turde gjøre det, men han tog Bogen ud af min Rejsesæk og tog den bort med sig.

Se, kjære Fætter, dette har jeg skrevet saa vidtløftigen og saa omstændeligen for Eder, paa det at I og Eders Kammerater klarligen, og som om I selv havde været til Stede, kan se, hvorledes man har handlet med mig, besynderligen ved det pinlige Forhør, hvad for Optog og Spilfægterier de har brugt derved, kun for at give deres Sager et Skin og sætte mig arme Menneske i Angst og Skræk og gjøre mig til Spot og Haan for Verden, thi det var dog ikke deres Alvor, og de vidste meget bedre etc. Men Gud har hjulpet mig indtil denne Stund og har til sidst taget den onde Mand ganske bort fra mig. Thi han blev svag i Benene og kunde saa ikke mere stige op ad Trapperne i Taarnet³⁾, begjærede derfor selv sin Afsked af Kongen, hvilken heller ikke blev ham nægtet, og kom altsaa en ny Slotsfoged i hans Sted *Anno* 1665, den 13. Januar. Da jeg fik Øje paa samme, tyktes det mig, at jeg før havde set hans Ansigt, spurgte ham derfor om hans Navn og sagde, at jeg kjendte hans Ansigt, men vidste ikke, hvor jeg skulde føre det hen. Han svarede hel venligen: „Jeg har været hundrede og atter hundrede Gange i Eders Hus og har leget med Eders Børn.“ Endnu kunde jeg ikke komme

¹⁾ Der er her Tale om den *ugentlige* Forsyning med Lys.

²⁾ Jvfr. foran S. 208.

³⁾ Jvfr. Leon. Chr.s Jammers-Minde. 2. Udg. S. 113—14.

paa, hvem han var, thi han var en voxen Mand, indtil han sagde: „Jeg er Henrik Balckes Søn, Hans Balcke.“¹⁾ Da glædede jeg mig, at jeg havde faaet en saadan god Mands Søn til min Opvartning, og sagde, at jeg ventede mig alt godt af ham, hvilket han ogsaa lovede mig, hvor han kunde tjene mig med god Manér. Det første Venskabs-Stykke, som han gjorde mig, uanmodet og af sig selv, var, at han satte et smukt nyt Bord, med en Skuffe i, ind til mig. Dernæst spurgte han mig engang, om jeg frøs meget derinde, eftersom jeg ingen Ild havde. Jeg svarede: „Ja, stærkt!“ Derpaa gik han til Kongen (thi Kongen led ham gjerne, og han blev ved som tilforn at være Hofsnedker) og sagde mig intet derom, før han bragte mig en ny Faareskindspels, hvilken han havde forskaffet mig hos Kongen. Faareskindspelsen har i alle disse Aar, tillige med min fodrede Slobrok, fast tjent mig bedre end alle mine andre Klæder, saa at mine Sider ofte har velsignet ham, naar jeg tænkte paa, hvorledes jeg blev varmet og endnu indtil denne Stund bliver varmet af Skindene af hans Lam. Fremdeles viste han sit venlige Sind imod mig derved, at han gav mig mine ugentlige Lys ind, saa at jeg kunde brænde dem fra Middag af og til [efter?]²⁾ Aftensmaaltid, naar han kom ned fra Frøken Leonora. Da saa han til igjennem Hullet, hvorledes jeg slukkede mit Lys. Men jeg havde et hemmeligt Sted, hvor jeg holdt en tændt Stump Lys skjult, ved hvilken jeg siden, naar han var gaaet bort, igjen tændte mit store Lys. Jeg selv bad ham anholde hos Kongen om, at Kammeret maatte staa aabent om Dagen for den ulidelige Stanks Skyld, men det kunde dengang ikke erholdes, thi det laa endnu Kongen for stærkt paa

¹⁾ Han var egentlig Hofsnedker (Bestalling af 3. 6. 1658 i Rentek. Bestall. Protok.) ligesom Faderen før ham. Han var næppe virkelig Slotsfoged, men bestyrede kun dennes Æmbede, til der blev udnævnt en ny. Hans vakre Optræden over for Sperling svarer ganske til den Skildring, Leonora Christina i Jammers-Mindet giver af Manden.

²⁾ Her er et Hul i Papiret.

Sinde, at Kisterne med Sølv var slupne ud af hans Hænder¹⁾. Jeg bad ham ogsaa andrage om, at det maatte tilstedes mig at forlige mig med Gud, men det varede længe, før han og jeg kunde erholde nogen Resolution, lige til den 2. Maj; da kom M. Bueck til mig, og havde hans høje Sind da sat sig noget. Jeg klagede iblandt andet min Nød for ham over Stanken og bad ham paa det allervenligste anholde hos Hr. Gabel, som nu var bleven Statholder²⁾, om at min Dør i det ringeste maatte staa aaben fra Middag til Aften, og han erholdt det ogsaa, i hvor vel det ikke skete før den 22. Juli. Imidlertid maatte jeg imod Forhaabning miste min gode Hans Balcke; thi den 9. Juni kom i hans Sted en anden Slotsfoged, Johan Jæger³⁾, Hr. Gabels Søkendebarn, hvilken endnu indtil denne Stund er her; men han er ikke Hans Balcke. I Begyndelsen stillede han sig temmelig vel an, men det varede ikke længe. Jeg kan ikke forbigaa at melde ogsaa dette, at da Hans Balcke korteligen tog Afsked med mig og bragte Jæger ind, og Jæger ikke sagde et Ord til mig, spurgte jeg Hans Balcke gjennem mit firkantede Hul, hvad det var for en. Han svarede mig: „Jeg kjender ham sandelig ikke, men han er fra Holsten.“ Men jeg kjendte Herren godt, thi det var jo ikke mere end lidet over et Aar siden, at vi — desværre — havde set hinanden⁴⁾. Jeg havde dog gjerne ønsket at erfare for sikkert af Balcke, om denne skulde være Slotsfoged efter ham. Men Dagen efter, da Tiden til Middagsmaaltidet var, saa jeg vel, at han maatte være Slotsfoged, efterdi han kom alene ind med den nye Taarn-gjemmer Kristen⁵⁾ (hvilken tilforn havde været Kulegraver

¹⁾ Jvfr. foran S. 227.

²⁾ I August 1664.

³⁾ Han fik sin Bestalling ^{12.} 1665 (Rentek. Bestall. Prot.; se Jammers-Mindet 2. Udg. S. 119). Mandens Karakter er tilstrækkelig be- kjendt fra Jammers-Mindet.

⁴⁾ Jvfr. foran S. 203 flg.

⁵⁾ Ogsaa denne Person vil være i de flestes Erindring fra Leonora Christinas Skildring. Hun synes dog ikke at have haft saa megen Grund til at beklage sig over hans Opførsel, som Sperling havde. Han omtales i Breve fra denne Tid til hans Børn — af hvilke

ved den tyske Kirke og nylig, den 1. Juni, var traadt i Tjeneste her) og stillede sig foran mit Hul og hilste mig. Jeg gjorde ligesaa og undskyldte mig, fordi jeg Aftenen tilforn ikke havde kjendt ham, eftersom Balcke ikke havde sagt mig noget. Han spurgte: „Kenn Ii mi denn nu wol?“ Jeg svarede ikke andet, end at jeg mærkede, at han maatte være bleven Slotsfoged i Stedet for Balcke.“ „Ja“, sagde han. „Saa ønsker jeg Ham Lykke til hans Æmbede,“ sagde jeg, „og beder Ham være mig gunstig.“ „Ja“, sagde han, „wor ick kan“. Det var alle de Complimenter og Ord, vi vexlede med hinanden. Da Kristen havde givet mig Maden ind, uden at sige et Ord, gik han [Slotsfogden] ud og op til Frøken Leonora. Da Spisningen deroppe var til Ende, kom han ikke igjen til mig, men lod Kristen lukke. Han kom ikke meget til Maaltiderne, uden i Førstningen en to eller tre Gange; da søgte han Lejlighed til at erfare af mig, paa hvad Maade jeg var bleven fanget i Hamborg, og ved hvem, og om jeg kjendte de Folk. Da fortalte jeg ham Sagen fra Begyndelsen til Enden og sagde, at det var sket ved en Oberst Klüver og en Hauptmann Krebs og endnu en ung Svend, hvis Navn jeg ikke havde kunnet erfare. Da kunde jeg ret se, at

der findes adskillige fra Aarene 1666—70 i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.; jvfr. nogle Breve fra Leonora Margrete Sperling (fra 1670) i Gl. kgl. Saml. 1114, II, Fol. — som „Flaggermusen“. Sperling maatte jævnlig „smøre“ ham for at faa ham til at gjøre sig Tjenester, navnlig ved Besørgelsen af Breve, og i 1668 siger han, at han kommer til at give ham 6 Dukater om Aaret. Pengene fik han sendt af Børnene, der ogsaa af og til sendte ham noget Tøj. Korrespondancen sees iøvrigt for en meget væsentlig Del at være gaaet gjennem Leonora Christina, idet Børnene (i det mindste til Dels med Kjeld Friis som Mellemand) sendte deres Breve til hendes Søster Frøken Hedevig, som stadig stod i skriftlig Forbindelse med hende. Leonora Christina, der ligeledes bestandig sees at have vedligeholdt Forbindelsen med Sperling, besørgede ogsaa dennes Breve afsendte. Ogsaa i Jammers-Mindet forekommer der Hentydninger til disse Forhold; se saaledes 2. Udg. S. 123 og 141. Om Sperlings daarlige Tilstand efter Balckes Fjernelse tales anf. Skrift S. 121 fig.

han gottede sig, da jeg nævnede Hauptmannens Navn, som om jeg ikke kjendte det rette Navn eller kjendte ham selv. Efter den Tid kom han ikke til mig. Da Kristen mærkede det, saa sagde han til mig, hver Gang jeg vilde tale med Fogden, at Fogden havde befalet, at hvad jeg havde at sige ham, det skulde jeg sige til ham, Kristen. Herved voxede denne Karls Mod saa højt, at han indbildte sig, at han nu var mere end Fogden selv, og efterdi han saa, at jeg var afskaaret fra at tale med Fogden, saa satte han [efterhaanden?] ¹⁾ igjennem, at jeg maatte leve af hans Naade, hvilket tiltog fra Aar til Aar, saa at han gjorde mig al mulig Fortræd med haanlige Ord og al Slags Falskhed, hvor han kunde. Herom kunde skrives et helt Register, og en stor Del deraf er ogsaa Eder bekjendt. Men, Gud være lovet, meget har forandret sig, siden I for et Aar siden har været hos mig ²⁾. Jeg lever nu i det mindste i Ro, og naar jeg vil tale med Fogden, saa maa Hr. Urian melde ham det, og da kommer Fogden ganske villigen til mig, thi han har selv siden forandret sig meget og for-

¹⁾ Her er et Hul i Papiret.

²⁾ ¹⁸ 1672 tillod Christian V. Slotsfogden én Gang, dog i sin Nær-
værelse og Paahør, at lade D. Otto Sperlings Søn [d. e. Otto Sper-
ling den yngre] tale med sin Fader (Sjæll. Tegnelser). Af Sper-
lings egen Skildring (se nedenfor) erfarer man, at ogsaa hans
ældste Datter en Gang fik Lov til at besøge ham. Som allerede
foran bemærket (S. 139 Anm. 2) tilbragte den yngre O. Sperling
omtrent tre Aar i Kjøbenhavn for at udvirke sin Faders Benaad-
ning eller dog skaffe ham nogen Lindring i hans Fangenskab. En
hel Række Breve, skrevne af ham i denne Tid til Kongen, Dron-
ningen, Landgrevinden af Hessen, Gyldenløve, Griffenfeld o. fl.
haves i Koncept i Gl. kgl. Saml. Nr. 3092, V, 4to. Særlig kan
mærkes et Brev til Griffenfeld af ¹ 1671, hvori han giver en
detailleret, dog vist i et og andet overdreven, Skildring af Fade-
rens Lidelser. I et Brev til Gyldenløve, skrevet ² 1672, efter
at han har besøgt Faderen, takker han Gyldenløve for den
Hjælp, han har ydet ham i saa Henseende, men beklager sig paa
Faderens Vegne over, at han ingen Varme har af Kakkellovnen,
at han maa ligge i sit eget Skarn, og at hans Oppassere passer
ham slet og unddrager ham, hvad Kongen har tilstaaet ham.

bedret sig. Gud bevare ham ved det gode Sind! Hvad Forandring der er foregaaet med Maden og Vinen, derom vil jeg intet skrive, thi det er Eder noksom bekjendt, efterdi det er sket i Eders Tid. Gud har i mit tunge og lange Fangenskab allernaadigst forskaanet mig for store Sygdomme, i hvor vel jeg mange Gange er bleven meget plaget med saare stærk Hovedværk formedelst den stadige Stank og den skrækkelige Kulde om Fødderne¹⁾, ligesom ogsaa med Betændelse af Øjnene eller *Ophthalmia*. Og er det et Guds Under, at jeg endnu har mine gode Øjne, eftersom jeg Dag og Nat continuerligen gjør mit Arbejde ved Lys og indtil denne Stund ingensinde har slukket mit Lys før Midnat. Jeg undrer mig ogsaa ikke lidet over, at Støvet, som kommer fra Sengen, naar jeg reder samme, ikke har gjort mine Øjne mere Skade. En Gang har jeg i 14 Dage haft stærk Tandværk. Med Krampe i Fødder, Ben og Lænder er jeg meget ofte, og indtil den Dag i Dag, plaget. Den sværeste Sygdom, jeg har haft, har været en stærk Feber, som angreb mig i den Tid, I har været her, lige ved Enden af Hundedagene, og som var foraarsaget af en Rosen eller *Oedema erisypelatodes* i begge mine Ben med saadanne underlige Smerter, at jeg hverken kunde sidde, staa eller gaa, men maatte [ligge] den meste Tid, indtil Feberen efter 14 Dages Forløb forlod mig, og noget brød igjennem paa Benet, ved den inderste Ankel, hvor jeg tilforn i min tidlige Ungdom i Hamborg har haft en Skade, og Huden er meget tynd. Dette lægte jeg med *Emplastrum diapalmæ* og kom saaledes efterhaanden igjen til Kræfter. Guds Naade er det, som saa vidunderligen har hjulpet mig.

Dette er det fornemste, som er forefaldet med mig i mit Fængsel. Thi hvad der er vederfaret mig ved den

¹⁾ I et Brev til Børnene af $11/3$ 1667 (Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.) omtaler Sperling, at der i Januar Maaned blev sat en Potte med glødende Kul ind til ham ved Middags- og Aftens-Maaltids-Tid. Senere maa han have faaet en Kakkellovn (se forr. Anm.), men den duede ikke.

dyderige Dronnings Besøgelse i mit Fængsel¹⁾), og hvorledes Fogden, fordi jeg kjendte Dronningen og gjorde et Knæfald for Hds. kgl. Majestæt, spærrede mig inde i tre Uger og siden forbyggede mine Vinduer for mig etc., alt saadant gaar jeg forbi, efterdi det er sket i Eders Tid og altsammen Eder bekendt.

Naar jeg nu betragter alt saadant i mit Hjerte: hvor forunderligen min Gud har ført mig, og hvilken stor, faderlig Omsorg han har baaret for mig, saa at han ikke alene fra Modersliv af har opholdt mig i mit ganske Liv, men i mit tunge Fængsel og min høje Alderdom saa naadigen har bevaret mig indtil denne Stund, og i Synderlighed bevist mig den store Naade, at han før min Afsked fra denne Verden har ladet mig se min ældste, kjære Søns Aasyn og glædet mig med min ældste, hjertekjære Datters Nærværelse og fra de andre [ikke mindre?]²⁾ hjertekjære Børn saa ofte ladet mig vederfares Trøst — saa kan jeg ikke andet end af mit inderste Hjerte sige Gud Tak og fremdeles fortro mig til hans Godhed og lade ham gjøre, som det behager ham, thi jeg er forsikret, at han vil fuldbyrde det: at gjøre mig fri og lade det blive mig til Ære. Sluttes derfor med den Bøn af Jesu Syrach, som ogsaa havde studeret ved denne Højskole:

Jeg takker dig, Herre Konge³⁾), du alle Kongers Konge, og priser dig, Gud min Frelser. Jeg takker dit Navn, at du er min Beskjærmer og Hjælper og har frelst mit Legeme fra Fordærvelse, fra de falske Tungers og Løgnernes Snare, og har hjulpet mig imod Fjenderne og har reddet mig,

1) Uden Tvivl samtidig med, at hun saa til Leonora Christina, nemlig i Aaret 1670; jvfr. Jammers-Mindet 2. Udg. S. 171 flg., og mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II., 250 flg.

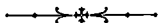
2) Her er et Hul i Papiret.

3) Sperling gjengiver Bønnen væsentlig efter Luthers Bibeloversættelse, der paa dette Sted afviger ikke lidt fra de danske Bibeloversættelser. Iøvrigt fik han, samme Aar som han sluttede sit Skrift, bevilget en Bibel og en Lammeskindskjortel (Ordre af 12/11 1673 i Sjæll. Tegn.; jvfr. Vidensk. Selsk. Skr. (ældste Række) X, 468).

efter din store og navnkundige Barmhjertighed, fra deres Brøl, som vilde æde mig, fra deres Haand, som stod mig efter Livet, af mange Trængsler, hvori jeg var, af den Brand, som havde omgivet mig, midt ud af Ilden, at jeg ikke blev opbrændt deri, af Helvedes dybe Svælg, fra de falske Klaffere og Løgnere for Kongen og fra uretfærdig Dom. Jeg var Døden nær, og mit Liv var hartad sunket ned til Helvede. Jeg var omringet, og ingen hjalp mig, jeg søgte Hjælp hos Menneskene, men fandt ingen. Da tænkte jeg, Herre, paa din Barmhjertighed og paa, hvorledes du altid har hjulpet; thi du frelser alle, som bier paa dig, og udfrier dem af Fjendernes Hænder. Jeg bad til Gud imod deres Vrede og paakaldte Herren, min Fader og Behersker, at han ikke vilde forlade mig i Nøden, og naar de stolte trodsede, og jeg var uden Hjælp. Jeg lover dit Navn uden Afladelse, og jeg priser og takker dig. Thi min Bøn er hørt, og du har frelst mig fra Fordærvelse og fra alt ondt. Derfor vil jeg takke dig, Herre, og love dig og prise dit Navn evindeligen¹⁾.

A m e n .

¹⁾ Sperling skulde endnu, efter at han havde sluttet sin Bog, tilbringe en Række Aar i Blaataarn. Han døde i Fængslet Juledags Morgen 1681. Om hans sidste Levetid se Jammers-Mindet 2. Udg. S. 206—7, og et Brev fra nogle af hans Døtre til en af Sønnerne (vistnok Otto) af 4. 1682 i Gl. kgl. Saml. Nr. 1112, Fol.

PERSONLISTE.

- Adler Salvius, Johan, 172.
Ahlefeldt, Beate v., 135, 250.
Akkeleje, Sivert Gabrielsen, 63.
Alfssøn, Peder, (Petrus Adolphi),
5—7, 19, 53, 60—61.
Andergethus de Andergethiis, 14.
Andersdatter, Karen, 94.
Andersen, Gunder, Skipper, 124.
— Poul, (Paulus Andreae), Læge
i Bergen, 18—19, 24—25, 27,
29—30, 33—34, 38, 42, 48, 52,
54, 57, 68.
Andreae, Joachim, 113—18.
Anna, Dronning af England, 140,
147. — Dronning af Frankrig,
138, 142—43.
Anne Cathrine, Frøken, Chr. IV.s
Datter, 135.
Anton Günther, Greve af Olden-
burg, 111.
d'Aranda, Bernardo, 107—8, 110
—11, 142, 145, 190. — Fran-
cesco, 110, 145.
Balcke, Hans, 252—55. — Hen-
rik, 253.
Bang, Christen, 11.
Bartholin, Caspar, 4.
Beck, Sten, 122—23, 130.
Bentsen, Bjørn, 160—61.
Berenberg, Rudolf, 217.
Berens (Berentssøn, Berner), Al-
bert, Foged i Norge, 59. Hans
Søster, 59.
Bering, Vitus, 234—35.
Bernts, Albert Baltzar, 124, 223.
Bett, Willem, 173—75.
Bewer, Jost, 208.
Bjelke, Christian, 8. — Dorthe,
8—9. — Henrik, 8, 10. —
Herman, 8. — Jens, 6—10,
17—18, 52, 60—61, 63. Hans
Døtre i Alm., 8. — Jørgen,
8. — Margrete, 60. — Ove,
8, 10.
Bilde, Anders, 191.
Bildt, Daniel Knudsen, 9.
Birgitte, Reinhold Hansens, se
Hansen.
Bochwold, (Buchwald), Jesper v., 5.
Boel, Guilielmo, 85.
Boesen, Laurids, Bonde, 68.
Bojesen, Hans, 78, 170, 192.
Bollesen, Christen, 123.
Bornemann, Philip Julius, 211.
Bourdelot, Pierre, 178.

- Braem, Johan, 83, 85, 126.
 Brahe, Anne, 75. — Otte Pedersen, 73—76. — Sophie, 75. — Tyge, 12, 144.
 Breenborg, Johan, 49.
 Brockenhus, Birgitte, 132. — Henrik, 8. — Oluf, 155—57. — Otte, 163. — Sophie, 8.
 Brochmand, Hans Rasmussen, 4. — Jesper, 159—60, 169.
 Buchwald, Godske v., 195, 219, 236.
 Bueck, Hieronymus, 244—48, 250, 254.
 Burserus, Joach., 40.
 Bülche, Peter, 131, 214—15, 224—26, 247—51.
- Caimus, Pompejus, 15—16.
 Carl I. af England, 105, 108—10, 146—47.
 Carl II. af England, 140, 180—82.
 Carl Gustaf af Sverig, 188—89, 193—94.
 Castel Rodrigo, 141, 145.
 Castro, Benedictus a, 176, 219(?).
 Cassetta, J. M., 221—22.
 Charlotte Amalie, Dronning, 256, 258.
 Chiffletius, J. J., 145.
 Chigi, pavelig Nuntius, 152.
 Christensen, Michael, Dr. med., 22—23, 33, 42—43, 49. — Poul, Kjøbmand, 223.
 Christian IV., 4, 7, 12, 22, 33, 41, 43—45, 52—53, 57—58, 78—79, 83—88, 90—94, 97, 102—8, 110, 112—15, 118—25, 128—37, 140, 143, 148, 180, 249—51.
 Christian V., den udvalgte, 4, 63, 89—90, 130.
 Christian V., 73, 232—33, 256.
 Christiane, Frøken, Chr. IV.s Datter, 135.
- Christina, Dronning af Sverig, 143, 171—72, 177—84, 187.
 Clementsdatter, Anna (Sperlings Svigermoder), 29, 34, 53.
 Clementsen, Christen, 15—16.
 Cluverius, Johannes, 40.
 Comeforte, Jorge de, 95.
 Contarini, Nicolo, 15—17, 52, 84—85. — Hans Hustru, 15.
 Craneberg, Anna (Sperlings Moder), 1, 39, 41—42, 45, 64—65, 89, 104. Hendes Moder Elisabeth 42. — Otto, 1, 2, 68.
 Cremonini, Cesare, 15—16, 229—30.
 Cromwell, Oliver, 108.
 Croy, Ernst Bogislav, Hertug af, 218.
 Crämer, Jørgen, Juveler i Nürnberg, 13, 17.
- Daa, Claus, 88, 114.
 Dahleman, Mikkell, 104—5.
 Dalen, Cornelius van, 41.
 Descartes, René, 141.
 Dieterich, Helvig, 129, 249.
 Dina se Viinhoffvers.
 Dorthea Elisabeth, Kirsten Munks Datter, 135.
 Drabitus, Matthias, 21, 24, 28.
- Eberstein, Ernst Albrecht v., 193—96, 204—6, 208.
 Eitzen, Henning v., 193—94.
 Elisabeth af Pfalz, 140, 147.
 Elisabeth Augusta, Frøken, Chr. IV.s Datter, 135.
 Engelbretsdatter, Dorthea, 26.
 Ethersen, Johan, 87.
- Fabris, Salvatore, 90.
 Fabritius, Jacob, 12, 127—33, 137—38, 249.
 Fairfax, Thomas, 108—9.
 Ferdinand II., tysk Kejser, 41.

- Ferdinand III., tysk Kejser, 106—7, 188.
- Fidias, 14.
- Fincke, Anne, 4. — Dorthe, 4. — Drude, 4. — Margrete, 4, 39. — Thomas, 3—4, 12—13, 24—26, 29, 33—37, 39—40, 42—45, 47, 71, 185. Hans Børn i Alm., 35, 47. Hans Søstersøn, 47.
- Fleischer, Esajas, 80, 91.
- Fransje von Gent, 146—48.
- Frederik III., 12, 73, 130—31, 133—39, 142, 149—51, 154—57, 159—62, 164—68, 179—82, 193, 195, 204, 206, 209—10, 213—14, 222, 224—29, 231, 233, 235—39, 242—47, 249, 251—53.
- Friedrich III. af Holsten Gottorp, 3, 133, 189, 192, 195.
- Friedrich Wilhelm af Brandenburg, 219.
- Friis, Anders, 63. — Christian, til Borreby, 12. — Christian, til Kragerup, 12, 42—45, 56—58. — Kjeld, 166, 217—18, 232, 236, 240, 243, 255. — Jomfru, 66.
- Fröbös, i Hamborg, 199—200, 219.
- Fuchs, Adolph, 240.
- Fuiren, Henrik, 39—40, 44. — Jørgen, 4, 12—13, 39.
- Gabel, Christoffer, 150, 174, 214—15, 220, 223—26, 254.
- Gassendus, Petrus, 144.
- Gerbier, Charles, 110.
- Gersdorff, Jochum, 136—37, 149, 151, 155, 157—58, 166—68, 170, 172, 228—30. — Peder, 168. — Valdemar, 168.
- Gertsen, Samson (Dinas Stiffader), 153.
- Gjedde, Ove, 63—64.
- Giøe, Ide, 50, 52.
- Glostrup, Niels, 10—11, 60, 67, 69.
- Golius, Jacob, 187.
- Graven, Dr., 204—5.
- Griffenfeld, Peter, 256.
- Grotius, Hugo, 2.
- Gyldenløve, Hans Ulrik, 94, 96, 99—100, 102—4. — Ulrik Frederik, 256.
- Gyldenstjerne, Ebbe, 133, 145—46, 148.
- Günther, Friedrich, 5.
- Güntzel, Johan, 172.
- Gølnitz, Abraham, 94—95.
- Hagedorn, Christoffer, 200—7.
- Hamond l'Estrang, 139.
- Hans, Hertug af Glücksborg, 133.
- Hansen, Bertel, i Roskilde, 57—58, 81. Hans Hustru, 57. — Herman, 76. — Rejnhold, Borgmester i Kbhvn., 118. Hans Hustru Birgitte, 118, 148.
- Hedevig, Frøken, Chr. IV.s Datter, 135, 255.
- Hedevig Sophie, Landgrevinde af Hessen, 256.
- Hennings, Simon, 154, 159, 162, 166, 169, 172. Hans Hustru og Børn 169.
- Hernandez, Francesco, 100, 102.
- Hidding, i Holland, 187.
- Hindsholm, Laurids Jacobsen, 155.
- Holst, Niels Jensen, 137.
- Hugo, Hermannus, 141—42.
- Isaac, Ulfeldts Tjener, 168.
- Isabella, Dronning af Spanien, 97.
- Iserberg, Herman, 124.
- Jacob I. af England, 140, 147.
- Jacobsen, Frederik og Hans, se Schøt. — Jørgen, Præst i Aasum, 41, 45, 47, 58.
- Janniche, Henrich, 23.

- Janssøn, Cornelius, 49—50.
Jensen, Hans, Bonde, 68.
Johansen, Matthias, Fiskal, 234—38, 240, 242—43.
Juel, Axel Iversen, 15—16. — Christoffer Iversen, 15. — Dorthe, 8. — Erik, 18. — Herman, 15. — Jens, til Kjeldgaard, 11, 18—19, 52. — Jens Pedersen, til Lindbjerg, 18, 50, 54. — Peder, 179—80.
Jæger, Johan, 203—5, 207, 254—58.
Jørgensen, Engelbret, 26, 31, 38.

Kielmann, Johan Adolph, 223.
Krag, Erik, 227—29, 231—32. — Otte, 94—95, 100, 155, 168.
Kristen, Taarngjemmer, 252, 254—56.
Kruse, Vibeke, 86, 130—32, 134—35, 250.
Küffler, Dr., 129.
Kønig, David, 86, 105.
Køster (Custerus), Heinrich, 63.

Lange, Gunde, 63. — Niels, 127—28.
Langemak, Mikkel, 155—58.
La Thuillierie, 113, 115—17, 119.
Lauremberg, Johan, 12. — Wilhelm, 11.
Lauritsen, Anders, Professor i Kbhvn., 18—19.
Lejel, Villum, 101.
Lenarts, i Antwerpen, 201.
Lente, Theodor, 170, 194—95, 229.
Leonora Christina, Frøken, 77—79, 81—84, 90, 105, 107, 111, 117—18, 121—22, 130, 132—33, 135—36, 139—41, 143, 145—48, 152—57, 163—66, 168—69, 171, 176—77, 182, 184, 190—91, 199, 212—13, 221, 225, 230, 232, 250, 253—55, 258.
Lilliecron, Gustaf, 222—23.
Lindemann, Thomas, 162, 169.
Lindenov, Christian, til Østergaard, 234. — Christian Hansen, 234. Helvig, 88.
Lippe, Christoffer v. d., 106.
Longomontan, Christen, 12—13, 144.
Ludvig XIV., 113, 117, 119, 138, 142—43.
Lund, Zacharias, 214—15, 220—21, 224—29, 233.
Lübbes, Eckerich Johan, 189, 192.
Lüxdorph, Bolle, 123.

Magdalena Sibylla, Prinsesse, 89—90.
Marcussen (Markvartssøn), Laurids, Byfoged i Bergen, 26. Hans Hustru Birgitte, 26—27, 31, 33, 38, 48.
Maren Ernst's 235.
Marquartzen, Clement, 34. — Josias, 34, 76.
Marselis, Gabriel, 128, 148, 185.
Mazarin, 142—44, 178.
Medina Sidonia, Hertugen af, 143.
Meier, Hans Berntsen, 133—34.
Meursius, Johannes, 40.
Meyer, Samuel, 122.
Michelangelo, 14.
Michelsen, Christen, Prof. i Kbhvn., 23.
Mikkelsen, Jacob, Borgmester i Kbhvn., 43—44, 125—27. — Morten, Proviantskriver, 121.
Mohr, Claus, 196, 235. — Johan, 196.
Montrose, Greven af, 140, 181—82.
Moth, Paul, 234.
Moutemaecker, Evert, 187, 192.
Mule, Hans, 234.

- Mund, Birgitte, 47.
Munk, Kirsten, 86, 130, 134—35, 250.
Mussaphia, Benjamin, 187—88, 229—30.
Müller, Vine., svensk Resident i Hamborg, 219, 226.
Münster, Sebastian, 11.
- Nagel, Arent, 59.
Naudé, Gabriel, 143—44, 178.
Nettelhorst, Gerlof, 60.
Nierenbergius, Eusebius, 100.
- Olivares, Hertugen af, 95—97, 100.
Oxenstjerna, Axel, 108, 113 flg., 171, 179.
- Paaske (Paschasius), Niels, 23—25, 38, 45, 48—50, 52. Hans Hustru, 25.
Paludanus, Bernh., 3.
Parsberg, Anne Cathrine, 23. — Frederik, 73. — Niels, 73. — Oluf, 19, 22—23, 50. Hans Børn, 23.
Pauli, Broderus, 76. — Simon, 234.
Pax, Mogens, 47, 75.
Paynck, Peter, 137.
Pedersen, Poul, Præst i Roskilde, 29.
Pelt, Philipps, 185.
Pentz, Christian, 107, 149.
Philip IV. af Spanien, 94—97, 103, 145, 178.
Pimentel, Antonio, 141, 178.
Piso, Dr., 171.
Plettenberg, Georg v., 220.
Plum, Claus, 89, 111.
Plügge (Pflügge), Peter, 220, 230.
Poulsen, Anders (Sperlings Stifsøn), 28, 33, 48, 54, 57, 59, 76—77, 79.
Poulsen, Jacob, i Husum, 76.
Powisch, Otte, 23.
- Privin (Prouin), Charles, 117, 232.
Prævotius, Johannes, 14.
Puteanus, Erycius, 3. — Genoveva Ignatia, 3.
Putschius, Elias, 41. Hans Søster, 41.
- Rabelais, François, 231.
Randulff, Enevold Nielsen, 45, 57—58. Hans Hustru, 57.
Rantzau, Bartram, 8. — Christian, 196. — Frants, 59.
Rasmusdatter, Alhed, 34, 53, 58, 77.
Rasmussen, Anders, Byfoged i Bergen, 5. — Peder, i Kjøge, 58, 77.
Ravn, Claus, 159.
Recchi, Nardo Antonio, 102.
Reedtz, Peder, 174.
Reitzer, Ernst, 235. — Jørgen Ernst, 235, 238, 242.
Rellinger, Emanuel, 198, 216.
Resen, Hans Poulsen, 71.
Rhodius, Johannes, 13.
Rock, Peter, 158, 172.
Rosenkrands, Christoffer, 88. — Erik, 103—4. — Holger, 103. — Iver, 103. — Jørgen, 160. — Mette, 73. — Palle, 63.
Rosenvinge, Henrik Villumsen, 94—96.
Rubens, Peter Paul, 2—3.
Ruprecht af Pfalz, 146—47.
Røthling, Johan Melchior, 232—33.
- Sala, Angelus, 24.
Salome, Herman Hansens, 76.
Scavenius, Peder Lauritsen, 227—28, 234—35.
Schaep, Gerard, 113—18.
Schneidebach, Ludvig, 195.
Schohrer, Johan, 217.
Schwendi, Andreas, 25—26, 29—31, 33—37, 41, 45—46, 48,

- 53—54, 57—58, 68, 70—71, 74, 76—77. — Margrete (Andreas' Søster), 25—26, 29—31, 33—48, 57—59, 68—69, 71—72, 76—77, 90. — Margrete (Spørlings Hustru), 24—49, 51—54, 57—59, 65—68, 71—72, 75—77, 79—83, 89—90, 92, 94, 104, 138, 142, 146, 170—71, 173—75, 184—86. — Mette, 41, 45—47, 58. — Peter, 53. — Poul, 53. — Sebastian, Sekretær i det tyske Kancelli, 25, 30, 68. — Sebastian, den yngre, 58, 76—77.
- Schøt, Frederik Jacobsen, 124, 127. — Hans Jacobsen, 124, 127.
- Sefeld, Jørgen, 113 flg., 214.
- Sehested, Christen Thomesen, 107, 113 flg., 130—33, 154—55, 157—58, 165, 174. — Christoffer, 234, 237—38, 242—43. — Hannibal, 92—97, 100—5, 111, 138, 199, 223, 230. — Sophie, 174.
- Skabo (Scavenius), Laurids Clausen, 7.
- Skade, Christine, 73. — Ove, 73, 214—15, 225.
- Skeel, Christen, 88—89. Hans Hustru, 89. — Otte, 88—89.
- Skjelderup, Peder Jensen, 18.
- Skive, Jens, 5.
- Sleun, Christoffer, 198, 222.
- Sohn, Claus, 234.
- Sonck, Albert, 113 flg.
- Sontom, Adolf, 184.
- Sophie Amalie, Dronning, 137, 150—51, 161, 214.
- Sophie Elisabeth, Frøken, Chr. IV.s Datter, 135.
- Sperling, Anna (den ældre O. Sp.s Søster), 152, 174, 186, 210. — Anna (hans Datter), 76, 166, 186, 217, 226, 256, 258. — Elisabeth, 138—39. — Jacob, Pauls Søn, 76, 152, 173—75. — Jacob Hansen, 152. — Korfits, 104, 138, 170, 185, 187. — Leonora Margrete, 90, 175, 255. — Otto, den ældre. (Da Selvbiografiens Stof er kronologisk ordnet, forbigaaes han her). — Otto, den yngre, 1, 68, 71, 79, 139, 175, 184—85, 187—88, 196, 217—18, 226, 252, 256—58. — Paul, Rektor i Hamborg, 1—4, 11—15, 17, 25—26, 34, 39—42, 52, 64—65, 215, 238. Hans Moster 25. Hans Døtre 42, 45. — Paul, Rektor i Bordesholm, 76, 104, 133, 137, 149, 152, 175—76, 184, 192, 195. — Paul, den ældre Otto Sp.s Søn, 52—53, 59, 67, 69, 70, 79, 151—52, 175, 185—88. — Poul, Kjøbmand i Oslo, 10. — Den ældre Otto Sp.s Børn i Alm., 79, 83, 92, 94, 138—39, 170, 173, 175, 185—86, 192, 195—97, 208, 222, 224—27, 252, 255, 257—59.
- Spiegel, Adrian, 14—15.
- Steinkuhl, Johan, 133, 211, 223.
- Stücken, Dr., 200.
- Sultzbach, Philip, Pfalzgreve af, 218.
- Suster, Michel, 210.
- Sylvius, Dr., 171.
- Tamayo, Tomas, 100.
- Thorsen, Mikkell, 128.
- Thott, Margrete, 8.
- Thyssen, Martin, 112.
- Tilly, 17.
- Tolder, Niels, 11, 19, 52—53, 55, 59, 69.
- Torstenson, Lennart, 112, 117.
- Trelcatius, Esajas, 2.

Trichet du Fresne, R., 178.
Tscherning, Paul, 247 flg., 250.
Tulip, Dr., 171.

Uijtjees (?), Borgmester i Amsterdam, 140.

Ulfeldt, Anne Cathrine, 168, 198—99, 201, 214, 216—19, 221—22, 225, 227, 231—32, 236, 241, 243. — Birgitte, 230. — Bjørn, 154. — Christian, den ældre, 83. — Christian, den yngre, 190, 227, 230—31, 236, 240—41. — Ebbe, 157, 159—60. — Ejler, 92—96. — Ellen Christine, 201, 232. — Flemming, 154, 157, 165. — Karen, 156. — Knud Jacobsen, 14, 114. — Korfits, 61—63, 77—85, 87, 89—93, 105—10, 113—26, 129—46, 148—72, 176—84, 187—91, 198—99, 201, 216—32, 235—37, 239—41, 243—45, 247, 249. Hans Børn i Alm., 169, 172, 198, 227, 231—32. — Laurids, 14, 78, 157, 159—60. — Leo, Belgicus, 140—41, 148. — Leo, 220, 236, 241, 243. — Ludvig, 227. — Mogens, 94, 102.

Ulrik, Hertug, Chr. IV.s Søn, 130.

Urban VIII., Pave, 14.

Urne, Christoffer, 52—53, 55—56, 60—67, 69, 74, 113 flg. — Dorthe, 64. — Ejler, 63, 73—75, 114. — Jørgen, 88. — Sivert, 73—75, 88. Hans Børn 88.

Valdemar Christian, Greve, 93, 135.

Valparaiso, Marques de, 95.

Walter, Jørgen, 150—57, 159—66, 171—72, 210, 213, 245.

Waltpurger, Jochim, 155, 158, 166, 179, 211—15, 221, 235—36, 238, 242—43, 246—48, 251—52. Hans Hustru 211.

Wegner, Thomas, 26, 31.

Verdelt, Johan, 210.

Verdion, 171.

Vibe, Peder, 156.

Viborg, Christian, 233.

Vieregge, Friedrich v., 234.

Vijck, Dr. de, 171.

Viinhoffvers, Dina, 150, 152—67, 169, 172, 193, 210, 213, 239, 245. Hendes Børn, 155, 159—64. Hendes Mand, 156. — Margrete (Dinas Moder), 155, 158—59, 161, 164.

Vilhelm II. af Oranien, 140.

Villumsen, Sten, 63.

Vind, Iver, 90. — Jørgen, 90—91, 108, 114, 122. — Oluf, 83.

Vinding, Peder Poulsen, 3. — Rasmus, 3.

Vittinghoff, Friedrich v., 234.

Vogt, Bernt, 160—63.

Worm, Oluf, 4, 40, 47, 81, 128—33, 185, 249. — Villum, 185.

Vossius, Isaac, 178.

Wrangel, Carl Gustaf, 169, 189—91.

Vredius, Olivarius, 110—11.

Würtz, Paul, 102—3.

Væver, Peder, 71.

Wøst, Hans, 80. — Johan, 80.

Tillæg og Rettelser.

- S. 11 L. 25: Laurenberg, læs: Lauremberg.
- - Anm. 3. Om Niels Tolder se ogsaa Chr. IV.s Breve, ved Bricka og Fridericia. 1636—40. S. 191.
 - 12 Anm. 2. Om Johan Lauremberg se nu ogsaa L. Daae, Om Humanisten og Satirikeren J. L. Christiania. 1884.
 - 40 L. 12: Busserus, læs: Burserus.
 - 70 L. 32: Fædres, l. Faders.
 - 78 Anm. 2 L. 5. Efter „anføres her“ tilføj: foruden Hovedstadens Dyrhed.
 - - L. 12: naar, læs: dersom.
 - 86 Anm. 1. Om David Kønig se ogsaa Brock, Histor. Efterretn. om Rosenborg 1, 21 flg. og 60 flg.
 - 111 Anm. L. 1—2: „nogenlunde“ udgaar.
 - 222 Anm. 2. Flere Henvisninger om den svenske Regerings Optræden haves i mit Skrift: Leon. Chr.s Hist. II, LII.
-
-

